

PHD ÉRTEKEZÉS

dr. Farkas Krisztina

MISKOLC

2016

MISKOLCI EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DEÁK FERENC ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA

dr. Farkas Krisztina

**AZ ELJÁRÁS GYORSÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A NÉMET, A
SVÁJCI ÉS AZ OLASZ BÜNTETŐ
IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN**

(PhD értekezés)

**Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi
Doktori Iskola**

A doktori iskola vezetője:	Prof. Dr. Bragyova András
A doktori program címe:	A magyar állam- és jogrendszer, jogtudomány továbbfejlesztése, különös tekintettel az európai fejlődési tendenciákra
A doktori alprogram címe:	A bűnügyi tudományok fejlődési irányai
Tudományos vezető:	dr. Róth Erika egyetemi docens

MISKOLC

2016

TÉMAVEZETŐI AJÁNLÁS

dr. Farkas Krisztina

*Az eljárás gyorsításának lehetőségei a német, a svájci és az olasz büntető
igazságszolgáltatásban*

c. dolgozatához

Farkas Krisztina kutatási témája meglehetősen népszerű területet érint, hiszen nemcsak a téma nemzetközi szakirodalma bőséges, de az elmúlt évtizedben hazánkban is több PhD dolgozat és ebből készült monográfia jelent meg, amely az eljárás ésszerű időn belüli lefolytatásának követelményét, az annak érvényesülése érdekében tett lépéseket vizsgálta. Nem vitatva el Nagy Anita vagy Pápai-Tarr Ágnes érdemeit, meggyőződésem, hogy Farkas Krisztina tudott újat írni erről a témáról. Hiszen az Európa Tanács elvárásaira fókuszáló és az eljárás gyorsítását szolgáló jogintézményeket e kiindulópontból bemutató Nagy Anita és a francia büntetőeljárás eszközeit nagy alaposággal elemző Pápai-Tarr Ágnes munkáját kiegészítve három ország, Németország, Svájc és Olaszország megoldásait vizsgálja meg és hasonlítja össze a szerző.

Farkas Krisztina éretten, tudatosan készült a dolgozat megírására, részeredményeit folyamatosan publikálta magyar és idegen nyelven egyaránt. Megragadott minden lehetőséget arra, hogy hosszabb-rövidebb időt töltsön kutatással a célországokban, irodalmat és gyakorlati információkat gyűjtve az egyes jogintézmények jogszabályi háttéréről, az alkalmazásukkal kapcsolatos problémákról. Tehette ezt annál is inkább, mert kiváló olasz és német nyelvtudása alkalmassá tette őt arra, hogy eredetiben olvassa a forrásokat, legyen szó szakirodalomról vagy jogszabályokról.

A vizsgált három ország büntetőeljárás jogának fejlődése a kezdeti közös vonások ellenére nagyon eltérő képet mutat abban a kérdésben, hogy milyen megoldásokat fogadnak be annak érdekében, hogy a hagyományos keretek között kezelhetetlen ügytömeeggel megbirkózzanak.

A vizsgálódás nem öncélú, a szerző azzal az igénnyel dolgozta fel az összegyűjtött nagy mennyiségű forrásanyagot, hogy magyar nyelven is elérhetővé tegye a három államban felgyűlt pozitív és negatív tapasztalatokat, segítve ezzel a hazai jogalkotót és jogalkalmazót.

Bár a dolgozat jelentős része leíró jellegű, bemutatja az egyes jogintézmények fejlődését és sajátosságait, mindezt azért teszi, hogy ezt követően összehasonlító módszerrel vesse össze azokat és mutasson rá arra, hogy még a hasonlóknak tűnő megoldások között is milyen lényeges különbségek vannak attól függően, hogy milyen jogszabályi és társadalmi környezetben kerül sor alkalmazásukra.

Témavezetőként – a részeredményeket lépésről lépésre megismerve – meggyőződhettem arról, hogy a dolgozat Farkas Krisztina önálló, nagy szorgalommal és kitartással végzett kutatómunkájának eredménye. A téma magyar nyelvű szakirodalmát jelentős mértékben gazdagító értekezést minden szempontból alkalmasnak tartom a nyilvános vitára bocsátásra.

Miskolc, 2016. január 12.

Dr. Róth Erika
egyetemi docens

TARTALOMJEGYZÉK

TÉMAVEZETŐI AJÁNLÁS	3
TARTALOMJEGYZÉK	5
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	10
BEVEZETÉS	13
I. ALAPVETÉS – AZ EGYES ELJÁRÁSI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI	23
1. Németország	23
2. Svájc.....	24
3. Olaszország	26
II. A BÜNTETŐELJÁRÁS ELHÚZÓDÁSÁNAK OKAI ÉS JOGKÖVETKEZMÉNYEI	28
1. Az Európai Bizottság az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért (CEPEJ) vizsgálata	28
2. Németország	29
2.1. A „ <i>túl hosszú eljárás</i> ” fogalma.....	32
2.2. Az eljárás elhúzódásának okai	34
2.2.1. Kriminlizáció.....	35
2.2.2. Személyi és tárgyi feltételek szűkössége	35
2.2.3. A jogorvoslati eljárásra vonatkozó heterogén felsőbbbírósági joggyakorlat	36
2.2.4. Egyéb okok	37
2.3. Az eljárás elhúzódásának jogkövetkezményei	41
2.4. A hatékony jogorvoslat megteremtése és jellemzői	44
3. Svájc.....	52
4. Olaszország.....	54
4.1. Az eljárás elhúzódásának okai	54
4.2. Az eljárás elhúzódásának jogkövetkezményei	56
III. A BÜNTETŐELJÁRÁS GYORSÍTÁSÁNAK ALKOTMÁNYOS ALAPJAI, BÜNTETŐ ELJÁRÁSJOGI ALAPELVKÉNT TÖRTÉNŐ ELISMERÉSE	60
1. Legalitás contra opportunitás	60
1.1. Németország.....	61
1.2. Svájc.....	64
1.3. Olaszország.....	66
2. Az ésszerű időn belüli eljárás alkotmányos alapjoként, illetve büntető eljárásjogi alapelveként történő elismerése	69
2.1. Alapvetés	69
2.2. Németország – Büntető eljárásjogi alapelv	70

2.3. Svájc.....	72
2.3.1. Alkotmányos alapelv.....	72
2.3.2. Büntető eljárásjogi alapelv.....	73
2.4. Olaszország.....	75
2.4.1. Alkotmányos alapelv.....	75
2.4.2. Büntető eljárásjogi alapelv.....	76
IV. A BÜNTETŐELJÁRÁS GYORSÍTÁSÁT CÉLZÓ EGYES JOGINTÉZMÉNYEK	78
.....	
1. Alapvetés – az eljárást gyorsító jogintézmények általános jellemzői	78
1.1. Németország.....	78
1.2. Svájc.....	79
1.3. Olaszország.....	80
2. Az általános eljárási szabályok gyorsító rendelkezései	83
2.1. Németország.....	84
2.2. Svájc.....	86
2.3. Olaszország.....	87
3. Az opportunitás elvéből fakadó eszközök.....	88
3.1. Alapvetés	88
3.2. Németország.....	91
3.2.1. Az eljárás feltétel nélküli megszüntetése	92
3.2.2. Az eljárás feltételhez kötött megszüntetése	95
3.2.3. A két jogintézmény összehasonlítása.....	99
3.3. Svájc.....	101
3.3.1. A „mérsékelt opportunitás” elve	102
3.3.2. Kárjótétel.....	103
3.3.3. Büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás.....	107
4. Mediációs eljárások	110
4.1. Németország – Tettes–áldozat-egyezség.....	110
4.1.1. Anyagi jogi rendelkezések	111
4.1.1.1. Tettes–áldozat-egyezség	112
4.1.1.2. Kárjótétel.....	114
4.1.1.3. A tettes–áldozat-egyezség és a kárjótétel egymáshoz való viszonya ..	114
4.1.1.4. A tettes–áldozat-egyezség és a kárjótétel jogkövetkezményei.....	115
4.1.2. Eljárásjogi rendelkezések.....	116
4.1.2.1. Egyezségekre törekvés.....	116
4.1.2.2. A vádemelés feltételes mellőzése, illetve az eljárás feltételes megszüntetése	117

4.1.2.3. A tettes–áldozat-egyezség lefolytatása	118
4.2. <i>Svájc</i>	119
4.2.1. Megegyezés contra mediáció	119
4.2.2. Megegyezés.....	121
4.2.3. Mediáció.....	123
4.2.4. A békebíró jogintézménye	124
5. Büntetőparancs.....	126
5.1. <i>Németország</i>	126
5.1.1. Alkalmazási feltételek.....	126
5.1.2. Az eljárás menete	128
5.2. <i>Svájc</i>	130
5.2.1. Alkalmazási feltételek.....	132
5.2.2. Az eljárás menete	134
5.2.3. Kihágások esetén folytatott eljárás.....	136
5.3. <i>Olaszország</i>	136
5.3.1. Alkalmazási feltételek.....	137
5.3.2. Az eljárás menete	138
6. Vádalku jellegű jogintézmények.....	139
6.1. <i>Németország – Megegyezés</i>	140
6.1.1. Megegyezés a törvényi szabályozás hatályba lépése előtt	143
6.1.2. A megegyezés gyakorlatban történő elterjedésének okai	144
6.1.3. Megegyezés a hatályos jogban.....	145
6.1.4. Az Alkotmánybíróság állásfoglalása.....	150
6.1.5. A megegyezés gyakorlatára vonatkozó kutatások	151
6.1.6. A megegyezés alkalmazása a törvényi szabályozás hatálybalépése után	159
6.2. <i>Svájc – Rövidített eljárás</i>	166
6.2.1. Alkalmazási feltételek.....	168
6.2.2. Az eljárás menete	170
6.3. <i>Olaszország – Büntetés alkalmazása a felek indítványára</i>	172
6.3.1. A jogintézmény típusai és alkalmazási feltételei	175
6.3.2. Az eljárás menete	178
7. Sommás eljárások	180
7.1. <i>Németország – Gyorsított eljárás</i>	180
7.1.1. Alkalmazási feltételek.....	180
7.1.2. Az eljárás menete	182
7.2. <i>Olaszország</i>	184
7.2.1. Rövidített eljárás	184

7.2.1.1. Rövidített eljárás az eredeti szabályozás szerint	185
7.2.1.2. Rövidített eljárás a jogintézmény reformja után	185
7.2.1.2.1. Feltételhez nem kötött (egyszerű) rövidített eljárás	186
7.2.1.2.2. Feltételhez kötött rövidített eljárás.....	188
7.2.1.2.3. „Atipikus” rövidített eljárás	189
7.2.2. Gyorsított eljárás	190
7.2.2.1. Alkalmazási feltételek.....	191
7.2.2.2. Az eljárás menete	192
7.2.3. Közvetlen eljárás.....	193
7.2.3.1. „Tipikus” közvetlen eljárás az ügyész indítványa alapján	194
7.2.3.2. „Atipikus” közvetlen eljárás a terhelt indítványa alapján	195
7.2.3.3. Az eljárás menete	196
8. A terhelt távollétében folytatott eljárások	197
8.1. Németország.....	197
8.1.1. Alkalmazási feltételek.....	199
8.1.2. Az eljárás menete	200
8.1.3. A terhelt vagyonának lefoglalása és szabad távozás biztosítása	201
8.2. Svájc.....	203
8.2.1. Alkalmazási feltételek.....	204
8.2.2. Az eljárás menete	205
8.3. Olaszország.....	206
9. Az olasz büntető igazságszolgáltatás egyéb gyorsító célú jogintézményei, sajátos kezdeményezései.....	209
9.1. Az egyesbíró előtti eljárás különös szabályai	209
9.2. Fellebbezések korlátozása.....	210
9.3. Pénzösszeg megfizetése	211
9.3.1. A pénzösszeg megfizetésének általános esete.....	213
9.3.2. A pénzösszeg megfizetésének különös esete	213
9.4. A békebíró előtt lefolytatott büntetőeljárás	214
9.4.1. A jogintézmény bevezetésének indokai	215
9.4.2. A reform tartalma.....	216
9.4.3. A békebírói funkció gyakorlása	217
9.4.4. Az eljárás alapvető elvei	218
9.4.5. A békebíró hatásköre és illetékessége.....	219
9.4.6. A békebíró előtti eljárás menete.....	221
9.4.7. Az eljárás sajátossága – az eljárás alternatív lefolytatása	223
9.4.7.1. A békéltetés elve	224

9.4.7.2. A bűncselekmény különösen csekély jelentősége.....	225
9.4.7.3. Büntethetőség megszűnése kárjótétel révén.....	228
9.4.8. Pénzösszeg fizetése, mint eljárást megszüntető ok.....	232
9.4.9. A békebíró által alkalmazott szankciók.....	232
9.5. Az ún. „Rövid eljárás” tervezete.....	236
9.6. Az ún. „Hosszú eljárás” tervezete.....	241
V. AZ ELEMZETT ELJÁRÁSOK ÖSSZEVEVÉSE.....	243
1. A büntetőeljárás elhúzódsának okai és jogkövetkezményei.....	244
2. A büntetőeljárás gyorsításának alkotmányos alapjai, büntető eljárásjogi alapelvként történő elismerése.....	247
3. Az oportunitás elvéből fakadó eszközök.....	250
4. Mediációs eljárások.....	251
5. Büntetőparancs.....	253
6. Vádalku jellegű megoldások.....	255
7. Egyéb, sommás eljárások.....	257
8. A terhelt távollétében folytatott eljárások.....	258
9. Egyéb jogintézmények, sajátos kezdeményezések.....	259
VI. KÖVETKEZTETÉSEK.....	260
1. Az ésszerű időn belüli eljárás elvének megsértése miatti belső jogorvoslat lehetőségének a megteremtése.....	263
2. Az oportunitás elvéből fakadó eszközök kiszélesítése.....	265
2.1. Az eljárás feltétel nélküli megszüntetése.....	265
2.2. Az eljárás feltételhez kötött megszüntetése.....	266
3. Mediáció.....	266
4. Büntetőparancs.....	267
5. Vádalku jellegű megoldások contra lemondás a tárgyalásról.....	268
6. Egyéb sommás eljárások.....	270
7. A terhelt távollétében folytatott eljárás.....	271
8. Sajátos békéltető eljárás.....	272
ÖSSZEFOGLALÓ.....	273
SUMMARY.....	275
IRODALOMJEGYZÉK.....	278
MELLÉKLETEK.....	316
SZERZŐSÉGI NYILATKOZAT.....	339

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AIGA	Associazione Italiana Giovani Avvocati (Fiatal Jogászok Egyesülete)
ANM	Associazione Nazionale della Magistratura (Nemzeti Igazságszolgáltatási Tanács)
AnwBl.	Anwaltsblatt
Art.	Artikel (szakasz)
art.	artikel, articolo (szakasz)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (Polgári Törvénykönyv)
BGH	Bundesgerichtshof (Szövetségi Legfelsőbb Bíróság)
BGHSt	Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Strafsachen (Szövetségi Legfelsőbb Bíróság büntető ügyekben hozott döntései)
BT-Drs.	Bundestags-Drucksache (Szövetségi Parlament által kiadott dokumentumok)
BVerfG	Bundesverfassungsgericht (Szövetségi Alkotmánybíróság)
BVerfGG	Bundesverfassungsgerichtsgesetz (Szövetségi Alkotmánybíróságról szóló törvény)
comma	bekezdés
Cost.	Costituzione (Alkotmány)
c.p.	Codice penale (Büntető Törvénykönyv)
c.p.p.	Codice di procedura penale (Büntetőeljárás Törvény)
CSM	Consiglio Superiore Magistrato (Legfelsőbb Igazságszolgáltatási Tanács)
D.D.L.	disegno di legge (törvényjavaslat)
D.L.	decreto legge (törvényerejű rendelet)
D.Lgs.	decreto legislativo (törvényt helyettesítő rendelet)
DPP	Diritto penale e processo
DRiG	Deutsches Richtergesetz (Bíróságról szóló törvény)

DRiZ	Deutsche Richterzeitung
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
EJEE	Emberi Jogok Európai Egyezménye
ff	fortfolgende, bzw. und nächstfolgende Seiten, nächstfolgende Bestimmungen, oder nächstfolgende Radnoten (és azt követők, illetve a következő oldalak, rendelkezések vagy a következő széljegyzetek)
Fn	Fussnote (lábjegyzet)
GA	Goldammer's Archiv
GG	Grundgesetz (Alaptörvény)
GIP	Giudice per le Indagini Preliminari (nyomozási bíró)
Giur. mer.	Giurisprudenza di merito
GUP	Giudice dell' Udienza Preliminare(előkészítő eljárást lefolytató bíró)
GVG	Gerichtsverfassungsgesetz (Bíróságok Szervezetéről szóló törvény)
JA	Juristische Arbeitsblätter
JGG	Jugendgerichtsgesetz (Fiatalok Bűntető Eljárási Törvénye)
JZ	Juristenzeitung
KrimJ	Kriminologisches Journal
Legge, L	törvény
MJ.	Magyar Jog
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NStZ	Neue Zeitschrift für Strafrecht
OLG	Oberlandsgericht (Tartományi Legfelsőbb Bíróság)
Quest.giust.	Questione Giustizia
Rn	Radnummer (széljegyzet)
S.	Satz (mondat)
StGB	Strafgesetzbuch (Bűntető Törvénykönyv)
StPO	Strafprozessordnung (Bűntetőeljárási Törvény)
StraFo	Strafverteidiger Forum

StV	Der Strafverteidiger
ÜL	Ügyészek Lapja
ZAP	Zeitschrift für die Anwaltspraxis
ZfRSoz	Zeitschrift für Rechtssoziologie
ZIS	Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik
ZRP	Zeitschrift für Rechtspolitik
ZSR	Zeitschrift für Schweizerisches Recht
ZStR	Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht
ZStW	Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft

BEVEZETÉS

Mai, modern korunkat a múltó idő elleni harc, az élet minden területén történő gyorsításra való törekvés jellemzi. Ezért társadalmunkat – negatívan értékelve – az utóbbi két évtizedben „felgyorsult társadalom”-ként (Beschleunigungsgesellschaft) is jellemzik. Annyira eluralkodott ez a jelenség, hogy az ún. „gyors élet betegsége” (Eilkrankheit, Hetzkrankheit, hurry sickness) már pszichoszociális betegségként is feltűnik. *Kudlich* ezt a társadalmi jelenséget a mai büntetőeljárásban uralkodó egyes tendenciákra is kivetíti.¹

Vajon ez a „betegség támadta-e meg” hagyományos büntetőeljárásunkat, avagy éppen ellenkezőleg, a társadalmi változásokra és kihívásokra kell a jognak reagálnia, amelyek következtében a gyorsítás tendenciája elkerülhetetlen? Ez a törekvés a büntetőjog területén nem értékelhető egyértelműen pozitívan, hiszen a gyorsítási célok létjogosultsága csak az eljárás egyéb érdekeinek és céljainak megvalósulása mellett ismerhető el.

Az utóbbi évtizedekben az európai igazságszolgáltatási rendszereket a bűnözés növekedéséből és szerkezetének változásából fakadó egyre súlyosabb terhekkel való állandó küzdelem jellemzi.² Szinte szállóigévé vált az a kijelentés, hogy az igazságszolgáltatási szervek túlterheltek, amelynek háttérében a bűncselekmények számának növekedése, azok komplexsége válása áll, valamint a rohamosan fejlődő technika következtében és a társadalmi igények változásának megfelelően korábban nem büntetett cselekmények váltak büntetendővé. Ezen jelenségek következtében az igazságszolgáltatási rendszerek nem képesek megbirkózni a megnövekedett feladatokkal, így egy-egy büntetőeljárás akár több évig is elhúzódhat a nyomozás elrendelésétől az ügyet érdemben lezáró jogerős határozatig.

¹ KUDLICH, Hans: *Erfordert das Beschleunigungsgebot eine Umgestaltung des Strafverfahrens? – Verständigung im Strafverfahren – Fristsetzung für Beweisanträge – Beschränkung der Geltendmachung von Verfahrensgarantien.* Verhandlungen des 68. Deutschen Juristentages Band I: Gutachten C. zum 68. Deutschen Juristentag. C. H. Beck Verlag, München, 2010, C. 9. o.

² Lásd részletesen MÉSZÁROS Ádám: A büntetőeljárás gyorsításának, hatékonyság-növelésének lehetőségei. *ÜL*, 2013/1., 8–11. o.

Ez a jelenség az 1960-as években jelent meg, és a tendencia növekedése egészen az 1990-es évek közepéig megfigyelhető volt. Azóta a bűncselekmények magas száma stagnáló, illetve kissé visszaeső szinten van.³ A közép- és kelet-európai, volt szocialista országokban ez a folyamat később, az utóbbi húsz évben kezdődött, és a rendszerváltozással kapcsolható össze. A legkézenfekvőbb megoldás – amelyet több szerző is hangsúlyoz⁴ – az igazságszolgáltatási szervek személyi és tárgyi feltételeinek bővítése lenne, azonban egyetlen állam sem követi ezt az utat, hanem helyette – elsősorban pénzügyi eszközök hiányában – a büntetőeljárást gyorsító, illetve egyszerűsítő megoldások kidolgozását, a jogszabályok ilyen irányú módosítását választják.⁵ Ezek a közös problémák és az azokra adandó válaszok lehetőséget teremtenek az államok igazságszolgáltatási rendszereinek közelítésére, a közöttük lévő különbségek kiegyenlítésére, amely a nemzeti büntetőeljárások eltéréseinek feloldására, hasonló vagy akár azonos megoldások alkalmazására nyújt kiváló alkalmat. Erre tekintettel a probléma vizsgálatakor felértékelődik a jogösszehasonlítás szerepe.

Mindezek alapján elmondható, hogy a büntetőeljárás gyorsítására való törekvések közös kiindulópontja a büntető igazságszolgáltatási szervek túlterheltségének és ennek következtében az eljárások elhúzódásának a ténye. A büntetőeljárás gyorsításával foglalkozó tanulmányok alapvetően arra a két kérdésre keresik a választ, hogy egyrészt milyen eszközökkel valósítható meg az eljárás gyorsítása, másrészt meddig lehet elmenni a gyorsítás útján.⁶ A dolgozatban idézett szerzők alapvető tételként fogadják el, hogy az eljárás

³ JEHLE, Jörg-Martin: The Function of Public Prosecution within the Criminal Justice System. Aim, Approach and Outcome of a European Comparative Study. In: JEHLE, Jörg-Martin – WADE, Marianne: *Coping with Overloaded Criminal Justice Systems*. Springer Verlag, Berlin–Heidelberg–New York, 2006, 5. o.

⁴ Így például: MÉSZÁROS: i.m. 8–9. o.; KISS Anna – MÉSZÁROS Ádám: A nyomozások időszűrősége, a nyomozás gyorsítása. Kézirat, 24–25. o.; JEHLE: The Function of Public Prosecution i.m. 5. o.; KUDLICH: i.m. C 19

⁵ JEHLE, Jörg-Martin: Deliktsbezogene Strafverfolgung und Diversion in Europa. In: BLOY, René – BÖSE, Martin – HILLENKAMP, Thomas – MOMSEN, Carsten – RACKOW, Peter (Hrsg.): *Gerechte Strafe und legitime Strafrecht. Festschrift für Manfred Maiwald zum 75. Geburtstag*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2010, 379. o.

⁶ Így többek között NAGY Anita: *Büntetőeljárás gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményében, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásaiban, az Európai Unióban és a hazai jogalkotásban*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2008; PÁPAI-TARR Ágnes: *A büntetőeljárás gyorsításának lehetőségei a francia és a magyar jogban*. PhD értekezés. Miskolci Egyetem ÁJK, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2010; KISS – MÉSZÁROS: i.m.

gyors lefolytatása nem tekinthető a büntetőeljárás abszolút vezérelvének. Ennek a követelménynek való megfelelés során „óvatosan és elővigyázatosan kell eljárni”.⁷ A „minden áron” való gyorsítással szemben az „ésszerű” gyorsítás, azaz a szükségtelen és ésszerűtlen elhúzóadás megakadályozása általánosan elfogadott felfogás.⁸

A téma szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír „Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről” szóló Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény⁹ 6. cikk 1. bekezdése, amely a tisztességes eljárás egyik részeként az ésszerű időn belüli eljárás követelményét is deklarálja: *„Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja és hozzon határozatot....az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően”*. A fenti követelmény teljesítése az utóbbi évtizedekben jelentős problémát jelent a mindennapi jogalkalmazás során a tagállamok számára.¹⁰

Az EJEE 6. cikk 1. bekezdésében foglalt ésszerű időn belüli eljárás elvének tartalmát az Emberi Jogok Európai Bírósága alakította ki esetről esetre a joggyakorlata során.¹¹ A témához kapcsolódó másik nemzetközi dokumentum az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya¹², amelynek 14. cikk 3. szakasza szintén elismeri az ésszerű időn belüli eljárás követelményét: *„Az ellene emelt vád elbírálásakor mindenkinek teljes és egyenlő joga van legalább a következő biztosítékokra”*, többek között a c) pont alapján arra, hogy: *„indokolatlan késedelem nélkül tárgyalják az ügyét”*. Ezek a rendelkezések megfelelnek az EJEE 6. cikk 1. szakaszában foglaltaknak, azoknak parallel, „lágyabb” megfogalmazását

⁷ KÜHNE, Hans-Heiner: *Strafprozessrecht. Eine systematische Darstellung des deutschen und europäischen Strafverfahrensrechts*. C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2003, Rn. 268

⁸ KREHL, Christoph – EIDAM, Lutz: Die überlange Dauer von Strafverfahren. *NStZ* (1) 2006, 4. o.; WABMER, Martin P.: Rechtsstaatswidrige Verfahrensverzögerungen im Strafverfahren als Verfahrenshindernis von Verfassungs wegen. *ZStW* (1) 2006, 159. o.

⁹ A továbbiakban : Egyezmény, EJEE

¹⁰ BAUMANN, Silke: *Der Beschleunigungsgrundsatz im Strafverfahren. Die Verfahrensüberlange und ihre Rechtsfolgen*. Nomos Verlagsgesellschafts, Baden-Baden, 2011, 21. o.

¹¹ A továbbiakban: Bíróság, EJEB

¹² A továbbiakban: Egyezségokmány

jelentik. Mindhárom ország – amelynek az eljárás gyorsítására vonatkozó rendelkezéseit és gyakorlatát értekezésemben feldogozom – ratifikálta mind az Egyezményt, mind az Egyezségokmányt. A gyakorlatban azonban az Egyezmény és az Emberi Jogok Európai Bírósága által kialakított esetjog bír nagyobb gyakorlati jelentőséggel. Az Egyezmény egyes cikkeinek egymáshoz viszonyított sérelmét vizsgálva megállapítható, hogy 1959-2011 között a tagállamok az ésszerű időn belüli eljárás követelményét sértették meg legtöbbször, az összes jogsértésen belül 26%-ban.¹³ Az ésszerű időn belüli eljárás elvének tartalmára és az EJEB által kialakított követelményekre nem térek ki, mivel azt már Nagy Anita értekezésében részletesen feldolgozta, valamint több értekezés és tanulmány is mélyrehatóan foglalkozott vele.¹⁴

Szintén meghatározó dokumentumok az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának témához kapcsolódó ajánlásai, amelyek bemutatására és elemzésére – ugyanazon okokból, mint amelyek az EJEE és az EJEB joggyakorlata ismertetésének mellőzéséhez vezettek – nem vállalkozom.

A büntető igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége, az eljárások elhúzódása Európa-szerte – így hazánkban is – központi probléma. Ebből következően az eljárások gyorsítása az utóbbi évtizedekben a kutatások egyik központi tárgya, amely eredményekhez szeretnék dolgozatommal hozzájárulni.

Kutatásom témája a büntetőeljárás gyorsítására vonatkozó megoldások vizsgálata a német, a svájci és az olasz büntető igazságszolgáltatásban. A magyar büntető anyagi és eljárásjog is számos megoldást kínál az eljárás gyorsítására, a mindennapi jogalkalmazás során azonban ezek a

¹³ Az összes jogsérelem aránya: a tisztességes eljáráshoz való jog 20%, az ésszerű időn belüli eljáráshoz való jog 26 %, a tulajdonhoz való jog 14%, a személyi szabadsághoz való jog 11%, egyéb jogok 29%. Az ésszerű időn belüli eljáráshoz való jog sérelme Németországban 51 %, Magyarországon 82 %, Olaszországban 57 %, míg Svájcra vonatkozóan a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme 32 %. (azon belül az ésszerű időn belüli eljáráshoz való jog sérelmére vonatkozóan nincs adat). Lásd: Statistics on judgment by State. http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2010_ENG.pdf (2014.06.10.) 1959-2012 között az EJEB 13.324 esetben állapította meg az Egyezmény leglább egy cikkének sérelmét, amelyből 3.883 esetben sérült a tisztességes eljáráshoz való jog, míg 5.307 esetben az ésszerű időn belüli eljáráshoz való jog. http://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592012_ENG.pdf (2014.01.12.)

¹⁴ Lásd pl.: NAGY Anita: *Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések* i.m. 79–139. o., PÁPAI-TARR: PhD értekezés i.m. 41–67. o.; GRÁD András – WELLER Mónika: *A strassbourgi emberi jogi bírósághoz kézikönyve*. Negyedik, bővített kiadás. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2011, 342–351.o., 378–382. o.

jogintézmények nem érik el a jogalkotó által célzott hatást, erre tekintettel szükséges a jelenlegi szabályozás átfogó vizsgálata, módosítása, új utak keresése, és ennek során a külföldi tapasztalatok hasznosítása.

A jogszabályok módosítása, kiegészítése most különösen időszerű, hiszen folyamatban van az eljárási kódex újrakodifikálása, amely kiváló lehetőséget nyújt a szerzett ismereteknek, tapasztalatoknak a hazai eljárásjogba történő beépítésére. A kódex előkészítésére vonatkozóan nemrég jelent meg az első hivatalos dokumentum, nevezetesen a Kormány által 2015. február 11-én elfogadott „Az új büntetőeljárási törvény szabályozási elvei” című előterjesztés, amely megfogalmazta azokat az elveket és irányokat, amelyek mentén sor fog kerülni a törvény előkészítésére.¹⁵ A Kormány az előterjesztésben a kodifikáció irányelveiként a következőket határozta meg: hatékonyság, gyorsaság, egyszerűség, korszerűség, koherencia és célszerűség. Ennek megfelelően a szabályozási elvek több ponton írják elő az eljárás gyorsításának követelményét, amelyek a következők:

5. pont: „A büntetőeljárások egyszerűsítése, gyorsítása és hatékonyságának növelése érdekében a szabályozás során különbséget kell tenni az egyszerűbb megítélésű és a bonyolultabb, időigényesebb ügyek között.”

6. pont: „A bizonyítási eljárás egyszerűsítésére és gyorsítására törekedve lehetővé kell tenni, hogy abban az esetben, ha a védelem alanyai a büntetőjogi felelősséget megalapozó tényeket nem vitatják, azokra a további bizonyítás felvétele mellőzhető legyen.”

8. pont: „Felül kell vizsgálni a gyors, hatékony büntetőeljárás követelményeit szolgáló egyszerűsített eljárások rendszerét annak érdekében, hogy azok a jelenleginél is szélesebb körben érvényesülhessenek, alkalmazásuk egyszerűbbé váljon.”

13. pont: „A terheltnek joga van ügyének ésszerű időn belüli bírósági tárgyaláson történő elbírálásához. A terhelt a tárgyaláshoz való jogáról lemondhat, ha a védelme megfelelően biztosítható. Tárgyalás tartása esetén a

¹⁵<http://www.kormany.hu/download/d/12/40000/20150224%20IM%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s%20az%20C3%BAj%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1si%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1si%20elveir%C5%91.pdf> (2015.07.10.)

bizonyítás hangsúlya a bírósági szakaszra tevődik át, amellyel egyidejűleg a büntetőeljárás egyszerűsödhet és gyorsabbá válhat.”

Miskolczi Barna, a kodifikációt koordináló miniszteri biztos¹⁶ kifejtette, hogy az új büntetőeljárás törvénnyel szemben a társadalom részéről éppen az eljárások elhúzódása elleni fellépés, egy gyorsabb, sokkal hatékonyabb, és tisztességes eljárás megvalósítása iránt merül fel igény, azonban a jogalkalmazók részéről egymással konkuráló érdekek és elképzelések állnak egymással szemben, és ennek terén a konszenzus kialakítása még előttünk álló feladat.¹⁷

További kiemelő követelmény, hogy a Kormány – a jogtudomány álláspontjával megegyezően – gátat kíván szabni a fenti elvek korlátlan érvényesülésének, így már a konkrét elvek 2. pontjában – amely a büntetőeljárás garanciarendszer felülvizsgálatának szükségességét rögzíti – kijelenti, hogy a „tényleges eljárási garanciák semmiképp sem eshetnek áldozatul az eljárás gyorsabbá tételére irányuló törekvéseknek.” Ezeket a követelményeket kell szem előtt tartanunk a hatályos rendelkezések felülvizsgálata során.

A dolgozatban a fent említett három külföldi állam büntetőeljárást gyorsító rendelkezéseinek vizsgálatára és összehasonlító elemzésére vállalkozom. A jogösszehasonlítást segíti a jogrendszerek családokra történő felosztása,¹⁸ amelyeket hagyományosan az akkuzatórius/inkvizitórius fogalom párral jellemezünk, és ennek megfelelően az angolszász, illetve kontinentális igazságszolgáltatási rendszerek sajátja. Nem hagyható figyelmen kívül azonban Mirjan Damaška ettől eltérő tipológiája. Mivel a hagyományos felosztás alapvetően a tárgyalási szakaszt jellemzi, így az eljárás egyéb szakaszaira nem használható nem teljes mértékben, ezért ettől eltérően

¹⁶ Miskolczi Barna 2015. március 1. napjától miniszteri biztosként irányítja az Igazságügyi Minisztériumban a büntetőeljárás törvény kodifikációjával összefüggő feladatok ellátását.

¹⁷ MISKOLCZI Barna: Készül az új Be. *Ügyvédvilág*, 2015.05.19. <http://www.ugyvedvilag.hu/rovatok/szakma/keszul-az-uj-be> (2015.07.18.); valamint MISKOLCZI Barna: *Guidelines of the New Criminal Procedure Code in Hungary*. Zehnter Strafrechtlicher Sommerkurs in Pécs: „Menschenrechte und Strafprozessrechtskodifikation“. A Pécsi X. Büntetőjogi Nyári Egyetemen 2015. június 29-án elhangzott előadás, kézirat.

¹⁸ DAVID, René: *A jelenkor nagy jogendszerei: Összehasonlító jog*. Budapest, KJK, 1977, 26–33. o. In: BÁRD Petra: Az angolszász és kontinentális büntetőeljárás eltérő igazságfelfogása. In: BÁRD Petra – HACK Péter – HOLÉ Katalin (Szerk.) *Pusztai László Emlékkötet*. OKRI-ELTE ÁJK, Budapest, 2014, 34. o.

Damaška a rendszereket hierarchikus-koordinatív modellként jellemezte.¹⁹ A téma szempontjából a felosztásnak annyiban van jelentősége, hogy az eljárások gyorsításának lehetősége és módja nagymértékben függ a bűnüldözés centralizált/decentralizált jellegétől, a bűnüldözési igény következetes vagy eltérést engedő érvényesítésétől, a hatáskörök alá-fölé/mellérendeltségétől, és az előbbiekből következően a diszkrecionális jogkörök gyakorlásának lehetőségétől.

A klasszikus felosztáshoz visszatérve, az általam választott államok a kontinentális jogrendszerhez tartoznak, így közös gyökerekre támaszkodnak és számos rokon vonást tartalmaznak. Erre tekintettel indokoltnak tartom a három, hasonló berendezkedésű állam szabályozásának vizsgálatát, és ennek alapján hasznosítható tapasztalatok megfogalmazását. A dolgozat terjedelmi kötöttségére tekintettel mindhárom országban csak a felnőtt korúak vonatkozásában mutatom be az egyes jogintézményeket. A magyar szabályozáshoz viszonyítva a német és a svájci büntetőeljárás alapjaiban hasonló megoldásokat tartalmaz, míg az olasz jog gyorsító rendelkezései, illetve jogalkotói törekvései jelentősen eltérnek hazai megoldásoktól. A magyar büntetőeljárás egyes gyorsító jogintézményeit részletesen nem vizsgálom, tekintettel arra, hogy azokat a korábban hivatkozott két értekezés már részletesen tárgyalta,²⁰ továbbá számos tanulmány foglalkozott a témával,²¹ ezért a hazai szabályozást a felsorolt három, külföldi büntetőeljárás tükrében, azokkal összehasonlítva mutatom be.

A vizsgálat tárgyát képező három ország kiválasztása az alábbiak miatt indokolt.

¹⁹ DAMAŠKA, Mirjam: Structures of Authority and Comparative Criminal Procedure. *The Yale Law Journal* 1975. vol.84. No.3.480-544.o. In: FARKAS Ákos: *A falra akasztott nádpálca, avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 35–43. o.

²⁰ NAGY: *Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések* i.m.; PÁPAI-TARR: PhD értekezés i.m.

²¹ Lásd például: NAGY Anita: A tárgyalás mellőzése és bíróság elé állítás, mint eljárást gyorsító külön eljárások történeti fejlődése. In: STIPTA István (Szerk.) *Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium Tomus 7*. Miskolc, Bíbor Kiadó 2006, 25–49.; o. NAGY Anita: A „tárgyalás mellőzése” mint eljárást gyorsító rendelkezés történeti fejlődése a magyar büntetőeljárásban, figyelemmel az Európa Tanács Ajánlásaira. In: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – MÉSZÁROS Bence (szerk): *Bizonyítékok: tiszteletkötet Tremmel Flórián Egyetemi Tanár 65. Születésnapjára*. Pécs, PTE Állam-és Jogtudományi kar, 2006, 419–427. o.; NAGY Anita: Az Európai Unió és a büntetőeljárás jog kapcsolatának főbb kérdései *Publicationes Universitatis Miskolciensis Series Juridica et Politica*, 2005, 205–229. o.

A német büntetőeljárás a magyar büntetőjogászok számára jól ismert, szívesen és gyakorta kutatott jogterület. A két jogrendszer között több szempontból szoros kapcsolat mutatható ki, számos jogintézményünk német gyökérrel rendelkezik. Az eddigi kutatások azonban a német jog egyes területeire vonatkoznak,²² a szabályozást bizonyos szempontból vizsgálják, hiányzik azoknak a gyorsítás szemszögéből történő teljes körű vizsgálata, valamint rendszerben történő elemzése és elhelyezése. Ebből következően indokolt a gyorsító megoldások teljes körű bemutatása és azok összefoglaló, szintetizáló elemzése.

A svájci büntetőeljárás elhanyagoltnak mondható kutatási területe a magyar jogtudománynak, aminek egyik oka a 2011. január 1. napjáig fennálló kantonális büntető eljárásjogi szabályozás volt. Ennek a szövetségi büntetőeljárás kódex, valamint az egységes fiatalkorúak büntetőeljárás kódexe megalkotása vetett véget, amelyek 2011. január 1. napján léptek hatályba. Az új kódex célkitűzései között – az egységesítés fő célja mellett – szerepel a büntetőeljárás gyorsítása is. A dolgozatban az új kódex eljárást gyorsító jogintézményeit mutatom be, kitérve a korábbi kantonális előzményekre.

Az olasz büntetőeljárás vizsgálata több szempontból is megalapozott. Egyrészt a magyar jogászok által kevésbé kutatott és ezért csak főbb vonalaiban ismert jogterület, másrészt az eljárások elhúzódása az olasz igazságszolgáltatás egyik legnagyobb, máig megoldatlan problémája, mivel Olaszországban tartanak leghosszabb ideig a büntetőeljárások Európában.²³ Ennek kiküszöbölése érdekében az olasz jogban számos kezdeményezés

²² A diverziós megoldásokat vizsgálta – többek között – a német büntetőeljárásban FAKÓ Edit: *Diverzió a német, az osztrák és a magyar büntető eljárásban*. PhD értekezés. Miskolci Egyetem ÁJK, Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola. Miskolc 2003.; a német irodalmat dolgozta fel a megállapodások szempontjából HERKE Csongor: *Megállapodás a büntetőperben*. Pécs, 2008.; HERKE Csongor: *Die Beschleunigung des Strafverfahrens im ungarischen und im deutschen Recht – Eine vergleichende Analyse der Vorgerichtsstellung und des beschleunigten Strafverfahrens*. In: HERKE Csongor (Szerk.): *Jog és jogászok a 21. század küszöbén. A büntügyi tudományok alszekció előadásainak szerkesztett változata. (Nemzetközi konferencia, Pécs, 2003. október 16.)* PTE ÁJK, Pécs, 2004. 101–110. o.; HERKE Csongor: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei*. Pécs, 2011

²³ DI FEDERICO, Giuseppe: *Obbligatorietà dell'azione penale e indipendenza del pubblico ministero, relazione al Convegno su „Obbligatorietà dell'azione penale nell'Italia del 2008: un tabù de superare”* (Roma 2008). *Osservatorio Processo Penale*, luglio–dicembre 2008, http://www.forumcostituzionale.it/wordpress/images/stories/pdf/documenti_forum/paper/0070_difederico.pdf (2012.12.09.) 9. o.

figyelhető meg. A hagyományosnak tekinthető ún. külön eljárások mellett egyre inkább az új utak keresése, a hagyományos igazságszolgáltatás alternatív lehetőségeinek kidolgozása is az érdeklődés középpontjába került. A dolgozatban ezeket a változatos, ámde heterogén megoldásokat tárgyalom és elemzem.

Az egyes államok jogintézményeinek áttekintése során érdemes először azok történeti előzményeit röviden bemutatni, elméleti alapjaikat feltárni, majd azt követően rátérni a pozitív jogi rendelkezésekre, a gyakorlatban felmerülő esetleges problémákra, illetve a jogalkalmazói gyakorlatra. A dolgozatban ezt a felépítést követem minden eljárást gyorsító rendelkezés vizsgálata során.

Alapvető kérdésként merül fel az, hogy az eljárás gyorsítása milyen jogintézményekkel érhető el, azok az eljárás melyik szakaszát/szakaszait rövidítik le vagy azok közül melyiket egyszerűsítik, majd ez a hatás milyen feltételek esetén érhető el. Ennek megfelelően, és a könnyebb áttekinthetőség kedvéért, az elemzett államok gyorsító rendelkezéseit ugyanazon felépítés szerint mutatom be. A kisebb eltérések az államok különböző szabályozásaiból fakadnak.

A vizsgált államok eljárást gyorsító egyes jogintézményeinek bemutatása előtt kiindulópontként szükségesnek tartom – a téma szempontjából – röviden összefoglalni az egyes eljárási rendszerek alapvető vonásait, sajátosságait. Ezt követően a gyorsítás igényét megalapozó, a büntetőeljárás elhúzódáshoz vezető okokat és jogkövetkezményeket tekintem át az egyes országokban. Ezek ismeretében szükséges a gyorsító rendelkezések elméleti alapjainak feltárása, amely a témához kapcsolódóan a legalitás – oportunitás elve érvényesülésének, a gyorsítás alkotmányos alapjainak, továbbá büntető eljárásjogi alapelvként történő elismertségének bemutatását jelenti. A dolgozat központi részeként a témát jogintézményenként dolgozom fel, amelyeken belül szintén országokként mutatom be az egyes jogrendszerek különböző megoldásait. Ez a felépítés teszi lehetővé leginkább a téma összehasonlító vizsgálatát. Az egyes jogintézmények elemzése során kitérek a sajátos megoldásokra, az aktuális

tendenciákra, valamint az ésszerű időn belüli eljárás követelményének megsértése esetén előírt jogkövetkezményekre. Azt követően a dolgozat utolsó fejezetében összehasonlító vizsgálat keretében a négy ország megoldásait kívánom összefoglalni, az összefüggéseket felfedni, továbbá a korábbi fejezetekben feltárt külföldi megoldásokat és eredményeket a magyar szabályozással összehasonlítani, majd ezek alapján de lege ferenda javaslatokat megfogalmazni.

A kézirat lezárásának időpontja: 2016. január 10.

I. ALAPVETÉS – AZ EGYES ELJÁRÁSI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

Az utóbbi néhány évtizedben a büntetőeljárás rendszerek reformja figyelhető meg egész Európában, így Olaszországban 1988-ban került sor a büntetőeljárásra vonatkozó rendelkezések teljes átalakítására,²⁴ Németországban 1974-ben,²⁵ Ausztriában pedig 2004-ben történt átfogó módosítás,²⁶ míg Svájcban 2007-ben fogadtak el szövetségi szintű büntetőeljárás kódexet²⁷ A volt szocialista országokban a rendszerváltást követően – így Magyarországon is 1998-ban²⁸ – ugyancsak az eljárási rendszer átalakítása ment végbe. A fejezetben a svájci és az olasz eljárásra térek ki részletesebben, amelyet Svájcra vonatkozóan a szövetségi szintű kódex bevezetése, Olaszországot illetően pedig a kódex sajátossága, illetve az eljárást gyorsító eljárások jellegzetes szerepe indokol.

1. Németország

A dolgozatban vizsgált államok közül Németország rendelkezik a leginkább stabil eljárási rendszerrel. A német büntetőeljárás törvény egységes szerkezetbe foglalt szövege 1987. április 7. napján lépett hatályba.²⁹ Jogintézményei mára kikristályosodtak, az eljárás gyorsítására vonatkozó rendelkezések terén alapvető módosítások – a később említett két kivételtől eltekintve – nem történtek. Az ésszerű időn belüli eljárás megvalósítása – a többi európai államhoz hasonlóan – lényeges kérdésnek tekinthető, hiszen a kódex hatálybalépése óta történt módosítások egy része kapcsolódik a

²⁴ (Codice di Procedura Penale D.P.R settembre 1988, n. 447), Németországban (Strafprozeßordnung 07.04.1987, BGBl. I S. 1074, ber 1309), Ausztriában (Strafprozessreformgesetz, BGBl. I Nr. 19/2004) valamint a volt szocialista országokban a rendszerváltást követően így Magyarországon is (1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról)

²⁵ Strafprozeßordnung 07.04.1987, BGBl. I S. 1074, ber 1309

²⁶ Strafprozessreformgesetz, BGBl. I Nr. 19/2004

²⁷ Schweizerische Strafprozessordnung (StPO) vom 5 Oktober 2007

²⁸ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

²⁹ Strafprozesordnung (StPO) in der Fassung der Bekanntmachung vom 7 April 1987 (BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319), a továbbiakban : StPO

témához.³⁰ Két fontos újdonság – amellyel a dolgozatban éppen ezért részletesebben foglalkozom – a gyakorlatban évek óta jól működő megegyezési eljárás 2009. évi törvénybe iktatása, és az eljárás elhúzódása elleni jogorvoslat 2011. évi megteremtése.

2. Svájc

Svájcban azonban jelentős reformra került sor, mivel az a sajátos helyzet, hogy 29 kantonban az 1942 óta egységes, szövetségi szintű büntető törvénykönyvet 26, kantononként eltérő eljárási törvény és 3 szövetségi szintű eljárási törvény keretén belül alkalmazták, tovább már nem volt tartható. Ennek vetett véget a jogalkotó a szövetségi szintű Büntetőeljárási Kódex megalkotásával, amely 2011. január 1. napján lépett hatályba.³¹ Az egységes büntetőeljárási kódex megteremtése a svájci büntetőeljárás történetében mérföldkőnek számít.³²

A törvény rendelkezéseinek vizsgálata előtt szükséges az egységesítés indokainak rövid áttekintése, mivel ezek alapján tárhatók fel az egyes jogintézmények előzményei, céljai, és szabályozásuk módja.

A kódex létrehozása hosszú folyamat eredménye, háttérben pedig több tényező áll. Fő indoka az utóbbi 20 évben megjelenő új bűnözési formák megjelenése volt, amelyek a hagyományos eszközökkel nem kezelhetőek. Ezek az új típusú bűncselekmények elsősorban a kantonok és országok határain átnyúló gazdasági bűncselekmények, a pénzmosás, illetve a szervezett bűnözés, amelyek felderítése és üldözése egységes eljárási szabályok hiányában nehézségekbe ütközött.³³ Ezen kívül a Szövetség is egyre aktívabb jogalkotási tevékenységet folytatott büntetőeljárási kérdésekben, amelyek egységes szabályozást kívántak meg. Ezeknek a jelenségeknek a hatására indult el 1993-tól egy intenzív, konkrét egységesítési folyamat, amelynek

³⁰ Azok közül a legfontosabbak: Gesetz zur Entlastung der Rechtspflege (1993); Verbrechenbekämpfungsgesetz (1994) lásd. IV.7.1.; Strafverfahrensänderungsgesetz (1999); Opferrechtsreformgesetz (2004).

³¹ Schweizerische Strafprozessordnung (Strafprozessordnung, StPO) vom 5. Oktober 2007, a továbbiakban: StPO

³² RIKLIN, Franz: *Strafprozess quo vadis? Prozess erledigungsstrategien und Ihre Tücken.* http://www.unifr.ch/strr/downloads/Strafprozessrecht/Abschiedsvorlesung_Redetext.pdf (2012.04.16.) 2. o.

³³ RIKLIN, Franz: Die Strafprozessreform in der Schweiz. *Goldammer's Archiv für Strafrecht* (7) 2006, 498. o.

végén, 2007. október 5-én került sor az egységes Büntetőeljárás Kódex elfogadására.³⁴ A jogalkotó átfogó kódexet kívánt megvalósítani, amelybe a kantonokban már létező, jól működő jogintézményeket építette be, indokolt esetben azokat módosítva, továbbfejlesztve. Szükség volt azonban olyan új megoldások bevezetésére is, amelyek korábban vagy csak néhány kantonban vagy egyikben sem léteztek.³⁵

A kódex kidolgozásának folyamatában három fő dokumentum játszott szerepet:

- az 1997-ben kiadott „29-ből 1” elnevezésű (Aus 29 mach 1) Koncepció;³⁶
- a 2001. júniusban közzétett „Szövetségi Büntetőeljárás Kódex Előtervezete” és a hozzátartozó „Kísérő Jelentés”,³⁷
- végül a „Büntetőeljárás Kódex Tervezete”³⁸ és a hozzátartozó „Jelentés a Büntetőeljárásjog Egységesítéséről”,³⁹ amelyet a Szövetségi Tanács 2005. december 21-én fogadott el. A fenti dokumentumok eljárás gyorsító rendelkezéseire az egyes jogintézmények elemzése során térek ki.

³⁴ Az egységesítés folyamatáról lásd részletesen: FARKAS Krisztina: A büntetőeljárás reformja Svájcban, különös tekintettel az eljárást gyorsító rendelkezésekre. In: *Collegium Doctorum Jubileumi Konferencia* 2011. április 19., Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. <http://www.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%20Doctorum%20Publikaciok/Farkas%20Krisztina.pdf> (2014.03.15.)

³⁵ Ezek közé az újítások közé tartozik az oportunitás elvének kiterjesztése, az elkövető és a sértett közötti megegyezés bevezetése, valamint a terhelt és az ügyész közötti megállapodás, mint vádalku jellegű eljárást gyorsító megoldás megteremtése. In: GUIDON, Partick: *Die Schweizerische Strafprozessordnung. Leitgedanken, Neuerungen und mögliche praktische Auswirkungen aus st. Gallischer Sicht.* <http://st-galler-juristenverein.ch/P.Guidon%20Die%20Schweizerische%20Strafprozessordnung.pdf> (2011.11.10.) 4. o., 6. o.

³⁶ Aus 29 mach 1 – Konzept einer eidgenössischen Prozessordnung, Bericht der Expertenkommission „Vereinheitlichung des Strafprozessrechts” Bundesamt für Justiz, Bern Juli 1998. <http://www.bfm.admin.ch/content/dam/data/sicherheit/gesetzgebung/strafprozess/a29m1-d.pdf> (2012.01.08.) A továbbiakban: Konzept.

³⁷ Vorentwurf zu einer Schweizerischen Strafprozessordnung, Bundesamt für Justiz, Bern, Juni 2001. <http://www.bfm.admin.ch/content/dam/data/sicherheit/gesetzgebung/strafprozess/vn-ve-1-d.pdf>. A továbbiakban: Vorentwurf; és Begleitbericht zum Vorentwurf für eine Schweizerischen Strafprozessordnung, Bundesamt für Justiz, Bern, Juni 2001. <http://www.bfm.admin.ch/content/dam/data/sicherheit/gesetzgebung/strafprozess/vn-ber-1-d.pdf> (2012.01.08.) A továbbiakban: Begleitbericht.

³⁸ Schweizerische Strafprozessordnung. Entwurf. BBL 2006, 1389. <http://www.admin.ch/opc/de/federal-gazette/2006/1389.pdf> (2014.03.15.) A továbbiakban: Entwurf.

³⁹ Botschaft zur Vereinheitlichung des Strafprozessrechts vom 21. Dezember 2005, BBl 2006, 1085. <http://www.admin.ch/opc/de/federal-gazette/2006/1085.pdf> (2014.03.15.) A továbbiakban: Botschaft.

3. Olaszország

Olaszország jogrendszerére a francia jog jelentős befolyást gyakorolt.⁴⁰ Az inkvizitórius hagyomány érvényesülése azonban ma már az anyagi büntetőjogra korlátozódik, mivel az 1989. évi büntetőeljárás reform az akkuzatórius rendszer elemeit építette be, így az olasz büntetőeljárás az angolszász ügyféli per felé fordult.⁴¹ A büntetőeljárás reformja új eljárási kódex megalkotásában realizálódott, amelyet az olasz parlament több mint 20 évi előkészítést követően 1988. szeptember 22-én fogadott el, és 1989. október 24-én lépett hatályba.⁴²

Az új kódexet előkészítő 1974. évi felhatalmazási törvény⁴³ fő negatívumaiként kell megemlíteni azonban, hogy – az akkuzatórius modell erősítésének céljával ellentétben – a vegyes rendszer tipikus jogintézményeit megtartotta, valamint a főtárgyalást helyezte a középpontba, amely utóbbi megvalósítása az igazságszolgáltatási szervek teljes túlterheltségéhez vezetett volna.⁴⁴

A 1987. évi felhatalmazási törvény⁴⁵ tartalmazta azokat az irányelveket, amelyeket a jogalkotónak a törvénytervezet kidolgozásakor követnie kellett. Ezek közül az akkuzatórius rendszer megvalósítását tartalmazó elvek közül az első helyen szerepelt, hogy a kódexben „*minden felesleges eljárás és eljárási cselekmény kiküszöbölése révén az eljárás maximális egyszerűsítése*” alapvető

⁴⁰ A büntetőjog területén a kodifikációt az 1971 és 1810-es francia *Codes Pénaux* mélyen befolyásolta. Napóleon 1797 és 1814 között az olasz félsziget mintegy egyharmadát az uralma alá vonta, ahol az 1791-es Code Penalt alkalmazták, a két szicíliai királyságban pedig 1810-ben olaszra lefordították és bevezették. A többi állam büntetőjogát is azonban a Code Penal befolyásolta. In: MAIWALD, Manfred: *Einführung in das italienische Strafrecht und Strafprozessrecht*, Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 2009, 25–26. o.; GUALAZZI, Alessandra: *Notes on the Italian criminal procedure code*. <http://www.law.cam.ac.uk/faculty-resources/download/notes-on-the-italian-criminal-procedure-code/6369/pdf> (2014.12.28) 1. o.; JARVERS, Konstanze: Rahmenbedingungen, Vorgaben, Grundlagen und Entwicklung des Strafrechts in Italien. In: SIEBER, Ulrich – CORNILS, Karin (Hrsg.): *Nationales Strafrecht in rechtsvergleichender Darstellung. Allgemeiner Teil. Band 1. Grundlagen*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2009, 326. o.

⁴¹ JARVERS: Rahmenbedingungen i.m. 291. o.

⁴² Decreto del presidente della Repubblica 22 settembre 1988, n. 447 approvazione del codice di procedura penale Gazzetta Ufficiale 24 ottobre 1988, n. 250

⁴³ La legge 3 aprile 1974, n.108 Delega legislativa al Governo della Repubblica per l'emanazione del nuovo codice di procedura penale. Az új törvény az 1930-ban elfogadott, az előterjesztő igazságügy miniszterről elnevezett, inkvizitórius rendszeren alapuló ún. „Codice Rocco”-t váltotta fel.

⁴⁴ TONINI, Paolo: *Manuale di procedura penale*. Giuffrè Editore, S.p.A., Milano 2010, 32. o.

⁴⁵ Legge 16 febbraio 1987, n.81 (in Supplemento ordinario alla Gazzetta Ufficiale 16 marzo, n.62) Delega legislativa al Governo della Repubblica per l'emanazione del nuovo codice di procedura penale, a továbbiakban: felhatalmazási törvény.

elvként követendő. A törvény súlypontjai közül a téma szempontjából az eljárásban részt vevő személyek helyzetének erősítése, az alanyok egyenlőségének biztosítása, a szóbeliség elvének érvényre juttatása, és a tárgyalás szerepének felértékelése bírnak jelentőséggel. Ennek megfelelően, mivel a tárgyaláson – a tárgyalás teljes garancia rendszerének érvényesülése mellett – folyik a bizonyítás, nem lehet az összes ügyet tárgyaláson elintézni, szükséges alternatív megoldások kidolgozása. Ezért a felhatalmazási törvény a külön eljárásokat, mint a főtárgyalást „pergazdaságossági” szempontból elkerülő megoldásokat olyan jelentőségre emelte, hogy azokat koncepcionálisan nem az általános eljárás alóli kivételként, hanem az új eljárás központi elemeként tartalmazta.⁴⁶ Ezzel a jogalkotó mintegy a fő célként kitűzött kontradiktórius eljárást és azzal együtt az akkuzatórius eljárás elvét adta fel. Ezt a tendenciát az irodalom „inkvizitórius nosztalgia”-ként emlegeti,⁴⁷ amely a szigorú kontradiktórius eljárás jelentős relativizálását jelenti.

Az új törvény szerinti akkuzatórius eljárás három fő alapelve közül egyik az eljárás egyszerűsítése.⁴⁸ A Codice Rocco-hoz képest az új kódex általános eljárásra vonatkozó rendelkezései jelentősen terjedelmesebbek lettek, valamint a garanciák széles körét tartalmazzák, így az eljárás jóval hosszadalmasabbá és költségesebbé vált. Ezzel párhuzamosan fogalmazódott meg az a célkitűzés, hogy „az eljárások csak kisebb részének kell eljutniuk a tárgyalásig”,⁴⁹ amelynek megfelelően a jogalkotó az új kódexben az általános eljárás mellett (procedimento ordinario) az ún. külön eljárások (procedimento speciale) széles körét teremtette meg. A külön eljárások új kódexbe való bevezetésével a jogalkotónak 1988-ban kifejezett szándéka volt a büntetőeljárás gyorsítása és hatékonyabbá tétele.⁵⁰

⁴⁶ WEICHBRODT, Korinna: *Das Konsensprinzip strafprozessualer Absprachen. Zugleich ein Beitrag zur Reformdiskussion unter besondere Berücksichtigung der italienischen Regelung einvernehmlich Verfahrensbeendigung*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2006, 195. o.

⁴⁷ FERRUA, Paolo: La difesa nel processo penale. *Digesto delle discipline penalistiche Bd. III*. Utet Giuridica Editore S.p.A. Torino, 1989, 466. o. In: WEICHBRODT i.m. 196–197. o.

⁴⁸ TONINI, Paolo: *Manuale breve. Diritto processuale penale*. Giuffrè Editore, S.p.A. Milano, 2009, 14–15. o.

⁴⁹ PISTORELLI, Luca – BRICCHETTI, Renato: Giudizio Abbreviato. In: *Trattato di procedura penale: Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali* (a cura di FILIPPI, Leonardo). Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2008, 64. o.

⁵⁰ Relazione al progetto preliminare del codice di procedura penale. In: Supplemento ordinario n. 2 alla Gazzetta Ufficiale 24 ottobre 1988, n. 250, 103. o.

II. A BÜNTETŐELJÁRÁS ELHÚZÓDÁSÁNAK OKAI ÉS JOGKÖVETKEZMÉNYEI

A fejezetben részletesen bemutatom, hogy a vizsgált államokban milyen jelentőséggel bír az eljárások elhúzódásának problémája, mely tényezők vezetnek az eljárások során bekövetkező késedelemhez, továbbá milyen jogorvoslati lehetőségek állnak rendelkezésre a sérelem orvoslására az adott államban.

A témakört az egyes államokban eltérő részletességgel mutatom be. Mivel az elhúzódás okainak vizsgálata és orvoslása Németországban jut a legnagyobb szerephez, így a fejezet központi részévé a német szabályozást tettem. Ezzel szemben Svájcban nem elsődleges kérdés az eljárások elhúzódása, ezért a kutatások csak érintik a témát, így jelen fejezetnek sem meghatározó része. Olaszországban ugyan egyik központi probléma az eljárások elhúzódása, az irodalom azonban nem az okok feltárására helyezi a hangsúlyt, hanem elsősorban a megoldások keresésére, így ehhez igazodva az olasz büntetőeljárásra vonatkozóan a témát más aspektusaiban, a dolgozat további fejezeteiben fogom bemutatni.

1. Az Európai Bizottság az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért (CEPEJ) vizsgálata

A büntetőeljárás elhúzódásának okai és jogkövetkezményei vizsgálata előtt szükségesnek tartom megemlíteni az Európa Tanácson belül működő Európai Bizottság az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért (CEPEJ)⁵¹ témához kapcsolódó kutatását, amely – többek között – az EJEB joggyakorlata alapján a tagállamok bírósági eljárásának időtartamát vizsgálta, és annak eredményeit 2006-ban, majd 2012-ben jelentette meg.⁵² Jelentésében a Bizottság egyrészt meghatározta az eljárás ésszerű időn belüli tartama értékelése során alkalmazható kritériumokat, másrészt vizsgálta a tagállamok eljárásainak

⁵¹ European Commission for the Efficiency of Justice. A továbbiakban: CEPEJ, Bizottság

⁵² Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights (31 July 2012) 2nd Edition. Lásd részletesen: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2204779&SecMode=1&DocId=1965298&Usage=2> (2014.07.05.)

időtartamát, az eljárások elhúzódásának okait és a bemutatva a tagállamokban rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket.

A vizsgálat során országonként részletesen tanulmányozta a fenti körülményeket, különválasztotta a bonyolult (complex cases) és ún. normál (normal cases), azaz nem bonyolult megítélésű ügyeket. A kutatás legfontosabb eredményei közül kiemelném, hogy a Bíróság esetjoga alapján büntető ügyekben a több, mint öt éves időtartam az Egyezmény 6. cikkének megsértését jelenti. Míg az ún. normál ügyekben a bírósági szakaszt figyelembe véve a 3 év 6 hónap időtartam, a nyomozási és bírósági szakaszt is figyelembe véve a 4 év 3 hónap időtartam, addig az ún. bonyolult ügyekben a 8 év 5 hónap időtartam nem sérti az ésszerű időn belüli eljárás követelményét. Ezek az értékek azonban az elemzett eljárásokra vonatkoznak, a CEPEJ a jövőre vonatkozóan az eljárások elhúzódásának értékelése során az ügy sajátos körülményeinek fényében a Bíróság által meghatározott kritériumokat tartja meghatározónak. A jelentés további részletezésétől eltekintek, a kutatás eredményeiből mindössze annyit emelnék még ki, hogy a CEPEJ az eljárások időtartamát továbbra is az egyik fő kérdésnek tekinti, hiszen a Bíróság döntései alapján igazolható a „gyorsaság kultúrája” iránti igény létezése.

2. Németország

A büntető igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége és annak következtében az eljárások elhúzódása Németországban – hasonlóan a többi európai államhoz – mind a gyakorlat mind az irodalom számára az egyik központi kérdés.⁵³ A probléma a hetvenes években került előtérbe és azóta is fennáll,⁵⁴ habár a túlterheltség miatti elégedetlenség egyidősnek mondható magával az igazságszolgáltatással.⁵⁵ A probléma az utóbbi évtizedekben azonban egyre

⁵³ AMBOS, Kai: Verfahrensverkürzung zwischen Prozessökonomie und „fair trial“ Eine Untersuchung zum Strafbefehlsverfahren und zum beschleunigten Verfahren. *Jura* (6) 1998, 281. o.; WOHLERS Dr., Wolfgang: Das Strafverfahren in den Zeiten der „Eilkrankheit“. *NJW* (34) 2010, 2470. o.; KUDLICH: i.m. C. 18. o.; KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 274

⁵⁴ KUDLICH: i.m. C 18. o.

⁵⁵ Abschied von der Wahrheitssuche 35. Strafverteidigertag 2011. Berlin. Ergebnisse der Arbeitsgruppe, I. Ressourcen der Justiz. <http://www.strafverteidigervereinigungen.org/Strafverteidigertage/Material%20Strafverteidigertage/ergebnissegesamt35.pdf> (2012.10.08.)

hangsúlyosabban jelenik meg.⁵⁶ A gyorsítás szükségességének értékelésénél nehézséget jelent, hogy az eljárások elhúzódása a nyilvánosság előtt, mint az időtartammal kapcsolatos probléma általánosságban, az egyes esetektől elvonatkoztatva jelenik meg, és bár az eljárások időtartama a jogpolitikában előtérbe került, az eljárások egyre hosszabb időtartama nem kellően igazolt.⁵⁷ A szakirodalomban több szerző is hangsúlyozza, hogy a gyakorlatban nem olyan „drámai a helyzet”, mint amennyire a kritikusok „panaszkodása” alapján feltételezhetjük.⁵⁸ Összehasonlítva a többi európai állammal, az eljárások általános időtartama nem tűnik aggasztónak. Helyesebbnek mondható azonban *Waßmer* megfogalmazása, miszerint „*az eljárások időtartama tendenciájában egyre növekszik, habár arányaiban korlátozott mértékben*”.⁵⁹ Kiemelendő a gazdasági élet egyre növekvő összetettsége, amely egyre több büntetőjogi komplex tényállás megjelenését vonja maga után, és azok elbírálása a gazdasági büntetőjogban az eljárások átlagon felüli időtartamához, elhúzódásához vezethet.⁶⁰

A túlterheltség szubjektív érzete azonban objektív adatokkal nem kellően igazolható. Az igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége, az eljárások elhúzódása, valamint azok tendenciája statisztikai adatok elemzése révén lehetséges, amint azt a témával foglalkozó szerzők is bizonyítják.⁶¹ Ezt az utat követem a továbbiakban, amikor a fenti érveket statisztikai adatokkal igazolom, illetve cáfolom. Hozzá kell tenni azonban, hogy a statisztikai adatok nem tudnak teljes és valós képet adni az eljárások elhúzódásáról, mivel az ügyek eltérő bonyolultságúak és ezért különböző időigényűek, amely statisztikai módszerrel nem „mérhető”.

A téma jelentőségét mutatja, hogy az utóbbi évtizedekben számos kezdeményezés figyelhető meg, amelyek egyrészt a témával foglalkozó

⁵⁶ KUDLICH: i.m. C 18. o.

⁵⁷ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 274, WAßMER: i.m. 165. o.

⁵⁸ AMBOS: i.m. 281. o.; KUDLICH: i.m. C 18. o.

⁵⁹ WAßMER: i.m. 166. o.

⁶⁰ WAßMER: i.m. 166. o.

⁶¹ KUDLICH: i.m. C 18. o.; lásd részletesen 1989–2002 között: DÖLLING, Dieter – LAUNE, Christian: Die Dauer des Strafverfahrens in Deutschland. In: *Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des Strafverfahrens im internationalem Vergleich. Ideen und Praxis*, Vol. XXXVII–XXXVIII 2004–2005, Kraków, 2006, 281–303.o.; PETERS, Julia: *Urteilsabsprachen im Strafprozess. Die deutsche Regelung im Vergleich mit Entwicklungen in England & Wales, Frankreich und Polen*. Universitätsverlag Göttingen, Göttingen, 2011, 17–24. o.

nagyszámú tanulmány révén, másrészt az eljárás gyorsítását célzó büntetőeljárás reformtörvények által érhetőek tetten.⁶² Ezeken kívül figyelemre méltó, hogy a Német Jogász Napok keretében is több alkalommal foglalkoztak a problémával.⁶³ Az 1994. évben tartott 60. Német Jogász Napokon az eljárás gyorsítását a bizonyítási indítványok kizárási rendszere bevezetésével, egyéb védői jogok korlátozásával, és a bizonyítás felvétele alkalmazási körével kapcsolatban vizsgálták, továbbá megvitatták az eljáráson kívüli, informális megegyezések törvényi szabályozásának szükségességét. A fentiek kifejezetten eljárást gyorsító hatásait *Gössel* elemezte előadásában. A probléma vizsgálata tizenöt év után újra előtérbe került, amikor a 2010-ben Berlinben megrendezett 68. Német Jogász Napok büntetőjogi szekciójának témája ismét az eljárás gyorsítása volt, amelynek aktuális helyzetét és problémáit *Kudlich* értékelte „Az ésszerű időn belüli eljárás elve megköveteli-e a büntetőeljárás átalakítását? – Megegyezés a büntetőeljárásban – A bizonyítás indítványok határideje – Az eljárási garanciák érvényesülésének korlátozása.” című tanulmányában,⁶⁴ amelynek címéből is kitűnik, hogy szorosan kapcsolódik az 1994. évi konferencia témájához. Szintén ide tartozik a büntető eljáráson belüli megegyezés jogintézménye, amellyel az 1990-ben Münchenben rendezett 58. Német Jogász Napok foglalkozott, az akkor még *contra legem* működő jogintézmény kérdéskörét *Schünemann* foglalta össze „Megegyezés a büntetőeljárásban? Alapjai, tárgyai és határai” című tanulmányában.⁶⁵

A büntetőeljárás gyorsításának szükségessége általánosan elfogadottnak tekinthető álláspont. A 68. Német Jogász Napokon a résztvevők egyértelműen a büntetőeljárás gyors lefolytatása mellett foglaltak állást. Azonban azt is

⁶² Lásd részletesen: SCHEFFLER, Uwe: Kurzer Prozess mit rechtsstaatlichen Grundsätzen. *NJW* (34) 1994, 2191. o.

⁶³ GRÜNWARD, Gerald: *Empfiehl es sich, besondere strafprozessuale Vorschriften für Großverfahren einzuführen?* Gutachten C zum 50. Deutschen Juristentag, München 1974; GÖSSEL, Karl Heinz: *Empfehlen sich Änderungen der Strafverfahrensrechts mit dem Ziel, ohne Preisgabe rechtsstaatlicher Grundsätze den Strafprozeß, insbesondere die Hauptverhandlung, zu beschleunigen?* Gutachten C zum 60. Deutschen Juristentag, München, 1994.

⁶⁴ Lásd I. lábjegyzet

⁶⁵ SCHÜNEMANN, Bernd: *Absprachen im Strafverfahren? Grundlagen, Gegenstände und Grenzen.* Gutachten B für den 58. DJT, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung München 1990, B 9–78. o.

egyértelműen állapították meg, hogy a gyors eljárás nem önmagáért való érték, más eljárási garanciák érvényesülését nem korlátozhatja.⁶⁶

Az igazságszolgáltatási szervek túlterheltségének és az eljárások elhúzódásának a hátterében több tényező állt.⁶⁷ Az eljárások elhúzódása az irodalomban általános jelenségként jelenik meg, elsősorban a bonyolult gazdasági, adó- és környezet büntetőjogban, azonban a kisebb és közepes súlyú bűncselekmények elbírálását is jellemzi.⁶⁸

A gyakorlatban problémát okoz az eljárás „megfelelő időn belüli” lefolytatásának fogalma, valamint az annak túllépése esetére alkalmazható jogkövetkezmények meghatározása. Erre tekintettel a probléma feltárásához szükséges tisztázni, hogy mikor minősül túl hosszúnak az eljárás, mely okok vezetnek annak elhúzódásához, valamint, hogy a túl hosszú eljárás milyen jogkövetkezményekhez vezethet.

2.1. A „túl hosszú eljárás” fogalma

Mikor mondhatjuk, hogy egy eljárás túl hosszú ideig tart, illetve, hogy az ügyet nem megfelelő időn belül bírálták el? A „de facto” késelem nem jelent „de jure” késelemet is.⁶⁹ A fenti kérdésre nem adható sem egységes, sem absztrakt válasz, azt mindig az adott ügy konkrét körülményei határozzák meg. Ezt a véleményt képviseli az EJEB, BGH és a BVerfG is. Németországban a fent említett felsőbb bíróságok egyre többet foglalkoznak ezzel a problémával, így döntéseik fontos iránymutatásul szolgálnak.⁷⁰

Az „ésszerű időn belüli eljárás” fogalmának meghatározásakor döntő szerepet játszik az EJEB joggyakorlata. Az EJEB döntései során kialakította azokat a tényezőket, amelyek a 6. cikk 1. bekezdés sérelme megállapítása

⁶⁶ Beschlüsse des 68. Deutschen Juristentages Berlin 2010. Abteilnug Strafrecht. Beschlüsse I. Beschleunigung des Verfahrens allgemeinen (1) (2). Mindkét határozatot 85 :0 arányban fogadták el. http://www.djt.de/fileadmin/downloads/68/68_djt_beschluesse.pdf (2012.10.09.)

⁶⁷ Lásd részletesen: SCHEFFLER, Uwe: *Die Überlange Dauer von Strafverfahren: materiellrechtliche und prozessuale Rechtsfolgen*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 1991, 19–20. o.

⁶⁸ TRURNIT, Christoph – SCHROTH, Marvin: Das Beschleunigungsgebot und die Konsequenzen einer überlangen Verfahrensdauer im Strafprozess. *StraFo* (9) 2005, 358. o.

⁶⁹ FELTES, Thomas: Az emberi jogok és az eljárás elhúzódása a büntető igazságszolgáltatási rendszerben. In: HORVÁTH Tibor (Szerk.) *Az emberi jogok érvényesülése a büntetőeljáráásban*. XLIII. Nemzetközi Kriminológiai Konferencia, Miskolc, 1991, 221. o.

⁷⁰ KREHL – EIDAM: i.m. 2. o.

szempontjából meghatározóak. Az EJEB döntései szerint minden esetben figyelembe kell venni úgy az összes körülményeit. Az EJEB által értékelendő tényezőket a szakirodalom hagyományosan négy nagy csoportba osztja: az ügy bonyolultsága; az eljárásban résztvevők magatartása; az állami szervek magatartása, azaz megtettek-e mindent az ügy ésszerű időn belüli befejezése érdekében; továbbá egyéb speciális körülmények, amelyek kivételes figyelembe vételt igényelnek. Ezeket a továbbiakban nem vizsgálom, tekintettel annak széles körű feldolgozottságára.⁷¹

A német felsőbbírószáki gyakorlatban és a szakirodalomban megjelenő többségi álláspontr szerint is az egyedi eset körülményeinek „teljes körű átfogó mérlegelése” (umfassende Gesamtabwägung) szükséges az „ésszerű időn belüli eljárás” követelményének megítéléséhez. Az átfogó mérlegelés mind objektív (az eljárásra és annak tárgyára), mind szubjektív (személyre és elkövetőre vonatkozó) körülményeket magában foglal. Így a következő tényezők játszanak szerepet: az eljárás egészének tartama (a pontos kezdő és befejező időpontr), az eljárás tárgya (a bűncselekmény típusa és súlya), az ügy bonyolultsága (mind ténybeli, mind jogi értelemben), a nyomozás módja, a bűncselekménnyel okozott következmények, az eljárás elhúzódása által okozott sérelem és annak nagysága, a terhelt eljárásbeli magatartása, valamint az eljárás jelentősége a terhelt számára.⁷² Az eljárás terhelt által okozott elhúzódása nem vehető figyelembe, az ésszerű időn belüli eljárás fogalma azonban nem követeli meg a hatóságokkal történő együttműködését.⁷³ Ettől eltérő joggyakorlatot alakított ki az EJEB, amely a 6. cikk sérelmének megállapítása szempontjából – habár az állami szervek magatartásához mérten csekélyebb jelentőséggel – mégis figyelembe veszi a terhelt magatartását is, aktív közreműködést azonban nem vár el.⁷⁴ A német megoldás vitatható, hiszen gyakorta éppen a terhelteknek róható fel az eljárások elhúzódása, így inkább a Bíróság álláspontja osztható.

⁷¹ Lásd 13. lábjegyzet

⁷² WAßMER: i.m. 171. o.

⁷³ TRURNIT – SCHROTH: i.m. 360. o.

⁷⁴ GAEDE, Karsten: Das Recht auf Verfahrensbeschleunigung gemäß Art. 6 I 1 EMRK in Steuer- und Wirtschaftsstrafverfahren. *Wistra* (5) 2004, 169. o.

A német irodalomban egyes szerzők szerint csak az objektív szempontok vehetők figyelembe, azaz az ésszerű időn belüli eljárás elve csak akkor sérül, ha az anyagi igazság kiderítésére figyelemmel „az eljárás tényleges tartama a szükséges mértéket túllépi”, vagyis eljárási szabályt sértő tétlenség” állapítható meg.⁷⁵

Az EJEB a két nézet közötti, ún. „közvetítő álláspontot” képvisel, mivel csak objektív (az eljárásra és annak tárgyára) vonatkozó körülményeket vesz figyelembe, a korábban felsorolt négy tényezőt⁷⁶ túl azonban az eljárás elhúzódásának a terhelt számára megjelenő jelentőségét is értékelési körbe vonja, habár azt kevésbé a tényállás, mint inkább a jogkövetkezmények, vagyis a megfelelő kártérítés szempontjából. Az EJEB először az eljárás időtartamát és az elhúzódás tényét állapítja meg majd azt követően értékeli a többi körülményt.⁷⁷

2.2. Az eljárás elhúzódásának okai

Az eljárás elhúzódáshoz vezető okok sokféleképpen jelennek meg, és összetett rendszert alkotnak.⁷⁸ Az elhúzódás okaként a német irodalom két alapvető tényezőt jelöl meg: egyrészt a büntetőjogi tényállások egyre növekvő számát, azaz a kriminalizációt; másrészt az igazságszolgáltatási szervek nem elegendő, ráadásul csökkenő tendenciát mutató személyi és romló tárgyi feltételeit.⁷⁹ Ehhez a két alapvető jelenséghez járul hozzá a bűncselekmények számának növekvő tendenciája, amelyek együttesen okozzák az igazságszolgáltatási szervek túlterheltségét és az eljárások elhúzódását. Az utóbbi időben a fentiekén túl az irodalomban központi szerephez jut a terhelti és védői jogosítványoknak az eljárás elhúzására irányuló gyakorlása.

⁷⁵ ROXIN, Imme: *Die Rechtsfolgen schwerwiegender Rechtsstaatsverstöße in der Strafrechtspflege*. 1. Auflage, 1988, S. 165 ff. In: WAßMER: i.m. 171. o.; a nézet további képviselőit lásd in: WAßMER: i.m. lábjegyzet 80.

⁷⁶ Lásd II.2.1.

⁷⁷ WAßMER: i.m. 172. o.

⁷⁸ KÜHNE, Hans-Heiner: Die realen und potentiellen Auswirkungen des Beschleunigungsgebot für die Struktur des Strafverfahrensrechts. *JZ* (17) 2010, 822. o.; BAUMANN S i.m. 39. o.; PÁPAI-TARR: i.m. 23. o.

⁷⁹ KUDLICH: i.m. C. 19-21, KÜHNE: Die realen i.m. 822. o.; WAßMER: i.m. 166.o.

2.2.1. Kriminlizáció

Ebben a csoportban Az első ok csoportban kiemelkedő helyet foglalnak el gazdasági bűncselekmények. Ezek nemcsak jogi szempontból kívánnak több idő- és energiaráfordítást, hanem a történeti tényállás megállapítása is nehézkes, ráadásul speciális szakértelmet igényelnek az eljárás minden szakaszában. Éppen ezeknek az eljárásoknak az időtartama haladja meg az átlagos időtartamot, továbbá a számuk is egyre növekszik.⁸⁰

A kriminalizációra mind jogalkotói, mind felsőbb bírósági kezdeményezésre kerül sor.⁸¹ Mind a StGB-t,⁸² mind az azon kívül szabályozott büntetőjogi területeket a tényállások körének bővülése jellemzi. Az StGB-n kívüli anyagi jogszabályok alapján büntetendő bűncselekmények számának növekedése a meghatározó, amely változásra elsősorban az Európai Unió jogi aktusainak következtében került sor, ezeknek a rendelkezéseknek a tömege szinte átláthatatlanná tette az anyagi jogi rendelkezéseket, valamint gyakran ún. keretszabályként vannak megfogalmazva, így értelmezésük komoly gondokat okoz. A StGB-re is jellemző az új tényállások bevezetése, azok körének kibővítése, minősített esetek bevezetése, míg ezzel szemben az StGB-ből hatályon kívül helyezett rendelkezések száma az újonnan bevezetett rendelkezéseknek csupán az egyharmadát érte el. Megjegyzendő azonban, hogy a jogalkotó sokszor az StGB-n kívüli tényállásokat ültette át az StGB-be, a büntetőjogi felelősség körének bizonyos bővítésével.⁸³

2.2.2. Személyi és tárgyi feltételek szűkössége

A személyi és tárgyi feltételek hiányát a témával foglalkozó forrásmunkák mindegyike alapvető problémaként említi, ennek orvoslására azonban nyilvánvalóan hiányzik a politikai akarat.⁸⁴

Míg 2002-ben szövetségi szinten mintegy 3000 bíró és ügyész hiányát állapították meg,⁸⁵ addig ez a szám az utóbbi években 4000 főre emelkedett.⁸⁶

⁸⁰ BAUMANN: i.m. 40. o.

⁸¹ KÜHNE: Die realen i.m. 822. o.

⁸² Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl I.S. 332). A továbbiakban: StGB

⁸³ KUDLICH i.m. C 20-21. o.

⁸⁴ KUDLICH: i.m. C. 19-20. o.; KÜHNE: Die realen i.m. 822. o.; BAUMANN: i.m. 42-43. o.

Így megállapítható, hogy ezen okok terén komoly változásokkal nem számolhatunk.

2.2.3. A jogorvoslati eljárásra vonatkozó heterogén felsőbbbíróági joggyakorlat

Egy esetleges jogorvoslati eljárás jelentősen megnöveli az eljárás időtartamát.⁸⁷ A bírósági gyakorlat a jogorvoslati eljárással kapcsolatban a jogorvoslati jog terjedelme szűkítésének szükségessége mellett foglal állást. A szűkítés alapvetően két esetkört foglal magában: egyrészt a jogorvoslatok indoklási kötelezettségének kiterjesztéséről, másrészt a jogorvoslati eljárás során a bizonyítás körének szűkítését.⁸⁸ A másodfokú bíróság gyakorlata során egyre szigorúbb követelményeket támaszt a bizonyítás felvételére, illetve a bizonyítékok értékelésére vonatkozóan. A legnagyobb problémát azonban az jelenti, hogy a bíróság erre vonatkozó gyakorlata egyre szélesebb körű és ezzel együtt nem egységes, így „kontraproduktív”-nak tekinthető. Általánosan elfogadott álláspont, hogy nem a jogorvoslati rendszer átfogó revíziójára, hanem az egyes rendelkezések módosítására van szükség.⁸⁹ A jogorvoslatok területén a gyorsítás kiindulópontjául az említett felsőbbbíróági joggyakorlat jelentős visszazorítása, és a dogmatikai alapon történő egységes felfogás kialakítása szolgálhat.⁹⁰

⁸⁵ Az 1998-évi Igazságügy miniszterek Konferenciája által adott megbízás alapján készült kutatás 2002. évi záró jelentésének adatai alapján. In: „Erarbeitung eines Systems der Personalbedarfsberechnung für den richterlichen, staats- (amts-) anwaltlichen und Rechtspflegerdienst in der ordentlichen Gerichtsbarkeit (PEBB§Y –für Personal-bedarfs-berchnungs-system). http://www.thueringen.de/imperia/md/content/text/justiz/endgutachten_pebb_yi_final.pdf (2012.07.28.)

⁸⁶ a PEBB§Y 2005. évi záró jelentése szerint In: Schlussbericht der Arbeitsbericht PEBB§Y. <http://www.richterverein.de/j2000/pebbsyNRW.pdf> (2012.07.28); továbbá a Rheinische Post 2008. április 11-i számában megjelent adatok alapján. In: BAUMANN i.m. 43. o.

⁸⁷ A jogorvoslati eljárások száma nem jelentős az első fokon jogerősen lezárt eljárásokhoz képest. 1998-ban az összes helyi bírósági ítélet 2,5%-ban nyújtottak be fellebbezést, és az összes fellebbezési eljárásban csak 14%-ban vizsgálták felül a másodfokú eljárást. In: BECKER, Monika – KINZIG, Jörg: Rechtsmittel im Strafrecht. Eine international vergleichende Untersuchung zur Rechtswirklichkeit und Effizienz von Rechtsmitteln. *Ed. eucrim*. Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2000; In: KÜHNE: Die realen und potentiellen Auswirkungen i.m. 823. o.

⁸⁸ KUDLICH: i.m. C 25; lásd a problémáról részletesen KUDLICH: i.m. C. 92-101; az egyes rendelkezések eljárás elhúzódsát megakadályozó módosításának vizsgálatára nem térek ki, a problémáról lásd részletesen KUDLICH: i.m. C. 92-101

⁸⁹ KÜHNE: Die realen i.m. 823. o.; HUBER, Barbara: Criminal pocedure in Germany. In: VOGLER, Richard – HUBER Barbara: *Criminal procedure in Europe*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2008, 364. o.

⁹⁰ KÜHNE: Die realen i.m. 824. o.

2.2.4. Egyéb okok

a) Alapjogok érvényesítése

Egyes szerzők szerint az Alaptörvényben deklarált jogállami eljárásból következő alapjogok érvényesítése is az eljárások elhúzódásához vezet.⁹¹ Ezeknek a figyelembe vétele időráfordítást igényel, azonban a gyorsítás érdekében kétséget kizáróan nem korlátozhatóak. A jogállami büntetőeljárás azt a dilemmát hordozza, hogy „*minél alaposabban van felderítve a tényállás és azzal együtt az anyagi igazság, minél több jog van biztosítva a terheltnek, minél gondosabban vizsgálja a bíróság a tárgyalás megnyitásának a feltételeit, minél több bizonyítási indítványnak ad helyt, minél több jogorvoslatra kerül sor, annál hosszabb lehet és kell is legyen az eljárás.*”⁹² A fenti idézetben használt „kell” ige kitűnően fejezi ki, hogy az alapjogok korlátozása a gyorsítás érdekében nem igazolható.

b) A jogszabályok gyakori módosítása

Szintén lassítja az eljárást az utóbbi időben a német jogalkotásban is megfigyelhető tendencia, miszerint a jogszabályok gyakori módosítására, az egyes rendelkezések többszöri változtatására kerül sor, amely a szabályozás átláthatatlanságához, kevésbé érthetőségéhez, ebből következően ritkább és lassabb alkalmazásához vezet.⁹³

c) A védői jogok korlátozása

A német szakirodalomban az eljárás gyorsításának egyik fontos, központi dimenziója a védői jogok feláldozása a gyorsítás oltárán. Habár a gyorsítás az eljárás minden résztvevőjének érdekét szolgálja, az utóbbi időben az a riasztó kép alakult ki, hogy az ügyészség és a bíróság van leginkább abban a helyzetben, hogy az eljárást gyorsan lefolytassa, amelynek keresztülvitelét a védői jogok akadályozzák.⁹⁴ A terhelt védelemhez való jogának gyakorlása természetesen a gyorsítás érdekében nem korlátozható. A védelemhez való jogból eredő jogosítványok kimerítése legitim és a jogállami eljárásban

⁹¹ PFEIFFER, Gerd: Das strafrechtliche Beschleunigungsgebot. In: ARZT, Gunther.u.a. (Hrsg.): *Festschrift für Jürgen Baumann*. Bielefeld, 1992, 329. o. In: BAUMANN i.m. 41. o.

⁹² HANACK, Ernst-Walter: Prozeßhindernis des überlangen Strafverfahrens? *JZ* 1971, 705. o. In: BAUMANN i.m. 41. o.; WAßMER: i.m. 166. o.

⁹³ KÜHNE: Die realen i.m. 822. o.

⁹⁴ KÜHNE: Die realen i.m. 821. o.

elképzelhetetlen, annak korlátozása nem igazolható. A gyakorlatban azonban a terheltek és a védők gyakran visszaélnék a jogok gyakorlása során.⁹⁵

Kühne a gyorsítás lehetséges útjaira és azzal kapcsolatban a védői jogok korlátozására vonatkozóan a következő két kérdést teszi fel:

1. *„Vannak-e a német büntetőeljárásnak olyan elemei, amelyek az ésszerű időn belüli eljárás alapelveibe ütköznek, anélkül, hogy létüket fontos indokok igazolnák?”*
2. *Az ésszerű időn belüli eljárás követelménye érvekkel igazolható eszközként szolgál-e a védői jogok csupán formális minimumra csökkentéshez, a bíróság és ügyészség eljárásjogi helyzetének egyidejű megerősítésével?”*⁹⁶

Az első kérdésre a dolgozat végén, az összegzés keretében a gyorsítást célzó rendelkezések, jogintézmények vizsgálatát követően adható válasz.

A második kérdésre *Kühne* szerint sajnós igenlő válasz adható, mivel a gyakorlatban a védői jogok csorbítása figyelhető meg, mégpedig a gyorsítás „hamis zászlaja alatt”, azaz az ésszerű időn belüli eljárás elvére hivatkozással való visszaélésként.⁹⁷

d) A bizonyítási indítványok határideje

Szintén a gyorsítás kérdéskörében felmerülő egyik központi problémaként foglalkozik az irodalom a bizonyítási indítványok előterjesztése határidejének kérdésével.⁹⁸

A bizonyítási indítvány tételének joga a védelem leghatékonyabb eszköze a tényállás feltárására és az eljárás irányának meghatározására, ezzel együtt azonban a joggal való visszaélésre is kiváló lehetőséget nyújt, ezáltal lassító hatással bír. *Wohlert*s a következő kérdéseket veti fel a problémával kapcsolatban: *„Milyen feltételek mellett utasítható el a bizonyítási indítvány; az indítvány tételére lehet-e határidőt tűzni az eljárás résztvevői számára,*

⁹⁵ KUDLICH a problémát nem az eljárás gyorsításának keretfeltételei között, hanem a bizonyítási indítvánnyal való visszaélés körében helyezi el.

⁹⁶ KÜHNE: Die realen i.m. 822. o.; KUDLICH: i.m. C 68-85. o.; WOHLERS: i.m. 2472–2473. o.

⁹⁷ KÜHNE: Die realen i.m. 828. o.

⁹⁸ Jelentőségét mutatja, hogy már Gössel 1994-ben a 60. Német Jogász Napokon, majd Kudlich 2010-ben a 68. Német Jogász Napokon a témában előadott értekezésében a bizonyítási indítványok határidejével külön foglalkozott.

amelyen belül gyakorolható az indítványtételi jog; és ez a jog – mint ultima ratio – elvonható-e?”⁹⁹

A kódex a bizonyítási indítvány tételének jogát kifejezetten nem ismeri el, hanem az annak kizárására vonatkozó okokat sorolja fel (Art. 244 Abs. 3-4 StPO). Ezeket az okokat a felsőbbírószági gyakorlat értelmezi, elsősorban azonban a védelmi jogok hátrányára. A témához kapcsolódó központi rendelkezés az eljárás elhúzódása céljából benyújtott bizonyítási indítvány elutasítása, amelyet a kódex kifejezetten említ (Art. 244 Abs. 3 S. 2 Alt 6 StPO, Art. 245 Abs. 2 S. 3 Alt 5 StPO). A rendelkezés alkalmazásának három feltétele van, amelyek közül kettő szubjektív: a bizonyítási indítvány tételének az eljárás elhúzódására irányuló szándéka, és az eljárás elhúzódását eredményező hatása; valamint egy objektív feltétel: az előbbi kettő tényező eljárás tárgyára vonatkozása.¹⁰⁰

A kódex rendelkezései szerint a bizonyítás felvétele nem utasítható el azért, mert a bizonyítékok vagy a bizonyítandó tények nem állnak rendelkezésre (Art. 246 StPO). *Kühne* erre tekintettel megkülönbözteti az „elkészt” bizonyítási indítványt (*verspäteter Beweisantrag*) az „elhúzó” bizonyítási indítványtól (*verschleppender Beweisantrag*).¹⁰¹ Ennek fényében a bizonyítási indítvány eljárás elhúzódását célzó elkészttsége miatti elutasítása eljárást gyorsító hatással bírhat.¹⁰² Gyorsító hatásról akkor beszélhetünk, ha az indítványtételi jog relatíve széles körű korlátozását teszi lehetővé a jogalkotó. Mind a felsőbbírószági joggyakorlat, mind az irodalom megkülönbözteti az íratlan ún. „általános visszaélési klauzulát” a törvény által meghatározott visszaélési magatartásoktól. Habár az „általános visszaélés klauzulát” a kódex nem tartalmazza, ide sorolható minden olyan magatartás, amely a joggal való visszaélésre utal. Ezzel ellentétes nézet szerint csak az írott eljárásjog határozza meg azokat a korlátokat, amelyek mellett, és amelyek révén a visszaélés elleni védelem gyakorolható.¹⁰³ Az „általános visszaélési klauzula” effektív gyorsító hatással nem rendelkezhet, ezért a bizonyítási indítvány

⁹⁹ WOHLERS: i.m. 2472. o.

¹⁰⁰ KUDLICH: i.m. C. 69–70. o.

¹⁰¹ KÜHNE: Die realen i.m. 826. o.

¹⁰² KUDLICH: i.m. C. 68. o.

¹⁰³ WOHLERS: i.m. 2473. o.

jogintézményének újragondolása szükséges. A BGH már az 1991. november 7-i döntésében¹⁰⁴ az általános visszaélési klauzula ellen foglalt állást, míg az irodalomban a szigorú elutasítás és az óvatos egyetértés között ingadoztak a szerzők. Az elv érvényesítése a gyorsítás szempontjából kétségtelenül pozitív lenne, azonban fordított analógiaként értelmezhető, ami a büntetőjogban szigorúan tilos. *Kudlich* is ellene foglalt állást, azaz „az általános visszaélési klauzula, mint minden hosszú eljárásra általánosan alkalmazható eszköz elutasítandó”.¹⁰⁵ *Kühne* is ezt a nézetet osztja.¹⁰⁶

Kudlich a kérdést abból a szempontból vizsgálta, hogy mivel a bíró a tárgyalás vezetési jogosultságából¹⁰⁷ eredően a bizonyítási indítvány előterjesztésére határidőt szabhat, annak túllépése esetén az indítvány elutasítása az eljárás elhúzódására hivatkozással elfogadható-e, vagy egyenesen megkövetelt. Tanulmányában részletesen elemezte a témára vonatkozó felsőbbírósi joggyakorlatot, amelyek közül kiemelkedik a BGH 2009. szeptember 28-i határozata, amelyet alapvető döntésként ismer el mind az elmélet, mind a joggyakorlat.¹⁰⁸ A BGH a fenti döntésében a bizonyítási indítvány benyújtására szóló határidő eljárást elhúzó célú elmulasztásának (Art. 244 Abs. 3 S. 2 Alt 6 StPO) és az indítvány elkésettség okán való el nem utasíthatóságnak (Art. 246 Abs.1 StPO) viszonyát vizsgálta. A két rendelkezés összeegyeztethetőségét állapította meg, míg a szakirodalom ezzel ellentétes álláspontot képvisel, azaz a bizonyítás felvétele elkésettség miatti elutasításának kizárására vonatkozó rendelkezést (Art. 246 Abs. 1 StPO) nem lehet marginálisan alkalmazni. *Kudlich* is ezt a nézetet képviseli, azaz „a bizonyítási indítvány elkésettség miatti elutasításáról való lemondás (Art. 246 Abs. 1 StPO) szemben áll a határidő túllépésének figyelembe vételével, mint céllal ellentétes jogosultsághoz szolgáló érveléssel”.¹⁰⁹

e) Az Alkotmánybíróság tartósan ellentmondásos gyakorlata

¹⁰⁴ BGHSt 38,111

¹⁰⁵ KUDLICH: i.m. C. 84. o.

¹⁰⁶ KÜHNE: Die realen i.m. 827. o.

¹⁰⁷ „A tárgyalás vezetését, a vádlott kihallgatását és a bizonyítás felvételét az elnök végzi.” (Art. 238 Abs. 1 StPO Verhandlungsleitung)

¹⁰⁸ BGHSt 52, 355

¹⁰⁹ KUDLICH: i.m. C. 84.

Kühne – a személyi és tárgyi feltételek hiányán, a kriminalizáción, és a jogorvoslati eljárásra vonatkozó nem egységes felsőbbírási joggyakorlaton kívül – elhúzódáshoz vezető okként jelöli meg a BVerfG egyre kevésbé világos és igazolható joggyakorlatát, amely egyre gyakrabban állapítja meg a büntetőeljárás rendelkezések módosításának szükségességét. Ez a gyakorlat nem tartható, mivel az eljárások időtartamának ellentmondásos megítélése éppen az ésszerű időn belüli eljárás szempontjából hátrányosan hat.¹¹⁰

Összességében elmondható, hogy a fenti tényezők kölcsönösen hatnak egymásra. Ez a sokrétű rendszer, az egyes elemek összehatása, valamint azok normatív rendelkezésekkel való ütközése vezetnek az eljárások elhúzóadásához.¹¹¹ Így általánosan elfogadott nézet, hogy a probléma megoldásához az egész rendszer átfogó vizsgálata szükséges.¹¹²

2.3. Az eljárás elhúzóadásának jogkövetkezményei

Ez a kérdés épp annyira vitatott, mint annak a megállapítása, hogy mikor tekinthetjük az eljárást nem megfelelő időn belül befejezettnek. Erre vonatkozóan mind a szakirodalom, mind a felsőbb bírósági joggyakorlat eltérő álláspontot képvisel. Abban azonban egyetértés van, hogy a késedelem nem maradhat jogkövetkezmény nélkül.

Az irodalomban egységes a vélemény abban a tekintetben, hogy a durva késedelmet még az eljárás során orvosolni kell. A kevésbé kirívó esetekre vonatkozóan azonban eltérnek az álláspontok. Ezek egyik része a jogállamiság elvéből és az Egyezmény 6. Cikkének 1. pontjából egy általános eljárási akadályt vezet le, amely az eljárás megszüntetéséhez vezethet. A többségi álláspont azonban elutasítja ezt a nézetet, mivel az eljárási akadály jogi természetével nem összeegyeztethető.¹¹³ Az EJEB a 6. Cikk 1. pontja 1. mondatának sérelme esetén a 41. Cikk alapján vagyoni és nem vagyoni kártérítést állapít meg ítéleteiben.

¹¹⁰ KÜHNE: Die realen i.m. 828. o.

¹¹¹ BAUMANN: i.m. 45. o.

¹¹² PERRON, Walter: Beschleunigung des Strafverfahrens mit rechtsstaatlicheh Mitteln? JZ 1994, 823. o.

¹¹³ TRURNIT – SCHROTH: i.m. 361. o.

A BGH a 2000. október 25-i, mérőföldkőnek tekinthető ítéletében¹¹⁴ ismerte el első esetben, hogy az eljárás elhúzódása eljárási akadályként értékelhető.¹¹⁵ A döntés előtt és azt követően is számos felsőbírósági határozat vonatkozott az elhúzódó eljárások jogkövetkezményeire, amely a probléma jelentőségét mutatja, azaz az évekig tartó, elhúzódó eljárások az igazságszolgáltatás mindennapjaiban folyamatosan felbukkannak.¹¹⁶

Érdemes a felsőbírósági gyakorlat során kialakított két irányvonalat áttekinteni. A korábbi modell az ún. „büntetés kiszabási megoldás” (*Strafzumessungslösung*), amely szerint az eljárások elhúzódása kizárólag a büntetés kiszabás során volt értékelhető.¹¹⁷ A késedelem kompenzálása a büntetés kiszabás során két lépcsőben történt: először a bíró az ítéletben megállapította az eljárás elhúzódásának módját, mértékét, annak okait, majd ezt követően a fentiek alapján a konkrét büntetés kiszabása következett. Súlyos mértékű késedelem esetén mind a BGH, mind a BVerfG álláspontja szerint az Art. 153 StPO vagy az Art. 153a StPO alapján meg lehet szüntetni az eljárást, de csak akkor, „ha a túl hosszú eljárás miatt, valamint az ésszerű időn belüli eljárás követelményének a sérelme és a terheltet az eddigi eljárás során érő jelentős megterhelés következtében a terhelt bűnösségének megítélése az Art. 153 StPO vagy az Art. 153a StPO értelmében csekély súlyú és már nem áll fenn a büntetőjogi igény érvényesítésére irányuló közérdek.”¹¹⁸ Alkalmazható továbbá a büntető igény érvényesítéséről való lemondás (Art. 154, 154a StPO), a pénzbüntetés végrehajtásának felfüggesztése (Art. 59 StGB), és az egy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén a büntetés kiszabásától való eltekintés (Art. 60 StGB). Különösen súlyos esetben a felsőbírósági joggyakorlat elismerte az eljárási kegyelem érvényesíthetőségét is. Kivételes esetben eljárási akadály miatt az eljárás megszüntetésére is sor kerülhet, azonban csak ultima ratio-

¹¹⁴ BGHSt 46, 159. In: BAUMANNNS i.m. 24. o.

¹¹⁵ WABMER: i.m. 159. o.

¹¹⁶ BAUMANNNS: i.m. 25. o.

¹¹⁷ WABMER: i.m. 178. o.; BAUMANNNS: i.m. 194. o.

¹¹⁸ BGH NJW 1996, 2739. In: BAUMANNNS: i.m. 196. o.

ként, ha a késelem egyéb módon nem orvosolható és az eljárás további elhúzódása várható.¹¹⁹

Ezt az évtizedek óta alkalmazott és az irodalom által is elismert modellt a BGH 2008-ban elvetette¹²⁰ és az ún. „végrehajtási megoldás” (*Vollstreckungslösung*) mellett foglalt állást. Az új megoldás szerint a bíró az ítélet rendelkező részében – az elhúzódásra tekintet nélkül – megállapítja a szankció nemét és mértékét, majd csak a második lépcsőben jelenti ki, hogy jogellenes elhúzódás jóvátételeként a büntetés egy része végrehajtottnak tekintett.¹²¹ Az ítélet rendelkező része a végrehajtási modell szerint így szól: „A bíróság a vádlottat [...] bűncselekmény miatt öt év hat hónap börtönbüntetésre ítéli. A büntetésből egy év hat hónap az eljárás jogellenes elhúzódása miatti kárjótételként végrehajtottnak tekintett.”¹²² Az irodalomban a végrehajtási modell ellentétes reakciókat váltott ki, a fenntartás nélküli elfogadástól, a szerényebb üdvözlésen keresztül az elutasításig különböző vélemények születtek.¹²³ A BVerfG eddig kifejezetten nem foglalt állást a végrehajtási modellel kapcsolatban, azonban a 2009. október 3-ai határozat alapján vélelmezhető, hogy alkotmányjogi szempontból nem támaszt ellene kifogást.¹²⁴

Az ésszerű időn belüli eljárás követelménye megsértésének jogkövetkezményei törvényi szabályozás híján egészen 2011-ig vitatottak voltak. A jogalkotó ennek vetett véget, amikor a joghézagot pótolva 2011. november 24-én elfogadta „Az elhúzódó bírósági eljárások és büntetőeljárásbeli nyomozások elleni jogvédelemről szóló törvény”-t.¹²⁵ A törvény megalkotása elsősorban az EJEB növekvő nyomásának hatására

¹¹⁹ BAUMANNNS: i.m. 196. o.

¹²⁰ BGHSt 52, 124. BGH (GrS) Beschl. v. 17.1.2008.

¹²¹ BGHSt 52, 124, 126. o. In: BAUMANNNS i.m. 199. o.

¹²² HEGHMANNNS, Michael: BGH, Beschl. v. 17.1.2008 – GSt 1/07, Urteilsbesprechung. In: ZIS (2) 2008, 198.o. http://www.zjs-online.com/dat/artikel/2008_2_47.pdf (2012.09.22.)

¹²³ lásd részletesen: SCHEFFLER, Uwe: Systemwechsel ohne System Eine Besprechung des Beschlusses des *Großen Senats* vom 17.1.2008. In: ZIS (6) 2008, 271–274. o. http://www.zis-online.com/dat/artikel/2008_6_241.pdf (2012. 09.22.)

¹²⁴ BAUMANNNS: i.m. 200. o.

¹²⁵ Gesetz über den überlangen Gerichtsverfahren und strafrechtlichen Ermittlungen vom 24. November 2011 (BGBl. I. 2302)

vezethető vissza.¹²⁶ Számos marasztaló ítéletet követően az EJEB 2010. szeptember 2-i ítéletében kijelentette, hogy Németországban hiányzik az elhúzódo eljárások elleni hatékony jogorvoslat.¹²⁷ A jogalkotót az EJEB kívánalmainak való megfelelésen túl természetesen a Németország elleni marasztaló ítéletek miatt fizetendő magas kártérítési összegek elkerülése is ösztönözte.¹²⁸ Az EJEB 1959-2011 között Németország ellen hozott összesen 159 marasztaló ítéletéből 102 vonatkozott a 6. cikk 1 bekezdés sérelmére, azaz több mint 60%-ban állapították meg az ésszerű időn belüli eljárás követelményének sérelmét.¹²⁹ Ez az arány az utóbbi években még magasabb. Mindezt alátámasztja, hogy 2007. óta az ítéletek több mint 80 %-a vonatkozik a túl hosszú eljárások miatt az EJEE-nek megsértésére. A magas kártérítési összegek a közvéleményben erősen negatív visszhangot váltottak ki, és egyenesen a „német igazságszolgáltatás arculesapása”-ként értékelték.¹³⁰

2.4. A hatékony jogorvoslat megteremtése és jellemzői

A hatékony jogorvoslat szabályozásának hiánya mind az Alaptörvényben,¹³¹ mind az EJEE-ben foglalt követelményekben ütközött. A GG-ben foglalt jogok (Art. 19 Abs. 4; Art. 20 Abs.3), továbbá az EJEE 6. cikk 1. bekezdésben foglalt tisztességes eljáráshoz való jog biztosítják a megfelelő időn belüli jogvédelmet. A jogvédelem azonban csak akkor hatékony, ha nem túl későn következik be.¹³² A joghézag a fenti rendelkezésekkel ütközött, a jogalkotó ezt kívánta kiküszöbölni.

Az EJEB 2000-ben, az azóta elhíresült Kudla v. Polen ítéletében¹³³ nyilvánította ki először – korábbi joggyakorlatától eltérően –, hogy a bírósági

¹²⁶ GERCKE, Christian – HEINISCH, Julius: Auswirkungen der Verzögerungsrüge auf das Strafverfahren. *NStZ* (6) 2012, 300. o.; STEINBEIB-WINKELMANN, Christine: Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren. *ZRP* (7) 2010, 205. o.

¹²⁷ Rumpf/Deutschland vom 2 September 2010 (Nr. 46344/06) In: *NJW* 2010, 3355

¹²⁸ BT-Drs. 17/3802, 2. o.

¹²⁹ 1959-2014 között az összesen 176 marasztaló ítéletből 102 vonatkozik a 6. cikk 1 bekezdés sérelmére. http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2014_ENG.pdf (2016.01.10.)

¹³⁰ STEINBEIB-WINKELMANN: i.m. 205. o.

¹³¹ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23 Mai 1949 (BGBl. S.1), a továbbiakban: GG

¹³² A törvényjavaslat indoklása (BT-Drs. 17/3802. Gesetzentwurf der Bundesregierung. Entwurf eines Gesetzes über den Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren und strafrechtlichen Ermittlungsverfahren). A továbbiakban: BT-Drs. 17/3802) 1. o.

¹³³ Kudla/Polen Urteil vom 26 Oktober 2000 (Nr. 30210/96) *NJW* 2001, 2694

eljárás elhúzódása nemcsak a 6. cikk 1. bekezdésében foglalt tisztességes eljárásához való jogot sérti, hanem a 13. cikkben deklarált hatékony jogorvoslathoz való jogot is. Az EJEB 2006-ban a *Sürmeli v. Germany*¹³⁴ ítéletében megállapította, hogy a német jog nem tartalmaz hatékony jogorvoslatot az EJEE-ben foglalt fenti jogok sérelme esetére, valamint figyelmeztette Németországot, hogy a hivatkozott követelmények hatékony megvalósítása érdekében hozzon általános és egyedi intézkedéseket.¹³⁵ Az EJEB ítéleteiben kifejtette, hogy sem az alkotmányjogi panasz, sem a hivatali felelősség körében érvényesíthető kártérítés, sem a praeter legem működő mulasztás elleni panasz nem nyújtanak hatékony jogorvoslatot az elhúzódó eljárások ellen, mivel azok csupán kompenzációs hatással rendelkeznek és a folyamatban lévő eljárás gyorsítására nem hatnak, valamint nem vagyoni kártérítésre nem nyújtanak lehetőséget.¹³⁶ Így az EJEB 2010-ben a *Rumpf v. Germany* ítéletében¹³⁷ a hatékony jogvédelem hiányát strukturális problémaként értékelte, és egy éves határidő kitűzése mellett felhívta Németországot a hiányosság kiküszöbölésére. Ez az ítélet az elhúzódó eljárások elleni jogvédelem szempontjából mérföldkőnek tekinthető, mivel az EJEB Németország ellen első esetben hozott „irányadó-ítélet”-et (Pilot-Urteil, pilot judgement).¹³⁸ A jogorvoslat az EJEB joggyakorlata alapján akkor hatékony, ha alkalmas arra, hogy vagy az ügyben eljáró bíróságot a gyorsabb ítélelhozatalra ösztönözze (preventív hatás), vagy a már elhúzódott ügyben megfelelő kártérítést – különösen nem vagyoni kár formájában – nyújtson (kompenzációs hatás).¹³⁹

A jogalkotó a törvény megalkotásával az EJEB felhívására reagált és az elhúzódó bírósági eljárások, továbbá – kifejezetten a büntetőeljárásokban – a nyomozások miatti kártérítési igény érvényesítésének lehetőségét vezette be.

¹³⁴ *Sürmeli/Deutschland Urteil vom 8 Juni 2006 (Nr. 75529/01) NJW 2006, 2389*

¹³⁵ BAUMANN: i.m. 399. o.; SOMMER Ulrich: *Die Verzögerungsrüge: „Auf der Suche nach der verlorenen Zeit” SrV (2) 2012, 108. o.*

¹³⁶ GERCKE – HEINISCH: i.m. 300. o.; BT-Drs. 17/3802, 1–2. o.

¹³⁷ *Rumpf/Deutschland vom 2 September 2010 (Nr. 46344/06) NJW 2010, 3355. o.*

¹³⁸ Az EJEB 2011. március hónapban iktatta be (2011. március 18-án lépett hatályba) eljárási szabályzatába a 61. cikket (Rule 61 of the Rules of Court) amely az ún. „irányadó ítélelhozatali eljárást” („pilot-judgment procedure”) vezet be. Az eljárás célja, hogy ha az EJEB a tagállammal szemben többször, ismétlődően előforduló esetekben strukturális probléma fennállást állapítja meg, felhívja a tagállamot a probléma kiküszöbölésére.

¹³⁹ BT-Drs. 17/3802, 1. o.

A kártérítés az eljárás elhúzódásából eredő vagyoni és nem vagyoni kár érvényesítését is magában foglalja, az utóbbit azonban csak akkor, ha az eset egyedi körülményei alapján, az egyéb módon történő kártérítés nem elegendő. Alapvető és egyben kötelező feltétel az érintettnek a bírósággal vagy nyomozó hatósággal szemben benyújtott elhúzódási kifogása. Kapcsolódva az EJEB joggyakorlatához a jogalkotó nem csupán az elhúzódás következtében fellépő joghátrányt kívánta orvosolni, hanem annak megakadályozása állt az előtérben.¹⁴⁰ A jogalkotó a törvényben a következő újításokat vezette be:¹⁴¹

- a jogorvoslat alapvető szabályainak a Bíróságok Szervezetéről szóló törvénybe történő beiktatása¹⁴² (Art. 198-201 GVG);
- az Alkotmánybíróságról szóló törvényben az eljárás elhúzódása miatti panasz sajátos formájának megteremtése (Art. 97a-97e BVerfGG);¹⁴³
- a jogorvoslat bármely bírósági eljárásban történő alkalmazhatósága (Art. 198 GVG), amely büntetőeljárásban a nyomozás és vádemelés szakaszára is vonatkozik (Art. 199 GVG);
- az eljárás elhúzódása miatti kifogás bevezetése (Art. 198 Abs. 3 GVG) (Verzögerungsrüge);
- két lépcsős eljárás bevezetése: az első lépcsőben az érintettnek a késedelmet okozó bíróságnál/igazságszolgáltatási szervnél történő *eljárás elhúzódása miatti kifogás* benyújtása (Art. 198 Abs. 3 GVG), amely képes megakadályozni a további késedelmet, majd ha továbbra is húzódik az eljárás, a második lépcsőben *kártérítési igény* benyújtására lehetőség biztosítása (Art. 198 Abs. 1 GVG);
- a kártérítés mértékére a jogalkotó a „megfelelő” kártérítés kifejezést használja (Art. 198. Abs. 1 Satz 1 GVG);
- a kártérítési eljárás során nem vagyoni kár megtérítésére is van lehetőség, akár pszichikai, akár fizikai sérelmek bekövetkeztek, ha

¹⁴⁰ GERCKE – HEINISCH: i.m. 300–301. o.

¹⁴¹ BURHOFF, Detlef: Verfahrenszögerung, überlange Gerichtsverfahren und Verzögerungsrüge - die Neuregelungen im GVG. In: *StRR* (4) 2012, 2–3. o. http://www.burhoff.de/insert/?/veroeff/aufsatz/StRR_2012_4.htm (2012.09.08.)

¹⁴² Gerichtsverfassungsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. Mai 1975 (BGBl. I S. 1077), a továbbiakban: GVG

¹⁴³ Bundesverfassungsgerichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 11. August 1993 (BGBl. I.S.1473), a továbbiakban BVerfG

az eset egyedi körülményei alapján, az egyéb módon történő kártérítés nem elegendő, amely kártérítés a késsedelemmel érintett évekhez igazodva évente átlagosan 1.200 eurót jelent (Art. 198 Abs. 2 GVG);

- a fenti jogkövetkezmények mellett a hivatali kötelesség megszegéséért való felelősség is elképzelhető, ha a késsedelem vétkes kötelességszegés miatt következik be.

A jogintézmény központi rendelkezése alapján, *„ha az eljárás résztvevője a bírósági eljárás nem ésszerű időtartama (unangemessene Dauer) miatt hátrányt szenved, megfelelő kártérítésre jogosult (art. 168 GVG).*

Az értelmező rendelkezések szerint ez a szakasz minden bírósági eljárásra vonatkozik, annak teljes tartamára, egészen a jogerős ítéletig (kivéve a csődeljárást), valamint az BVerfG eljárására eltérő szabályok vonatkoznak. A nyomozás és vádemelés szakaszában attól az időponttól lehet figyelembe venni az elhúzódást, amikor a terhelt a nyomozás megkezdéséről tudomást szerzett.¹⁴⁴ A törvény indokolása szerint az időtartam számításának kezdete a „terhelt számára az az időpont, amikor hivatalosan közölték vele, hogy jogszabályba ütköző cselekményt követett el” (azaz a megalapozott gyanú közlése), „vagy amikor eljárásbeli helyzete nyomozási cselekmények foganatosítása révén korlátozásra kerül.”¹⁴⁵

Meghatározó feltétel a „nem ésszerű időtartam.” A fogalomból eredő alapvető kérdés, hogy mely időpontig ésszerű időn belüli az eljárás, és mely időponttól fogva nem az. A jogalkotó a törvényben csupán azt mondja, hogy az „ésszerű időtartam igazodik az egyedi eset körülményeihez, különösen az eljárás bonyolultságához és jelentőségéhez, valamint az eljárás résztvevőinek és harmadik személyeknek a magatartásához”. Látható, hogy ebben az értelmezésben mind az EJEB mind a német BVerfG joggyakorlata során kialakított követelmények visszaköszönek.¹⁴⁶ Így a határozatlan fogalom kitöltése az EJEB által kialakított elvek, valamint a német BVerfG döntései alapján érhető el.¹⁴⁷ A megfogalmazás példálózó jellegű, nem taxatív

¹⁴⁴ BURHOFF: Verfahrensverzögerung i.m. 4. o.

¹⁴⁵ BT-Drs. 17/3802, 24. o.

¹⁴⁶ GERCKE – HEINISCH i.m. 301. o.; BT-Drs. 17/3802, 18. o.

¹⁴⁷ BURHOFF: Verfahrensverzögerung i.m. 5. o.; SOMMER: i.m. 110. o.; STEINBEIß-WINKELMANN: i.m. 206. o.

feltételrendszer takar. Maga a jogalkotó a törvény indokolásában kijelenti, hogy általános követelmény felállítása nem lehetséges, mivel a „gyors eljárás nem abszolút érték” Egy konkrét időpont meghatározását – amikortól nem ésszerű időn belülinek tekinthető egy eljárás – a jogalkotó egyenesen elutasítja, tiltja.¹⁴⁸ Az állam a késedelem okaként nem hivatkozhat állami felelősség körébe tartozó indokokra, így elsősorban krónikus túlterheltségre, ügghátralékra, szűkös személyi állományra.¹⁴⁹ Szintén az EJEB gyakorlatához csatlakozva az irodalomban általánosan elfogadott, hogy bírósági szintenként az egy – kétévi, illetve másfél – kétévi maximális időtartam még ésszerűnek tekinthető.¹⁵⁰

A törvény személyi hatálya: az „eljárás résztvevői”, azaz akik az StPO szerint eljárási jogokkal rendelkeznek, az eljárás alanyaiként vesznek részt az eljárásban, azaz a jogalkotó a megfogalmazás alatt érti a terheltet kívül a mellékmagánvádlót, a magánvádlót és a sértettet is. Nem tekinti azonban az eljárás alanyainak a tanút, illetve a szakértőt.¹⁵¹

A későbbi kártérítési igény érvényesítésének feltétele az elhúzóási kifogás benyújtása. Annak hiánya éppúgy, mint a benyújtásra biztosított határidő túllépése hivatalból kizárja az igény érvényesítését. Az elhúzóási kifogás preventív célt szolgál, azon belül kettős szándékot jelenít meg. Egyrészt a bírónak/ügyésznek lehetőséget nyújt a késedelem orvoslására, az eljárás további menetének gyorsítására, azaz „figyelmeztető funkcióval” bír, másrészt az érintettel szemben kizárja a lehetőségét, hogy – a jogalkotó szavaival élve – „tűrjön és elszámoljon”, azaz az elhúzóással a későbbiek során visszaéljen.¹⁵² Problémás a kifogás benyújtásának határideje. Legkorábban akkor lehet benyújtani, amikor aggály merül fel arra, hogy az eljárás nem lesz ésszerű időn belül befejezve. A jogalkotó ezzel az eljárás túl korai szakaszában történő kifogást kívánta kizárni. Az aggály rendszerint akkor merül fel, ha a bíróság/ügyészség elmulasztja a rendelkezésére álló, az

¹⁴⁸ BT-Drs. 17/3802, 18. o.

¹⁴⁹ BT-Drs. 17/3802, 19. o.

¹⁵⁰ GERCKE – HEINISCH: i.m. 301. o.

¹⁵¹ BT-Drs. 17/3802, 23. o.

¹⁵² BT-Drs. 17/3802, 20. o.

eljárás előre vitelét szolgáló lépések, eljárási cselekmények véghezvitelét.¹⁵³ Újabb kifogás benyújtására legkorábban az előző kifogást követő hat hónap múlva van lehetőség, a jogalkotó ezzel a határidővel az ún. „lánckifogások” veszélyét kívánta kizárni. Kivételes esetben ez a határidő lehet azonban rövidebb. A kifogást benyújtónak nem kell indokolnia, nem kell megjelölnie, hogy mely körülményekből ered a késedelem, hogyan lehetne azokat orvosolni, csupán azt kell kifejezésre juttatnia, hogy az eljárás időtartamával nem ért egyet.¹⁵⁴ Kivéve, ha olyan körülményektől függ a kifogás, amelyek az eljárás során odáig még nem merültek fel, azokra a körülményekre ugyanis hivatkozni kell.

Az elhúzóási kifogást követően legkorábban hat hónap elteltével vagy legkésőbb az eljárás jogerős befejezését követően hat hónapon belül nyújtható be kártérítési igény. A tartományon belül működő bíróság/ügyészség által okozott elhúzóás miatti hátrányért a tartomány a felelős, a szövetségi bíróságok okozta hátrányokért pedig a szövetség.

Az ésszerű időn túli eljárás jogkövetkezménye az érintettnek történő „megfelelő kártérítés” nyújtása. Az elhúzóás okait és annak következtében fellépő hátrányt az érintettnek kell bizonyítania. A vagyoni hátránynál nem vehető figyelembe az elmaradt vagyoni előny.¹⁵⁵ A törvényben meghatározott összegnél a bíró, ha azt „méltánytalannak” ítéli meg, magasabb vagy alacsonyabb kártérítési összeget is meghatározhat.

A nem vagyoni kártérítés – a büntetőeljáráson kívül – jelentős újításnak számít. A büntetőeljárásokra vonatkozóan megállapítható azonban, hogy a jogalkotó csupán a fennálló joggyakorlatot legalizálta, azaz ha az eljárás elhúzóása a büntetés kiszabás során vagy az eljárás megszüntetésével figyelembe lett véve, akkor azt „egyéb módon történő megfelelő kárjótétel”-nek kell tekinteni, és mivel a terhelt megfelelő kártalanítására a „végrehajtási megoldás” elve alapján a büntetés kiszabása során vagy az eljárás megszüntetése révén már sor került, így nem vagyoni kár megtérítésére nincs

¹⁵³ GERCKE – HEINISCH: i.m. 302. o.

¹⁵⁴ GERCKE – HEINISCH: i.m. 302. o.; BT-Drs. 17/3802, 21. o.

¹⁵⁵ Beschlussempfehlung und Bericht des Rechtsausschusses zu dem Gesetzentwurf der Bundesregierung BT-Drs. 17/7217, a továbbiakban: BT-Drs. 17/7217, 28. o. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/17/072/1707217.pdf> (2012.09.19.)

lehetőség.¹⁵⁶ Ennek alapján az újonnan bevezetett szabályok csak akkor jöhetnek számításba, ha a terhelttel szemben felmentő ítélet születik, vagy a büntetés kiszabása során nem értékelték, vagy a késedelem beszámítására nem volt lehetőség.¹⁵⁷ Ezek a rendelkezések azonban csak a nem anyagi kár megtérítésére vonatkoznak, a késedelem miatt a büntetőeljárás során bekövetkezett anyagi kár megtérítésére a törvény nem tartalmaz eltérő rendelkezéseket, így arra az új szabályok alapján kerül sor. Ezt támasztja alá, hogy a jogalkotó a törvény indokolásában hangsúlyozza, hogy az új szabályok *sui generis* az összes bekövetkezett sérelem orvoslását célozzák. Várhatóan elsősorban a terhelt és védője fognak élni a törvény által kínált új lehetőséggel.

Az új szabályozás eljárást gyorsító hatása csak később értékelhető. A szakirodalom azonban szkeptikus az új rendelkezésekkel szemben.¹⁵⁸ *Sommer* egyenesen „alibi rendelkezések”-nek nevezi.¹⁵⁹ A törvény eljárási kifogás által biztosítani kívánt preventív hatása kétséges. Legkritikusabb pontjai a szabályozásnak az immateriális károk megtérítésének korlátozása a büntetőeljárásban, az elhúzódsági kifogásnak inkább a kártérítési igény érvényesítéséhez szükséges előzetes eljárásként való funkcionálása, a kártérítés „megfelelő” mértékre történő korlátozása, valamint az ésszerű időn belüli eljárás értékelése terhének bíróságra/ügyészségre történő áthúzása.¹⁶⁰ A jogalkotó azon szándéka, hogy az EJEB Németországot ne marasztalja el az EJEE 6. cikkének megsértése miatt és ne terhelje az államháztartást a fizetendő magas kártérítési összeggel, az új törvénytől aligha várható el.

Az első két év kezdeti tapasztalatait a szövetségi bíróságok joggyakorlata alapján *Stenbeiß-Winkelmann* és *Sporrer* vontak le.¹⁶¹ Tanulmányukban „közbenső mérlegként” a szabályozás „működőképessége” mellett foglaltak állást. A gyakorlati tapasztalatok nem adtak számot a

¹⁵⁶GERCKE – HEINISCH: i.m. 303. o.; SOMMER: i.m. 108. o.

¹⁵⁷ SOMMER: i.m. 108. o.

¹⁵⁸ SOMMER: i.m. 115.o., GERCKE – HEINISCH: i.m. 305.o.; BRUMMUND, Fabian: Das Gesetz über den Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren und strafrechtliche Ermittlungsverfahren. *StrR JA* (3) 2012. http://www.ja-aktuell.de/cms/website.php?id=/de/studium_referendariat/klausuren-lernbeitraege/gesetz- (2012.09.30.)

¹⁵⁹ SOMMER: i.m. 112. o.

¹⁶⁰ SOMMER: i.m. 110. o.; GERCKE – HEINISCH: i.m. 305. o.

¹⁶¹ STEINBEIß-WINKELMANN, Christine – SPORRER, Tim: Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren. Eine Zwischenbilanz anhand der Rechtsprechung. *NJW* (4) 2014, 177–182. o.

panaszok áradatáról, mint ahogy attól tartottak. A büntető ügyek vonatkozásában azonban csak arról számolnak be, hogy a bíróságok akkor alkalmazták az új jogintézményt, amikor a „végrehajtási modell” alkalmazása során vagy a nyomozás megszüntetése keretében nem kompenzálták az eljárás késedelmét, amely megoldások azonban már a szabályozás előtt is léteztek.¹⁶²

Heinisch azonban a tartományi felsőbbbíróságok és ahhoz csatlakozva a BGH törvényt szűkítő értelmezéséről számol be, amely a jogintézmény alkalmazása ellen hat, így azt fogatlan tigrissé” degradálja.¹⁶³

A Német Szövetségi Parlament már a törvényjavaslatban előirányozta annak értékelését a hatálybalépését követő két év után.¹⁶⁴ Ez alapján a Német Bírák Szövetsége 2014-ben napirendre tűzte a jogintézmény értékelését és állásfoglalást tett közzé a vizsgálatáról.¹⁶⁵ Első lépcsőben kijelentette, hogy egy záró értékelés megfogalmazása még túl korai, majd négy pontban, lényegre törően fejtette ki megállapításait, továbbá összefoglalta a szabályozás bizonytalan, illetve a gyakorlat által kritizált pontjait. Egyelőre nem tapasztalható jelentős panaszáradat, illetve az eljárások nagy része az anyagi károk megtérítésére irányult. A jogorvoslat által célzott közvetlen gyorsító hatás még nem volt érzékelhető, továbbá a szövetség a bírói/ügyészi okokból bekövetkező késedelem okainak elkerülésére hívta fel a figyelmet, illetve szükségesnek tartotta annak jogszabályba emelését, hogy „az eljárás nem megfelelő időtartama (nem minden esetben) nem jelenti azt, hogy az eljárást jogszabályba ütközőnek kell tekinteni. A dokumentum érdekessége, hogy átfogó értékelést, véleménynyilvánítást nem tartalmaz, így igazán nem tudható, hogy a szövetség hogyan fogadja a szabályozást.

Jóval szélesebb, átfogó képet adott pár hónappal később a Német Szövetségi Parlament értékelő jelentésében, amely szintén a hatálybalépést

¹⁶² STEINBEIB-WINKELMANN – SPORRER: i.m. 179. o.

¹⁶³ HEINISCH, Julius: Entschädigung wegen Verfahrensverzögerung – Unangemessene Verfahrensdauer. Anmerkung. *NJW* (4) 2014, 224. o.

¹⁶⁴ BT-Drs. 17/7217. S. o.

¹⁶⁵ Stellungnahme des Deutschen Richterbundes (RDB) Nr. 4/14, März 2014 zur Evaluation des Gesetzes über den Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren und strafrechtliche Ermittlungsverfahren vom 24.11. 2011 (BGBl. I S.2302)

követő két év gyakorlati tapasztalatairól számolt be.¹⁶⁶ A jelentés külön értékelt minden egyes jogterület bíróságain folyó joggyakorlatot, továbbá tartalmazta az egyes szövetségek javaslatait. Többek között megállapította, hogy az új jogvédelem adta lehetőség az eljárások elhúzódása terén mennyiségileg nem számottevő. A büntető bíróságokkal kapcsolatban a jelentésből kiemelném, hogy a benyújtott kártérítési igények 44%-a volt sikeres, a büntetőeljárásokra vonatkozóan pedig az eljárások elhúzódása elleni hatékony eszközök továbbra is különösen az Art.153a, 154, 1541 StPO, a büntetés kiszabás során történő figyelembe vétel és az ún. végrehajtási modell érvényesülése révén érhetők el.

Az eljárás elhúzódása elleni küzdelem területén azonban a számos kritika ellenére jelentős előrelépésnek tekinthető az új jogorvoslat lehetőségének megteremtése. Az EJEB „megelégedéssel üdvözölte” a német jogalkotó kezdeményezését.¹⁶⁷ Nézetem szerint a szabályozás a büntetőeljárás területén is üdvözölendő lehetőség, amely idővel hatékony eszköznek minősülhet az eljárások elhúzódása elleni harc során.

3. Svájc

Az utóbbi évtizedekben elsősorban az egységesítés gondolata került a büntető eljárásjogászok érdeklődésének középpontjába. Az igazságszolgáltatási szervek túlterheltségének, illetve az eljárások elhúzódásának problémáját nem tűzte napirendre sem az irodalom sem a gyakorlat. *Bommer* 2004-ben tett kijelentése, amely szerint „az eljárások elhúzódása a svájci bíróságok előtt kivételes esetnek számít” ma is helytállónak tekinthető.¹⁶⁸ Németországgal ellentétben az eljárások gyorsítása marginális szerepet játszik, amely elsősorban a tartományok határain átnyúló bűnözéssel, illetve az új típusú bűnözési formákkal kapcsolatban merült fel. Ebből a két tényezőből kifolyólag az utóbbi években nem találunk átfogó kutatásokat a büntetőeljárás

¹⁶⁶ Drucksache 18/2950 17.10.2014. Erfahrungsbericht über die Anwendung des über den Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren und strafrechtliche Ermittlungsverfahren (Berichtszeitraum: 3. Dezember 2011 bis 31. Dezember 2013)

¹⁶⁷ STEINBEIß-WINKELMANN: i.m. 205. o.

¹⁶⁸ BOMMER, Felix: Die Beschleunigung des Verfahrens Landesbericht Schweiz. In: *Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des Strafverfahrens im internationalem Vergleich*. Ideen und Praxis, Vol. XXXVII–XXXVIII 2004-2005. Kraków, 2006, 166. o.

elhúzódására vonatkozóan,¹⁶⁹ az irodalom csak szűk körben foglalkozik a problémával. A gyakorlat oldaláról sem lehet hallani túlterheltségre vonatkozó panaszokat. *Rothenfluh* 1983-as cikkében foglalkozott kifejezetten a témával, elsősorban a gazdasági bűncselekmények vonatkozásában. Tanulmányában a gazdasági bűncselekmények „járványszerű” terjedésének jelenségéről számolt be, amely bűncselekményeket a tényállások bonyolultsága, sokoldalúsága jellemez. Ezért az igazságszolgáltatási szervek specializálására – azon belül kiemelve a bíróságokat – hívta fel a figyelmet. Ezen kívül az oportunitás elvének kiszélesítését szorgalmazta.¹⁷⁰ Kiemelendő még *Müller* 1998-as cikke, aki a büntetőeljárás hatékonyságának szempontjából szintén az új bűnözési formák megjelenéséről, valamint a rendelkezésre álló apparátus folyamatos csökkenéséről szolt.¹⁷¹

Az eljárások elhúzódásának problémája Svájcban egyes bűncselekmény típusokkal hozható kapcsolatba, azaz a hivatali bűncselekmények, kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, gazdasági bűncselekmények, valamint terrorizmussal kapcsolatos bűncselekmények felderítése, illetve elbírálása során jelenik meg.¹⁷²

A kódex nem tartalmaz rendelkezést az elhúzódó eljárások jogkövetkezményeire vonatkozóan. A gyakorlatban a késedelem a büntetés kiszabás során kerül értékelésre, elsősorban a büntetés mértékének csökkentése révén, de szóba jöhet a büntetés végrehajtásának felfüggesztése, egészen kivételes esetben pedig *ultima ratio*-ként az eljárás megszüntetése is.¹⁷³

Schmid – egyezően *Bommerl* – gyorsító mechanizmusnak tekinti a felügyeleti hatáskörök és a fegyelmi felelősség kiterjesztését. Ezen belül javasolja a meghatározott időtartamon túli ügyekben az ügy állásáról való jelentéstételi kötelezettség bevezetését, a felügyeleti szervek jogainak

¹⁶⁹ Két disszertáció emelendő ki a témával kapcsolatban: KÜNG-HOFER, Rolf: *Die Beschleunigung des Strafverfahrens unter Wahrung der Rechtsstaatlichkeit*. Dissertation Bern 1984; és HAUSER, Denise: *Die Bedeutung des Beschleunigungsgebot im Sinne von Art. 6 Ziff. 1 EMRK für das zürcherische Strafverfahren*. Diss. Zürich 1998.

¹⁷⁰ ROTHENFLUH, Walter: Die Dauer des Strafprozesses. *ZStrR* (100) 1983, 366–383. o.

¹⁷¹ MÜLLER, Peter: Effektivität und Effizienz in der Strafverfolgung. Ansätze, Chancen, Risiken. *ZStrR* (3) 1998, 273–274. o.

¹⁷² SCHMID, Niklaus: *Handbuch des Schweizerischen Strafprozessrechts*. Dike Verlag AG Zürich/St. Gallen 2009, Rn. 147

¹⁷³ WOHLERS: Geltungsbereich und Grundsätze i.m. Rn. 12

kiterjesztését, és a folyamatban lévő ügyekben a hatékony felügyelet megteremtését.¹⁷⁴ Radikális javaslatot tesz – az amerikai szövetségi büntetőeljárás mintája alapján –, miszerint az eljárás különböző szakaszaira maximum határidő előírása, és azok megsértése esetére jogkövetkezményként az eljárás megszüntetése indokolt.¹⁷⁵ Ez a megoldás azonban csak *ultima ratio*-ként szolgálna, azaz ha más eszközök – büntetés kiszabása során történő értékelés, kárjótétel – már nem lehetséges.¹⁷⁶

4. Olaszország

Az olasz büntető igazságszolgáltatási szervek a köztudatban a túlterheltségükről híresültek el. Nem ritka, főleg a kisebb súlyú bűncselekmények esetében, hogy az eljárást a bűncselekmény büntethetőségének elévülési határidején belül nem lehet befejezni.¹⁷⁷

4.1. Az eljárás elhúzódsának okai

Az olasz szerzők által krízishelyzetben lévőként jellemzett igazságszolgáltatás a szakirodalomban megjelenő álláspontok szerint két – hagyományosnak tekinthető – alapvető okból nem tud megbírkózni a rá háruló terhekkel:

- a bűncselekmények számának növekedése;
- az erőforrások egyenetlen földrajzi elosztása, és a bürokratikus terhek következtében az igazságszolgáltatási szervek hatékonyságának hiánya.¹⁷⁸

¹⁷⁴ SCHMID: i.m. Rn. 148

¹⁷⁵ Ezt a megoldást követi az olasz „processo breve” tervezet, amely habár már eljutott a törvényjavaslat szintéjig, de azt követően megrekedt, lásd: IV.9.5.

¹⁷⁶ SCHMID: i.m. Rn. 149

¹⁷⁷ A büntethetőség elévülésére vonatkozó szabályokat az art. 157-161. c.p. tartalmazzák. A 2005. december 5. napján kelt, 251. számú ún. „Cirielli törvény” éppen az eljárások elhúzódsának megakadályozása végett ezeket a rendelkezéseket teljesen átalakította. Az elévülés határidejét általánosságban rövidebb időtartamban határozta meg. Az elévülés határideje a bűncselekmény büntetési tételének felső határa, de büntettek esetében min. 6 év, kihágások esetében min. 4 év. Életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények büntethetősége nem évül el. A 2005. évi módosítás több lépcsős rendszert vezetett be a büntethetőség elévülésének abszolút határidejére, amely az elévülés határidejének maximum a kétszerese, 2/3-a, fele, illetve a negyede. Az elévülés szabályairól részletesen lásd: JARVERS, Konstanze: Verjährung in Italien. In: SIEBER, Ulrich – CORNILS, Karin (Hrsg.): *Nationales Strafrecht in rechtsvergleichender Darstellung. Allgemeiner Teil. Band 5*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin 2010, 601–611.o.

¹⁷⁸ BISIN, Alberto: *Relazione sulla giustizia in Italia. Materiale di discussione preparato per: Riforma l'Italia? Una cospirazione libertista*. Giornate nFA, Villa La Pietra, 3–4 Luglio, 2008, 19.o. <http://www.econ.nyu.edu/user/bisina/-giustizia.pdf> (2012.10.20.); SCAGLIONE, Antonio: Politiche di sicurezza, nuovi garantismi e processo penale. *La Magistratura* (3–4) 2009, 94. o.

A krízishelyzetnek azonban csak az egyik aspektusa az eljárások elhúzódása, ahhoz jelentősen hozzájárulnak természetesen egyéb körülmények, amelyeket *Tinti* három csoportba sorol: 1) a kódexben előírt büntetés kiszabása során figyelembe vehető számos enyhítő körülmény, amely alapján gyakran több mint a felével csökkentett büntetés kiszabására kerül sor; 2) a szabadságvesztést helyettesítő büntetések rendszere; 3) az enyhítő körülmények „bőkezű” alkalmazása, szemben a súlyosító körülmények ritka figyelembe vételével.¹⁷⁹

Colombo a Legfelsőbb Igazságszolgáltatási Tanács¹⁸⁰ vizsgálata alapján a hatékonyságot korlátozó legfőbb tényezőkként az alábbi okokat tartja:

- 1) A három fokú bírósági rendszer. Olaszország az egyetlen olyan európai állam, ahol nincs szűrő a Legfelsőbb Bírósághoz történő kérelmek benyújtására (míg Olaszországban 2007-ben a kérelmek száma 32.278, addig Franciaországban 18.232, Németországban 3.404 volt).
- 2) A legalitás elve és a büntethetőségre vonatkozó rövid elévülési idők egymáshoz való viszonya.
- 3) A büntetőjogi normák számának jelentős növelése, azaz a kriminalizáció (míg Olaszországban 2007-ben a büntetőjogi rendelkezések száma 21.691, addig Németországban 4.547, Franciaországban 2006-ban 9.837 volt, továbbá Olaszországban 1990 és 2005 között évente átlagosan a rendelkezéseknek több mint a 10%-át módosították).
- 4) Az akkuzatórius eljárás és a külön eljárások viszonya. A kódex kitűzött célja, azaz az ügyek 10-15%-ának általános szabályok szerinti lefolytatása és a külön eljárások főszabály szerinti alkalmazása nem érvényesül a gyakorlatban.
- 5) A távollévő személyekkel szemben csak az általános eljárási szabályok szerint lehet eljárni, a külön eljárások nem alkalmazhatóak.¹⁸¹

¹⁷⁹ BISIN: i.m. 19. o.

¹⁸⁰ Associazione Nazionale della Magistratura (a továbbiakban: ANM)

¹⁸¹ COLOMBO, Gherardo: *Una macchina per tritare l'aqua*. In: BISIN: i.m. 20. o.

Sajátosan „olasz probléma” a büntetőeljárások elévülés miatt megszűnése, amely következtében fokozottan előtérbe kerül az eljárások gyorsításának problémája.

4.2. Az eljárás elhúzódsának jogkövetkezményei

Az EJEB számos ítéletében marasztalta el Olaszországot az eljárások elhúzódsá miatt, A helyzet rendkívül nyugtalanító, mivel 1959. és 2014. között az ésszerű időn belüli eljárás miatti jogsértést megállapító összesen 5331 ítélet közül 1189 esetben Olaszországot marasztalta el a Bíróság, azaz a jogsértések mintegy 22%-át Olaszországgal szemben állapította meg.¹⁸² A Bíróság a büntetőeljárás elhúzódsá miatt az Egyezmény megsértését Olaszországgal szemben első esetben 1982. december 10-én a Folti és társai Olaszország elleni ügyében állapította meg.¹⁸³ Aggasztó továbbá, hogy 1959. és 2014. között hozott jogsértést megállapító közel 18000 ítéletből 2312 Olaszországra vonatkozik, amely az ítéletek 13,2 százalékát jelenti, így a tagállamok között az előkelő második helyet foglalja el.¹⁸⁴ A probléma jelentőségét mutatja az is, hogy az Olaszországgal szembeni összes elmarasztaló ítélet közül 67% az ésszerű időn belüli eljárás követelményének megsértésére vonatkozik.¹⁸⁵ Ehhez hozzájárul, hogy nemcsak az ítéletek száma magas, hanem az EJEB-hoz benyújtott Olaszországból érkező kérelmek száma is növekszik. Ez a jelenség a nemzeti bíróságokba vetett bizalom csökkenését, és azzal párhuzamosan az EJEB-hoz fűződső bizalom növekedését jelzi.¹⁸⁶

Mindez arra sarkallta az olasz jogalkotót, hogy az EJEB-hoz fordulás előtt egy „szűrőt” építsen be a belső jogba. Ezt a szűrőt a 2001. március 29-én

¹⁸² A statisztika a polgári és büntető ügyeket nem különíti el. http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2014_ENG.pdf (2016.01.10.)

¹⁸³ A polgári eljárás elhúzódsá miatt az Egyezmény megsértését a Bíróság először 1987. június 25-én a Capuano contro Olaszország ítéletben állapította meg.

¹⁸⁴ Az ítéletek több mint a fele öt tagállamot érint: Törökországot (3095 ítélet), Olaszországot (2312), Oroszországot (1604), Romániát (1113) és Lengyelországot (1070). http://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592014_ENG.pdf (2016.01.10.)

¹⁸⁵ http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2014_ENG.pdf (2016.01.10.)

¹⁸⁶ Cedu, maxicondanne all'Italia per la legge Pinto. *Guida al diritto* Sole-24 Ore N° 7 12 febbraio 2011, 20. o.

kelt 89. számú törvénnyel, az ún. „Legge Pinto” - val vezette be.¹⁸⁷ A törvény alapján az eljárás elhúzódása miatt kártérítési igény érvényesítésével először az olasz Fellebviteli Bírósághoz (Corte di Appello) kell fordulni, és csak annak negatív döntése esetén – az Egyezmény 35. cikke értelmében az összes belső jogorvoslati lehetőséget kimerítve – lehet az EJEB-hoz kérelmet benyújtani.

A gyakorlatban a jogintézmény nem oldotta meg a problémát, sőt inkább fokozta azt, mivel a tartományi fellebviteli bíróságok munkaterhét megnövelte, továbbá a kártérítésként fizetett összegek jelentősen megterhelték az állami költségvetést, az EJEB általi elmarasztalások ugyanakkor nem csökkentek. 2010-ben például a Legge Pinto alapján kifizetett kártérítések összege több mint 82 millió euró volt. *Fabri* egyenesen „látszatorvosság”-ként értékeli a megoldást, amely „szőnyeg alá söpri a problémát”.¹⁸⁸

A Legge Pinto-val az olasz jogalkotó különös jogorvoslat iránti igényt teremtett meg 2001-ben. A törvény értelmében „*aki az EJEE 6. cikk 1. szakaszában deklarált ésszerű időn belüli eljárás megsértése következtében anyagi vagy nem anyagi kárt szenved, arányos kártérítésre jogosult*” (art. 2 comma 1). Ez a rendelkezés jelenti a jogintézmény magját, amely az ésszerű időn belüli eljárás megállapítását az EJEB gyakorlata alapján három kritériumhoz kötötte: 1) az eset bonyolultsága, 2) az eljárás résztvevőinek azon magatartása, amely nem az államnak róható fel, 3) az állami szervek magatartása. A hivatkozás nem jelenti azonban a fenti kritériumoknak az EJEE-ben és az EJEB joggyakorlatában foglalt szempontokkal való azonosságát.¹⁸⁹ A fellebviteli bíróságok a gyakorlatban ennek megfelelően – főleg kezdetben – gyakran nem alkalmazták az EJEB által kialakított követelményeket, amelyből kifolyólag a Legge Pinto szerinti döntést követően az EJEB-hoz kérelemmel lehetett fordulni. A Legfelsőbb Bíróság 2004-ben

¹⁸⁷ Legge 24 marzo 2001, n. 89. Previsione di equa riparazione in caso di violazione del termine ragionevole del processo e modifica dell'articolo 375 del codice di procedura civile. (GU n.78 del 3-4-2001), a továbbiakban: legge Pinto

¹⁸⁸ FABRI, Marco: The italian maze towards trial within reasonable time. In: *The right to trial within a reasonable time and short-term reform of the European Court of Human Rights Bled*. Slovenia, 21–22 September 2009, 12–23. o. http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/Publications/bledproceedings_book.pdf (2012.12.08.)

¹⁸⁹ D'AIUTO, Gianluca: *Il principio della „ragionevole durata” del processo penale*, Edizioni Scientifiche Italiane s.p.a., Napoli, 2007, 213. o.

rögzítette végül, hogy a Legge Pinto alapján történő döntés során a nemzeti bíróságoknak alkalmazniuk kell a strasbourgi kritériumokat

A jogalkotó a Legge Pinto-t 2012-ben alapjaiban átalakította.¹⁹⁰ „Az ország jobbítását célzó sürgős intézkedések” elnevezésű törvényerejű rendelet Legge Pinto-ra vonatkozó módosító rendelkezéseinek célja a felesleges kérelmek és eljárások kiszűrése volt. A módosítás során a legfontosabb újításoknak az alábbiak tekinthetők.¹⁹¹ A jogszabály módosította az eljáró bíróság összetételét, azaz korábban a fellebviteli bíróság tanácsban járt el, a módosítást követően a bíróság egyes bíróként dönt a kérelmekről, amely egyszerűbb és gyorsabb eljárást jelent. Fontos változás, hogy a jogalkotó a fizetendő kártérítés mértékének határát meghatározta, amely évente minimum 500 – max. 1500 euró között lehet, továbbá a késedelem hat hónapot meghaladó tört része. További lényeges módosítás, hogy a jogalkotó bevezette azt az abszolút határt, amely felett az ésszerű idő megsértése minden esetben megállapítható: első fokon három év, másodfokon két év, törvényességi eljárásban egy év – azaz összesen hat év; továbbá a határidő számításának a kezdetét is rögzítette, amely büntető ügyekben a vádlotti minőség, vagy a magánféli minőség kezdete, illetve az az időpont, amikor a gyanúsított a nyomozás befejezéséről tudomást szerzett. Korábban a kérelem benyújtására lehetőség volt felfüggesztett eljárás során is, ezt a jogalkotó törölte, és a korábbi szabályozással megegyezően a kérelem benyújtásának határidejeként a kártérítési igény érvényesítésére alapot adó ítéletet követő hat hónapot határozta meg. Szintén újdonság a kizáró okok bevezetése, így a büntető ügyekben nem ismerhető el a kártérítési igénye annak: aki büntethetőséget megszüntető ok bekövetkezése esetén a büntethetőség elévülése érdekében eljárást elhúzó magatartást tanúsított; aki az eljárás gyorsítását a Legge Pinto által meghatározott egyes fokokon meghatározott abszolút időtartam (három év, két év, egy év) bekövetkezését követő 30 napon belül nem kérte; valamint akinek eljárási jogaival való visszaélése az eljárás indokolatlan elhúzódását eredményezi.

¹⁹⁰ decreto legge 22 giugno 2012, n. 83 Misure urgenti per la crescita del paese, Art.55

¹⁹¹ FRANZI, Paolo: *Decreto sviluppo: modifiche alla Legge Pinto e profili di incostituzionalità*. Articolo 05.07.2012. <http://www.altalex.com/index.php?idnot=18832> (2014.12.30.)

A fentiek alapján megállapítható, hogy a jogintézmény – habár a gyakorlatban eddig nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket – jelentős újításnak tekinthető. A rendelkezések alapvető átalakítása pozitív lépésnek tekinthető, és a jövőben az eljárások elhúzódása megakadályozásának egyik hatékony eszközeként szolgálhat. Ennek értékelésére közeljövőben kerülhet sor.

III. A BÜNTETŐELJÁRÁS GYORSÍTÁSÁNAK ALKOTMÁNYOS ALAPJAI, BÜNTETŐ ELJÁRÁSJOGI ALAPELVKÉNT TÖRTÉNŐ ELISMERÉSE

1. Legalitás contra opportunitás

A legalitás és opportunitás elvének tartalma, azok egymáshoz való viszonya, illetve annak változásai a büntető eljárásjogban régóta vita tárgyát képezik. Mindkét elv tartalmára számos megfogalmazás, felfogás született, amelyek részletes elemzésére nem térek ki, hanem a témához szükséges, az adott országban uralkodó felfogást, továbbá az arra vonatkozó alapvető rendelkezéseket mutatom be.¹⁹²

A külföldi felfogások és megoldások ismertetése előtt kiindulópontként szükségesnek tartom a két fogalom legfőbb jellemzőinek ismertetését. A legalitás elve a büntetőjogi igény érvényesítésének kötelezettségét írja elő az igazságszolgáltatási szervek számára, *Bárd* jól ismert szavaival élve „*a legalitás elve parancs a bűnüldöző hatóság számára*”¹⁹³, amely elv következetes érvényesítése kizárja az egyedi esetre vonatkozó mérlegelési jogkör gyakorlását, *Róth* találó megfogalmazásában „*eljárési kényszerpálya, kibúvók nélkül*,”¹⁹⁴ az opportunitás elve ezzel szemben célszerűségi, gazdaságossági szempontokat figyelembe véve teret enged a bűnüldözési kötelezettség érvényesítése alól, diszkrecionális jogot biztosítva ezzel a hatóságoknak. Ma már azonban a nem érvényesülnek töretlenül ezek az elvek, jelentésük oly mértékben fellazult, illetve kibővült, hogy eredeti funkciójukat elveszítve más értelmezést kapnak, nem tekinthető már egymással szemben

¹⁹² A témát teljes körűen, önálló monográfiában dolgozta fel BÁRD Károly „*A büntetőhatalom megosztásának buktatói*” című monográfiájában. KJK Budapest, 1987. A magyar és német nyelvű irodalom széles körű áttekintését tartalmazza – elsősorban a megegyezések szempontjából – HERKE: *Megállapodások*. i.m. 9–19. o. Szintén a magyar irodalmat tekinti át PÁPAI-TARR PhD értekezésében i.m. 72–82. o. A sértett szempontjából dolgozza fel a témakör hazai irodalmát KISS Anna: *A sértett szerepe a büntetőeljárásban* című PhD értekezése. Miskolci Egyetem ÁJK, Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola. Miskolc 2006, 15–24. o.; BARABÁS A. Tünde – KISS Anna – MÉSZÁROS Ádám: *Tárgyalást kiváltó megoldások és ezek hatékonysága a hazai és az európai büntetőeljárásokban; elterelési lehetőségek*. OKRI 2014. évi kutatása, Kézirat 11–12. o.

¹⁹³ BÁRD: i.m. 66. o.

¹⁹⁴ RÓTH Erika: Az ügyész diszkrecionális jogkörének néhány kérdése. In: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – MÉSZÁROS Bence (Szerk.): *Bizonyítékok. Tiszteletkötet Tremmel Flórián Egyetemi Tanár 65. születésnapjára*. Pécs, 2006, 512. o.

álló értékeknek.¹⁹⁵ Figyelemmel a fenti tendenciákra a magam részéről egyetértek Pápai-Tarr azon megállapításával, miszerint a két elv már „nem egymást kizáró, hanem éppen egymást feltételező és kiegészítő elvek”¹⁹⁶ A fenti tendenciák tetten érhetőek a kontinentális jogrendszerek egyre több teret engedő opportunus megoldásaiban, mindezek alapján tehát szükségesnek tartom mindkét elv érvényesítéséből fakadó megoldások vizsgálatát mindhárom országban.

1.1. Németország

A német jogrendszer hagyományosan a legalitás elvére épül. Az eljárásjogi legalitás a német doktrína szerint a jogállamiság és a jogegyenlőség alkotmányos elvének kifejeződése.¹⁹⁷ A legalitás elve az eljárás minden szakaszában és az összes igazságszolgáltatási szervre vonatkoztatva érvényesül, habár a jogalkotó a vádemelés, illetve annak előkészítésére vonatkozó rendelkezések között helyezte el, így annak kifejezése az ügyész tevékenységét korlátozó rendelkezésként jelenik meg: „Az ügyész köteles, ha a törvény másképp nem rendelkezik, minden büntetendő cselekményt üldözni, amennyiben azt a rendelkezésre álló megfelelő tények alátámasztják” (Art. 152 Abs. 2 StPO),¹⁹⁸ valamint „Ha a nyomozás alapján a vádemelés feltételei fennállnak, az ügyész a vádiratnak a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz való benyújtásával vádat emel” (Art. 170 Abs. 1 StPO). Azaz az ügyész számára ír elő nyomozási, vádemelési, összefoglalóan bűnüldözési kötelezettséget. A kötelezettségek magukban foglalják mind a tényállás teljes körű felderítésének, a vádemelésről való döntésnek, valamint a vádemelésnek a kötelezettségét. A törvény a nyomozó hatóságra vonatkozóan szintén kifejezetten tartalmazza a bűnüldözés kötelezettségét (Art. 163 Abs. 1 S.1 StPO).¹⁹⁹

¹⁹⁵ BARABÁS – KISS – MÉSZÁROS: i.m. 11–12. o.

¹⁹⁶ PÁPAI-TARR: i.m. 81. o.

¹⁹⁷ Míg az alkotmányjogban a legalitás elve az összes állami cselekmény anyagi és eljárásjogi normákhoz való kötöttségét fejezi ki. In: KÜHNE: Strafprozessrecht i.m. Rn. 305

¹⁹⁸ Strafprozessordnung (StPO) in der Fassung der Bekanntmachung vom 7 April 1987 (BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319), a továbbiakban: StPO

¹⁹⁹ BEULKE, Werner: *Strafprozessrecht*. 11., völlig neu bearbeitete Auflage C.F. Müller Verlag Heidelberg 2010, Rn. 17.

Az Alaptörvényben²⁰⁰ meghatározott jogállamiság elve „mind a végrehajtó hatalom, mind az igazságszolgáltatás számára a joghoz és törvényekhez való kötöttség” kötelezettségét írja elő (Art. 20. Abs. 3 GG), ennek alapján a legalitás elve a bíróságra is kötelező, amelyet a bíróságokra vonatkozó egyéb jogszabályok is kifejezetten tartalmaznak.²⁰¹

A legalitás elve a GG-ben meghatározott arányosság elvének is kiterjesztése, illetve konkretizálása. A hatóságok számára a törvényi feltételek fennállása esetére ír elő eljárási kötelezettséget, vagyis a bűncselekményt és annak elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyt a törvényben meghatározott feltételek szerint „üldözni kell”. A legalitás elve az ügyésznek biztosított vádemelési monopólium elvének fordított oldala”,²⁰² ha az ügyész rendelkezik a vádemelés monopóliumával, akkor ahhoz hogy azt érvényesítse, bűnüldözési kötelezettséget kell teremteni számára,.

A gyakorlatban azonban a bűnüldözési kötelezettséget jelentő legalitás elvének szigorú érvényesítése – elsősorban az igazságszolgáltatási szervek személyi, tárgyi és pénzügyi feltételeinek szűkössége miatt – nem valósítható meg, azaz korlátlan érvényesítése nem igazolható.²⁰³ Erre tekintettel a jogalkotó számos kivételt enged az elv alól, így a legalitás elve felismerhető formájában már csak nagy tárgyi súlyú bűncselekményekre vonatkozik.²⁰⁴ Kühne a kivételeket két csoportra osztja: ténybeli és jogi okokra.²⁰⁵ Ténybelileg nem lehetséges minden bűncselekmény és minden elkövető üldözése, mivel azoknak csak relatíve csekély hányada jut a hatóságok tudomására. Azonban a hatóság tudomására jutott bűncselekmények esetén is vannak ténybeli okok, amelyek megakadályozzák a legalitás elvének végigvitelét, mivel ha a nyomozó hatóság minden tudomására jutott bűncselekményt üldözne, nem tudna hatékonyan működni, így gyakorlati megfontolásokból válogat a kevésbé súlyos esetek nyomozása között, habár

²⁰⁰ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23 Mai 1949 (BGBl. S.1), a továbbiakban: GG

²⁰¹ A hivatásos bírókra vonatkozóan: Art. 25 DRiG; ülnökökre vonatkozóan Art. 30 GVG, Art. 45 Abs. 1 DRiG, Art. 25 DRiG

²⁰² HARTMANN, Arthur – SCHMIDT, Rolf: *Strafprozessrecht. Grundzüge des Strafverfahrens*. 4. Auflage. Verlag Dr. Rolf Schmidt GmbH, Grasberg bei Bremen, 2012, Rn. 87.

²⁰³ HARTMANN – SCHMIDT: i.m. Rn. 88

²⁰⁴ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 308

²⁰⁵ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 308

erre jogszabályi felhatalmazással nem rendelkeznek. Ezzel szemben a jogi okok a törvényben szabályozott kivételeket jelentik, amelyek az opportunitás elvének érvényesüléséhez vezetnek.

A legalitás elvének hagyományosan ellenpólusaként tekintik az opportunitás elvét²⁰⁶ illetve annak a legalitás elve alóli törvényi kivételként történő megfogalmazását²⁰⁷ Kühne meghatározásában „Az opportunitás elve azonban nem a bűnüldözési kötelezettség alóli szabadságot jelenti, hanem a kötelezettség törvényben meghatározott feltételek szerinti korlátozását.”²⁰⁸ Weigend rámutat, hogy a gyakorlatban az opportunitás elve „éppen az igazságszolgáltatási szervek, elsősorban az ügyészségek állandósult túlterheltsége mellett, mint informális elintézési mód alakult ki.”²⁰⁹

A törvény által korlátozott legalitásnak, azaz az opportunitás törvényben szabályozott érvényesülése körében az eljárás megszüntetésének egyes esetei (Art. 153, 153a-e, 154 StPO) rendelkeznek eljárást gyorsító funkcióval. Míg az Art. 153 és Art. 153a-t a német büntetőeljárásban az opportunitás klasszikus eszközeiként tartják számon, addig az Art. 153b-e § és az Art. 154 a büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás egyéb lehetőségeit tartalmazzák.²¹⁰ A témához kapcsolódóan a „klasszikus”-ként elfogadott rendelkezések vizsgálata indokolt. A jogalkotó azon eredeti elképzelése, hogy az ún. „bagatell elv”-nek megfelelően (Bagatellprinzip) csak csekély súlyú bűncselekménynek esetén alkalmazható az opportunitás elve, már régóta nem érvényesül, mivel az már a közepes súlyú bűncselekmények elintézésnek is egyik eszközévé vált.²¹¹

²⁰⁶ BEULKE: i.m. Rn. 17.

²⁰⁷ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 309.

²⁰⁸ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 309.

²⁰⁹ WEIGEND, Thomas: Das „Opportunitätsprinzip” zwischen Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. *ZStW* (109) 1997, 109. o.

²¹⁰ BERKEMEIER, Anne: *Das Opportunitätsprinzip unter Berücksichtigung kantonaler Jugendstrafrechtspflegegesetze (BS, BE, FR, GE, GL, ZH) des Jugendstrafgesetzes und der künftigen eidgenössischen Jugend-strafprozessordnung*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2008, 61–62. o. A büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás különböző esetei: Art. 153 csekély jelentőség miatt; Art. 153a kötelezések és utasítások előírása mellett; Art 153b büntetés kiszabásának mellőzése miatt (StGB- ben szabályozott esetekben); Art 153c külföldi vonatkozású bűncselekmények esetén; Art 153d közérdektől állam elleni bűncselekmények esetén; Art.154e állam elleni bűncselekmények körében tevékeny megbánás esetében;154 A büntetőjogi igény érvényesítéséről való részbeni lemondás halmazatban álló bűncselekmények esetén. Az Art. 153 és 153a-ról lásd később részletesen IV.3.2.

²¹¹ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 310.

1.2. Svájc

A svájci büntetőjog hagyományosan a legalitás talaján áll. Már a Koncepció kifejti azonban, hogy törvényben meghatározott büntetendő cselekmények kivétel nélküli üldözése egyes esetekben nem kívánatos jogkövetkezményekhez vezetne, így javasolja az opportunitás elvének kivételként történő érvényesítését.²¹² Az Előtervezet és Kísérőjelentés a Koncepció gondolatát követi, amikor a „mérsékelt opportunitás” elve mellett foglal állást,²¹³ ennek háttéréül pedig a büntető igazságszolgáltatási szervek túlterheltségét és az arányosság elvének érvényesítését jelöli meg. Az opportunitás érvényesülése lehetővé teszi a büntetőügyek differenciált elbírálást, az általános szabályoktól eltérést, amely révén – egyéb nem kevésbé fontos szempontok mellett – az ügyek gyorsabb, egyszerűbb elbírálására nyílik lehetőség.

A kódex a legalitás elvét „Bűnüldözési kötelezettség” (Verfolgungszwang) címmel a következőképpen határozza meg: *„A hatáskörrel és illetékességgel rendelkező büntető igazságszolgáltatási szervek bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén kötelesek a büntetőeljárást lefolytatni.”* (Art. 7 Abs. 1 StPO). Ezt követően deklarálja az opportunitás elvét a „Büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás” (Verzicht auf Strafverfolgung) címmel: *„Az ügyészség vagy bíróság a büntetőigény érvényesítéséről lemond, ha azt a szövetségi szintű törvény előírja”,* azaz az anyagi kódex²¹⁴ rendelkezéseit hívja fel (Art. 52, 53, 54 StGB) (Art. 8 Abs. 1 StPO).

A büntetőjogi igény érvényesítéséről lemondás eseteinek közös jellemzője, hogy a büntetőeljárás minden szakaszában csak ügyészség és a bíróság által alkalmazható jogintézmény, amelynek jogkövetkezménye az eljárás megszüntetése.

A jogalkotó az Art.8 Abs.1-ban lefektetett mérsékelt opportunitás elvét egészíti ki további négy lehetőséggel, amelyeket a kantonális

²¹² Konzept 79. o.

²¹³A kantonális kódexek többsége is a kivételként történő alkalmazást tette lehetővé. In: Begleitbericht 35. o.

²¹⁴ Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21 Dezember 1937 (SR 311.0), a továbbiakban StGB

szabályozásokból ültetett át (Art. 8 Abs. 2-3). Az Art. 8 Abs. 2 rendelkezéseit Wohlers összefoglalóan a „*büntető igény érvényesítéséről lemondás relatív jelentéktelen esetei*”-ként jellemzi.²¹⁵ A jogalkotó közös feltételként határozta meg, hogy a bűnüldözési igényről való lemondás érvényesítése nem lehet ellentétes a magánvádló jelentős érdekeivel.²¹⁶ A szabályozás azokat az eseteket tartalmazza, amikor a terhelttel szemben már folyik egyéb büntetőeljárás, vagy az már befejeződött, és a jelen eljárásban vagy a másik eljárásban terhére rótt bűncselekmény miatt a büntetőjogi felelősségre vonás szükségtelennek tűnik, így a rendelkezésekben pergazdaságossági szempontok érvényesülnek:²¹⁷

- a) relatív jelentéktelenség az eljárás tárgyát képező más bűncselekményhez képest: *„a bűncselekménynek a terhelt terhére rótt egyéb bűncselekmény mellett a kiszabandó büntetés vagy intézkedés szempontjából nincs jelentősége* (Art. 8 § Abs. 2 a. StPO);
- b) relatív jelentéktelenség a más eljárásban már kiszabott jogerős büntetéshez képest: *„egy előreláthatólag kiszabandó büntetésnek a már kiszabott büntetés szempontjából nincs jelentősége”* (Art. 8 Abs. 2 b. StPO);
- c) relatív jelentéktelenség a külföldön kiszabott büntetéshez képest: *„a külföldön kiszabott büntetés a kiszabandó büntetésnek megfelel* (Art. 8 Abs. 2 c. StPO).

Szintén az oportunitás elve jut kifejezésre, amikor az ügyészség/bíróság eltekinthet büntető igény érvényesítéséről, ha *„a bűncselekmény miatt külföldi hatóság előtt már eljárás folyik vagy a belföldi hatóság a külföldi hatóságnak a büntetőeljárás lefolytatását átadta”* (Art. 8 Abs. 3 StPO).

²¹⁵ WOHLERS, Wolfgang: Geltungsbereich und Grundsätze. In: DONATSCH, Andreas – HANSJAKOB, Thomas – LIEBER, Viktor (Hrsg.): *Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO)*. Schulthess Verlag AG, Zürich, 2010, Art. 8, 59–67. o.

²¹⁶ A magánvádló sajátos elnevezés a svájci eljárásjogban. A magánvádló (Privatklägerschaft) az a sértett, aki kinyilvánítja, hogy a büntető eljárásban vagy magánvádlóként (Strafträger) vagy polgári jogi igényt (Zivilkläger) érvényesítő félként kíván fellépni.

²¹⁷ Botschaft 2005, 1131. o.; WOHLERS: Geltungsbereich und Grundsätze i.m. 64. o.

A fenti négy esetben nem kerül sor a büntetőeljárás megindítására, illetve a már folyamatban lévő eljárás megszüntetésével zárul.

Meg kívánom jegyezni, hogy bár a legalitás elve szorosan kapcsolódik az officialitás elvéhez, egymástól eltérő fogalmakat takar. Az officialitás elve a kódex alapján az állam bűnüldözési monopóliumát határozza meg, azaz a büntetőjogi igény érvényesítésének kötelezettségét az állam törvényben meghatározott igazságszolgáltatási szervei hivatalból gyakorolják.

1.3. Olaszország

Az olasz büntetőeljárás a legalitás talaján áll. Meg kell különböztetni azonban az anyagi jogi legalitás elvét (il principio di legalità) és az eljárásjogban használatos bűnüldözési kötelezettség (il principio di obbligatorietà) elvét.

A legalitás elve egyrészt az Alkotmányban rögzített követelmény, másrészt büntető anyagi jogi kategória. A legalitás elve az eljárásjogban a legáltalánosabb megfogalmazás szerint a büntetőjogi igény érvényesítésének a kötelezettségét jelenti. Az Alkotmány deklarálja, hogy: „*Az ügyész gyakorolja a bűnüldözési kötelezettséget.*” (art. 112 Cost.). Az olasz doktrína szerint az eljárásjogi értelemben vett legalitás elve az Alkotmány fenti szakaszából vezethető le, és az eljárásjogban a „kötelezettség elve”-ként jelenik meg (obbligatorietà).²¹⁸ Bár az oportunitás elvének elismerése az olasz büntetőeljárástól idegen, a jogalkotó az 1988. évi reform során az ügyféli per felé fordult, ebből kifolyólag a felek rendelkezési jogát annyira kiszélesítette, hogy a szigorú legalitás elvétől eltávolodott. Az elv már nem azt fejezi ki, hogy a hatóság tudomására jutott összes bűncselekményt üldözni kell, hanem az ügyésznek a nyomozás megszüntetésére vagy a vádemelésre vonatkozó döntése alapját képező feltételeknek kell átláthatónak és felülvizsgálhatónak lenniük. Az oportunitás felé fordulást a jogalkotó a kódex megalkotásakor a külön eljárások széles körének megteremtésével kívánta elérni, amely inkább a legalitás elvének lazulásaként értelmezhető.²¹⁹ Az oportunitás elvének

²¹⁸ MAIWALD: i.m. 37.o.

²¹⁹ AMODIO, Ennio: Das Modell des Anklageprozesses im neuen italienischen Strafverfahrensgesetzbuch. ZStW (1) 1990, 185–186. o.

érvényre juttatásáról inkább a békebíró eljárásában alkalmazható jogintézmények kapcsán beszélhetünk.

Az eljárásjogi legalitás elve Olaszországban sajátosan érvényesül. Egyrészt az eljárási kódex az akkuzatórius jellegre épül, éppen ezért szükséges a legalitás elvének „lazítása”. Másrészt a legalitás elve Alkotmányban deklarált érték. A többi európai államban ettől eltérően a legalitás elve vagy nem érvényesül (az oportunitás elvét érvényesítő államokban) vagy nem emelkedik alkotmányi rangra (a legalitás talaján álló államokban).

Maga az olasz Alkotmánybíróság a legalitás elvét „az alkotmányos rendszer alapelvei teljes rendszerének összetartó közös pontja”-ként határozta meg.²²⁰ Az alkotmányos norma három különböző alkotmányi rangú értékre vezethető vissza: a) a törvény előtti egyenlőség elvére (art. 3 Cost.); b) az anyagi jogi legalitás elvére (art. 25 Cost.); c) és az ügyész külső (azaz szervezeti) függetlenségének elvére.²²¹ Míg az első két elv együtt jár a bűnüldözési kötelezettség elvével, addig az ügyész függetlensége nem szükségszerű követelménye a legalitás érvényesülésének, azonban a függetlenség fenntartása elengedhetetlen. *Kostoris* az olasz eljárásjogi legalitás lényegét a fentiek fényében a következőképpen fogalmazta meg: „*a bűnüldözési kötelezettség elve (il principio di obbligatorietà) a modern alkotmányok két alapvének – az anyagi jogi legalitásnak és jogegyenlőségnek – megvalósítására szolgáló eszközként szolgáló elv, amely szoros összefüggésben van az ügyész szervezeti függetlenségével.*”²²²

A legalitás elvének eszköz jellegéből következően a jogalkotó a bűnüldözési kötelezettség ügyész általi gyakorlását bírói kontroll alá veti.²²³ A nyomozás befejezését követően ugyanis az ügyész nem jogosult dönteni a

²²⁰ Corte Costituzionale sentenza 28 gennaio 1991, n.88. In: Cass. pen., 1992, 249. o.

²²¹ PERI, Antonella: *Obbligatorietà dell'azione penale e criteri di priorità. La modellistica delle fonti tra esperienze recenti e prospettive de iure condendo: un quadro ricognitivo.* http://www.forumcostituzionale.it/site/images/stories/pdf/do-cumenti_forum/paper/0225_peri.pdf (2012.04.13.); KOSTORIS, E. Roberto: Per un'obbligatorietà temperata dell'azione penale. *La Magistratura* (1) 2008, 46–54. o. <http://www.associazionenazionalemagistrati.it/media/53920/08%20-%20Kostoris.pdf> (2012.04.14.)

²²² GUARNIERI, Carlo: La discrezionalità controllata. *La Magistratura* (1) 2008, <http://www.associazionenazionalemagistrati.it/media/53917/07%20-%20Guarnieri.pdf> (2012.04.14.) 38–44. o.

²²³ TONINI: *Manuale breve* i.m. 410. o.

nyomozás megszüntetéséről, hanem a bírósághoz tesz indítványt, ami megszüntetheti a nyomozást.

Az Alkotmánybeli deklaráció azonban az elv „formális megfogalmazása”. Olaszország továbbra is a legalitás elvének „konzerválása” mellett foglal állást,²²⁴ amely *Kostoris* megfogalmazásában „*tendenciájában hatékonynak*” tekinthető.²²⁵ Az elv abszolút kötelezettségként való értelmezése alól mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazó szükségszerűen kivonja magát, és inkább az elv kritériumainak megfogalmazására törekszik.

A bűnüldözési kötelezettség elvének „progresszív eróziója” figyelhető meg azonban Olaszországban is. A hanyatlás hátterében az a felismerés áll, hogy nem lehet minden bűncselekményt azonos módon kezelni, azaz üldözni, hiszen az államnak a bűncselekmények elkövetésére adott ilyen „automatikus válasza” éppen a megvalósítani kívánt törvény előtti egyenlőség elvével és az anyagi jogi legalitással ütközik.²²⁶

Az ügyek contra legem egyenlő elbírálásának elősegítése érdekében – a hiányosnak tekinthető jogalkotói tevékenység mellett²²⁷ – két jogalkalmazói kezdeményezés említendő. Az egyik az 1990. november 16. napján, az új kódex hatálybalépéséhez kapcsolódóan megjelent ún. „Zagrebelky körlevél” (circolare Zagrebelsky),²²⁸ a másik pedig a 2007. január 10. napján elfogadott ún. „Maddalena körlevél” (circolare Maddalena),²²⁹ amely a 2006. május 2 napjáig elkövetett, a már kiszabott, legfeljebb három évig terjedő szabadságvesztés vagy legfeljebb 10.000 euró pénzbüntetés végrehajtásának elengedésére vonatkozó törvény kapcsán jelent meg.²³⁰ Az ügyek differenciált elbírálására Zagrebelsky a bűncselekményről való tudomásszerzést követően javasolt eltérő utakat (pozitív, a jövőre vonatkozó szelekció), míg Maddalena a

²²⁴ PERI: i.m. 4. o.

²²⁵ KOSTRORIS: Per un obbligatorietà i.m. 49. o.

²²⁶ FALZEA, Angelo – GROSSI, Paolo – CHELI, Enzo (a cura di): *Enciclopedia del diritto*. Giuffrè Editore S.p.A. Milano, 2008, 999. o.

²²⁷ PERI: i.m. 5. o.

²²⁸ ZAGREBELSKY, Wladimiro: Una „filosofia” dell’organizzazione dell’ lavoro per la trattazione degli affari penali. *Cass. pen.* 1991, 362 ss. In: PERI i.m. 5.

²²⁹ MADDALENA, Marcello: Direttive in tema di trattazione dei procedimenti in conseguenza della applicazione della legge 31 luglio 2006, n.241 cha ha concesso indulto. *Quest. giust.* 2007, 619. In: PERI i m. 5.o.

²³⁰ Azzal a feltétellel, hogy a kedvezményt vissza kellett vonni, ha az elítéltet a törvény hatályba lépést követően öt éven belül szándékos bűncselekmény miatt ugyanolyan vagy két évig terjedő szabadságvesztésre ítélték.

már folyamatban lévő ügyek „félre tételével”, illetve megszüntetésével kívánta ugyanazt elérni (negatív, múltra vonatkozó szelekció). Mindketten szükségesnek tartották az ügyész bizonyos diszkrecionális jogkörének biztosítását.²³¹ A körlevelekben foglaltak a jogalkotás során azonban nem valósultak meg.

A legalitás elvének ilyen „kőbe vésése” nagy részben hozzájárul az olasz igazságszolgáltatási szervek túlterheltségéhez. Az olasz ügyésznek nincs lehetősége diszkrecionális jogkör gyakorlására. A jogalkotás jellemzője, hogy nem az ügyész tevékenységére koncentrál, hanem az eljárás folyamatára, a problémákat – így az eljárások elhúzódását is – az eljárás menetére vonatkozó rendelkezések módosításaival igyekszik megoldani.²³² Di Federico megfogalmazásában „szükséges a legalitás elvének újragondolása, az ügyek differenciálásához „kiválasztási mechanizmusok” kidolgozása.”²³³

Meggyőződésem, hogy ha az olasz jogalkotó nem helyezi új alapokra a legalitás elvére vonatkozó doktrínát, nem lazít a jelenlegi szabályozáson, akkor az eljárások elhúzódását egyéb – a dolgozat későbbi fejezeteiben ismertetett – eszközök révén, a legalitás elvének jelenlegi, szigorú érvényesítése mellett nem tudja megakadályozni.

2. Az ésszerű időn belüli eljárás alkotmányos alapjogként, illetve büntető eljárásjogi alapelvként történő elismerése

2.1. Alapvetés

Az alapelvek meghatározó jelentőséggel bírnak minden jogterületen, hiszen az egyes jogintézmények megértéséhez szükséges az annak kereteit adó alapelvek ismerete, amelyek kiindulópontként és iránymutatásként szolgálnak az egyes normák tartalmának, illetve azok korlátainak feltárásához. Ezen elvek

²³¹ KOSTORIS: Per un obbligatorietà temperata i.m. 49–50. o.

²³² Di FEDERICO, Giuseppe: Obbligatorietà dell’azione penale e indipendenza del pubblico ministero, relazione al Convengo su „Obbligatorietà dell’azione penale nell’Italia del 2008: un tabù de superare.” (Roma 2008). *Osservatorio Processo Penale*, luglio–dicembre 2008, http://www.forumcostituzionale.it/site/images/stories/pdf/documenti_forum/paper/0070_difederico.pdf (2012.04.14.) 9. o.

²³³ AIGA – *Congresso Nazionale Straordinario di Bari 22-23 ottobre 2010*. In attesa di giudizio. http://web.aiga.it/Upload/InEvidenza/68ba1c4d-2e7b-4e8f-a68e-76f9671fd489/Allegati/RELAZIONE_Giustizia_Penale.pdf (2012.04.13.), 8–11.o.

és azok egymáshoz való kapcsolata nélkül a büntetőeljárás jelenlegi és jövőbeli kérdései – így az eljárás gyorsítását szolgáló megoldások – nem ítéltetők meg teljes körűen.

A téma feldolgozása során az alapelvek forrásai bírnak jelentőséggel, mivel azok megjelenhetnek egyrészt tételes jogi normaként – nemzetközi egyezményekben, alkotmányokban, büntetőeljárás kódexekben²³⁴ –, másrészt kódexen belül *expressis verbis* kifejezetten alapelvként szerepelhetnek, vagy éppen nem az alapelvek között kerülnek szabályozásra, de alapelvi jelentőséggel rendelkeznek.²³⁵ Az ésszerű időn belüli eljárás elvének legmagasabb szintű elismerését a már említett EJEE 6. cikk 1. bekezdés jelenti, azt követi az államok alkotmányjaiban deklarált alapelvi szint, amelyet a büntető eljárásjogok alapelvi kifejeződése jelent, majd a hierarchia legalsó szintjén a kódexek tételes jogi rendelkezései állnak.²³⁶

2.2. Németország – Büntető eljárásjogi alapelv

A német büntetőeljárás egyik hagyományosnak tekintett alapelve szó szerinti fordításban az ún. „gyors eljárás alapelve” (*Grundsatz der Beschleunigung*).²³⁷ Habár a követelményt, mint a büntetőeljárás egyik alapelvét sem az alaptörvény, sem a kódex kifejezetten nem deklarálja, azonban mind a felsőbírósági joggyakorlat, mind a jogtudomány hagyományosan alapelvként ismeri el.²³⁸ Az alapelv a GG-ben deklarált jogállamiság elvéből következik (Art. 20 Abs. 3 GG). A számos felsőbírósági döntés ellenére az alapelv jó néhány bizonytalanságot hordoz.²³⁹ Ezek tisztázása, a bírósági döntések

²³⁴ FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*. Complex Kiadó, Budapest, 2007, 62. o.

²³⁵ HERKE: *Megállapodások* i.m. 8. o.

²³⁶ FARKAS Krisztina: A büntetőügyek ésszerű időn belüli elbírálásának követelménye alapelvi megközelítésben - a német, svájci és olasz szabályozás összehasonlító vizsgálata. In: *A „Hiteles(ebb) tudományos prezentációk” 2014. március 13.*, Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület szervezésében.
<http://www.peme.hu/userfiles/Orvos%20-%20jog%20-%20t%C3%A1j%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9szet%20szekci%C3%B3.pdf>, 56–67.o.

²³⁷ A gyors eljárás követelménye szóhasználat a magyar irodalomban nem jelenik meg, erre tekintettel a továbbiakban az ésszerű időn belüli eljárás kifejezést használom.

²³⁸ DÖLLING, Dieter – GÖSSEL, Karl Heinz – LAUNE, Christian: Die Beschleunigung des Strafverfahrens. Deutscher Landesbericht. In: *Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des Strafverfahrens im internationalem Vergleich*. Ideen und Praxis, Vol. XXXVII–XXXVIII 2004-2005. Kraków, 2006, 50. o.

²³⁹ KELLER: vor § 226 Rn. 19. In: *Alternativkommentar, Kommentar zur Strafprozessordnung*. Hrsg. von Wasmann, Rudolf Band 2/Teilband 2 (§§ 213-275), Neuwied u.a. 1993. In: BAUMANNNS i.m. 30. o.

szintézisének megteremtése a jogtudomány feladata.²⁴⁰ Az elv azonban ma már nemcsak a Szövetségi Alkotmánybíróság,²⁴¹ a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság²⁴² és az EJEB joggyakorlatában létezik, jelentős lépésnek tekinthető törvényben való megjelenése, mivel a jogalkotó 2011-ben az ésszerű időn belüli eljárás megsértése esetére belső jogorvoslati lehetőséget teremtett meg.²⁴³

Az ésszerű időn belüli eljárás absztrakt követelménye a német felfogásban azt az alapvető érdeket fejezi ki, hogy az eljárást a lehető legrövidebb időn belül le kell folytatni. Ez azonban nem abszolút értelemben vett alapelve az eljárásnak, mivel a gyorsaság nem mehet az anyagi igazság kiderítésének rovására, annak megállapítása sokáig tarthat, maga a büntetőeljárás azonban *Klaus* megfogalmazásában „nem történeti kutatási tervzet, az igazságot korlátozott eszközökkel, ráfordítással és mindenekelőtt lehetőleg gyorsan meg kell állapítani”.²⁴⁴ A követelmény az eljárás minden résztvevőjénél megjelenik, és alapvetően két érdeket képvisel, amelyeket el kell határolni egymástól.²⁴⁵ Az elsődleges érdek magánérdek, azaz a terhelt védelme. A terhelt számára az eljárás elhúzódása pszichikai, fizikai és szociális teherként valósul meg, amely a környezetét is érinti. Az eljárás elhúzódása által sérülhet a terhelt jogállami eljáráshoz való joga.²⁴⁶ A másodlagos érdek közérdek, azaz az igazságszolgáltatás működését szolgálja. Az igazságszolgáltatási szerveknél az egyre növekvő munkaterhük csökkentését, ebből következően pergazdaságossági szempontot is képvisel.²⁴⁷

Az alapelv címzettje ennek megfelelően minden igazságszolgáltatási szerv, amely az eljárás bármelyik szakaszában részt vesz. A terhelt ezzel

²⁴⁰ Ezt tűzte ki célul Baumanns doktori értekezésében. Lásd 10. lábjegyzet

²⁴¹ Bundesverfassungsgericht (BverfG)

²⁴² Bundesgerichtshof (BGH)

²⁴³ Lásd I.2.3.2.

²⁴⁴ VOLK, Klaus: *Grundkurs Strafprozessordnung*, 4. überarbeitete Auflage, Verlag C.H.Beck München 2005, 181. o.

²⁴⁵ Lásd részletesen: BAUMANNNS i.m. 62–68. o.; WABMER i.m.160–164. o.; KUDLICH i.m. C 13-17.o.

²⁴⁶ HALLER, Klaus – CONZEN, Klaus: *Das Strafverfahren: Eine systematische Darstellung mit Originalakte und Fallbeispiele*. C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2006, 8. o.

²⁴⁷ Waßmer használja a magánérdek-közérdek kifejezést (private Interessen- öffentliche Interessen. In: WABMER: i.m. 160. o.; Kudlich a terheltet védő dimenzió – pergazdaságossági dimenzió (Beschuldigtenschützende Dimension – Verfahrensökonomische Dimension), In: KUDLICH i.m. C. 13-17. o.

szemben nem címzettje, hanem mintegy „kedvezményezettje” ennek a követelménynek.²⁴⁸ Ennek alapján elmondhatjuk, hogy ez az igény kettős célt szolgál: a terhelt érdekeivel párhuzamosan a hatóságoknak az eljárás megfelelő időben történő lefolytatásának kötelezettsége áll. Ezen céloktól függetlenül létezik egy objektív szempont, vagyis általánosságban elmondhatjuk, hogy ezen alapelv az igazságszolgáltatás hatékonyságát hivatott szolgálni.

A követelmény az általa megjelenített érdekek szempontjából elsősorban a terhelt számára megjelenő szubjektív jog, garancia. Másodsorban az igazságszolgáltatási szervek részére objektív jogként jelenik meg, azaz az állam számára azt a kötelezettséget fejezi ki, hogy a jogszabályokat úgy alakítsa ki, az igazságszolgáltatási rendszert úgy szervezze meg, a személyi és tárgyi feltételeket úgy teremtsen meg, hogy az eljárásokat ésszerű időn belül be tudja fejezni. Harmadsorban az elv, mint objektív jog, jogpolitikai követelményként is megjelenik, mivel a jogalkotó feladata az elvnek a jogalkotás során történő figyelembe vétele, és a jogszabályok annak megfelelő kialakítása. Elmondható, hogy a német jogalkotó az eljárási reformtörvények megalkotása során tekintettel volt a fenti követelményre.²⁴⁹

Ennek az alapelvnek érvényesülését a kódex számos rendelkezése biztosítja. Elsősorban az általános eljárási szabályok rendelkezései révén érvényesül, valamint a tárgyalási szakaszban az ún. „koncentráció elvében” jut kifejezésre. A koncentráció elve (Konzentrationsmaxime) a tárgyalás egységét, folytonosságát fejezi ki.

2.3. Svájc

2.3.1. Alkotmányos alapelv

Svájcban 2000. január 1. napján új Szövetségi Alkotmány lépett hatályba.²⁵⁰ A korábbi alkotmány nem tartalmazta az ésszerű időn belüli eljárás követelményét, a Szövetségi Bíróság döntéseiben azonban – az Alkotmányban deklarált jogegyenlőség elvéből levezetve (Art. 4 Abs. 1 Verf.) – elismerte az

²⁴⁸ TRURNIT – SCHROTH. i.m. 359. o.

²⁴⁹ BAUMANN: i.m. 57–60. o.

²⁵⁰ Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft vom 18 April (BV SR 101)

elv létjogosultságát, és abból levezette az eljárás elhúzódásának tilalmára vonatkozó követelményt.²⁵¹ Ezt a 2000. évi módosítás emelte alkotmányi rangra. Az új Alkotmány több helyen biztosítja az elv érvényesülését, amelyek közül a témához az általános eljárási garanciákra vonatkozó rendelkezések közé helyezett deklaráció kapcsolódik, amely előírja, hogy „*mindenkinek joga van arra, hogy bírósági vagy közigazgatási eljárásban ... ügyét ésszerű időn belül bírálják el*” (Art. 29 Abs. 1 Verf.). Ezzel a jogalkotó lényegében átveszi az EJEE 6. Cikk 1. szakaszában foglaltakat.²⁵²

A gyorsítást célzó rendelkezések korlátozásait is tartalmazza az Alkotmány, amelyek szintén az EJEE-ből vezethetők le. Ezek egyrészt a védelemhez való jogból következnek, azaz az ésszerű időn belüli eljárás követelményén felül előírja, hogy „*a terheltnek biztosítani kell a védelemre vonatkozó jogainak gyakorlását.*” (Art. 32 Abs. § 2 S. 2 Verf.). További korlátként fogható fel az EJEE 6. cikkében foglalt tisztességes eljárás követelményébe tartozó jogok érvényesítése (Art. 30 Abs. 1, Art. 30 Abs. 3, Art. 29 Abs. 2, Art. 32 Abs. 2 S. 2, Art. 32 Abs. 3 Verf.).

2.3.2. Büntető eljárási jogi alapelvek

Az ésszerű időn belüli eljárás követelményét a kantonok kódexeinek fele alapelveként tartalmazta,²⁵³ valamint néhány kanton alkotmánya is rögzítette.²⁵⁴ Az alapelvi szintű megfogalmazást a kantonokban azonban nem szabad túlbecsülni, mivel egyrészt magasabb szintű normáknak feleltek meg, másrészt az EJEE és az Alkotmány által közvetlenül érvényesültek.²⁵⁵

Az ésszerű időn belüli eljárás követelménye – a német felfogással egyezően – mind egyéni, mind kollektív érdekeket magában foglal. Az egyéni érdekek védelme az eljárás alanyait jelenti, elsősorban a terheltet. A terheltnek egyrészt idő-, energia- és anyagi ráfordítást jelent az eljárás, másrészt az

²⁵¹ BGE 113 Ia 412, 420, In: BOMMER: Die Beschleunigung des Verfahrens i.m. 135.o.

²⁵² Az általános eljárási garanciákon kívül a büntetőeljárásra vonatkozó rendelkezések között (Art. 32 Abs. 2 Verf) és a szabadságelvonásra vonatkozó rendelkezések között (Art. 31 Abs. 2 Verf) találunk ez elv érvényesítésére vonatkozó rendelkezéseket.

²⁵³ Aargau (AG Art. 30. StPO), Appenzell-Ausserrhoden (AR Art. 22. StPO), Basel-Land (BL Art. 23 Abs.1 StPO), Basel Stadt (BS Art. 23. StPO), Bern (BE Art. 55 StPO), Fribourg (Art. 4 Abs. 2 lit h StPO), Luzern (LU Art.1ter StPO), Obwalden (OW Art.6 StPO), Schwyz (SZ Art.3 Abs 2. StPO), Uri (UR Art. 11 StPO), Zürich (ZH Art. 33. StPO).

²⁵⁴ Pl. Bern (KV Art. 26 Abs. 2 KV), Basel-Landschaft (Art. 9 Abs. 3 KV)

²⁵⁵ BOMMER: Die Beschleunigung des Verfahrens i.m. 141. o.

eljárás eredménye „Damoklész kardja”-ként lebeg felette.²⁵⁶ A kollektív érdekek három szempontból alapozzák meg az elv érvényesülését:

- a) egyrészt a büntetőeljárás klasszikus célja – azaz az anyagi igazság kiderítése – akkor érhető el, ha minél kevesebb idő telik el az elkövetés és a büntetőügy befejezése között;
- b) másrészt a büntetés célja is akkor érvényesül, ha az elkövetés és a büntetés kiszabása, illetve végrehajtása között nem telik el túl hosszú idő;
- c) végül nem elhanyagolható szempont az igazságszolgáltatásba vetett hit sem, a jogi béke helyreállítása.²⁵⁷

Az ésszerű időn belüli eljárás követelményét mind az Alkotmány (Art. 29 Abs. 1; Art. 31 Abs. 3), mind az eljárási kódex (Art. 5) rögzíti. Általános megfogalmazásban az elv a büntetőeljárás késedelem nélküli lefolytatását és befejezését jelenti.

A büntetőeljárási kódex alapelvi szintre emeli az eljárás gyorsításának parancsát, amelyet a következőképpen fogalmaz meg (*Beschleunigungsgrundsatz, Art. 5 StPO*):

(1) „*A büntető igazságszolgáltatási szerveknek a büntetőeljárást haladéktalanul meg kell ragadnia és az eljárást indokolatlan késedelem nélkül be kell fejeznie.*”

(2) „*Amennyiben a terhelt fogva van, az eljárást soron kívül kell lefolytatni.*”

Már a Koncepció alapelvi szinten tartalmazza az ésszerű időn belüli eljárás követelményét. Az Előtervezet, a Tervezet, és a kódex egyformán fogalmazza meg az alapelvet. Magyarázatként mind a két Jelentés szűkszavúan mindössze annyit tartalmaz, hogy terheltnek joga, a sértettnek és az eljárás egyéb résztvevőinek pedig legalább érdeke, hogy az eljárást késedelem nélkül lefolytassák, és bírói döntés szülessen.²⁵⁸ Az alapelv lényegében megismétli az Alkotmány 29. § (1) bekezdésében, az EJEE 6. cikk

²⁵⁶ Hasonló kifejezést használ Farkas Ákos, amikor a büntetőeljárás hatékonyságát a falra akasztott nádpálcához hasonlítja. In: Farkas: *A falra akasztott nádpálca* i.m.146. o.

²⁵⁷ BOMMER: Die Beschleunigung des Verfahrens i.m. 141-142. o.; DONATSCH, Andreas: *Das Beschleunigungsgebot im Strafprozess gemäss Art. 6 Ziff. 1 EMRK in der Rechtsprechung der Konventionsorgane*. <http://www.rwi.uzh.ch/lehreforschung/alphabetisch/donatsch/ad/person/publikationen/beschleunigungsgebot.pdf> (2012.04.22.) 3. o.

²⁵⁸ Botschaft 2005, 1130. o., Begleitbericht 33–34. o.

1. bekezdésében, valamint az Egyezségokmány 14. § (3) bekezdésben foglalt követelményt. A Svájci Szövetségi Alkotmánybíróság széles körű joggyakorlatot alakított ki az elv értelmezése terén, amely megfelel az EJEE gyakorlatának.²⁵⁹ Az elv megsértésének jogkövetkezményét azonban a kódex nem tartalmazza, így a korábban kialakított joggyakorlat alapján az a büntetés kiszabás során kerül értékelésre, egészen szélsőséges esetben pedig eljárási akadályként az eljárás megszüntetését is maga után vonhatja.²⁶⁰

Az elvárás szorosan összefügg a „koncentráció elvével” (*Konzentrationsgrundsatz Art. 5 Abs. 1 StPO*). másképpen megfogalmazva a tárgyalás folytonosságának az elvével, amely azt az igényt takarja, hogy nem csak az elkövetés és az eljárás befejezése közti időtartam nem lehet túl hosszú, hanem az egyes eljárási cselekmények, illetve a tárgyalások között sem múlhat el túl sok idő.²⁶¹

2.4. Olaszország

2.4.1. Alkotmányos alapelv

Az olasz Alkotmány 1999. évi reformjának²⁶² köszönhetően a jogalkotó az eljárás ésszerű időn belül történő lefolytatásának követelményét alkotmányi rangra emelte. Az 1999. évi Alkotmánymódosítás a büntetőeljárás szempontjából jelentős mérföldkőnek számít, mivel első alkalommal vonatkozik annak területére.²⁶³ A reform azoknak a változásoknak az eredményeként született meg, amelyek egyrészt az Alkotmánybíróság döntésein alapultak, másrészt az eljárási kódex 1988. évi megalkotásakor fennálló jogalkotói szándék és az azóta fellepett igények között merültek fel. Az 1988. utáni novelláris módosítások az akkuzatórius eljárás elvétől elfordultak, és az inkvizitórius eljárást helyezték előtérbe. A 1990-es évek

²⁵⁹ BGE 130 I 269 E. 3.1. In: TAG i.m. 17. o.

²⁶⁰ BG 6B 498/2009 Urt. v 28.9.2008; BGE 130 IV 54 E. 3.3; BGE 124 I 139 E; 117 IV 124 E. 3. In: TAG i.m. 17. o.

²⁶¹ SCHMID: i.m. Rn. 151–152. o.

²⁶² Legge costituzionale 23 novembre 1999, n. 2 Inserimento dei principi del giusto processo nell'articolo 111 della Costituzione) (a továbbiakban L. 2/1999.)

²⁶³ WEICHBRODT: i.m. 230. o.; D'AIUTO: i.m. 79. o.

közepétől kezdve azonban a jogalkotó ismét az 1988. évi kódexben lefektetett elveket tartotta fontosnak.²⁶⁴

A jogalkotó az Alkotmány 1999. évi módosítása során a tisztességes eljárás részjogosítványaként iktatta be az ésszerű időn belüli eljárás követelményét (*Il ragionevole durata del processo, art. 111 comma 2 Cost.*) Ezzel a jogalkotó az Egyezmény 6. Cikkében foglalt rendelkezéseket emelte alkotmányos rangra. A módosító jogszabály 2000. január 7. napján lépett hatályba. A módosítás következtében a jogalkotóra nézve kötelező „az eljárás ésszerű időtartamának biztosítása”. A rendelkezés nem a terhelt jogaként van megfogalmazva, hanem az eljárás összes alanyának érdekében az egész bírósági rendszer tárgyi garanciájaként. Egyes nézetek szerint a társadalom általános érdekét is megjeleníti az elv. A követelmény nem értékelhető azonban „objektíven”, nem érvényesül korlátlanul érvényesül.²⁶⁵

A tisztességes eljárás elvének Alkotmányba történő bevezetése 2001. elején számos jogszabály módosítását vonta maga után. 2001. májusában azonban kormányváltásra került sor, az akkori miniszterelnök pedig maga is több büntetőeljárásban szerepelt vádlottként szerepelt, így az azt követő jogalkotás a vele szemben hozandó ítéletek elkerülését szolgálta, amely normák a büntetőeljárás megfelelő időben történő lefolytatása ellen hatottak.²⁶⁶

2.4.2. Büntető eljárásjogi alapelv

Az ésszerű időn belüli eljárás elve a büntetőeljárás kódexben kifejezetten nem szerepel, eljárásjogi alapelvnek nem tekinthető, azonban a kódex számos rendelkezése biztosítja érvényesülését. Sérelme azonban jogkövetkezménnyel nem bír, csak a Legge Pinto alapján az eljárás elhúzódása miatt lehet kártérítési igényt benyújtani a fellebbviteli bírósághoz, azonban az elv megsértése sem az eljárás megszüntetését, sem a büntetés kiszabása során

²⁶⁴ WEICHBRODT: i.m. 230. o.; AMODIO, Ennio: The Accusatorial System Lost and Regained: Reforming Criminal Procedure in Italy. In: ESER, Albin – RABENSTEIN, Christiane (Hrsg.): *Strafjustiz im Spannungsfeld von Effizienz und Fairness, Konvergente und divergente Entwicklungen im Strafprozess*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2004, 31–34. o.

²⁶⁵ ORLANDI, Renzo: Die Beschleunigung des Verfahrens in Italien. In: *Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des Strafverfahrens im internationalen Vergleich. Ideen und Praxis*, Vol. XXXVII-XXXVIII 2004-2005, Kraków, 2006, 224. o.

²⁶⁶ ORLANDI: i.m. 226. o.

enyhítő körülményként történő figyelembe vételét nem alapozza meg.²⁶⁷ Az utóbbiak hiánya éppen az eljárások ésszerű időn belüli lefolytatása ellen hat, amely egyértelműen negatívumként értékelendő.

Az ésszerű időn belüli eljárás elvéhez – hasonlóan a német és svájci megoldásokhoz – az olasz szakirodalomban is szorosan kapcsolódik a tárgyalás folytonosságának elve (*principio di concentrazione*). Ennek megfelelően a tárgyaláson az egyes eljárási cselekmények közötti időtartam nem lehet túl hosszú (art. 447. c.p.p.).²⁶⁸

²⁶⁷ ORLANDI: i.m. 227. o.

²⁶⁸ TONINI: *Manuale breve* i.m. 482–483. o.

IV. A BÜNTETŐELJÁRÁS GYORSÍTÁSÁT CÉLZÓ EGYES JOGINTÉZMÉNYEK

1. Alapvetés – az eljárást gyorsító jogintézmények általános jellemzői²⁶⁹

Az ésszerű időn belüli eljárás elve a mindennapok gyakorlatában a tételes jogi rendelkezéseken keresztül érvényesül. Ezek a rendelkezések egyrészt az eljárás általános rendelkezéseinek gyorsítást szolgáló szabályaiban, másrészt az oportunitás elvéből fakadó jogintézményekben, valamint a kifejezetten az eljárás gyorsítását célzó külön eljárásokban jelennek meg. Mivel a dolgozat középpontjában az eljárás gyorsításának utóbbi két módja áll, így az általános rendelkezések vizsgálatát csak áttekintő jelleggel tartom indokoltnak.

1.1. Németország

A német büntetőeljárás gyorsítást célzó, klasszikusnak mondható eszközei két alapvető csoportra oszthatóak: az oportunitás elvéből fakadó jogintézményekre és az ún. külön eljárásokra. Ez a csoportosítás átjárható, mivel a külön eljárások is lehetnek az oportunitás elvére alapozva. Míg az oportunitás elvének érvényesítése esetén a terhelt bűnösségének megállapítására nem kerül sor, szankció kiszabására nincs lehetőség, addig a külön eljárások esetében – az előbbitől eltérően – az eljárás a terhelt büntetőjogi felelősségéről való döntéssel és annak megfelelő szankció kiszabásával zárul. Az oportunitás eszközei közé sorolhatóak a diverziós megoldások, valamint a tettes-áldozat egyezség jogintézménye, amely a mediációs eljárás német változataként ismert. A fentiekén kívül jelentős jogintézmény a megállapodás (Absprache), amely különleges helyet foglal el a német eljárásjogban, és sajátos szabályozásából kifolyólag az előbbi két csoportba nem sorolható. Két klasszikusnak tekintett gyorsítást célzó külön

²⁶⁹ A külön eljárásokról lásd összefoglalóan FARKAS Krisztina: The possibilities to simplify the criminal procedure in a comparative perspective. In: *European Studies and Research Volume II. Public Law, International Conference of PhD Students in Law, Timisoara April 2010*, Wolters Kluwer Romania, 269–280.o.; a magyar és német jogintézmények összehasonlítását lásd: FARKAS Krisztina: *Möglichkeiten der Verkürzung von Strafverfahren in Deutschland und Ungarn*. In: *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2006. november 9.* Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa, 55–59. o.

eljárás a büntetőparancs és a gyorsított eljárás. Ezeken kívül meg kell még említeni a terhelt távollétében folytatott eljárást, amely eljárásjogi eszközökkel kívánja a terheltet az eljárásban való részvételre rászorítani.

Az eljárást gyorsító, általánostól eltérő eljárásokra a német irodalomban külön kifejezés nem létezett. Ezt a hiányt pótolta Fezer 1994-ben, amikor egységes, semleges fogalmat alkotott: a két gyorsítást célzó külön eljárást (Strafbefehlsverfahren Art. 407-412 StPO, Beschleunigtes Verfahren Art. 417-420 StPO) és az eljárás feltételhez kötött megszüntetését (Art. 153a StPO) az „egyszerűsített eljárások” („vereinfachte Verfahren”) megjelöléssel használta.²⁷⁰ Ettől eltérően Ambos a „rövidített eljárás” („verkürzte Verfahren”) kifejezést tartotta kívánatosnak meghonosítani.²⁷¹ Az irodalom inkább a Fezer-féle elnevezést használja,²⁷² de nem terjedt el általános kifejezésként,²⁷³ valamint egyes szerzők az egyszerűsített eljárások közé sorolják az eljárás feltételhez nem kötött megszüntetését is (Art. 153 StPO).²⁷⁴ Így általánosan elfogadott fogalom a mai napig nem létezik.

1.2. Svájc

Az egységes kódex büntetőeljárás gyorsítását célzó eszközei – hasonlóan a német megoldáshoz – alapvetően két csoportba oszthatóak: az opportunitás elvének érvényesítéséből fakadó eszközök, valamint az általános eljárástól eltérő ún. külön eljárások. Hasonlóan foglal állást Riklin, mivel szerinte az eljárás gyorsítása terén két alapvető stratégia jöhet szóba: az egyszerűsített eljárások és a diverzió különböző formái.²⁷⁵

A „mérésékelt opportunitás” elve mind az anyagi, mind az eljárásjogi rendelkezésekben testet ölt. A büntetőjogi igény érvényesítéséről való

²⁷⁰ FEZER Gerhard: Vereinfachte Verfahren im Strafprozeß. ZStW (1) 1994, 1–2. o.

²⁷¹ AMBOS, Kai: Verfahrensverkürzung zwischen Prozessökonomie und „fair trial” Eine Untersuchung zum Strafbefehlsverfahren und zum beschleunigten Verfahren. Jura (6) 1998, 282. o.

²⁷² Pl. HAACK, Tim: Die Systematik der vereinfachten Strafverfahren. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2009, 20. o.

²⁷³ Pl. nem használja az „egyszerűsített eljárás” kifejezést, helyette a „különös eljárási típusok” („besondere Verfahrensarten”) elnevezést, valamint az eljárás feltételhez nem kötött megszüntetését is gyorsító mechanizmusként értékeli: DÖLLING – GÖSSEL – LAUNE i.m. 83–88. o.

²⁷⁴ Pl: JENEY, Tanja: Vereinfachtes Verfahren mit Hauptverhandlung. Mensch & Buch-Verlag Berlin 2003; ELSNER, Beatrix – PETERS, Julia: The prosecution Service Funktion within the German Criminal Justice System. In: JEHLER, Jörg-Martin – WADE, Marianne: Coping with Overloaded Criminal Justice Systems. Springer Verlag, Berlin–Heidelberg–New York, 2006, 219.o.

²⁷⁵ RIKLIN: Die Strafprozessreform i.m. 503. o.

lemondás egyes formái anyagi jogi és eljárásjogi, más formái eljárásjogi jogintézményként kerültek elismerésre. Sajátos helyet foglal el a „megegyezés” elnevezésű eljárási forma, amely a terhelt és a sértett közötti konfliktust megoldó eljárás, azonban nem tekinthető mediációnak.

A svájci büntető eljárásjog tradíciójához tartozik, hogy az általános szabályokon alapuló eljárás mellett, azoktól eltérő, külön eljárási típusokat tartalmaz.²⁷⁶ Erre figyelemmel a szövetségi büntetőeljárás kódex külön fejezetben szabályozza az ún. „külön eljárásokat”, amelyek egy relatíve jól felépített rendszert képeznek. Ezek az eljárások azonban a jogalkotó által szándékoltan „kivételképpen, csak a törvényben meghatározott feltételek esetében alkalmazhatóak”.²⁷⁷ A külön eljárások közül négy szolgálja az eljárás gyorsítását, egyszerűsítését: a büntetőparancs és a kihágások esetén lefolytatott eljárás, a rövidített eljárás, illetve a távollévő terhelttel szembeni eljárás. A fentiek közül a büntetőparancs és távollévő terhelttel szembeni eljárás „klasszikus” külön eljárásoknak tekintett, amelyeket szinte mindegyik kanton eljárása tartalmazta.²⁷⁸ Ezzel szemben újdonságként iktatta be a jogalkotó a korábban csak három kantonban ismert „vádalku jellegű” jogintézményt, a rövidített eljárást.

1.3. Olaszország

Az olasz jogalkotást mind a büntető anyagi jog, mind a büntető eljárásjog területén reformtörekvések jellemzik, amelyek azonban szektorális és töredékes kezdeményezésekben nyilvánulnak meg,²⁷⁹ így jelenleg megnyugtató megoldást nem tudnak nyújtani az eljárások gyorsítása terén.

Habár az olasz büntetőeljárás a legalitás elvének szoros értelmezésétől mára eltávolodott, mégsem enged teret az opportunitás elvéből eredő jogintézményeknek,²⁸⁰ így a gyorsítást célzó, az olasz jogban mára már klasszikusnak mondható, egyedüli eszközöknek az ún. külön eljárásokat tekinthetjük. A jogalkotó a külön eljárásokra mintegy főszabályként

²⁷⁶ Botschaft 2005, 1288. o.

²⁷⁷ Botschaft 2005, 1289. o.

²⁷⁸ SCHMID: i.m. Rn. 1347

²⁷⁹ SCAGLIONE, Antonio: Politiche di sicurezza, nuovi garantismi e processo penale. *La Magistratura* (3–4) 2009, 88. o.

²⁸⁰ Lásd I.1.3.

alkalmazandóra tekintett, míg az általános eljárást kivétellé „degradálta”.²⁸¹ Az eljárások sokféleségének megteremtésével a jogalkotó nemcsak pergazdaságossági célokat követett, hanem a „modernitás próbáját” is kiállta, azaz annak igényét ismerte fel, hogy egy egységes és/vagy egyféle eljárás nem képes az ügyeket sajátosságainak megfelelően kezelni.²⁸²

Ez a sokféleség lehetővé teszi az ügyek egyedi sajátosságainak megfelelő elbírálást, azonban negatívumként hordozza magában, hogy a jogalkalmazó számára csupán a külön eljárások közötti válogatás nem jelenthet elegendő garanciát sem a leghatékonyabb megoldás kiválasztására, sem az eljárások elhúzódásának elkerülésére, így nézetem szerint más eszközökre is szükség van a fenti cél eléréséhez.

A kódex VI. könyve „Külön eljárások” címmel öt eljárást tartalmaz, amelyek két célt követnek. Egyrészt az eljárások időtartamának csökkentését egyszerűsítő mechanizmusok révén, másrészt a súlyos bírósági ügyteher elkerülését a tárgyalást kikerülő alternatív eljárási formák által.²⁸³ Ennek megfelelően a külön eljárások az általános eljárás egyes részeit hagyják ki, azaz vagy az ún. előzetes eljárást (*l’udienza preliminare*), vagy a főtárgyalást (*dibattimento*), vagy mindkettőt.²⁸⁴ A két célkitűzésnek megfelelően a külön eljárások három csoportba oszthatók. Az első csoportba azok tartoznak, amelyek az ún. előzetes eljárást kerülik ki, és juttatják el az eljárást a lehető leggyorsabban a tárgyalásra. Közös jellemzőjük, hogy eltekintenek a terhelt beleegyezésétől, az ügyész „mintegy felszólító módban” tett indítványa alapján kerül sor az alkalmazásukra.²⁸⁵ Ide sorolható a gyorsított eljárás (*il giudizio diettissimo*) és a közvetlen eljárás (*il giudizio immediato*). A második csoportba azok tartoznak, amelyek a főtárgyalást – azaz az eljárás leghosszabbnak tartott szakaszát – kerülik el, azonban csak a terhelt beleegyezése esetén, mivel az eljárási garanciák a tárgyaláson érvényesülnek. Ide sorolható a rövidített eljárás (*il giudizio abbreviato*), a megegyezé-

²⁸¹ MANISCALCO, Marzia: *Il patteggiamento*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2006, 1. o.; SURACI, Leonardo: *Il giudizio abbreviato*. Edizioni Scientifiche Italiane S.p.A., Napoli, 2008, 21. o. lábjegyzet 18.

²⁸² PISTORELLI – BIRICCHETTI: i.m. 65–66. o.

²⁸³ PISTORELLI – BIRICCHETTI: i.m. 66. o.

²⁸⁴ TONINI: *Manuale breve* i.m. 539. o.

²⁸⁵ TONINI: *Manuale breve* i.m. 540. o.

eljárás (l'applicazione delle pena su richiesta delle parti). A harmadik csoportba egy eljárás – a büntetőparancs (il procedimento per decreto) – tartozik, mivel az kerül el mind az előzetes eljárást, mind a tárgyalást.²⁸⁶

Mivel a kódex megalkotóit az angolszász jogrendszert jellemző akkuzatórius eljárás inspirálta, így a *common law* országaiban honos jogintézmények vizsgálata is előtérbe került. Míg a patteggiamento szabályainak kialakításakor az USA-ban honos *plea bargaining* került a vizsgálat középpontjába, addig a rövidített eljárás az angol *summary trial* jogintézményéhez hasonlítható. Mindkettő az ügyféli per jellegzetességeit viseli magán és a felek közötti megegyezésen alapul. Míg az USA-ban a vádlottak több, mint 90 %-át ítélik el a *plea bargaining* eljárás alapján, addig Angliában a vádemelések kb. 80%-át intézik el *summary trial* eljárásban.²⁸⁷

A külön eljárásokon kívül a jogalkotó széles körben ad lehetőséget a terhelt távollétében történő eljárásra, az arra vonatkozó rendelkezések azonban nem külön eljárásként, hanem szétszórta találhatók és nem kifejezetten gyorsító célt szolgálnak. Sajátos intézménye az olasz büntető eljárásnak a békebíró előtt lefolytatott eljárás, amely – egyebek mellett – gyorsító céllal is szolgál.

A kódex bevezetése óta eltelt több mint húsz évben a gyakorlati tapasztalatoknak és a felmerülő igényeknek megfelelően azonban az eljárások egyszerűsítése, gyorsítása terén újabb tendenciák is megjelentek,²⁸⁸ így az olasz büntetőeljárás a gyorsítás érdekében az utóbbi két évtizedben négy főbb irányt követ:

²⁸⁶ A jogalkotó a 2014. április 28.napján elfogadott 67.számú törvénnyel „az eljárás felfüggesztése próbaidőre” (sospensione del procedimento con messa alla prova dell'imputato) néven új büntethetőséget megszüntető okot vezetett be a büntető törvénykönyvbe (Art. 168-bis c.p.). Azzal egyidejűleg a jogintézménynek a nyomozás során, az egyesbíró előtti eljárásban, a gyorsított eljárásban, a közvetlen eljárásban és a büntetőparancs során alkalmazandó eljárási feltételeit és szabályait Titolo V-bis ként „az eljárás felfüggesztése próbaidőre” (sospensione del procedimento con messa alla prova (Art.464-bis–464-novies c.p.p.) címmel az eljárási kódexbe is beiktatta. Tekintettel arra, hogy az eljárás elsősorban a szabadságelvonással járó büntetések helyettesítését célozza, valamint a feltételes elítélés jegyeit hordozza, ezért a dolgozatban nem térek rá ki.

²⁸⁷ BARBUTO, Giorgio: *Il nuovo giudizio abbreviato*, Giuffrè Editore S.p.A. Milano, 2006, 6. o.

²⁸⁸ Lásd összefoglalóan FARKAS Krisztina: A büntetőeljárás egyszerűsítésének lehetőségei az olasz büntető jogban. In: *Kriminológiai Közlemények 71. szám: Kontroll és jogkövetés*. Magyar Kriminológia Társaság Budapest, 2012, 308–323. o.

1. a külön eljárások alkalmazását;²⁸⁹
2. a fellebbezések korlátozását;²⁹⁰
3. a békebíró előtt lefolytatott eljárás bevezetését;
4. az ún. „Rövid eljárás” koncepcióját (Processo breve-t).

A büntetőeljárás reformjára vonatkozó jelenlegi vitákat *Parlato* három fő csoportban foglalta össze, amely közül kettő az eljárás gyorsításához kapcsolódik alátámasztva ezzel a probléma jelentőségét. A első helyen áll az EJEB elvárásainak megfelelő, ésszerű időn belüli eljárás megvalósítása, amely a jogorvoslati jog korlátozása által érhető el.²⁹¹ A harmadik helyen a tisztességes eljárás (EJEE 6. cikk) sérelme esetére biztosított rendkívüli jogorvoslat bevezetésére vonatkozó viták állnak.²⁹² A probléma jelentőségét mutatja, hogy a XVI. Jogalkotási időszakban²⁹³ számos törvényjavaslat született a témában, ennek egyik markáns példája a „Rövid eljárás”²⁹⁴, amelyet a dolgozat további részében ismertetek.²⁹⁵

2. Az általános eljárási szabályok gyorsító rendelkezései

Az eljárás ésszerű időn belüli befejezését közvetlenül, illetve közvetetten számos rendelkezés segíti elő, amelyet a jogalkotók határidők tűzésével, illetve szankciók kilátásba helyezésével kívánnak realizálni. Ezek közül – a teljesség igénye nélkül – az egyes országokban a legfontosabbakat emelem ki.

²⁸⁹ A külön eljárások vonatkozásában két módosító jogszabály bír kiemelkedő jelentőséggel: az ún. „Legge Carotti”- Legge 16 dicembre 1999, n.479; és az ún. „Legge Pinto - Legge 24 marzo 2001, n. 89

²⁹⁰ Ún. „Legge Pecorella”- Legge 20 febbraio 2006, n. 46

²⁹¹ A második a telefonon történő titkos információ gyűjtés kérdése

²⁹² PARLATO, Lucia: Ein Blick auf den italienischen Strafprozess: Vorbild oder abschreckendes Beispiel? Die aktuelle Situation und Gedanken zur Reform. *ZIS* (10) 2012..http://www.zis-online.com/dat/artikel/2012_10_707.pdf. (2012.11.22.) 519. o

²⁹³ A XVI. Jogalkotási periódus a IV. Berlusconi kormánytól, azaz 2008. április 29. napjától kezdődött, a Monti Kormányon keresztül és 2013. március 14-ig tartott.

²⁹⁴ FERRAJOLI, Carlo: La giustizia italiana tra „processo breve” e „processo lungo”. *Rivista telematica giuridica dell’Associazione Italiana dei Costituzionalisti* (4) 2011, 1. o. http://www.associazionedeicostituzionalisti.it/sites/default/files/rivista/articoli/allegati/Ferrajoli_0.pdf (2012.11.22.)

²⁹⁵ Lásd: IV.9.5.

2.1. Németország²⁹⁶

- az előzetes letartóztatás (Untersuchungshaft) és őrizetbe vétel (vorläufige Festnahme) kényszerintézkedések alkalmazása esetén a terheltet haladéktalanul bíróság elé kell állítani (Art. 115, 128 StPO);²⁹⁷
- az előzetes letartóztatás a hat hónapot csak akkor haladhatja meg, ha a nyomozás különös nehézsége vagy egyéb fontos ok miatt a büntetőjogi felelősségről még nem lehet dönteni (Art. 121 StPO);²⁹⁸
- a tanú és a szakértő megjelenési és vallomástételi, illetve szakvélemény adási kötelezettsége, továbbá a terhelt ügyészség általi idézésre történő megjelenési kötelezettsége (Art. 161a, 163a StPO), amelyek elmulasztása esetére a jogalkotó szankciót tűz ki;
- a nyomozó hatóság és ügyészség együttműködése – azaz a nyomozó hatóság az elvégzett nyomozási cselekményekről késedelem nélkül értesíti az ügyészséget, amennyiben nyomozási bíró hatáskörébe tartozó soron kívüli cselekményről van szó (Art. 165 StPO), a nyomozó hatóság a nyomozás iratait közvetlenül a nyomozási bírónak küldi meg (Art. 163 Abs 2 StPO);
- a büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás – azaz a vádemelés előtt az ügyész, azt követően a bíró mellőzheti az eljárás lefolytatását olyan bűncselekmény vagy részcselekmény miatt, amelynek nyomozása idő- és energiaigényes, azonban a többi bűncselekmény vagy részcselekmény rész mellett a büntetőjogi felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége (Art. 154, 154a StPO);
- egyszerűsített bizonyítás felvétele – azaz az okiratok tárgyaláson történő felolvasásának kötelezettségétől a bíró eltekinthet, ha azok a bíró és az eljárás egyéb résztvevői előtt szó szerint ismertek (Art. 249 Abs. 2, Art. 325 StPO);

²⁹⁶ Lásd: KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 269-273; DÖLLING – GÖSSEL – LAUNE: i.m. 59–70. o.; KÜHNE: *Die realen und potentiellen Auswirkungen.* i.m. 821. o.

²⁹⁷ Ez a rendelkezés inkább a fogvatartásban eltöltött idő ésszerűségét célozza, de Dölling–Gössel–Laune közvetetten gyorsító hatásúnak tartja. In: DÖLLING - GÖSSEL – LAUNE i.m. 63. o.

²⁹⁸ Szintén a fogvatartásban eltöltött idő ésszerűségét célozza, de Dölling–Gössel–Laune közvetetten gyorsító hatásúnak tartja. In: DÖLLING - GÖSSEL – LAUNE i.m. 63. o.

- az ítéletet a tárgyalás befejezését követően nyomban ki kell hirdetni (Art. 260 Abs. 1 StPO); kivételesen a bíró az ítélethirdetést elhalaszthatja, de legfeljebb csak tizenegy nappal (Art. 268 Abs. 3 S.1 StPO);
- az ítélet írásba foglalásának határideje – az ítélet kihirdetését követően – legfeljebb öt hét (a tárgyalási napok számától függően a határidő meghosszabbodik), amely határidő a gyorsítás szempontjából az esetleges jogorvoslati szakasz késedelem nélküli megkezdését célozza (Art. 275 Abs.1 StPO);
- egyszerűsített ítélet szerkesztésére van lehetőség, amennyiben az ítélet ellen nem jelentett be senki fellebbezést vagy fellebbezési jogáról lemondott (Art. 267 Abs.2 StPO);
- ha a fellebbezési eljárás során a fellebbezéssel élő terhelt vagy a büntetőparancs ellen ellenvetéssel élő terhelt a tárgyaláson nem jelenik meg, és nem menti ki magát, a bíró a fellebbezést, illetve az ellenvetést elutasítja (Art. 329, 412 StPO);
- a tárgyalás megtartásához való jog elvesztése, ha a fellebbezés vagy a büntetőparancs elleni ellenvetés folytán tartott tárgyaláson a vádlott önhibájából nem jelenik meg (Art. 329 S.1, Art. 412 StPO);
- a tárgyalás egységének elve – azaz a tárgyalás egy egységet képez, habár többnyire több tárgyalási napot foglal magában (Art.226 StPO);
- több tárgyalási nap esetén az eljárás elhúzódásának megakadályozását hivatott szolgálni a tárgyalás félbeszakításának feltételeire és időtartamára vonatkozó szabály,²⁹⁹ amely alapján a tárgyalást legfeljebb három hétig lehet félbeszakítani, tíz tárgyalási nap utána ez az időtartam legfeljebb egy hónapig emelkedhet (Art. 229 StPO); ide sorolja az irodalom az eljárás felfüggesztésére vonatkozó szabályt is (Art. 228 StPO).

Az utóbbi három rendelkezést a szakirodalom az ún. koncentráció elveként (Konzentrationsmaxime) ismeri, amely az ésszerű időn belüli eljárás elvének tárgyalási szakaszban történő megvalósulását szolgálja.

²⁹⁹ Dölling–Gössel–Laune közvetetten gyorsító hatásúnak tartja. In: DÖLLING – GÖSSEL – LAUNE i.m. 61. o.

A fenti szakaszokon kívül a kódex tartalmaz számos egyéb, *Dölling – Gössel–Laune* szerint ún. közvetetten gyorsító hatásúnak nevezett szabályt is, amelyek részletezésére nem térek ki, mivel – a dolgozat terjedelmi kötöttségére tekintettel – a téma szempontjából csak a közvetlen rendelkezések bírnak jelentőséggel.

2.2. Svájc

A szövetségi kódex számos gyorsító célú rendelkezést tartalmaz, amelyek egyéb szövetségi eljárási kódexekhez képest többnyire rövidebb határidőket határoznak meg.³⁰⁰ Ennek háttérében – az eljárás késedelmének megakadályozásán kívül – az áll, hogy az igazságszolgáltatási szervek szervezetét és hatáskörét a kódex csak annyiban határozza meg, amennyiben az az egységes eljárási szabályokhoz szükséges, a részletes szabályozás továbbra is kantonális hatáskör maradt. Ezért a késedelem megakadályozása érdekében a kódex számos rendelkezést foglal magában, amelyek közül a legfontosabbak következők:³⁰¹

- a törvényi határidők meghosszabbításának tilalma – azaz az igazságszolgáltatási szervek a törvényben meghatározott határidőn belül kötelesek eljárni, a határidők kiterjesztésére nincs lehetőség (Art. 89 Abs. 1 StPO);
- a bírósági ítélezési szünet kizárása, így nincs olyan hosszabb időszak, amely a határidőket megakasztja (Art. 89 Abs. 2 StPO);
- a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések időtartamának korlátozása (ideiglenes őrizetbe vétel, előzetes letartóztatás esetei) (Art. 219. Abs. 4, Art. 224. Abs. 2, Art. 226. Abs. 1 StPO);
- a pervezető végzések elleni jogorvoslatok benyújtásának korlátozása, mivel azok csak az érdemi döntésben támadhatóak (Art. 65 Abs.1, Art. 393. Abs. 1 StPO);
- egyszerűbb bizonyítás a tárgyaláson (Art. 341-345 StPO);

³⁰⁰ Pl.a Szövetségi Polgári Törvénykönyv, a Szövetségi Közigazgatási Törvény. In: SCHMID i.m. 55. o.

³⁰¹ SCHMID: i.m. 55–56. o.

- az ítélet írásbeli indoklási kötelezettsége alóli kivételek (Art. 82 Abs. 1 StPO);
- a jogorvoslati kérelem benyújtására 10, illetve 20 napos határidők előírása (Art. 396 Abs. 1; Art 399. Abs. 1-2 StPO).

2.3. Olaszország

Az indokolatlan késedelem biztosítása érdekében a jogalkotó különböző határidőket ír elő az eljárás minden egyes szakaszában. Míg azonban a kódex a nyomozásra szoros határidőket tartalmaz, addig sem a tárgyalás előkészítő szakaszára, sem a tárgyalási szakaszra vonatkozóan nem szab meg a nyomozáshoz hasonló szigorú határidőket, amely jelentősen megnöveli az eljárások elhúzódásának esélyeit. A legfontosabb gyorsítást szolgáló rendelkezések a következők:

- a nyomozó hatóságnak hat hónap, illetve taxatívén felsorolt bűncselekmények esetében (art. 407 comma 2 lettera a c.p.p.) (amely felsorolás nagy tárgyi súlyú vagy szervezett bűnözés körébe eső bűncselekményeket tartalmaz) egy év áll rendelkezésére a nyomozás lefolytatására, az ügyész azonban – egyes taxatívén meghatározott eseteket kivéve – a nyomozási bírónál többször indítványozhatja a nyomozás legfeljebb hat hónappal történő meghosszabbítását; a nyomozás határideje összesen másfél év, a taxatívén felsorolt súlyos bűncselekmények esetében két év; a határidő kezdete az az időpont, amikor a gyanúsított nevét a bűnügyi nyilvántartásba bejegyzik (Art. 405 comma 2 c.p.p.);³⁰²
- az ügyésznek a másfél, illetve két éves határidőn belül kell vádat emelnie vagy a nyomozási bírónál a nyomozás megszüntetését indítványoznia; ha a kódex által előírt maximális határidőn belül nem sikerül befejezni a nyomozást, akkor az ügyben a fellebbviteli bíróság (corte di appello) mellett működő ügyészség dönt 30 napon belül a vádemelésről (Art. 412 c.p.p.);
- a Kódex a tárgyalás egységét tartja szem előtt, amikor előírja, hogy amennyiben az ügy egy tárgyalási napon nem fejezhető be, úgy a

³⁰² A bűnügyi nyilvántartást az ügyész köteles vezetni (Art.335 comma 1 c.p.p.).

tárgyalást a következő munkanapon kell folytatni vagy kivételes esetben legfeljebb tíz napon belülre lehet kitűzni (Art. 477 comma 1, 2 c.p.p.); ezeknek a határidőknek a be nem tartása azonban eljárásjogi jogkövetkezményeket nem von maga után, így a gyakorlatban a tíz napos határidő több hónapos szüneteket jelent a tárgyalások között;³⁰³

- a személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés maximális határidejét is előírja a törvény, különböző időtartamokat határozva meg a bűncselekmény súlyához és az eljárás szakaszaihoz igazodva.

Az egyes határidőket a továbbiakban nem részletezem, mivel az eljárások elhúzódnásának elkerülése szempontjából az általános szabályok gyorsító hatása nem számottevő.³⁰⁴

3. Az oportunitás elvéből fakadó eszközök

3.1. Alapvetés³⁰⁵

A fenti fogalmak mind a gyakorlatban, mind a szakirodalomban széles körben használatosak. Nehézséget jelent elhatárolásuk, mivel sem itthon, sem külföldön nincs egységes definíciójuk.³⁰⁶ A fogalmi sokféleséghez hozzájárul az is, hogy ezek a definíciók maguk is folyamatosan módosulnak, változásokon mennek keresztül.³⁰⁷ A fogalmak alapvető tisztázása szükséges azonban a különböző diverziós megoldások, valamint a tettes-áldozat egyezség vizsgálatához. Az egyes szerzőktől származó fogalmak ismertetésétől a dolgozat terjedelmi kötöttségére tekintettel eltekintek, azok

³⁰³ ORLANDI: i.m. 228. o.

³⁰⁴ IERMANO, Anna: *La ragionevole durata del processo nell'ordinamento europeo ed italiano*. Tesi di dottorato 2010–2011. <http://elea.unisa.it/jspui/bitstream/10556/308/1/tesi%20A.%20Iermano.pdf> (2014.04.07.) 183. o.

³⁰⁵ Lásd részletesen: KISS i.m. 190–191. o.

³⁰⁶ GÖRGÉNYI, Ilona: *Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2006, 39. o, 140. o.

³⁰⁷ Hartmann a resztoratív igazságszolgáltatással kapcsolatban említi a fogalom sokféleségét, folyamatos változását, de ugyanaz elmondható a resztoratív igazságszolgáltatással szoros kapcsolatban álló egyéb fogalmakra is. In: HARTMANN, Arthur: A helyreállító igazságszolgáltatás jogszabályi háttere Németországban. In: GYÖKÖS, Melinda – KLOPFER Judit – LÁNYI Krisztina (Szerk.): *A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljáráshoz*. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2010, 125–130. o. http://www.tamop.irm.gov.hu/uploads/bm/RJ_HUN.pdf (2012.07.16.) 125. o.; szintén KISS: i.m. 190. o.

közül a hazai irodalomban a témát részletesen feldolgozó legjelentősebb szerzők álláspontját közvetítem.

A fogalmak tisztázása és elhatárolása a legszélesebb körű fogalomból – azaz a *resztoratív igazságszolgáltatás* fogalmából – kiindulva indokolt. Maga a resztoratív – más néven kárhelyreállító – igazságszolgáltatás is két dimenzióban értelmezhető. Tágabb értelemben ide tartozik minden olyan megoldás, amely a bűncselekmény elkövetője és áldozata közötti békét kívánja helyreállítani a büntetőeljárásban, azaz a büntetőjogi felelősség megállapítása és a büntetés kiszabása helyett a cél a probléma megoldása. Szűkebb értelemben – *Görgényi* ezt nevezi általános jelleggel kárhelyreállító igazságszolgáltatásnak – e körbe tartozik minden reparációs tevékenység, amely a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésére irányul.³⁰⁸ A szűk értelmezés szerint a resztoratív igazságszolgáltatás a büntetőeljárás része, nem pedig annak alternatívája. Az egyik legismertebb resztoratív technika az elkövető és az áldozat közötti mediáció.³⁰⁹

Mindenekelőtt célszerű a *diverzió* fogalmát tisztázni. *Fakó* szerint – legáltalánosabb megfogalmazásban – a diverzió minden olyan megoldást magában foglal, amely a büntető igazságszolgáltatás útjáról való elterelést jelenti, vagyis mindazt, ami az eljárás normális menetétől eltér.³¹⁰ Azonban – a resztoratív igazságszolgáltatás fogalmához hasonlóan – ez sem ragadható meg ilyen egyértelműen.

A *mediáció* a terhelt és a sértett közötti konfliktus feloldására irányuló olyan közvetítést jelent, amelyben egy, a feleken kívüli semleges személy segít a feleknek abban, hogy érdekeik érvényesítésre kerüljenek és megegyezés jöjjön létre köztük.³¹¹ A felek a mediátor jelenlétében találkoznak egymással, egy informális eljárás keretében megbeszélik a bűncselekmény kapcsán felmerült problémáikat, és megpróbálják azokat megoldani. A terhelt

³⁰⁸ GÖRGÉNYI: i.m. 39–40. o.; BÁRD Petra: Helyreállító igazságszolgáltatás. In: BORBÍRÓ Andrea – KEREZSI Klára (szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. kötet*. IRM, Budapest, 2009, 191–221. o. http://www.tamop.irm.gov.hu/uploads/-bm/tamop_tk_1_alt+gyfk.pdf (2012.07.16.).

³⁰⁹ BÁRD P.: i.m. 198. o.

³¹⁰ FAKÓ Edit: Diverzió a német büntetőeljárásban. *ÜL*, 2002/5., 57. o.

³¹¹ HERKE Csongor: Die Perspektiven der Vereinfachung des ungarischen Strafverfahrens im Spiegel der Empfehlung des Europarates. In: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor (Szerk.): *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*. PTE, Pécs, 2002, 81. o.

különböző kötelezettségek teljesítése, az áldozat kárának megtérítése fejében mentesül a büntetőjogi felelősségre vonás alól. Ennek alapján osztható Görgényi álláspontja, miszerint „*a mediáció a diverzió egyik fajtájának tekinthető*”, mivel annak során is büntető útról történő elterelésről van szó. A két jogintézmény mintegy rész-egész viszonyában áll.³¹² Ezt a nézetet támasztja alá az Európa Tanács „A büntetés kiszabás következetességéről” szóló R (92) 17. számú ajánlása is.³¹³ Szintén az Európa Tanácshoz kapcsolható a büntető ügyekben történő mediáció fogalmának meghatározása, amely szerint a mediáció során „*az áldozat és az elkövető szabad belátásuk alapján úgy döntenek, hogy aktívan részt vesznek a bűncselekmény következményeinek megoldásában, egy független harmadik személy (mediátor) segítségével.*”³¹⁴

Görgényi arra hívja fel a figyelmet, hogy az európai államokban a mediációnak a diverzióval kombinált formája a legelterjedtebb, ami álláspontom szerint tovább nehezíti a fogalmak egzakt meghatározását.

A resztoratív igazságszolgáltatás és a mediáció viszonya szintén kettős. Elsődlegesen a resztoratív igazságszolgáltatás és a mediáció több szempontból egész-rész viszonyban állnak egymással. Egyrészt a mediáció egyike a resztoratív technikáknak; másrészt nemcsak az elkövető és az áldozat, hanem az egyén és a közösség közötti megállapodásokat is felölel, harmadrészt pedig, míg a mediáció mindig önkéntes, addig a resztoratív igazságszolgáltatás magában foglalja az ügyészég vagy bíróság által elrendelt kárhelyreállítást is.³¹⁵ Más szempontból viszont a resztoratív igazságszolgáltatás a büntetőeljárás lezárására irányul, a mediáció során pedig egyéb szempontok figyelembe vételére is sor kerül. Álláspontom szerint a mediáció mind a resztoratív igazságszolgáltatás, mind a diverzió egyik formájaként tekintendő, erre figyelemmel a dolgozatban ezt az értelmezést fogom követni.

³¹² GÖRGÉNYI: i.m. 109. o.

³¹³ GÖRGÉNYI: i.m. 109. o.; az ajánlás érvényesüléséről a tagállamokban lásd részletesen FARKAS Krisztina: Az Európa Tanács büntető ügyekben folytatott mediációra vonatkozó ajánlásának alkalmazása a tagállamokban és annak hatékonyabb végrehajtását szolgáló irányelvek. In: *Studia Iurisprudentiae Doctorandum Miskolciensum Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Tomus: 10.* Miskolc 2009, 37–58. o.

³¹⁴ R (99) 18. számú Ajánlás a büntetőügyekben történő mediációról. Melléklet I. pont és magyarázat

³¹⁵ BÁRD P.: i.m. 202. o.

A *tettes–áldozat-egyezség* (Täter-Opfer-Ausgleich, „victim-offender mediation”) Kiss szerint „a mediáció eredményeként létrejövő megállapodás”. Lényeges hibaként jelöli meg, hogy a szakirodalomban „a tettes–áldozat-egyezséget mediációként tüntetik fel, illetve a mediációt a jóvátétel sajátos formájaként kezelik.” Kiss megfogalmazásában a „mediáció olyan közvetítői eljárás, folyamat, ahol a vitában álló felek a közvetítő (mediátor) mint pártatlan kívülálló segítségével képesek megoldani a közöttük lévő konfliktust”; attól elkülönülten „a tettes–áldozat-egyezség azonban a mediáció folyamán, annak eredményeként létrejövő megállapodás, a felek érdekének megfelelő szerződés, amellyel a vitát lezártnak tekintik.”³¹⁶ Ez az álláspont a magyar büntetőeljárás vonatkozásában megállja a helyét, a német szakirodalomban azonban ettől eltérő álláspontokkal találkozhatunk, amelyet a német szabályozásnál ismertetek.

A tettes–áldozat-egyezség és a kárjövátétel sem határolható el egzakt módon.³¹⁷ A különböző nézetek közül megemlítendő Kiss elhatárolása, amely alapján a jóvátétel a „tettes–áldozat-egyezség eredményeként létrejövő megállapodás tartalma lehet [...] többek között [...] kártérítés”, azaz „a jóvátétel sohasem egyezés, hanem annak tartalma, sohasem mediáció, hanem annak eredményeként megvalósuló teljesítés a tettes részéről.”³¹⁸

A fogalmi sokszínűség a vizsgált államok közül elsősorban a német szakirodalmat jellemzi, a svájci és az olasz igazságszolgáltatásban sajátos megoldások érvényesülnek, erre tekintettel a definiálásuk nem játszik hangsúlyos szerepet.

3.2. Németország

Az opportunitás elvéből fakadó, gyorsító funkciót is tartalmazó eszközök alapvetően három jogintézményt takarnak, nevezetesen a diverzió két formáját: az egyszerű diverziót, azaz az eljárás feltétel nélküli megszüntetését; és az interveniáló diverziót, azaz az eljárás feltételhez kötött

³¹⁶ KISS: i.m. 190–191. o.

³¹⁷ A német büntető igazságszolgáltatásra vonatkozóan lásd részletesen IV.4.1.

³¹⁸ KISS: i.m.191. o.

megszüntetését;³¹⁹ valamint a mediáció német büntetőjogi megfelelőjét, a tettes-áldozat egyezséget, amelyet a dolgozat következő alfejezetében, külön tárgyalok.³²⁰

3.2.1. Az eljárás feltétel nélküli megszüntetése

Az eljárás feltétel nélküli megszüntetése, azaz az egyszerű diverzió csekély súlyú bűncselekmények esetén az ügyész (a vádemelést követően a bíró) által gyakorolható jogosítvány (Art. 153 StPO). A jogintézmény története egészen 1924-ig vezethető vissza, így a legalitás elve legrégebbi áttörésének tekinthető.³²¹ A rendelkezés azóta természetesen számos változáson ment keresztül, a legutóbbi módosításra és így a rendelkezés mostani formájának kialakítására az „Igazságszolgáltatás tehermentesítéséről szóló törvény”-nyel került sor 1993-ban. Az eredeti és mai fő funkciója az igazságszolgáltatás tehermentesítése, így az eljárás gyorsítását is szolgálja.

A jogintézmény alkalmazására közvádara üldözendő bűncselekmény, azon belüli is csak vétség esetén kerülhet sor, vádemelési szakban az ügyész kezdeményezésére, bírósági szakban a bíró kezdeményezésére. Ügyészi kezdeményezés esetén a bíró bejegyzése, bírói kezdeményezés esetén az ügyész és a terhelt bejegyzése is szükséges az eljárás megszüntetéséhez. További feltétel a bűnösség csekély foka és a társadalom bűnüldözési igényének – azaz a közérdeknek – hiánya.

Az eljárás a gyakorlatban nagy jelentőséggel bír. Ezt támasztja alá, hogy az ügyészek által elintézett összes ügy közül 1997-ben a közérdek hiánya miatti megszüntetésre az ügyek 9,7%-ban került sor, és a tendencia növekszik,³²² a 2006-os statisztikai adatok alapján ez az arány már 21,6%.³²³, a 2013-as adatok alapján pedig 22%.³²⁴

³¹⁹ FAKÓ Diverzió a német büntetőeljárásban. i.m. 57.o., valamint a diverzió teljes körű bemutatását tartalmazza a szerző PhD értekezése i.m. 39–98. o.

³²⁰ Lásd IV. 4.1.

³²¹ FAKÓ: PhD értekezés i.m. 60. o.

³²² DÖLLING – GÖSSEL – LAUNE: i.m. 83. o.

³²³ JEHLE: *Strafrechtspflege in Deutschland*. 5. Auflage. Bundesministerium der Justiz, 2009, 20. o.

³²⁴ JEHLE: *Strafrechtspflege in Deutschland*. 6. Auflage. Bundesministerium der Justiz, 2015.

https://www.bundesjustizamt.de/DE/SharedDocs/Publikationen/Justizstatistik/Strafrechtspflege_Deutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=4 (2016.01.10.)

A magánvádra üldözendő bűncselekményeknél éppen a büntetőjogi igény érvényesítésére irányuló közérdek hiányzik

A rendelkezés alkalmazására vétség esetén van lehetőség, azaz csak kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények kezelésének eszköze. A vétség fogalmának meghatározásához a büntett fogalmából kell kiindulni. „Büntettek azok a jogellenes cselekmények, amelyek minimum egy évi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetettek (Art. 12 Abs. 1 StGB). Ebből következik a vétség fogalma: „a vétségek azok a jogellenes cselekmények, amelyek egy évet meg nem haladó szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel fenyegetettek” (Art. 12 Abs. 2 StGB).

Fontos kivételt képeznek azonban azok a vétségek, amelyek az StGB által alkalmazható generális minimum büntetéssel – azaz egy hónapig tartó szabadságvesztéssel vagy öt napi tétel pénzbüntetéssel – fenyegetettek, és a cselekmény által okozott következmények csekélyek, mivel azokban az esetekben nincs szükség bírói hozzájárulásra. A cselekmény által okozott következmények értékelésénél a tényállás megvalósításából eredő közvetlen és közvetett hatások vehetők figyelembe. Ezek a körülmények objektív szempontok alapján állapíthatóak meg (pl. az okozott kár, illetve sérülés mértéke).³²⁵ A bíró, illetve ügyész beleegyezése, mint a diverzió alkalmazásának feltétele, együttes felelősségüket alapozza meg.³²⁶ Lényeges különbség, hogy az ügyész által vádemelési szakban kezdeményezett eljárásban nincs szükség a terhelt hozzájárulására, sőt meghallgatása sem kötelező, ha a bűnösség csekély foka meghallgatása nélkül is megállapítható.³²⁷

A bűnösség „csekély fokának” megállapítása anyagi jogi kérdés, így az anyagi kódexben előírt büntetéskiszabási szempontok alapján, azok összességének értékelése révén állapítható meg a terhelt bűnösségének foka. Általánosan elfogadott megfogalmazásban a bűnösség akkor csekély fokú, ha összehasonlítva más hasonló vétségek átlagos bűnösségi fokával, az jóval az

³²⁵ JENEY: i.m. 40. o.

³²⁶ FAKÓ: Diverzió a német büntetőeljárásban i.m. 61. o.

³²⁷ BEULKE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 334; HARTMANN, Arthur – SCHMIDT, Rolf: *Strafprozessrecht. Grundzüge des Strafverfahrens*. 4. Auflage. Verlag Dr. Rolf Schmidt GmbH, Grasberg bei Bremen, 2012, Rn. 806.

átlag alatt marad,³²⁸ valamint többségben vannak a bűnösségre vonatkozó figyelembe vett enyhítő körülmények.³²⁹

A jogalkotó a csekély fokú „lenne” (wäre) kifejezést használja, azaz nem szükséges a csekély fok bizonyítása. Sokkal inkább a bűnösségre vonatkozó hipotetikus értékelésről, bizonyos valószínűségről van szó, míg a felmentő ítélet valószínűtlennek tűnik.³³⁰

Az elkövető bűnösségének csekély foka esetén is fennállhat még a társadalom bűnüldözéshez fűződő érdeke. További konjunktív feltétel tehát annak hiánya. A bűnüldözési igény érvényesítésének hiánya a büntetés céljaiból következően állapítható meg, amely viszonylag széles körű mérlegelésre ad lehetőséget.³³¹ Általános megfogalmazásban elmondható, hogy *„a társadalom bűnüldözési igényének az érdeke akkor hiányzik, ha bűncselekmény következményei a terhelt és sértett érdekein nem terjednek túl.”*³³²

A jogkövetkezmények az eljárás szakaszaihoz igazodnak. Az ügyész „a bűnüldözéstől eltekinthet,” azaz mellőzheti az eljárást, a bíró pedig az „eljárást megszüntetheti.” A jogalkotó feltételes módot használ (kann), az elmélet szerint azonban a „bűnösség csekély foka” és a „közérdek hiánya” bizonytalan tartalmú fogalmak, olyan értékelő, mérlegelő tevékenységet kívánnak meg az ügyésztől és a bírótól, hogy azok fennállása esetén – ellentétben a szó szerinti értelmezéssel – meg „kell” szüntetniük az eljárást.³³³ Az ügyész, illetve a bíró mérlegelési jogköre a „nullára szűkül”.³³⁴

A bírói szakban történő alkalmazáshoz szükséges a terhelt beleegyezése. A hozzájárulás eljárásjogi nyilatkozat, amely feltételhez nem köthető, az eljárás megszüntetéséig visszavonható, valamint nem tekinthető a bűnösség beismerésének.³³⁵ A beleegyezés alól a terhelt távollétében történő

³²⁸ MEYER-GROßNER, Lutz – CIERNIAK, Jürgen: *Strafprozessordnung Kurzkommentar*. 53. neu bearbeitete Auflage, Verlag C.H.Beck, München, 2010, § 153 Rn. 4.

³²⁹ JENEY: i.m. 39. o.

³³⁰ BverfGE 82,106 In: MEYER-GROßNER – CIERNIAK: i.m. § 153 Rn. 3; JENEY: i.m. 39. o.

³³¹ BEULKE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 334.

³³² HARTMANN – SCHMIDT: i.m. Rn. 809.

³³³ BEULKE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 334.; FAKÓ: Diverzió a német büntetőeljárásban i.m. 61. o; JENEY: i.m. 40–41. o.

³³⁴ HARTMANN – SCHMIDT: i.m. Rn. 812.

³³⁵ JENEY: i.m. 41. o.

tárgyalás egyes eseteihez kapcsolódóan maga a törvény határoz meg szűk körben kivételeket.

3.2.2. Az eljárás feltételhez kötött megszüntetése

Az eljárás feltételhez kötött megszüntetése, azaz az interveniáló diverzió közepes súlyú bűncselekmények elintézésére ad lehetőséget, mivel vétség esetén, vádemelési szakban az ügyész ideiglenesen mellőzheti a vádemelést, bírósági szakaszban pedig a bíró felfüggesztheti az eljárást, és azzal egyidejűleg a terhelt számára kötelezettségeket és utasításokat írhat elő további feltételek megléte esetén. (Art. 153a StPO). Az eljárás gyorsítása szempontjából a feltételhez kötött megszüntetésnek van inkább jelentősége a gyakorlatban. A jogintézmény – a büntetőparancs mellett – „*az igazságszolgáltatási szervek tehermentesítése szempontjából az egyik legsikeresebb eszköznek tekinthető, mind az ügyészségek, mind a bíróságok számára.*”³³⁶ A tehermentesítő funkción túl a kisebb és közepes súlyú kriminális cselekményekre rugalmasabb elbírálást tesz lehetővé. Egyrészt ezek a cselekmények nem maradnak teljesen következmény nélkül – ellentétben a feltétel nélküli megszüntetéssel –, az állam nem huny szemet felettük, hanem kifejezi, hogy nem tolerálja azok elkövetését. Másrészt lehetőséget nyújt arra, hogy a terhelttel szemben ne szabjanak ki büntetőjogi szankciót.³³⁷

A jogintézmény az egyszerű diverzióhoz képest viszonylag új keletű bevezetésére 1974-ben került sor az új büntető törvénykönyv megalkotásának során.³³⁸ Bevezetése több indokra vezethető vissza.³³⁹ Az 1993. évi „Igazságszolgáltatás tehermentesítéséről szóló törvény”³⁴⁰ által a jogintézmény jelentős módosításon ment keresztül, mivel a jogalkotó annak a feltételnek a helyébe, hogy a „*bűnösség súlyának csekély*”- nek kell lennie, a „*bűnösség súlya nem állhat szemben a büntetőjogi igény érvényesítésére*

³³⁶ DAHS, Hans: § 153a StPO – ein „Allheilmittel” der Strafrechtspflege.. NJW 1996, 1992. o. In: BEULKE, Werner: Die unbenannten Auflagen und Weisungen des § 153a StPO. In: WIDMAIER,, Gunter – LESCH, Heiko – MÜSSIG, Bern – WALLAU, Rochus (Hrsg.): *Festschrift für Hans Dahs*. Verlag Otto Schmidt KG, Köln, 2005, 210. o.

³³⁷ BEULKE: Die unbenannten Auflagen und Weisungen des § 153a StPO. i.m. 210. o.

³³⁸ Das Einführungsgesetz zum Strafgesetzbuch (EGStGB)

³³⁹ BEULKE, Werner: § 153a. In: LÖWE, Ewald – ROSENBERG, Werner – BEULKE, Werner: *Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, Großkommentar. Fünfter Band: §§ 151-212b StPO*. 26. neu bearbeitete Auflage. Walter de Gruyter Recht Verlag, Berlin, 2008, Rn. 3.

³⁴⁰ Rechtspflegeentlastungsgesetz (RPfEntlG) vom 11.1. 1993, BGBl. I. 1993, S.50.

vonatkozó közérdekkel” feltételt iktatta be,³⁴¹ amelynek következtében a jogintézmény a közepes súlyú bűncselekmények elintézésének eszközévé is vált.³⁴² Az 1993. évi módosítás háttérében az eljárás megszüntetésére vonatkozó lehetőségeknek kifejezetten a tehermentesítés és az egyszerűsítés céljából történő bővítése állt.³⁴³

A jogintézmény alkalmazása akkor kerül szóba, amikor az eljárás megszüntetése az Art. 153 alapján nem lehetséges, azonban az eljárás tárgyalás tartásával történő folytatása nem tűnik szükségesnek.³⁴⁴

A gyakorlatban a bevezetést követően a jogalkalmazókat „habozó” hozzáállás jellemezte, majd használata fokozatosan terjedt el. Az utóbbi években az ügyészek által megszüntetett összes eljárás mintegy 75%-át az Art. 153a alapján szüntették meg. Az 1993. évi módosítást követő húsz évben az ügyészek által elintézett összes ügy 15-20%-a az Art. 153a alapján történt.³⁴⁵

A feltételhez kötött megszüntetés mind felépítésében, mind feltételrendszerében szorosan kapcsolódik a feltétel nélküli megszüntetéshez.³⁴⁶ A jogintézmény szintén vétség esetén,³⁴⁷ a nyomozás befejezését követően alkalmazható, ügyési kezdeményezés esetén szintén a bíró bejegyzése, bírói kezdeményezés esetén pedig az ügyész és a terhelt bejegyzése kell. További feltételek, hogy a kötelezettségeknek és magatartási szabályoknak alkalmasaknak kell lenniük arra, hogy a társadalom a bűnüldözéstől eltekintsen; valamint a bűnösség súlya nem állhat ellentétben a vádemeléstől eltekintéssel, illetve az eljárás megszüntetésével.

A rendelkezés két jogintézményt foglal magában: egyrészt a vádemelés előtt az ügyész ideiglenesen mellőzheti a vádemelést, egyben kötelezettségeket és magatartási szabályokat ír elő a terhelt számára, és csak azok teljesítése esetén szünteti meg az eljárást (Art. 153a Abs. 1 StPO), másrészt a vádemelést követően a bíróság által gyakorolható jogosítvány,

³⁴¹ Art. 2 Nr. 3 RPfEntlG

³⁴² BEULKE: § 153a i.m. Entstehungsgeschichte; FAKÓ: PhD Értekezés i.m. 73. o.

³⁴³ FEZER: i.m. 31. o.

³⁴⁴ JENEY: i.m. 45. o.

³⁴⁵ BEULKE: § 153a i.m. Rn. 29

³⁴⁶ BEULKE: § 153a i.m. Rn. 5; FAKÓ: Diverzió a német büntetőeljárásban i.m. 65. o., DÖLLING – GÖSSEL – LAUNE: i.m. 85. o.

³⁴⁷ Lásd IV.3.2.1.

ugyanazon törvényi feltételek mellett, mint amelyek a vádemelést megelőzően az ügyészi intézkedésre irányadóak (Art. 153a Abs. 2 StPO).

A törvényi konstrukció egy két lépcsős eljárást tartalmaz. A szükséges beleegyezések megléte esetén az ügyész vagy a bíró először feltételesen szünteti meg az eljárást, és a terheltnek a kötelezettségek és magatartási szabályok teljesítésére határidőt tűz, majd azok határidőn belüli teljesítése esetén szünteti meg véglegesen az eljárást.³⁴⁸

Eltérően az Art. 153-tól, az eljárás feltételes megszüntetésére magánvádas eljárásában is sor kerülhet, ha az ügyész éppen a közérdek miatt a magánvádas eljárásban a vád képviselőjét ellátja.

A nyomozás befejezése az Art. 153-hoz képest egy magasabb fokú bizonyítottságot kíván meg, a gyorsító célú külön eljárásokhoz és az általános eljáráshoz képest azonban – amelyekben a terhelt büntetőjogi felelősségéről ítéletben születik döntés – mivel a megalapozott gyanú szükséges, csekélyebb fokú bizonyítottság elegendő. Megalapozott gyanú esetén nem szükséges a tényállás teljes körű felderítése, hanem a vádemeléshez szükséges bűnösség megállapításáról van szó. Kétes bizonyítási helyzet esetén azonban a rendelkezés nem alkalmazható.³⁴⁹

A bűnösség foka akkor nem áll ellentétben a vádemeléstől eltekintéssel vagy az eljárás megszüntetésével, ha nemcsak csekély fokú bűnösség, hanem akár közepes fokú bűnösség áll fent. A hatályos szabályozás így csak a súlyos fokú bűnösséget veszi ki a törvényi feltételek közül, hiszen az a társadalom bűnüldözési igényével szemben áll.³⁵⁰ A bűnösség fokának megállapítása ugyanazon szempontok szerint történik, mint az Art. 153-hoz szükséges csekély fokú bűnösségnél.

A kötelezettségek és magatartási szabályok körére vonatkozóan a kódex 1999. december 28-i módosítását³⁵¹ megelőzően taxatív felsorolást tartalmazott, amelyet a jogalkotó példálózó felsorolássá módosított. Az 1999. évi módosítás egyrészt beiktatta a magatartási szabályok közé a tettes-áldozat

³⁴⁸ BEULKE: § 153a i.m. Rn 6; MEYER-GROBNER – CIERNIAK: i.m. § 153a Rn. 3

³⁴⁹ HAACK: i.m. 49–50. o.

³⁵⁰ HAACK: i.m. 50. o.; BEULKE: § 153a i.m. Rn. 31.

³⁵¹ „Gesetz zur verfahrensrechtlichen Verankerung des Täter-Opfer-Ausgleich und zur Änderung des Gesetzes über Fernmeldeanlagen” vom 20.12.1999, BGBl. I. 1999, 2491. o.

egyezséget (Nr. 5), de a feltételhez kötött megszüntetés szempontjából nagyobb jelentősége van, hogy szakított a kötelezettségek és magatartási szabályok zárt katalógusával, a „különösen” kifejezés beiktatásával.

Az Nr.1–3 tartalmazza az előírható kötelezettségeket:

- az okozott kár megtérítése (Nr.1.);
- pénzösszeg fizetése egy közhasznú szervezet vagy az állam javára (Nr.2); és
- egyéb köz érdekében végzett munka (Nr. 3.);

míg a Nr. 4–7 az elrendelhető magatartási szabályokat fedi le:

- meghatározott összegben tartási kötelezettségek teljesítése (Nr. 4.);
- tettes-áldozat egyezség (Nr. 5.);
- szociális kurzuson való részvétel (Nr. 6.) és
- KRESZ tanfolyamon való részvétel (Nr.7).

Az anyagi jogi szabályokból kiindulva a kötelezettség fogalom alatt (Art. 56b, 56c StGB) az elkövetett jogtalanság miatti elégtételt kell érteni, míg a magatartási szabályok speciálpreventív célokat követnek, és az elkövetőt kívánják visszatartani a bűnisméltléstől.³⁵² Az anyagi jogi rendelkezések segítséget nyújthatnak a jogalkalmazónak abban, hogy milyen egyéb kötelezettséget vagy magatartási szabályt írhatnak elő. A katalógus kibővítésével elsősorban az utóbbiak köre tágult.³⁵³

A gyakorlatban azonban hiába van lehetőség a kötelezettségek és magatartási szabályok széles körének meghatározására – hiszen a fentiekén kívül egyebek is alkalmazhatók, továbbá azok kombinált előírása is lehetséges – a gyakorlatban az ügyészek az esetek 98%-ában a Nr.2. szerinti pénzösszeg fizetését határozzák meg, és csak 5%-ban aNr.1. szerinti kárjövátételt.³⁵⁴

A jogkövetkezmény az eljárás szakaszától függően a vádemeléstől való feltételes eltekintés, vagy az eljárás feltételes megszüntetése, amely jogkövetkezmény az előírt kötelezettségek és magatartási szabályok teljesítését követően válik véglegessé.

³⁵² BEULKE: § 153a i.m. Rn. 47.

³⁵³ BEULKE: Die unbenannten Auflagen i.m. 227. o.

³⁵⁴ BEULKE: § 153a i.m. Rn. 29.

3.2.3. A két jogintézmény összehasonlítása

Az eljárás fent bemutatott megszüntetésének két lehetőségének azonosságai, illetve különbségei a következő táblázatban foglalhatók össze, mely alapján elmondható, hogy a diverzió két formája jól átgondolt, kiforrott és egyben rugalmas szabályozás, amely az esetek széles körében teszi lehetővé az eset sajátosságait figyelembe vevő, differenciált és egyben gyorsabb elintézést.³⁵⁵

³⁵⁵ HARTMANN – SCHMIDT: i.m. Rn. 822

Feltétel nélküli megszüntetés (Art. 153 StPO)	Feltételhez kötött megszüntetés (Art. 153a StPO)
kisebb súlyú bűncselekmények	közepes súlyú bűncselekmények is
vétség	vétség
mivel nem kerül sor szankció kiszabására, így a bűnösség fokát nem kell megállapítani ³⁵⁶	habár a bűnösség fokát nem kell megállapítani, mivel „szankció” kiszabására sor kerül, a bűnösséget legalább olyan fokban meg kell állapítani, hogy az megalapozza a bűncselekmény gyanúját
nem áll fent közérdek a büntetőjogi igény érvényesítésére	az eljárás megszüntetése nem lehet ellentétes a közérdekkel
a bűnösség foka csekély lenne (ha a bűnösség megállapításra kerülne) (hipotetikus szemlélet)	a bűnösség súlya nem állhat szemben az eljárás megszüntetésével (csekély és közepes fokú bűnösség)
a terhelt beleegyezése nem feltétel (mivel nincs szankció)	a terhelt beleegyezése mindig szükséges, mivel kötelezettségeket és magatartási szabályokat kell teljesítenie
ha az ügyész megszünteti az eljárást: a bíróság beleegyezése szükséges (Art. 153 Abs. 1 S. 1 StPO), kivéve: ha a bűncselekmény által okozott következmények csekélyek (Art. 153 Abs. 1 S. 2 StPO)	ha az ügyész megszünteti az eljárást: a bíróság beleegyezése szükséges (Art. 153a Abs. 1 S. 1 StPO), kivéve: ha a bűncselekmény által okozott következmények csekélyek (Art. 153 Abs. 1 S. 7, Art. 153 Abs. 1 S. 2 StPO értelmében)
a vádemelést követően a bíróság jogosult megszüntetni az eljárást (Art. 153 Abs. 2 StPO), a fellebbezési eljárás során is	a vádemelést követően a bíróság jogosult megszüntetni az eljárást (Art. 153a Abs. 2 StPO), a fellebbezési eljárás során is
felülvizsgálati eljárás során is alkalmazható	felülvizsgálati eljárás során nem alkalmazható (mivel a felülvizsgálat során ténybeli megállapításokat nem lehet felülvizsgálni)
a vádemelést követően az ügyész és a vádlott beleegyezése szükséges (Art. 153 Abs. 2 StPO), kivéve, ha a tárgyalás megtartásának az Art. 205 –ban meghatározott akadálya áll fenn, vagy az Art. 231 Abs. 2, Art. 232-233 alapján a terhelt távolléte miatt nem tartható meg (Art. 153 Abs. 2 S. 2 StPO)	a vádemelést követően az ügyész és a vádlott beleegyezése kötelező (Art. 153a Abs. 2 StPO),
ha az ügyész megszünteti az eljárást (Art. 153 Abs. 1 StPO) vádemelésre nem kerül sor, mivel szankciót nem szab ki; az Art. 153 Abs. 2 szó szerinti értelmezésében ez a bíróság általi megszüntetésre is érvényes, a BGH azonban meghatározott feltételek mellett kivételt tesz, és az Art. 153a Abs. 1 S. 5-t alkalmazza, azaz a vádemelésre vétség esetén nem, de büntett esetén sor kerülhet.	ha a terhelt teljesítette az Art. 153a-ban meghatározott kötelezettségeket és magatartási szabályokat, a vádemelésre való igény korlátozott formában fennáll, azaz az Art. 153a Abs. 1 S. 5 alapján a vádemelésre vétség esetén nem, de büntett esetén sor kerülhet.

³⁵⁶ Elegendő az „egyszerű gyanú” (einfacher Tatverdacht), ha megalapozott gyanú (hireichender Verdacht) áll fent, akkor az eljárásnak a megszüntetésére kerül sor (Art. 170 Abs. 2 StPO);. In: KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 586; FAKO: Diverzió a német büntetőeljárásban i.m. 60–61. o.

3.3. Svájc

A büntetőeljárás gyorsításának, illetve egyszerűsítésének természetesen Svájcban is többféle módja lehetséges az előbb bemutatott német megoldásokhoz hasonlóan. *Riklin* felosztása szerint két alapvető stratégia jöhet szóba: az egyszerűsített eljárások alkalmazása és a diverzió különböző formái. A diverzió fogalmát *Riklin* – az osztrák büntető eljárásjogban használt fogalomnak megfelelően – a formális büntetőeljárás lefolytatásáról és szankció kiszabásáról való lemondásként határozza meg. A diverzióknak két formája lehetséges: az „egyszerű” és az „interveniáló”.³⁵⁷ A német szabályozással egyezően az előbbi a bűnüldözési igény érvényesítéséről való feltétel nélküli, az utóbbi feltételhez kötött – azaz a terhelt teljesítésétől függő – lemondást takarja. Mindkettő az opportunitás megnyilvánulásai közé tartozik, így helyesebbnek tartom azt a felosztást követni, amely a külön eljárások mellett az opportunitás érvényesítéséből fakadó megoldásokat tartalmazza.

Az opportunitás körébe tartozó eszközök mind az anyagi, mind az eljárásjog területén megtalálhatóak. Az ún. „mérsékelt opportunitás” elvéből fakadóan az eljárás megszüntetésére csak törvényben meghatározott esetekben kerülhet sor. Az anyagi jog területén a jogalkotó ad lehetőséget – és egyben kötelezettséget is teremt – a büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondásra, annak következtében pedig az eljárás megszüntetésére, ha:

- a bűnösség foka és a bűncselekmény következményeinek jelentősége csekély (Art. 52 StGB);
- a terhelt a bűncselekménnyel okozott kárt megtérítette, vagy az okozott sérelem jóvátétele érdekében a tőle elvárható erőfeszítéseket megtette (Art. 53 StGB);
- a bűncselekmény közvetlen következményei olyan súlyosan érintik a terheltet, hogy büntetés kiszabása nem szükséges (Art. 54 StGB);
- a sértett a terhelt házastársa vagy élettársa (csak meghatározott bűncselekmények esetében) (Art. 55a StGB)

³⁵⁷ RIKLIN: Die Strafprozessreform i.m. 503. o.

Ahol az StGB alapján a fenti esetekben a büntetőjogi igény érvényesítésének kötelezettsége nem áll fenn, ott az eljárás megszüntetésének van helye, megfelelően az oportunitás elvének. Az anyagi jog általános részének 2002. évi átfogó revíziója³⁵⁸ során került be az anyagi kódexbe a „büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás” (Art. 52 StGB), és a kártérítés jogintézménye (Art. 53 StGB), amelyek a módosított StGB-vel 2007. január 1. napján léptek hatályba. Az Art. 52-54 StGB-ban meghatározott rendelkezések sajátossága *Riklin* szerint abban rejlik, hogy „nemcsak a bíró mond le a büntetőjogi igény érvényesítéséről a tárgyalás lefolytatását követően, hanem már a büntetőeljárás korábbi szakaszában a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság is.”³⁵⁹

Az irodalom szkeptikus a szabályozással kapcsolatban, csak „ritkán alkalmazott kivétel”-nek tekinti, amelyeknek kevés gyakorlati jelentősége van. Ez nehezen egyeztethető össze a jogalkotó azon szándékával, hogy a fenti jogintézményekkel a büntetőeljárás hatékonyságát növelje.³⁶⁰

Az eljárásjog területén a megegyezés (Art. 316 StPO), valamint a vádalku jogintézményéhez hasonlítható rövidített eljárás (Art. 358-362 StPO) kínálnak még mérlegelési lehetőséget a büntető igazságszolgáltatási szerveknek, azonban azok sem sok gyakorlati jelentőséggel rendelkeznek.

3.3.1. A „mérsékelt oportunitás” elve

Habár a kantonális szabályozások nagy részében már a hetvenes évek végétől kezdve megfigyelhető volt az a tendencia, hogy az oportunitás eszközeinek érvényesülését biztosítsák az anyagi jog rendszerében,³⁶¹ a jogalkotó az Art. 52 beiktatásával csak 1998-ban vezette be a mérsékelt oportunitás elvét az

³⁵⁸ Schweizerisches Strafgesetzbuch Änderung vom 13.12.2002, BBl 2002, 8240 ff.

³⁵⁹ RIKLIN, Franz: Kommentar vor Art. 52 StGB.In.: NIGGLI, Marcel A. – WIPRÄCHTIGER, Hans (Hrsg.): *Basler Kommentar, Strafgesetzbuch I, Art. 1-110 StGB*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2007, N. 12.

³⁶⁰ SUMMERS, Sarah: Strafbefreiung und Einstellung des Verfahrens: Gedanken zu Art. 52 bis 55a StGB aus der Perspektive des Common Law. *ZStrR* (1) 2010, 2–3. o.

³⁶¹ Botschaft zur Änderung des Schweizerischen Strafgesetzbuches (Allgemeine Bestimmungen, Einführung und Anwendung des Gesetzes) und des Militärgesetzes sowie einem Bundesgesetz über das Jugendstrafrecht vom 21. September 1998, (BBl 1999 II 1979) (a továbbiakban: Botschaft 1998) 2065. o.

anyagi büntetőjogba. Mivel azonban a korábbi kódex Art. 66bis már tartalmazta ezt az elvet így az már jóval korábban, 1990. óta létezett.³⁶²

A jogalkotó általános és absztrakt módon fogalmazta meg a mérsékelt opportunitás elvét (Art. 52 StGB). *Riklin* abban látja a szabályozás sajátosságát, hogy „nem csak meghatározott bűncselekményekre ad korlátozott eljárásjogi mérlegelési jogkört, hanem anyagi jogi szempontból büntethetőséget kizáró oknak minősül.”³⁶³

Két feltétel együttes fennállása esetében – azaz ha a bűnösség foka és a cselekmény következményeinek jelentősége csekély – kerülhet sor a rendelkezés alkalmazására. Ezen feltételek alapján elmondható, hogy a jogintézmény a kis tárgyi súlyú bűncselekmények elintézésére nyújt lehetőséget az eljárás minden szakaszában. Ha a feltételek fennállnak, kötelező az alkalmazása. Annak megítélése, hogy a bűnösség foka és a cselekmény következményei mikor tekinthetők csekély jelentőségűeknek teljesen a gyakorlattól függ, amely vitára adhat alapot.

3.3.2. Kárjótétel

A kárjótétel intézményét szintén az StGB általános részének módosítása vezette be 2007. január 1-től (Art. 53 StGB). Korábban a kár megtérítésének figyelembe vételére csak a konkrét büntetés kiszabása során – enyhítő körülményként – került sor. A törvény nem tartalmaz arra vonatkozóan rendelkezést, hogy az eljárás melyik szakaszában alkalmazható ez a megoldás, ebből következően a büntetőeljárás minden stádiumában sor kerülhet rá. A kárjótétel három konjunktív feltétel fennállásához kötött: 1) ha a terhelt a kárt jóvátette, vagy minden „vállalható” erőfeszítést megtett azért, hogy az általa okozott káros következményeket jóvátegye; 2) a büntetés végrehajtása felfüggesztésének feltételei fennállnak (Art. 42 StGB); 3) valamint a közérdeknek és a károsult személynek a bűnüldözéshez fűződő érdeke

³⁶² RIKLIN, Franz: Kommentar zu Art. 66bis StGB. In.: NIGGLI, Marcel A. – WIPRÄCHTIGER, Hans (Hrsg.): *Basler Kommentar, Strafgesetzbuch I, Art. 1-110 StGB*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2003, N. 10. ff.

³⁶³ RIKLIN, Franz: Kommentar vor und zu Art. 55ff. In.: Kommentar vor Art. 52 StGB. In.: NIGGLI, Marcel A. – WIPRÄCHTIGER, Hans (Hrsg.): *Basler Kommentar, Strafgesetzbuch I, Art. 1-110 StGB*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2007, N. 10. ff.

csekély, ezek fennállása esetén nincs az igazságszolgáltatási szerveknek mérlegelési jogköre, kötelező az alkalmazása.

A fenti követelmények megfogalmazása széles mérlegelési jogot biztosít a jogalkalmazónak, a konkrét tartalmuk azonban vitatott. Arra vonatkozóan mégis egyetértés alakult, hogy „bármelyik törvényi feltétel hiányában az eljárás megszüntetése szemben áll vagy a büntetőhatalom gyakorlásának igényével, vagy az ártatlanság vélelmének érvényesülésével, ellenkező esetben a büntetőjogi rendszer átgondolására és újrafogalmazására lenne szükség.”³⁶⁴

Az első feltételben meghatározott kár fogalma nemcsak az anyagi kárt foglalja magában, hanem kiterjed az immateriális károkra is. Elegendő a kár egy részének megtérítése is, továbbá elfogadott a szimbólikus kártérítés is. Ezek következtében a kárjövátétel széles körű alkalmazása vált lehetővé. A rendelkezés két alternatív utat adott meg: vagy a konkrét megtérítés, vagy minden „vállalható” erőfeszítés megtétele az okozott joghátrány kiegyenlítésére. Ennek háttérében az a jogalkotói szándék áll, hogy a jogintézmény ne csak a jómódú elkövetők esetében legyen alkalmazható, hanem az egyenlő elbírálás elvének megfelelően a szegényebb elkövetők se legyenek kizárva.³⁶⁵ A jogalkalmazó feladata annak eldöntése, hogy a terhelt erőfeszítése az eset összes körülményének figyelembe vétele mellett – elsősorban bűnösségének foka, anyagi és jövedelmi viszonyai – a törvényben megkívánt törekvésnek megfelel-e.³⁶⁶ Azokban az esetekben is alkalmazható a kárjövátétel, ha nincs konkrét károsult személy.

A második feltétel a büntetés végrehajtásának felfüggesztésére utal (Art. 42 StGB).³⁶⁷ Ez négy követelményt tartalmaz:

³⁶⁴ GLESS, Sabine: Verfahrenserledigungen ohne Urteil: Pragmatismus und Gerechtigkeit. *ZStrR* (4) 2009, 382. o.

³⁶⁵ KANYAR, André: *Wiedergutmachung und Täter-Opfer-Ausgleich im schweizerischen Strafrecht*. Helbing Lichtenhahn Verlag Basel, 2008, 215. o.

³⁶⁶ Botschaft 1998, 2066. o.

³⁶⁷ StGB 42. § (1) bekezdés „A bíróság a pénzbüntetés, a közérdekű munka, a hat hónaptól két évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett büntetés végrehajtását felfüggeszti, ha büntetés végrehajtása nem szükséges ahhoz, hogy az elkövetőt további bűncselekmény elkövetésétől visszatartsa.” (2) bekezdés „Ha a terheltet a bűncselekmény elkövetését megelőző öt éven belül legfeljebb hat hónapig tartó akár felfüggesztett akár végrehajtandó szabadságvesztésre, vagy 180 napi tétel pénzbüntetésre ítélték, a büntetés végrehajtása csak különös méltánylást érdemlő körülmények esetén függeszthető

- 1) a bűncselekmény legfeljebb két évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett;
- 2) pozitív elkövetői prognózis;
- 3) a terheltet az elkövetés előtti öt évben nem ítélték súlyos büntetésre;
- 4) az elkövető az elvárható kárjótételt elmulasztja.

A hat hónaptól két évig terjedő szabadságvesztés, mint feltétel nem a bűncselekmény absztrakt büntetési tételét jelenti, hanem a konkrét kiszabandó büntetés mértékére vonatkozik. A várható büntetés mértéke egy feltételezett büntetéskiszabáson alapul, amely az elkövető bűnösségéhez igazodik, generál- és speciálpreventív szempontok itt nem játszanak szerepet. Ezzel a feltétellel a jogalkotó a súlyosabb bűncselekményeket kívánta kizárni az értékelés köréből, amelyeknél a bűncselekmény súlya nemcsak a bűncselekmény típusától függ, hanem az elkövető bűnösségének fokától is.

A pozitív elkövetői prognózis speciálpreventív célokat követ, azaz a büntetés végrehajtása nem szükséges ahhoz, hogy az elkövetőt további bűncselekmények elkövetésétől visszatartsa. Ennek a követelménynek a vizsgálatok során a kártérítésre irányuló törekvések nem értékelhetők.³⁶⁸ Ez azonban olyan ellentmondásos helyzethez vezethet, hogy azon terhelt esetében, aki a kárt már megtérítette és ezért pozitív prognózist kapna – annak figyelmen kívül hagyása miatt – negatív prognózist állapítanak meg, és az Art. 53. StGB körében nem lenne értékelhető. Ez a következmény azonban nem kívánatos. Ennek feloldása érdekében azt kell vizsgálni, hogy a megtérített kár meghatározóbb-e a büntetés végrehajtásának speciálpreventív céljaihoz képest.³⁶⁹

A harmadik feltétel a közérdeknek és a károsult személynek a bűnüldözéshez való csekély érdeke. Az értékelés során a büntetés célját és a bűncselekmény jogi tárgyát meg kell különböztetni. Míg az egyéni érdeket sértő bűncselekmények esetében a kár megtérítése révén a büntetőjogi igény érvényesítésére irányuló érdek gyakran megszűnik, addig a közérdeket sértő

fel.” A (3) bekezdés alapján azonban „Ha az elkövető a vállalt kárjótételt elmulasztja, a büntetés végrehajtásának felfüggesztése mellőzhető.”

³⁶⁸ Botschaft 1998, 2066. o.

³⁶⁹ KANYAR: i.m. 218. o.

bűncselekmények esetében a bűnösség és a prevenció érdekei megkívánják a büntetőjogi felelősségre vonást. A közérdek csekély mértéke generálprevenációs célokat szolgál. Nem osztható az a nézet, hogy a csekély érdek kiemelkedő jelentőségű jogi tárgy sérelme esetén egyáltalán nem, vagy csak kivételes esetben érvényesül, egyéb esetekben nem sértheti a jogi tárgyat jelentős mértékben”.³⁷⁰ Ennek alapján éppen azok a bűncselekmények lennének kizárva az értékelésből – pl. testi sértés, vagyon ellen bűncselekmények – amelyek különösen alkalmasak a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésének vagy az okozott sérelem jóvátételének figyelembe vételére.³⁷¹

A jogintézménnyel kapcsolatban felmerülő problémákra mutat rá a kárjóvátétel hatályon kívül helyezése iránt a svájci szövetségi parlamenthez benyújtott indítvány.³⁷² Az előterjesztő az indítvány indoklásában a négyéves gyakorlati tapasztalat alapján felmerült alábbi hátrányokra hivatkozott: 1. a kárjóvátétel indokai nem vizsgálандók, a terhelt beismerő vallomása nem feltétel, a terhelt bűnösségének kimondására nem kerül sor; 2. nem szükséges a teljes kár megtérítése, harmadik személy is teljesíthet; 3. a sértettnek az elkövető megbüntetésére irányuló nyilatkozata nem számít, ha az elkövető megtérítette a kárt; 4. a két évig terjedő szabadságvesztés, mint feltétel a közepes súlyú bűncselekmények esetében is lehetőséget nyújt a kárjóvátételre, ami nem indokolt; 5. a jogintézmény a büntetőjogi felelősségre vonás mellőzésének „szabad vásárlását” jelenti, amelyből a jómódúak jutnak előnyhöz; 6. a jogrendszerbe vetett bizalom sérül a fenti hiányosságok miatt. A parlament jogi bizottsága az indítványt 2011. november 10-én elutasította, a kezdeményezéssel azonban annyiban egyetértett, hogy a szabályozás nem teljes körű, módosításra szorul, mivel számos esetben sértheti az általános jogérzékét, elsősorban a vagyonosabb terheltek előnyös helyezete miatt.

³⁷⁰ HANSJAKOB, Thomas: Kommentierte Textausgabe zum revidierten Strafgesetzbuch Art. 53. In: HANSJAKOB, Thomas – SCHMITT, Horst – SOLLBERGER, Jürg (Hrsg.): *Kommentierte Textausgabe zum revidierten Strafgesetzbuch*. Verlag Books on Demand GmbH Norderstedt, 2004, 48. o.; KANYAR: i.m. 217. o.

³⁷¹ KANYAR: i.m. 217. o.

³⁷² 10.522n Pa.Iv. Joder. Abschaffung der Wiedergutmachung nach Artikel 53 StGB. http://www.parlament.ch/afs/data/d/bericht/2010/d_bericht_n_k12_0_20100522_0_20111110.htm (2012.02.05.)

Megállapította azonban, hogy a jogintézmény alkalmazása indokolt és ésszerű. A fenti problémák az alkalmazási kör szűkítésével orvosolhatóak. Ennek hatására a jogi bizottság megbízta a Szövetségi Tanácsot a jogintézmény módosítására vonatkozó tervezet kidolgozására.

3.3.3. Büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás

1990. január 1. napján lépett hatályba az anyagi kódexet módosító törvény, amely „A bűnüldözésről és a büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás” címmel az oportunitás gyakorlására, a büntetőügyek differenciáltabb egyedi elbírálására adott lehetőséget. A törvénnyel beiktatott Art. 66bis -t a jogalkotó a 2002. évi módosítással hatályon kívül helyezte, annak szövegét azonban változatlanul átemelte, így továbbra is hatályos az anyagi kódex ezen része (Art. 54, 55, 55a StGB).

A rendelkezés alapján a büntetőjogi igény érvényesítéséről a büntetőeljárás minden szakaszában le lehet mondani, továbbá a felfüggesztett büntetés próbaideje alatt, a büntetés végrehajtása során a szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás próbaideje alatt, amennyiben a próbaidő megszüntetésének van helye. Az alkalmazására jogosultak meghatározására a jogalkotó az „igazságszolgáltatási szervek” kifejezést használja, amely alatt az ügyészséget és bíróságot kell érteni.

Az ügyész vagy a bíróság lemond a büntetőjogi igény érvényesítéséről, illetve a büntetés kiszabásáról, *„ha az elkövetőt a cselekmény elkövetéséből eredő közvetlen következmények olyan súlyosan érintik, hogy a törvény által kiszabható legenyhébb büntetés is aránytalan lenne”* (Art. 54 StGB), valamint *„Ha ezek a feltételek fennállnak a kiszabott felfüggesztett büntetés végrehajtásának elrendelésétől, valamint a büntetés végrehajtása során a feltételes szabadságra bocsátás megszüntetésétől a hatóság eltekint.”* (Art. 55 Abs. 1 StBG). Két alapvető kérdés merül fel a szabályozással kapcsolatban: egyrészt a bűncselekmény következményei érinthetik-e olyan súlyos mértékben a terheltet, hogy vele szemben ilyen kedvezmény alkalmazása indokolt, és ha igen, akkor az mikor állapítható meg; másrészt a

következmények, amelyek a terheltet súlyosan érintik, mikor közvetlenek, illetve mikor közvetettek.³⁷³

A büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás anyagi jogi szempontból büntethetőséget megszüntető ok, eljárásjogi szempontból az oportunitás gyakorlásának eszköze.³⁷⁴ A jogalkotó a kantonális szabályok egységesítésének és az ügyek differenciált elbírálásának célja mellett a saját cselekménye által súlyos következményeket viselő terhelt büntető ügyének lehető leggyorsabb és egyszerű elintézését kívánta megvalósítani. A jogalkotó a jogintézménnyel az eljárás gazdaságosságát, gyorsítását, azzal együtt az igazságszolgáltatási szervek tehermentesítését is célozza, hiszen a hosszadalmas és költséges bírósági eljárásra nem kerül sor.

Alapvető fogalmak az „elkövető közvetlen érintettsége”, a „cselekmény közvetlen következményei”, valamint az „aránytalan büntetés”, amelyek magyarázatra szorulnak, mivel további körülmények figyelembe vételére nincs lehetőség. Az első fogalomnál a cselekmény, mint „bumeráng” hat vissza az elkövetőre. *Stratenwerth* megfogalmazásában „kizárólag azok a következmények, amelyek már a bűncselekmény elkövetésekor bekövetkeznek, vagy a tényállásszerű eredménnyel szorosan összefüggésben vannak.”³⁷⁵ *Rehberg* szerint, ha „a cselekmény elkövetésekor az áldozatnak a cselekmény elhárítására irányuló magatartása következtében vagy annak közvetlen hatásai által maga az elkövető erőteljesen károsul”.³⁷⁶ Az StGB Basel Kanton által kiadott kommentárja a 2000/2001. évben a bíróságok körében végzett kérdőíves felmérés alapján részletesen bemutatja a svájci bíróságok vonatkozó joggyakorlatát.³⁷⁷

³⁷³ WIPRÄCHTIGER, Hans: Der Verzicht auf Weiterverfolgung und Strafbefreiung nach Artikel 66bis – ein Weg zu mehr Einzelfallgerechtigkeit? *ZStrR* (2) 2003, 143.o.

³⁷⁴ WIPRÄCHTIGER: i.m. 145-146. o.

³⁷⁵ STRATENWERTH, Günter: *Schweizerisches Strafrecht: Besonderer Teil I und II, Teilrevisionen 1987-1990*. Stämpfli Verlag AG Bern, 1990, § 1 N 2. In: WIPRÄCHTIGER: i.m. 148. o.

³⁷⁶ REHBERG, Jörg: *Strafrecht II, Strafen und Massnahmen, Jugendstrafrecht*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2001, 61. o. In: WIPRÄCHTIGER: i.m. 148. o.

³⁷⁷ RIKLIN: i.m. N. 23 ff.

A „közvetlen érintettség” a joggyakorlat alapján, amelyet az irodalom is megerősít, különböző esetcsoportokban, illetve tényállástípusokban jelenik meg.³⁷⁸

- az elkövető személyében bekövetkező fizikai következmények (súlyos testi sértés, közlekedési bűncselekmények, gondatlan tűzvész okozása);
- az elkövető személyében bekövetkező pszichikai érintettség, azaz az elkövető lelki sérülései, az általa harmadik személynek okozott sérülések vagy halál következtében; leggyakrabban közeli hozzátartozó halálának okozása merül fel, ha azonban a harmadik személy nem „közel álló személy”, akkor a többségi álláspont szerint nem alapozza meg az alkalmazását;
- anyagi kár és az áldozat kártérítési igénye. Az előbbi többnyire elfogadott, az utóbbit az irodalom elutasítja. A bírósági gyakorlat ellentmondásos, általános szempontok megfogalmazása nem lehetséges. Mivel az anyagi kár és a kártérítési igény figyelembevételének elutasítása nem kötelező, azok a konkrét esetben olyan következmények, amelyek nem tekinthetők „közvetlen súlyos érintettség”-nek

A nem „közvetlen következmények” klasszikus esetei a jó hírnév sérelme, a válás, az eljárás elhúzódása, a kiszabott büntetés súlyossága, illetve a bűnügyi költség megfizetése. A munkahely elvesztése azonban közvetlen következményként értékelhető.

További kritérium a büntetés „aránytalansága”, amelynek megítélése az irodalom szerint több szempont mérlegelése révén lehetséges: 1) a cselekmény általi közvetlen „érintettség” súlyossága; 2) a bűnösség foka; 3) a prevenció (mind az általános, mind a speciális prevenció) szempontjai; 4) az „érintettség” és a bűnösség fokának egymáshoz való viszonya; 5) valamint az eljárás „olcsó” volta. Ezek alapján látható, hogy a hatóságok széles körű mérlegelési joggal rendelkeznek a büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás során,³⁷⁹ így a szabályozás módja széles körű igénybevételre nyújt lehetőséget.

³⁷⁸ Lásd részletesen WIPRÄCHTIGER: i.m. 148–156. o.

³⁷⁹ RIKLIN: i.m. N. 52.

Ha azonban törvényi feltételek fennállnak, kötelező az alkalmazása, ennek ellenpósa azonban, hogy a széles körű mérlegelési jog gyakorlása során „kikerülhető”, így a gyakorlatban megfigyelhető az a tendencia, hogy a feltételek megléte esetén azokat nem eljárást megszüntető okként, hanem inkább a büntetés kiszabása során értékelik.³⁸⁰

Ha a jogintézmény alkalmazására a nyomozás során kerül sor, a jogkövetkezmény a nyomozás megszüntetése. Ha erre a bírósági szakaszban kerül sor, akkor nem felmentő, hanem bűnösséget megállapító ítélet születik büntetés kiszabása nélkül.

4. Mediációs eljárások

4.1. Németország – Tettes–áldozat-egyezség

A büntetőjog több rendelkezése tartalmaz resztoratív elemeket,³⁸¹ amelyek a jogintézmény elődjeinek tekinthetők.³⁸² A mediáció törvénybe iktatása előtt a 80-as évek közepétől modell projektekben próbálták ki annak kialakítandó feltételeit és jogkövetkezményeit.³⁸³ A jogintézmény először a fiatalkorúak büntetőjogában jelent meg 1991-ben, majd annak kedvező tapasztalatai alapján a felnőtt korúakra vonatkozóan az 1994. október 28-án hatályba lépő „Bűnözés elleni harcról szóló törvény”³⁸⁴ iktatta be az StGB Art. 46a pontját, amelyben az egyezés, illetve a jóvátétel, mint a büntetés egyik alternatívája jelent meg. A mediációt lehetővé tevő rendelkezések büntető eljárásjogba történő bevezetésére pedig 1999. december 28-i hatállyal került sor,³⁸⁵ amely során a jogalkotó az Art. 155a és Art. 155b pontokat iktatta be, továbbá az Art. 153a pontot módosította, majd az StPO 1999. évi módosítása során a bíróság és ügyészség számára a büntetőeljárás minden szakaszában kötelezővé tette a

³⁸⁰ BERKEMEIER: i.m. 42. o.

³⁸¹ RÖSSNER, Dieter: StGB § 46a Täter-Opfer-Ausgleich, Schadenswiedergutmachung. In: DÖLLING Dieter – DUTTGE, Gunnar – RÖSSNER, Dieter (Hrsg.): *Gesamtes Strafrecht. StGB-StPO-Nebengesetze. Handkommentar*. 2. Auflage Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2011, Rn. 4; GÖRGÉNYI: i.m. 63. o.

³⁸² Lásd az egyes jogintézményeket HARTMANN: A helyreállító igazságszolgáltatás. i.m. 126. o.; GÖRGÉNYI: i.m. 63–66. o.

³⁸³ RÖSSNER: i.m. Rn.1

³⁸⁴ Verbrechenbekämpfungsgesetz vom 28.10.1994 (BGBl. I. S. 3186)

³⁸⁵ das Gesetz zur strafverfahrensrechtlichen Verankerung des Täter-Opfer-Ausgleichs und FAG vom. 20.12.1999 (BGBl. I. S. 2491)

mediáció feltételeinek vizsgálatát, és azok fennállása esetén a mediáció lefolytatását.³⁸⁶

Németországban a mediációnak nincs egységes fogalmi meghatározása.³⁸⁷ Definiálását megalapozza az a tény, hogy mai formája az angol-amerikai „mediation”szóból származik, továbbá az a jelenség, hogy a szakirodalomban különbözőképpen használják. Az általánosan elfogadott „Täter-Opfer-Ausgleich” fogalom az angol irodalomban használatos „victim-offender mediation” kifejezés fordításának tekinthető.³⁸⁸ A mediáció, mint elnevezés a német büntetőjogban sem a törvényszövegben, sem a gyakorlatban nem használatos, azt a tettes–áldozat-egyezség (Täter-Opfer-Ausgleich, azaz TOA) fogalom fedi le.³⁸⁹ A mediáció az StGB Art. 46a pontján alapul, amely a büntetés enyhítésével vagy az eljárás megszüntetésével értékeli a terhelt egyezség kötésére való törekvését és/vagy az okozott kár megtérítését. Ezt nevezik „tettes–áldozat-egyezség”-nek.

Elmondható, hogy napjainkban a mediáció lehetővé tétele és széles körű alkalmazása a modern német kriminálpolitika elsőrendű céljai közé tartozik.³⁹⁰ A gyakorlatban azonban a tettes–áldozat-egyezséget csak más diverziós rendelkezéseket (Art. 153, 153a StPO) követően alkalmazzák.³⁹¹ A tettes–áldozat egyezség a német büntetőjogban anyagi és eljárásjogi jogintézmény, így komplex szabályozást takar. (Art. 46a StGB, Art. 153a Abs. 2 Satz 2 Nr.5; Art. 155a StPO; Art. 155b StPO).³⁹²

4.1.1. Anyagi jogi rendelkezések

A TOA bevezetésével a jogalkotó egy, a szakirodalomban már létező jogintézményt vezetett be a hatályos jogba. A törvény kettéválasztja a

³⁸⁶ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. 140. o.

³⁸⁷ Lásd mediáció – kárjótétel – tettes–áldozat-egyezség fogalmi tisztázása RÖSSNER: i.m. Rn. 2–5; KISS Anna álláspontját lásd IV. 3.1.

³⁸⁸ HARTMANN, Arthur: Az áldozat-elkövető mediáció gyakorlata Németországban. In: GYÖKÖS Melinda – KLOPFER Judit – LÁNYI Krisztina (Szerk.): *A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárársban*. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2010, 207–209. o. http://www.tamop.irm.gov.hu/uploads/bm/RJ_HUN.pdf (2012.07.16.) 207. o.

³⁸⁹ Erre tekintettel a továbbiakban a jogintézményre tettes–áldozat-egyezség kifejezést, illetve annak német rövidítését, azaz TOA kifejezést használom.

³⁹⁰ STEIN, Wolfgang: Täter- Opfer Ausgleich und Schuldprinzip. *NStZ* (8) 2000, 393. o.

³⁹¹ RÖSSNER i.m. Rn1.

³⁹² FARKAS Krisztina: Tettes-áldozat egyezség a német büntetőeljárársban. In: *Tavaszi Szél 2008. május 23-25.*, Doktoranduszok Országos Szövetségének Kiadványa, Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2008, 630–637. o.

„klasszikus értelemben vett” tettes–áldozat-egyezséget és a kizárólag anyagi jogi értelemben vett kárjövátételt, azok törvényi feltételeit, majd mindkettőre ugyanazokat a jogkövetkezményeket határozza meg. A mediációt és a kárjövátételt a büntetések és intézkedések mellett „harmadik útnak” tekintették, habár a Btk. szankciórendszerét a módosító törvény nem változtatta meg.³⁹³

A törvényi szabályozás nem tartalmaz korlátozást a TOA révén elbíráható ügyek körére, így elvileg akár nagy tárgyi súlyú (elsősorban személy elleni erőszakos bűncselekmények), vagy akár gazdasági bűncselekmények esetén is lehetséges az alkalmazása.³⁹⁴ Ezt támasztja alá, hogy a gyakorlatban elsősorban személy elleni erőszakos, nagy tárgyi súlyú bűncselekmények esetén kerül rá sor.³⁹⁵

4.1.1.1. Tettes–áldozat-egyezség

A törvény a tettes–áldozat-egyezséget konfliktust rendező jogintézményként határozza meg, amelyben az egyezés képezi a kárjövátétel intézményes kereteit, és a mediátor, mint semleges harmadik személy jelenik meg.³⁹⁶ A jogintézmény legfőbb jellemzői a tettes törekvésében, a kommunikációs folyamatban, a kárjövátételben, és a három teljesítési alternatíva sorrendjében ragadhatóak meg.³⁹⁷ (Art. 46a Nr. 1 StGB).³⁹⁸

A törvény a tettesnek a kibékülésre és a kár megtérítésére vonatkozó „komoly és őszinte” igyekezetét értékeli.³⁹⁹ A törvényi feltételek szubjektív oldala az, hogy az elkövető igyekezete az áldozattal történő megegyezésre irányuljon, és a cselekménnyel okozott kárt egészben vagy túlnyomó részben jóvátegye, vagy komolyan törekedjen a jövátételre, vagyis elegendő, ha a

³⁹³ TOLMEIN, Oliver: Neue Hoffnung für den Täter –Opfer Ausgleich. *ZRP* (10) 1999, 409. o.

³⁹⁴ BGH StV 2001, 346.; BGH NStZ 1999, 492. In: WEIMER i.m. 351. o.

³⁹⁵ RÖSSNER: i.m. Rn. 7

³⁹⁶ KILCHLING, Michael: Aktuelle Perspektiven für Täter Opfer Ausgleich und Wiedergutmachung im Erwachsenenrecht. *NStZ* (7) 1996, 311. o.

³⁹⁷ RÖSSNER: i.m. Rn 22–29

³⁹⁸ 1. „Amennyiben a tettes arra törekszik, hogy a sértettel megegyezzen (tettes – áldozat-egyezség), és az okozott kárt egészben vagy túlnyomó részben jóvátette, vagy komolyan törekszik a jövátételre; vagy

2. amennyiben a kárjövátétel a tettestől jelentős személyes teljesítést vagy személyes lemondást követel, és a sértettnek a kárt egészben vagy túlnyomó részben megtérítette, a bíróság a büntetést az Art. 49. Abs. 1 StGB szerint enyhítheti, vagy ha egy évet meg nem haladó szabadságvesztést, illetve háromszázhatvan napi tétel pénzbüntetés szabott ki, a büntetéstől eltekinthet” (Art 46a StGB).

³⁹⁹ HARTMANN: A helyreállító igazságszolgáltatás. i.m.128. o.

terhelt a jóvátételre komolyan törekszik. Nem kötelező tehát a jóvátétel sikeressége.⁴⁰⁰ A tettes magatartásának tükröznie kell, hogy a cselekményéért felelősséget vállal.⁴⁰¹ Ez elsősorban a bűncselekmény elkövetésének beismerésében jelenik meg, habár az nem kötelező törvényi feltétel.⁴⁰²

Amennyiben az eljárás alkalmas az egyezsége, akkor a konfliktus rendezése a Nr. 1 szerint az elkövető és az áldozat közötti „kommunikatív eljárás” során történik,⁴⁰³ ahol az áldozat személyes jelenléte szükséges, mivel a tettes és az áldozat önkéntes részvételük alapján, egy harmadik személy közreműködésével rendezik konfliktusukat. A konfliktus kezelésében részvevő harmadik, semleges fél – a mediátor – igénybe vétele nem kötelező.⁴⁰⁴

A bíró szabad mérlegelés alapján dönti el, hogy az egyezés létrejött-e vagy sem. Az egyezés akkor jön létre, ha az áldozat a kommunikatív eljárásban részt vesz, továbbá a teljesítést vagy a tettes törekvését tatalmilag és formailag elfogadja.⁴⁰⁵ Formailag nem jön létre az egyezés, ha a tettesnek és áldozatnak különböző az egyezésre vonatkozó elképzelése.⁴⁰⁶ Tartamilag nem jön létre, ha az egyezésben foglaltakat nem tartják be, illetve a tettes megbánást csak formálisan tanúsít, és azért azt az áldozat nem fogadja el, vagy ha a tettes az áldozat részére végzendő munkát nem végzi el.⁴⁰⁷

Míg a tettes igyekezete szubjektív feltételként, addig a kár megtérítésre vonatkozó rendelkezések objektív feltételként értékelhetők. A kár megtérítésének különböző variációi lehetségesek: anyagi – nem anyagi, vagy akár szimbolikus jóvátétel is elegendő. Problematikus azonban a jóvátétel mértéke. Míg a Nr.1 szerint elegendő arra „komolyan törekedni”, a Nr.2 esetén a kár egészének vagy túlnyomó részének teljesítése kötelező.

⁴⁰⁰ BGH NStZ 2002, 364. In: FRANKE, Ulrich: Die Rechtsprechung des BGH zum Täter-Opfer-Ausgleich. NStZ (8) 2003, 411. o.

⁴⁰¹ BGHSt 48, 134, 142. In: SCHÄDLER, Wolfram: Nicht ohne das Opfer? Der Täter-Opfer Ausgleich und die Rechtsprechung des BGH. NStZ (7) 2005, i.m. 368. o.

⁴⁰² BGH NStZ 2003, 199. In: SCHÄDLER i.m. 368. o.

⁴⁰³ BGHSt 48, 134, 139. In: SCHÄDLER i.m. 367.o.

⁴⁰⁴ RÖSSNER: i.m. Rn. 24369.

⁴⁰⁴ BGHSt 48, 134, 143, BGH NStZ 2002

⁴⁰⁵ BGH NStZ 2003. 29. In: SCHÄDLER:i.m. 369. o.

⁴⁰⁶ BGHSt 48, 134, 143, BGH NStZ 2002, 646. In: SCHÄDLER: i.m.369. o.

⁴⁰⁷ BGHSt 48, 134, 143. In: SCHÄDLER: i.m. 369. o.

A Nr. 1 rendszeréből három teljesítési alternatíva következik. Mindhárom esetben alapfeltétel a tettes és az áldozat kommunikációs eljárásban való részvétele és/vagy a kár jóvátétele. Első esetben a tettes a teljes anyagi vagy nem anyagi kár megtérítette. A szubszidiárius második esetben a tettes a kárt túlnyomó részben térítette meg, amely az okozott kár felét meghaladó mértéket jelent. Míg a szintén szubszidiárius harmadik esetben a tényleges kártérítésre nem került sor, elegendő azonban, hogy arra a tettes „komolyan törekedett”. „Komoly törekvésként” értékelhető a tettes minden kártérítésre irányuló cselekvése akkor is, ha legjobb akarata ellenére pénzügyi forrásainak hiányából és/vagy a kár magas mértékéből, vagy egyéb utólag bekövetkezett körülményekből (például betegség, munkanélküliség) kifolyólag a tettes nem képes a kár túlnyomó részét megtéríteni, amely oda vezet, hogy az egyezséget nem képes teljesíteni.⁴⁰⁸

4.1.1.2. Kárjóvátétel

A jogalkotó a kárjóvátételt a tettes–áldozat-egyezség keretein kívül helyezi el (*Art. 46a Nr.2 StGB*).⁴⁰⁹ A törvény azon kívül, hogy a tettes a kár egészét vagy túlnyomó részét megtérítette, megköveteli a tettestől, hogy számára a kárjóvátétel jelentős személyes teljesítést vagy személyes lemondást jelentsen, így kívánja elkerülni, hogy a kárjóvátétel a kevesebb jövedelemmel rendelkező terheltek számára ne legyen lehetséges. A jelentős személyes teljesítés vagy személyes lemondás kizárólag a terhelt oldalán megjelenő, kártérítést kísérő körülményekre vonatkozik, nem a kárjóvátétel tartalmára. A kártérítésnek ezzel a minősített esetével a jogalkotó a tettesnek a bűncselekmény elkövetéséért való felelősség érzetét kívánta értékelni.⁴¹⁰

4.1.1.3. A tettes–áldozat-egyezség és a kárjóvátétel egymáshoz való viszonya

A jogalkotó a két jogintézményt egyenlőnek tekinti, a kárjóvátétel sem az egyezés „különös” eseteként, sem szubszidiárius esetként nem értelmezhető. Objektív feltétel a kár vagy annak egy részének a bírói döntés időpontjában

⁴⁰⁸ RÖSSNER: i.m. Rn. 29

⁴⁰⁹ Lásd 398. lábjegyzet

⁴¹⁰ TRÖNDLE, Herbert – FISCHER, Thomas: *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 53. Auflage. Verlag C. H. Beck, München, 2006, Rn. 11

történő megtérítése, a TOA esetében pedig a terheltnek arra irányuló „törekvése”. Ez a többletkövetelmény kontrollfunkciót tölt be, mivel az a terhelt, aki a tettes–áldozat-egyezségben közreműködik, a felelősség vállalását a részvétellel bizonyítja, ezért elegendő a „törekvése”. Míg az a terhelt, aki a kárt téríti meg, a felelősség vállalását csak plusz teljesítéssel tudja bizonyítani.

A BGH a két szakaszt az alábbiak alapján határozza el:⁴¹¹

- az Nr.1 alatt szabályozott tettes–áldozat-egyezség törvényi feltétele, hogy az áldozat az egyezsége irányuló eljárásban részt vegyen, továbbá, hogy az egyezség mindenekelőtt immateriális kár megtérítésére vonatkozzon;
- a Nr. 2. alatt meghatározott kárjótétel esetén a feltétel az, hogy a tettes az áldozat felé személyes lemondással személyesen teljesítsen, továbbá, hogy az egyezség materiális kár megtérítésére vonatkozzon.

4.1.1.4. A tettes–áldozat-egyezség és a kárjótétel jogkövetkezményei

A jogkövetkezmények mindkét esetben három lehetőséget takarnak: 1) csökkentett mértékű büntetés: az StGB a sikeres egyezséget és a kárjótételét a büntetés kiszabása körében értékeli, mivel ez esetben a bíró a büntetést az StGB alapján (Art. 49 Abs.1 StGB) enyhítheti, vagy a büntetés kiszabásától eltekinthet; 2) a vádemelés mellőzése: amennyiben az egyezsége vagy a kárjótételre még a vádemelést megelőzően került sor, úgy az ügyészség a tárgyalás lefolytatására illetékes bíró egyetértésével a vádemelést mellőzheti (Art. 153b StPO); 3) az eljárást megszüntetése: amennyiben a vádemelésre már sor került, úgy a bíróság az ügyész és a terhelt egyetértésével a tárgyalás megnyitásáig az eljárást megszüntetheti.

Az utóbbi két esetben, ha a kiszabandó szabadságvesztés egy évet meg nem haladó szabadságvesztés, illetve háromszázhatvan napi tétel pénzbüntetés,⁴¹² a vádemelés mellőzésére vagy az eljárás megszüntetésére kerülhet sor.

⁴¹¹ Ezt nézetet képviseli MÜHLFELD, Stefanie: *Mediatio im Strafrecht. Unter besonderer Berücksichtigung von Gewalt in Schule und Strafvollzug*. Peter Lang GmbH Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt Main, 2003,138–139. o.; továbbá TRÖNDLE – FISCHER: i.m. 372. o.

⁴¹² A pénzbüntetés napi tételének törvényi maximuma háromszázhatvan napi tétel, így ha a kiszabandó büntetés pénzbüntetés, annak mértéke nem meghatározó.

Mivel a gyakorlatban a kiszabott büntetések kb. 80%-a pénzbüntetés, továbbá a szabadságvesztéseken belül az egy évig terjedő szabadságvesztések aránya 80-90% között mozog, így az ügyek 80-90 %-ában lenne lehetőség a TOA alkalmazására.⁴¹³

Amennyiben nem jön létre egyezség, a tettes magatartása az általános büntetés kiszabási elvek alapján értékelhető. Az ügyésznek/bírónak először azonban azt kell megvizsgálni, hogy a TOA feltételei fennállnak-e. Amennyiben nemleges a válasz, akkor lehet a tettes magatartását az általános büntetés kiszabási rendelkezések alapján figyelembe venni.⁴¹⁴ A büntetési tétel enyhítésére vonatkozó szabályok meghatározzák a kiszabandó büntetés mértékét, amely a legtöbb esetben a büntetés egy negyedével történő csökkentését jelenti.⁴¹⁵

4.1.2. Eljárásjogi rendelkezések⁴¹⁶

4.1.2.1. Egyezsége törekvés

Ez a szakasz tekinthető a tettes–áldozat-egyezség büntető eljárásjogi alapszabályának⁴¹⁷ (Art. 155a StPO).⁴¹⁸ A jogalkotó ebben az ügyészség és a bíróság számára határoz meg többletkötelezettséget, mivel az eljárás minden szakaszában meg kell vizsgálniuk, hogy a tettes és áldozat közötti megegyezés elérhető-e, és az arra alkalmas esetekben törekedniük kell az egyezség létrehozására. Törvényi feltétel, hogy a sértett kifejezett akarata ellenére az egyezség nem hozható létre.

Az eljárásra vonatkozóan a törvény azonban nem tartalmaz rendelkezéseket. Ezért a tartományoknak kell meghatározniuk az eljárás

⁴¹³ HEINZ, Wolfgang: *Konstanzer Inventar Sanktionsforschung. Das strafrechtliche Sanktionensystem und die Sanktionierungspraxis in Deutschland 1882-2010. 2.2.1. Bedeutungsgewinn der Geldstrafe.* <http://www.uni-konstanz.de/rtf/kis/Sanktionierungspraxis-in-Deutschland-Stand-2010.pdf> (2012.07.17.)

⁴¹⁴ TRÖNDLE – FISCHER:i.m. § 46a Rn. 6.

⁴¹⁵ HARTMANN: A helyreállító igazságszolgáltatás i.m. 128. o.

⁴¹⁶ Az eljárásjogi rendelkezések közül az Art. 155a-ban foglalt rendelkezéseket mutatom be. A jogalkotó külön bekezdést szánt (Art.155b) a jogintézmény adatvédelmi vonatkozásainak szabályozására is, annak vizsgálatától azonban a dolgozat terjedelmi kötöttségére figyelemmel eltekintek.

⁴¹⁷ WEIMER, Joachim: Probleme mit der Handhabung des § 155a StPO in der strafgerichtlichen Praxis. *NSfZ* (7) 2002, 349. o.

⁴¹⁸ Az ügyészségnek és a bíróságnak az eljárás minden szakaszában meg kell vizsgálnia, hogy a tettes- és áldozat közötti megegyezés elérhető-e. Az arra alkalmas esetekben törekednie kell az egyezség létrehozására. A sértett kifejezett akarata ellenére az egyezség nem hozható létre.”

részletes szabályait, figyelembe véve a helyi sajátosságokat. Mivel az egyezség nemcsak közepes, hanem nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmények esetében is alkalmazható, így vitatható az a megoldás, hogy az eljárás szabályozását minden közelebbi előírás nélkül bízzák a tartományokra.

A törvény nem határozza meg annak feltételeit, hogy mely eset „alkalmas az egyezsége”.⁴¹⁹ Általánosságban elmondható, hogy minden olyan esetre vonatkozik, amikor a sértett anyagi vagy nem anyagi kárt szenved a terhelttől. A törvény két általános korlátot tartalmaz: a sértett kifejezett akarata ellenére nem alkalmazható, illetve a terhelt védekezési stratégiájának szabad megválasztásához való joga nem sérülhet.⁴²⁰

4.1.2.2. A vádemelés feltételes mellőzése, illetve az eljárás feltételes megszüntetése

Ez a szakasz tartalmazza a diverzióval kombinált egyezséget (Art. 153a Abs.1 S. 2 Nr. 5, Abs.2 StPO).⁴²¹ A kódex 1999. évi módosítása a terhelt számára előírható kötelezettségek és magatartási szabályok körének taxatív meghatározását megszüntette, továbbá kibővítette a Nr. 5-tel, amely megfelel az Art. 46a StBG-ben megfogalmazott a tettes–áldozat-egyezségnek.

A rendelkezés egyrészt az ügyész számára nyújt mérlegelési lehetőséget a vádemelés ideiglenes mellőzésére és azzal egyidejűleg kötelezettségek és magatartási szabályok előírására, azonban azokat csak a bíróság egyetértése esetében alkalmazhatja. Másrészt a bíróságnak – az ügyész és a vádlott egyetértése esetén – az eljárás ideiglenes megszüntetését kínálja ugyanazon feltételek mellett. A jogalkotó nem határozza meg, hogy milyen megfontolásból tartja alkalmasnak a kötelezettségek és magatartási szabályok teljesítését a társadalom bűnüldözési érdekének elhárítására és a terhelt bűnösségének foka mely esetekben nem áll azzal ellentétben.⁴²²

A Nr. 5 a terhelt számára „komoly törekvést” fogalmaz meg, így ennek a szakasznak az alkalmazása vétség esetén egy sikeresen befejezett tettes–áldozat-egyezséghez kell hogy kapcsolódjon, nem csupán – ellentétben az

⁴¹⁹ STEIN: i.m. 394. o.

⁴²⁰ WEIMER: i.m. 351. o.

⁴²¹ Lásd még IV.3.2.2.

⁴²² STEIN: i. m. 394. o.

StGB hivatkozott szakaszában előírt – a terheltnek az arra való „törekvés”-éhez. Az Art. 46a StGB pontja a következő megkülönböztetést tartalmazza:

- a terhelt a cselekményt egészében jóvátette,
- a terhelt a cselekményt túlnyomó részben jóvátette,
- a cselekményt nem tette jóvá, de komolyan törekszik rá.

A büntetőeljárás megszüntetésére sor kerülhet mindhárom esetben, azonban az utolsót, amelyhez az Art. 153 a) Abs. 1 Nr. 5 kapcsolódik, számos kritika éri, mivel azt mind a joggyakorlat, mind a szakirodalom szűken értelmezi. A terhelt ugyanis privilegizált helyzetben van, mivel az egyezség nem jött létre. A sikertelen egyezség esetében az eljárás megszüntetésére csak akkor kerülhet sor, ha az egyezség megghiúsulása a terheltnek nem róható fel, másrészt az áldozat a privilegizálás által nem kerül kényszerhelyzetbe, illetve a terhelttel nem köt ránézve hátrányos egyezséget, míg a terhelt a „komoly törekvés” által mentesül a szankció alól. Az StGB-ben megfogalmazott „komoly törekvés” azt a lehetőséget teremti meg, amelyben egy megghiúsult egyezségi kísérlet kivételesen elfogadható. A szakasz kritikus pontja a törekvés „komolysága”, így a törekvés nem lehet formális.⁴²³

Szintén kritika tárgyát képezi az a törvényi feltétel, amely szerint az Art. 153a csak vétség esetén alkalmazható, míg az Art. 46a erre vonatkozóan nem tartalmaz rendelkezést, így mind büntett, mind vétség esetében lehetőség van rá. Nem világos, hogy vétség esetén a jogalkotó miért írt elő több követelményt, nevezetesen „komoly törekvést” az StGB-ben megfogalmazott „törekvés” ellenében.⁴²⁴

Habár a szabályozás vitatható pontokat tartalmaz, a jogalkotó a cizellált szabályozással széles körben teszi lehetővé a felek közötti béke létrehozását, a sértett érdekeinek figyelembevételét, amely összességében pozitívan értékelhető.

4.1.2.3. A tettes–áldozat-egyezség lefolytatása

A tettes és áldozat közötti egyezség a fenti törvényi keretek között, a gyakorlatban azonban különbözőképpen zajlik, a törvényalkotó ugyanis nem

⁴²³ TOLMEIN: i.m. 410–411. o.

⁴²⁴ WEBER: i.m. 43.

határozta meg, hogy az egyezés milyen formában történjen, így az eljárás lefolytatását a szövetségi és tagállami szinten kibocsátott iránymutatások határozzák meg. Alapvetően két lehetőség merül fel: egyrészt a tettes és az áldozat közvetlenül megegyezhet, amely a gyakorlatban a tettes védőjén keresztül zajlik; a másik megoldás szerint a TOA egy bíróságon kívüli, szervezett keretek között lefolytatott eljárás, amely egy semleges harmadik személy irányításával személyes találkozást biztosít a tettes és áldozat között.⁴²⁵

4.2. Svájc

4.2.1. Megegyezés contra mediáció

A svájci irodalomban is általános elfogadott az a nézet, miszerint a felek közötti békéltető mechanizmusok a büntető ügyek gyorsabb elintézési módját jelentik, mintha arra a hagyományos bírósági tárgyaláson került volna sor. Ezekben az eljárásokban a pergazdaságossági cél elsőbbséget élvez.⁴²⁶ A terhelt és az áldozat bűncselekményben megtestesülő konfliktusának kezelésére azonban igen szűk keretek között, a megegyezés keretében nyújt lehetőséget a szövetségi kódex (Art 316 StPO).

A jogalkotó felismerte, hogy a büntető ügyek alternatív elintézése bizonyos esetekben hatékonyabb, mint az elkövető megbüntetése. Előfordulhat, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítása mind a terheltnek, mind a sértettnek „előnytelen”, a managementből átvett kifejezéssel élve ezek az ún. „loose-loose” eredményű esetek, míg ellenkező esetben a felek elégedettek a megoldással, ezeket nevezhetjük „win-win” eseteknek.⁴²⁷ A kódex ennek érdekében egyrészt teret engedett az opportunitás elvének, másrészt lehetővé tette magánindítványra büntetendő bűncselekmények esetében a terhelt és a sértett közötti megegyezést. Ezt a megoldási formát számos kantonális büntetőeljárás kódex tartalmazta.

El kell azonban határolni ezt a megegyezést a mediációtól. Egyrészt eltér a két eljárás célja, míg a megegyezés elsősorban az eljárás költségeinek

⁴²⁵ BLECKMANN, Frank – TRÄNKLE, Stefanie: Strafrechtliche Sanktion oder Alternative zum Strafrecht. *ZfRSoz* (1) 2004, 80. o.

⁴²⁶ ZANOLINI, Veio – ZANOLINI, Veio sen.: Der Friedensrichter als Wegebreiter der Mediation in Erwachsenensachen. *ZStrR* (1) 2011, 84. o.

⁴²⁷ Botschaft 2005, 1267. o.

csökkentése és csak azt követően a vitarendezés, addig a mediáció elsődleges célja a konszenzus kialakítása. Másrészt a megegyezésre a büntetőeljárás keretein belül, a bűnüldöző szervek közreműködése révén, azok „hatalmi hierarchiájában” kerül sor; a mediáció azonban a büntetőeljáráson kívül, mintegy azzal párhuzamosan, külső független személyek közreműködésével zajlik, akik a felekkel mellérendeltségi viszonyban vannak, és mindkét fél érdekeit egyaránt képviselik.⁴²⁸ A jogalkotó szándéka szerint a mediáció nem a hagyományos igazságszolgáltatást kívánja pótolni, hanem bizonyos esetekben kiegészíti azt, a kriminalitásra adott válaszok tárházát bővíti.⁴²⁹ Közös a két jogintézmény annyiban, hogy mindkettő kizárólag a konfliktus feloldására irányul⁴³⁰ és – a „plea bargaining” jogintézménnyel ellentétben – feltételezik a terhelt büntetőjogi értelemben vett bűnösségét.

A szövetségi szintű egységes büntetőeljárás kódex hatálybalépése előtt két kanton eljárási kódexe tette lehetővé a felnőtt korúak között a mediáció lefolytatását, Genf 2001-ben, Zürich pedig 2007. július 1. napjától vezette be. Az Előtervezet, a Tervezet és a Jelentés is tartalmazta még mind a megegyezés, mind a mediáció intézményét, végül azonban jogalkotó sok huzavona után a jogalkotási folyamat végén a mediáció eltörlése mellett döntött. Elutasította továbbá azt a javaslatot is, hogy a kódex a mediáció bevezetését kantonális hatáskörbe utalja, így a mediáció a felnőttkorúak büntetőjogában törvény erejénél fogva kizárt. Ebből következően a jogalkotó az anyagi jogban a kárjövátétel (Art. 53 StGB), az eljárásjogban a „megegyezés” (Art. 316 StPO), és az oportunitás elve (Art. 8 StPO) keretein belül nyújt lehetőséget a felek közötti kommunikációra, érdekeik egyeztetésére, amely azonban mediációs eljárásként nem értékelhető. Nem kizárt azonban, hogy akár megegyezés keretében, akár a büntetőeljárás keretein kívül mediáció jellegű eljárások folyjanak.⁴³¹ A jogalkotó a fiatalkorúak szövetségi szintű eljárási kódexében ettől eltérően, lehetővé tette a mediációt (JStPO 16. §).

⁴²⁸ KANYAR: i.m. 227. o.

⁴²⁹ Botschaft 2005, 1269. o.

⁴³⁰ Botschaft 2005, 1267. o.

⁴³¹ RIKLIN: StPO Kommentar i.m. Art. 316 Rn. 5.

Aebersold a kárhelyreállítás, illetve a felek közötti megegyezést lehetővé tevő rendelkezéseket a felnőttkorúak tekintetében az alábbiak szerint szemlélteti:⁴³²

önkéntes megegyezés (büntetőeljárás keretein kívül)	magánkezdeményezések, amelyek a büntetés kiszabás során értékelhetőek, valamint a kárjótétel – mint eljárást megszüntető ok (Art. 53 StGB)
nyomozás során	megegyezés – eljárást megszüntető ok (Art. 316 StPO)
bírósági eljárásban	kárjótétel – eljárást megszüntető ok (Art. 53 StGB)
büntetés-végrehajtás során történő kárjótétel	reszocializáció keretében értékelhető (Art. 75 Abs. 3 StGB)

4.2.2. Megegyezés

A jogalkotó a „megegyezés” elnevezéssel jelölt jogintézménnyel a terhelt és a sértett közötti konfliktust feloldó eljárási formát teremtett meg (*Vergleich*, Art. 316 StPO). Számos kantonális kódex tartalmazta a magánindítványra üldözendő bűncselekmények esetén a megegyezés jogintézményét. A magánindítványt előterjesztő és a terhelt közötti egyezség létrehozása, a magánindítvány visszavonása és ezáltal a büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás a kantonokban az igazságszolgáltatási szervek által támogatott eljárási forma volt.⁴³³

A jogintézményt a jogalkotó a nyomozásra vonatkozó rendelkezések végén, a vádemelésre irányuló szabályok előtt helyezte el, így arra a nyomozás során kerülhet sor. A kódex azonban az elsőfokú tárgyalásra vonatkozó rendelkezések között is rögzíti, hogy a megegyezés létrehozása céljából a bíróság a feleket előzetes tárgyalásra idézheti, így a tárgyaláson is alkalmazható. Megegyezésre csak magánindítványra üldözendő bűncselekmények esetében van lehetőség. Kulcsszereplő az ügyész, mivel az ő idézése alapján kerülhet sor a magánindítványt előterjesztő fél és a terhelt együttes meghallgatására, és annak során a megegyezés létrehozására. Az

⁴³² AEBERSOLD, Peter: „Restorative Justice” in der Schweiz. In: SCHÖCH, Heinz – JEHLE, Jörg-Martin (Hrsg.): *Angewandte Kriminologie zwischen Freiheit und Sicherheit*. Forum Verlag Godesberg, 2004, 450. o.

⁴³³ SCHMID: i.m Rn. 1240

ügyész a közös meghallgatás előtt a feleket külön-külön is, és akár többször is meghallgathatja.⁴³⁴ Az ügyész nem köteles a feleket idézni, szabad mérlegelése alapján alkalmazza a jogintézményt. Ha azonban az anyagi kódex alapján kárjótétel kerül szóba, akkor az ügyész köteles a terheltet és a sértettet meghallgatásra idézni a kárjótétel teljesítése céljából. Ha a felek megegyeznek, az ügyész a felek által aláírt jegyzőkönyv alapján megszünteti az eljárást. Ha a terhelt az idézés ellenére nem jelenik meg vagy nem jön létre a megegyezés, az ügyész az eljárást az általános szabályok szerint folytatja. Kivételes esetben az ügyész a magánindítványt előterjesztő felet kötelezheti az eljárás költségeinek és kártérítés megfizetésének biztosítása céljából meghatározott összeg megelőlegezésére.⁴³⁵

A következő táblázat a megegyezés három fő alkalmazási területét foglalja össze:

	Bűncselekmény	Megegyezés tárgya	Jogkövetkezmény
Art. 30-33 StGB lehetséges eset	magánindítványra üldözendő bcs.	a magánindítvány visszavonásának feltételei	a magánindítvány visszavonása következtében az eljárás megszüntetése
Art. 53 StGB kötelező alkalmazás	közzvádra üldözendő bcs.	kárjótétel teljesítése, vagy arra való törekvés	az eljárás megszüntetése
Art. 120 StPO lehetséges eset		polgári jogi igény érvényesítéséről lemondás egyes esetei	polgári jogi igény érvényesítéséről lemondás

Annak érdekében, hogy a megegyezés sikeres legyen, az ügyész az eljárást három hónapra felfüggesztheti, amelyet egyszer három hónappal meghosszabbíthat. A megegyezésre irányuló tárgyalások levezetése taktikai ügyességet és türelmet igényel az ügyésztől, a feleknek megfelelő nyugodt körülményeket és időt kell biztosítani álláspontjuk kifejtésére,⁴³⁶ amely képességekkel az ügyész nem minden esetben rendelkezik, így mindenképpen a szabályozás negatív pontjának tekinthető.

⁴³⁴ Botschaft 2005, 1268. o.

⁴³⁵ Botschaft 2005, 1268. o.

⁴³⁶ LANDSHUT, Nathan: 6. Titel: Vorverfahren, 3. Abschnitt: Vergleich Art. 316. In: DONATSCH, Andreas – HANSJAKOB, Thomas – LIEBER, Viktor (Hrsg): *Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO)*. Schulthess Verlag AG, Zürich, 2010, Rn. 6

A megegyezés – jogalkotó által is kifejezett – célja az igazságszolgáltatás tehermentesítése és az eljárás gyorsítása.⁴³⁷

4.2.3. Mediáció

Habár a Kódex hatályos szövege nem tartalmazza a mediációt, érdemes mégis néhány gondolat erejéig elidőzni annak tervezeténél (*Mediation, Art. 317 Art. 317 E- StPO*). A Tervezet szerint a jogintézmény alkalmazására az ügyész lett volna jogosult, mivel „az ügyész bármikor mediátort bízhat meg”. Az ügy ura azonban az ügyész maradt volna, azzal párhuzamosan folytathatta volna az eljárást, de a mediáció lefolytatásáig fel is függeszthette volna, valamint a mediációs eljárás állásáról bármikor tájékoztatást kérhetett volna. Az ügyész szabadon dönthetett volna a mediátor bevonásáról, amely döntéssel az ügyet mediációs eljárásra utalhatta. A Tervezet bármilyen súlyú bűncselekmény esetére lehetővé tette volna a mediációt, amennyiben azt az ügyész, a sértett, a vádlott és a közösség számára egyaránt hasznosnak találta.⁴³⁸ A mediátor bevonásába a terheltnek és a sértettnek bele kellett volna egyeznie. A Tervezet a sikeres mediáció jogkövetkezményeként annak „megfelelő számításba vétel”-ét jelölte meg, amely megfogalmazás túl tágnak tekinthető. Nem adott útmutatást ugyanis arra vonatkozóan, hogy mely esetekben, mely „számításba vétel” lehetett volna megfelelő és mely megoldás nem, valamint mi lett volna az irányadó a „megfelelőség” értékelése során.⁴³⁹ A jogkövetkezmények közül a Tervezet a bírósági eljárást megelőző szakaszra vonatkozóan egyértelműen tartalmazta az eljárás megszüntetését. A Javaslat példaként említette a megszüntetésen kívül a büntetéskiszabás során történő figyelembevételt, illetve a mediációs eljárás során vállalt kötelezettségek teljesítéséhez szükséges időtartamra az eljárás felfüggesztését.⁴⁴⁰ A jogalkotó a bírósági eljárásra is kiterjesztette volna a mediáció lehetőségét a tervezet utaló szabálya alapján. A szabályozás számos bizonytalanságot tartalmazott.⁴⁴¹ A jogalkotó a mediátorok büntetőeljárásban való részvételének részletes szabályait, a

⁴³⁷ Botschaft 2005, 1268–1269. o.

⁴³⁸ Botschaft 2005, 1268–1269–1270. o.

⁴³⁹ KANYAR: i.m. 222. o.

⁴⁴⁰ Botschaft 2005, 1270. o.

⁴⁴¹ Az egyes rendelkezések részletes elemzését lásd KANYAR: i.m. 221–226. o.

tevékenység gyakorlásának feltételeire, képzésükre, szakmai felügyeletükre vonatkozó egyéb szabályokat szövetségi és tartományi jogalkotás hatáskörébe utalta volna.

Összességében egy túl tágra nyitott lehetőséget adott volna a jogalkotó, mivel mind a törvényi feltételek, mind a jogkövetkezmények oldaláról csupán egy-egy konkrét előírást tartalmazott, az alkalmazandó bűncselekmények körére vonatkozóan pedig nem nyilatkozott. Egyedül a mediáció fogalmát és alapvető elveit fogalmazta meg.

A Szövetségi Igazságügyi Hivatal⁴⁴² *Zanolini és Zanolini sen.*-nak a kanonokban működő jogintézmény szövetségi kódexbe történő átültethetőségére vonatkozó megkeresésére 2008-ban elutasítóan nyilatkozott: „Mivel a szövetségi kódex átfogó, zárt kodifikáció, ezért a kantonok további eljárásokat nem írhatnak elő. Így egy olyan békítő eljárás, amely nem az ügyész előtt folyik, kizárt. A felek közötti békítésre kizárólag az Art. 316 StPO alapján kerülhet sor.” Ezt a nézetet tükrözi, hogy a jogalkotó a szövetségi szintű kódex tervezetéből, az annak elfogadását megelőző napokban – 2007. október 10. napján – a mediációra vonatkozó rendelkezéseket törölte.

Figyelembe véve azonban az európai követelményeket és tendenciákat, a kódex feltűnő hiányosságának tekinthető a mediációs eljárás kizárása. A sértett érdekeit, a felek önrendelkezési jogát figyelembe vevő, konszenzust létrehozó mediációs eljárás lehetővé tételét, de legalább az arról való döntés tagállami hatáskörbe utalását feltétlenül szükségesnek tartom.

4.2.4. A békebíró jogintézménye

A szövetségi kódex nem tartalmaz békebíróra vonatkozó rendelkezéseket. A békebíró előtti eljárás, mint informális konfliktusfeloldó megoldás Svájcban azonban nagy hagyományokra tekint vissza, számos kantonban már a XIX. században megjelent, és egyes bűncselekményi kategóriákban eljárhatott. A 26 kanton közül a szövetségi kódex megalkotásakor csak négy kanton büntetőeljárása nem tartalmazta.⁴⁴³ A békebíró rendkívül elismert volt és a lakosság körében különös tisztelet övezte. A kantonok kódexei azonban

⁴⁴² Bundesamt für Justiz (BJ), amely az Eidgenössische Justiz-und Polizeidepartment (EJDP) hivatala

⁴⁴³ Bern, Basel- Stadt, Neuchâtel és Jura

rendkívül eltérő szabályozást tartalmaztak, ezért szövetségi szintű egységesítésük nehézségekbe ütközött.⁴⁴⁴ Svájcban a békebíró jogintézménye nem került az érdeklődés középpontjába, éppen ezért a témához csupán két empirikus kutatás köthető. Elsőként Fransioli és Ghielmini végzett vizsgálatot Tessin tartományban, amely alapján a békebíró működésével kapcsolatban az 1928-2000 közötti időszakra vonatkozóan rendelkezünk adatokkal,⁴⁴⁵ majd Zürich kantonra vonatkozóan 1803-2003 között Ziegler jelentetett meg hasonló tanulmányt.⁴⁴⁶

A jogintézmény két szempontból vonható párhuzamba a mediációval: egyrészt mindkettő informális eljárás; másrészt mind a békebíró, mind a mediátor semleges, a feleken kívül álló harmadik személy.⁴⁴⁷ A mediáció szövetségi kódexből való törlésével a békebíró jogintézménye – tekintettel annak társadalmi elismertségére – mint konfliktust kezelő stratégia jöhet szóba, amikor a felek önkéntesen a megegyezést megelőző tárgyalások folytán békebíróat vesznek igénybe, amely tárgyalások a büntetőeljárás Art. 316 StPO alapján történő megszüntetéséhez vezethetnek. *Zanolini* és *Zanolini sen.* szerint – tekintettel a magánindítványra üldözendő bűncselekmények gyakori előfordulására, a békebírók tekintélyes számára⁴⁴⁸ és a fennálló hagyományokra – a békebírók továbbra is jelentőséggel bírhatnak a büntetőeljárás során,⁴⁴⁹ amely állásponthoz csatlakozom, mivel – egyéb, a dolgozat által nem vizsgált előnyén kívül – a békebírók hozzájárulhatnak a büntetőeljárás gyorsabb lefolytatásához, illetve az igazságszolgáltatás tehermentesítéséhez.

⁴⁴⁴ ZANOLINI - ZANOLINI sen.: i.m. 85. o.

⁴⁴⁵ FRANSIOLI, Mario – GHIELMINI, Claudio: Giudice di pace del XX secolo: elenco, professioni a durata della carica. In: *La giustizia popolare*,. Associazione Ticinese dei Giudici di Pace, Locarno, 2001

⁴⁴⁶ ZIEGLER, Peter: *200 Jahre Friedensrichter im Kanton Zürich 1803-2003*. Verband der Friedensrichter des Kantons Zürich, Zürich, 2003

⁴⁴⁷ ZANOLINI – ZANOLINI sen.: i.m. 80. o.

⁴⁴⁸ Pl. 2011-ben Tessin tartományban a békebírók száma 38 volt, az ügyészeké viszont csak 15. In: ZANOLINI – ZANOLINI sen.: i.m. 107. o.

⁴⁴⁹ ZANOLINI – ZANOLINI sen.: i.m. 107. o.

5. Büntetőparancs

5.1. Németország

A büntetőparancs Németországban nagy hagyománnyal rendelkezik (*Verfahren bei Strafbefehlen, Art. 407-412 StPO*).⁴⁵⁰ Az 1877. évi Birodalmi Büntetőeljárás törvény vezette be és azóta is létező és jól működő jogintézmény. Ez egy írásbeli, ún. sommás eljárás, amelynek jelentősége abban áll, hogy csekélyebb súlyú bűncselekmények esetén, jogi és ténybeli szempontból egyszerűbb megítélésű ügyekben gyors, egyszerű elintézését tesz lehetővé.⁴⁵¹ Ebben az eljárásban a tárgyalás előkészítése, illetve maga a tárgyalás marad el. A bíróság az ügyész indítványára, a terhelt meghallgatása nélkül, kizárólag a nyomozás iratai alapján dönt a büntetőjogi felelősségről.⁴⁵² Az eljárás az igazságszolgáltatási szervek tehermentesítését szolgálja, időt, munkaerőt és költségeket takarít meg.⁴⁵³ A terhelt számára is előnyöket nyújt az eljárás, mivel mentesül a nyilvános tárgyalás terheitől, diszkriminatív következményeitől.

5.1.1. Alkalmazási feltételek

A büntetőparancs kibocsátására akkor kerülhet sor, ha az elkövetett bűncselekmény vétség,⁴⁵⁴ továbbá az ügy egyesbíró vagy ülnökök közreműködésével ítélező bíróság hatáskörébe tartozik. Az eljárás kezdeményezésére az ügyész jogosult, mivel írásban indítványozza a bíróságnál a büntetőparancs kibocsátását, ha úgy ítéli meg, hogy a nyomozás eredménye alapján a tárgyalás tartása nem szükséges. A bíróság pedig a törvényben meghatározott jogkövetkezményeket szabhatja ki.

Az eljárás anyagi jogi feltételeit a bűncselekmény súlyának (vétség) és a kiszabható jogkövetkezményeknek a meghatározása jelenti, míg eljárásjogi

⁴⁵⁰ FARKAS Krisztina: Möglichkeiten der Beschleunigung und Vereinfachung im deutschen Strafprozess. *Collega*, 2007/2–3., 225–228. o.

⁴⁵¹ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 1127

⁴⁵² A német büntetőparancs a magyar büntetőeljárásból ismert tárgyalás mellőzésével rokon jogintézmény.

⁴⁵³ RANFT, Otfried: Grundzüge des Strafbefehlsverfahrens. *JuS* 2000, 633.o.

⁴⁵⁴ A vétség meghatározását lásd IV.3. 2.1.

feltételként értékelhető a helyi bíróság hatáskörébe tartozó bűncselekmény meghatározása.⁴⁵⁵

Az eljárás olyan ügyekben alkalmazható, amelyekben első fokon helyi bíróság (Amstgericht) jár el: ez lehet egyesbíró vagy egy hivatásos bíróból és két ülnökből álló tanács. A bíróságok tehermentesítéséről szóló törvény⁴⁵⁶ módosítása óta az ülnökök közreműködésével ítélkező bíróságnak nincs jelentősége.⁴⁵⁷ A törvény arra vonatkozóan nem tartalmaz rendelkezést, hogy fogva tartott terhelt esetében alkalmazható-e ez az eljárási forma, ebből következően ebben az esetben sincs semmi akadálya az egyszerűsített eljárásnak.

Az eljárás megindításához az ügyész írásbeli indítványa szükséges. Sem a bírónak, sem a terheltnek nincs kezdeményezési jogosultsága. Az ügyészi indítvány a vádemelés egyik formájának tekintendő, így ugyanazoknak a feltételeknek kell fennállniuk, mint amelyek a vádemeléshez szükségesek. Erre figyelemmel az indítványnak a vádirat kellékeit kell tartalmaznia, ezen kívül szükséges a törvényben meghatározott jogkövetkezmények megjelölése. A bíróság által kibocsátott büntetőparancs kellékeit is taxatíve meghatározza a törvény.

Akkor szükséges tárgyalást tartani, ha az ügyész számára a jogkövetkezmények megállapításához szükséges lényeges körülmények vagy okok teljes körű felderítése alapján sem a speciális, sem a generális prevenció szempontjából a tárgyalás tartása tiltottnak tűnik.⁴⁵⁸ Nem mellőzheti az ügyész az indítvány tételét azon indokból, hogy a terhelt tiltakozik az eljárás ellen. A terheltnek a törvény a tárgyalás tartásának indítványozására a jogorvoslat során biztosít lehetőséget.

A törvényben meghatározott jogkövetkezmények taxatív felsorolást takarnak, amely szankciók külön vagy együttesen is alkalmazhatóak:

⁴⁵⁵ GÖSSEL, Karl Heinz: §§ 407–448. In: LÖWE, Ewald – ROSENBERG, Werner – VOLKER, Erb von (Hrsg.): *Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz. Großkommentar*. 26. neu bearbeitete Auflage. De Gruyter Recht Verlag, Berlin, 2008, § 407 Rn. 1

⁴⁵⁶ Gesetz zur Entlastung der Rechtspflege vom 11 Januar 1993 (BGBl I S.50)

⁴⁵⁷ A törvény az egyes bíró hatáskörét szélesítette ki: egyes bíró jár el minden olyan vétség esetén, amikor magánvádas eljárásról van szó, továbbá – ami a büntetőparancs szempontjából fontos – ha két évnél hosszabb szabadságvesztés kiszabása nem várható. Mivel a büntetőparancs esetén egy évet meghaladó szabadságvesztés nem szabható ki, így minden esetben egyes bíró jár el.

⁴⁵⁸ MEYER-GROßNER – CIERNIAK: i.m. § 407 Rn. 9

- 1) pénzbüntetés, megrovás büntetés fenntartásával,⁴⁵⁹ járművezetéstől eltiltás,⁴⁶⁰ elkobzás, vagyoneklobzás, megsemmisítés,⁴⁶¹ használhatatlanná tétel,⁴⁶² jogi személy vagy személyegyesülés esetén az ítélet vagy pénzbírságról szóló határozat közzététele;
- 2) járművezetéstől eltiltás, amelynek az időtartama nem haladhatja meg a két évet;
- 3) állatok tartásától, kereskedelmétől vagy azokkal egyéb üzletszerű tevékenység folytatásától történő egytől három évig terjedő eltiltás;
- 4) büntetés kiszabásának mellőzése;
- 5) egy évig terjedő szabadságvesztés is kiszabható, azonban annak végrehajtását próbaidőre fel kell függeszteni; ennek a szankciónak a kiszabásához a terheltnek védővel kell rendelkeznie.

A kiszabható jogkövetkezményeket áttekintve elmondhatjuk, hogy azok meglehetősen súlyosak is lehetnek.⁴⁶³ Ez főleg a pénzbüntetésre vonatozik, mivel legsúlyosabb esetben – összbüntetés esetén – akár 720 napi tétel is kiszabható, amelyet meg nem fizetése esetén mintegy két évig tartó végrehajtandó szabadságvesztésre kell átváltoztatni.

5.1.2. Az eljárás menete

A nyomozásra vonatkozóan nem tartalmaz az általános szabályoktól történő eltéréseket. Az ügyészi indítvány a nyomozás befejezését követően terjeszthető elő, azonban tárgyalás megnyitását követően is van még rá lehetőség abban az esetben, ha a terhelt távolléte miatt vagy más fontos okból a tárgyalást nem lehetne megtartani. Ekkor az ügyész a tárgyaláson szóban is előterjesztheti az indítványt, amelynek lényeges tartalmát a tárgyalási jegyzőkönyvbe kell venni.

⁴⁵⁹ A magyar végrehajtásában felfüggesztett pénzbüntetéshez hasonló jogintézmény, eltér a magyar szabályozástól azonban, mivel legfeljebb 180 napi tétel pénzbüntetés kiszabása esetén a bíró nemcsak kimondja a vádlott bűnösségét, hanem megállapítja a büntetést is, az elítélést azonban próbaidőre fenntartja (Art. 59 StGB)

⁴⁶⁰ Szabadságvesztés vagy pénzbüntetés mellett kiszabható mellékbüntetés (Art. 44 StGB)

⁴⁶¹ A megsemmisítés az StGB-n kívüli egyéb anyagi jogi jogszabályokon alapul. In: Gössel §§ 407-448. i.m. § 407 Rn. 36

⁴⁶² A használhatatlanná tétel a vagyoneklobzáshoz kapcsolódik (Art. 74d StPO)

⁴⁶³ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 1127

A bíróságot nem köti az ügyész indítványa, nem köteles a büntetőparancsot kibocsátani. Nem kizárt az sem, hogy a bíró az általános szabályok szerint pótnyomozást rendeljen el. A bírónak három döntési lehetőség áll rendelkezésére:

- elutasítja a büntetőparancs kibocsátását, ha a terhelt a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan nem gyanúsítható; a határozat ellen az ügyész a törvény általános szabályai alapján azonnal panaszt nyújthat be;
- kibocsátja a büntetőparancsot, ha a megalapozott gyanú fennáll és a kiszabható jogkövetkezményt megfelelőnek találja, amely esetben kötik az indítványban foglaltak; vagy
- kitűzi a tárgyalást, ha az indítványtól jogi szempontból el akar térni, vagy más jogkövetkezményt akar megállapítani, az előtt azonban megpróbál megegyezni az ügyésszel az indítvány tartalmi módosításában, csak ennek sikertelensége esetén dönt a tárgyalás kitűzése mellett.

Lényeges rendelkezés, hogy a büntetőparanccsal szemben a terhelt, a védő, és a törvényes képviselő a kézbesítéstől számított két héten belül ellenvetéssel élhet, amellyel az eljárás általános szabályok szerinti lefolytatását éri el. Ha a bíróság az ellenvetést megalapozottnak találja, kitűzi a tárgyalást, így az eljárás az általános szabályok szerint folytatódik, úgy, mintha a büntetőparancs kibocsátására nem került volna sor.

Az eljárás egyszerűsítését szolgálja, hogy a tárgyaláson a terheltnek nem kell részt venni, meghatalmazott védő képviselheti. Szintén az eljárás mielőbbi befejezését célozza az a rendelkezés, hogy az ellenvetés egészen az elsőfokú ítélet kihirdetéséig visszavonható. Ha azonban a büntetőparancs kibocsátására a tárgyalás megnyitása után került sor, az ellenvetés visszavonásához az ügyész beleegyezése szükséges.

Amennyiben tárgyalásra sor kerül, akkor a bizonyítás az általános rendelkezésekhez képest egyszerűbb, mivel a törvény utaló szabálya alapján a gyorsított eljárásra vonatkozó bizonyítási szabályokat kell alkalmazni. Azok alapján a tárgyaláson a tanúk, szakértők, vádlott-társak kihallgatása mellőzhető, helyette korábbi vallomásuk, illetve tőlük származó okiratok olvashatók fel. További eltérés, hogy a bizonyítás felvételének körét az

általános szabályoktól eltérően határozhatja meg a bíró. A tárgyaláson történő ítélelhozatalakor a bíró nincs kötve a büntetőparancsban foglaltakhoz, attól akár a vádlott javára, akár a terhére eltérhet.

A jogintézmény szabályozása kiforrott. A rá vonatkozó diszkussziók a büntetőparancs alapján kiszabható egy évig terjedő végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés két évre történő kiterjesztésére vonatkoznak, amely az eljárások gyorsítása terén kétségtelenül nagy segítséget jelentene,⁴⁶⁴ így magam részéről is csatlakoznék a kezdeményezéshez. A javaslat azonban még nem jutott el a jogalkotás szintjére.

5.2. Svájc

A büntetőparancs minden kanton büntetőeljárása által szabályozott – hasonlóan az előbb taglalt német megoldáshoz – eljárást gyorsító, jól bevált jogintézmény volt, amelyet a jogalkotó a szövetségi kódexbe beépített (*Strafbefehlsverfahren, Art. 352 – 356 StPO*). A szabályozás célja a kisebb és közepes súlyú bűncselekmények egyszerűbb, gyorsabb elintézése, mivel pergazdaságossági szempontokat követve tárgyalás nélkül kerül sor a büntetőjogi felelősségről való döntésre. Az állami érdekek szempontjából a tárgyalás kiesése folytán elsősorban a bíróságokat tehermentesíti. Jelentős szempont a jogintézmény eljárási költségeket csökkentő szerepe, valamint gyorsító funkciója. A nyilvános tárgyalás elmaradása a terhelt számára szintén kedvező, amely során a pénzügyi szempontok is szerepet játszanak, az ügy gyorsabb befejezése érdekében áll.⁴⁶⁵

A kódex a vádelv alóli kivételként fogalmazza meg (Art. 9 Abs. 2 StPO), azaz az (1) bekezdés szerint „*büntetőjogi felelősségről csak bíróság dönt az ügyész által vádiratban meghatározott személlyel szemben és a vádiratban megfogalmazott tényállás alapján*”, míg a (2) bekezdés kimondja, hogy ez a rendelkezés „*a büntetőparancs és kihágás esetén folytatott eljárás kivételével érvényesül*”. Ennek alapján az említett két eljárás a vádelv áttörését jelenti, amelynek során az ügyész vádlói funkciója és a bírói funkció egyesül.

⁴⁶⁴ LEIPOLD, Klaus – WOJTECH, Michael: Strafbefehl bis zu zwei Jahren Freiheitsstrafe. *ZRP* (8) 2010, 243. o.

⁴⁶⁵ GILLIÉRON, Gwladys: *Strafbefehlsverfahren und plea bargaining als quelle von Fehlurteilen*. Schlutess Juristische Medien Medien AG, Zürich – Basel – Genf, 2010, 49–53. o.

A kibocsátott büntetőparancs elleni jogorvoslat biztosításával a vádelv azonban nem sérül, mivel az ügyet a büntetőparancsot kibocsátó hatóságtól független bíróság bírálja el.⁴⁶⁶

Mivel a mérsékelt opportunitás elvéből fakadó eszközök által az ügyek elintézésének csak korlátozott száma várható, így a gyorsítás súlypontja a büntetőparancs jogintézményére tevődik át.⁴⁶⁷ Az egységesítés folyamata során a jogintézmény széles körű alkalmazásának szándéka figyelhető meg, mivel a jogalkotó mind a kantonális szabályozásokhoz, mind a kódex tervezeteihez képest⁴⁶⁸ annak körét kiterjesztette.⁴⁶⁹

Számos kantonban elsősorban a kihágások miatt indult ügyekben alkalmazták a büntetőparancsot, majd az utóbbi évtizedben az alkalmazási területét jelentősen kibővítették, egyrészt bűncselekmény típusára tekintettel (vétségekre, sőt büntettekre is kiterjesztették), másrészt a kiszabható büntetést fokozatosan felemelték. A legtöbb kantonban a meg nem szüntetett nyomozásoknak több mint 90 %-át intézték el büntetőparancs alapján,⁴⁷⁰ így a jogintézmény az eljárások gyorsítása terén „vezető-pozíció”-ban volt. Jelentőségét *Gillieron/Killias* egyenesen a plea bargaining Egyesült Államokban betöltött szerepéhez hasonlítja.⁴⁷¹

A Konceptió is az eljárás gyorsításának leghatékonyabb eszközének minősítette.⁴⁷² A büntetőparancsnak a kantonokban többféle elnevezése létezett (Strafbefehl, Strafverfügung, Strafmandat, Strafbescheid), amelyek közül a hagyományosnak tekinthető büntetőparancs (Strafbefehl) szerepelt a tervezetekben, majd azt vette át a szövetségi kódex is.

⁴⁶⁶ WOHLERS, Wolfgang: Geltungsbereich und Grundsätze. Art. 9. Anklagegrundsatz. In: DONATSCH, Andreas – HANSJAKOB, Thomas – LIEBER, Viktor (Hrsg): *Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO)*., Schulthess Verlag AG, Zürich, 2010, 70. o.

⁴⁶⁷ RIKLIN: Die Strafprozessreform i.m. 505. o.

⁴⁶⁸ A legtöbb kanton kódexéhez képest a kiszabható szankció mértéke a szövetségi kódexben a kétszerese. In: Schwarzenegger i.m. Art. 352 Rn. 3

⁴⁶⁹ SCHWARZENEGGER: i.m. Art. 352 Rn. 3

⁴⁷⁰ DUBS, Hans: Strafbefehl: Möglichkeiten und Grenzen eines vereinfachten Strafverfahrens. In: *Festschrift für Jörg Rehberg zum 65. Geburtstag*. Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1996, 139. o.

⁴⁷¹ GILLIÉRON, Gwladys & KILLIAS, Martin: Strafbefehl und Justizirrtum: Franz Riklin hatte Recht. In: *Festschrift für Franz Riklin zur Emeritierung und zugleich dem 67. Geburtstag*. Schulthess Verlag 2007, 380–382. o.

⁴⁷² Konzept 153. o.

A kódex kidolgozása során az alkalmazandó bűncselekmények köre, a beismerő vallomás feltétele és a kiszabható szankciók kerültek a szabályozás középpontjába. A kantonális kódexeknek relatíve kevés hányada követelte meg a terhelt beismerő vallomását. A kantonok többsége vagylagos feltételként írta elő, ugyanis ha az iratok alapján a terhelt bűnössége bizonyított volt, ahhoz alternatív feltételként kapcsolódott a beismerő vallomás tétele.⁴⁷³ További kérdés volt, hogy szabadságelvonással járó szankció (közérdekű munka vagy szabadságvesztés) kiszabása esetén a terheltet kötelező-e meghallgatni. Míg a tervezetek tartalmazták ezt a feltételt, a végleges kódexből azonban éppen „hatékonysági és pergazdaságossági okokból” az eljárás formáságoktól mentessége okán kikerült.⁴⁷⁴

5.2.1. Alkalmazási feltételek

Az alkalmazási feltételek két kérdést vetnek fel: 1) a terhelt büntetőjogi felelőssége a terhére rótt bűncselekmény miatt megállapítható-e – azaz tett-e beismerő vallomást vagy a tényállás egyéb módon tisztázott; 2) mi legyen a kiszabandó szankció neve és mértéke. A korábbi kantonális kódexek ezekre a kérdésekre eltérő válaszokat kínáltak. Az egységes kódexben az ügyész akkor bocsáthat ki büntetőparancsot, ha a terhelt a nyomozás során ténybeli beismerő vallomást tett, vagy a tényállás egyéb módon megfelelően tisztázott és az ügyész a következő szankciók kiszabását elegendőnek tartja: pénzbírság, legfeljebb 180 napi tétel pénzbüntetés, legfeljebb 720 óra közérdekű munka, vagy legfeljebb hat hónapig tartó szabadságvesztés.⁴⁷⁵

A beismerő vallomás alternatív feltétellé emelésével a jogalkotó a kantonok többségének szabályozását vette át. A jogalkotás folyamata során egyik dokumentum sem tartalmazott utalást a beismerő vallomás tartalmára, formájára, azonban általánosan elfogadott az a nézet, hogy a formális

⁴⁷³ Begleitbericht 246. o.

⁴⁷⁴ Wicki szavazata AB SR 2006, 1048; Blocher szavazata AB NR 2007, 1024. In: SCHWARZENEGGER: i.m. Art. 352 Rn. 5

⁴⁷⁵ Az StGB a büntettek és vétségek esetén három büntetési nemet határoz meg: szabadságvesztést, pénzbüntetést és közérdekű munkát, míg a kihágások esetén két büntetési nemet ír elő: pénzbírságot és közérdekű munkát.

beismerés nem elegendő, a tényállása tisztázása elengedhetetlen.⁴⁷⁶ A többségi álláspont továbbá, hogy a beismerő vallomásnak ki kell terjednie mind az objektív, mind a szubjektív tényállási elemekre.⁴⁷⁷ Arra vonatkozóan, hogy elegendő-e a ténybeli beismerő vallomás vagy annak minősített, azaz bűnösségre is kiterjedő formája szükséges, szintén nem tér ki sem a jogalkotó, sem az irodalom. Ez arra enged következtetni, hogy elegendő a ténybeli beismerő vallomás megtétele.

A beismerő vallomás alternatív feltétele a tényállás egyéb módon való megfelelő tisztázása, azaz az ügyész a büntetőparancsot az iratok alapján a tagadó terhelttel szemben is kibocsáthatja. Mivel a jogalkotó a rendelkezést a kantonok többségének szabályozásából vette át, így nem tartotta szükségesnek a fogalom tisztázását. A Jelentés is csak annyit tartalmaz, hogy az ügyész a büntetőparancsot kibocsátja, ha a nyomozás iratai alapján tisztázott, hogy a terhelt elkövette a bűncselekményt.⁴⁷⁸

Azon bűncselekmények körét, amelyek miatt indult eljárásban a büntetőparancs kibocsátására sor kerülhet, a jogalkotó nem absztrakt büntetési tétellel adta meg, hanem „az ügyész által elegendőnek ítélt kiszabandó szankciók körének” előírásával, azaz a konkrét esetnek a büntetés kiszabását befolyásoló körülményeitől függővé tételével határozta meg bűncselekmény súlyát, amelyre a jogintézményt alkalmazni lehet és kell.⁴⁷⁹ A kiszabandó szankciók közül a büntetések végrehajtásukban felfüggesztettek is lehetnek, ha az ügyész a fenti szankciók kiszabását elegendőnek találja. A kevesebb, mint hat hónapig tartó szabadságvesztés kiszabására azonban az anyagi szabályok alapján csak kivételes esetben kerülhet sor, akkor, ha a végrehajtás felfüggesztésének feltételei nem állnak fenn és feltehető, hogy a pénzbüntetés vagy közérdekű munka nem hajtható végre (Art. 41 Abs. 1 StGB). A büntetések mellett intézkedések is alkalmazhatók. A pénzbüntetés, a

⁴⁷⁶ HUTZLER, Doris: *Ausgleich struktureller Garantiedefizite im Strafbefehlsverfahren. Eine Analyse der zürcherischen, schweizerischen und deutschen Regelungen, unter besonderer Berücksichtigung der Geständnisfunktion*. Schultess Juristische Medien AG, Zürich–Basel–Genf, 2010, 214. o.

⁴⁷⁷ SCHWARZENEGGER: i.m. Art. 352 Rn. 4

⁴⁷⁸ Botschaft 2005, 1289. o.

⁴⁷⁹ GILLIÉRON: i.m. 45. o.

közérdekű munka és szabadságvesztés együtt is kiszabható, a szabadságvesztés azonban a hat hónapot nem haladhatja meg.⁴⁸⁰

5.2.2. Az eljárás menete

A nyomozás az általános szabályok szerint folyik, a kódex nem tartalmaz eltérő rendelkezéseket.

Lényeges rendelkezés, hogy ha a törvényi feltételek fennállnak, az ügyésznek nincs mérlegelési lehetősége, kötelező a büntetőparancs kibocsátása.⁴⁸¹ A tartalmi kellékek taxatív felsorolást jelentenek, és tartalmazznak minden olyan tény, körülményt, amelyet az ítélet, azonban attól eltérően indokolási részt nem.⁴⁸² Mivel a büntetőparancs ellen a jogosult ellenvetéssel élhet, amely az eljárás folytatásához is vezethet, annak részletesen tartalmaznia kell az ellenvetéshez szükséges minden körülményt, azaz a részletes tartalmi elemek meghatározása az ellenvetés benyújtására jogosult optimális informálását célozza. A tartalmi elemek ezen kívül kettős funkcióval bírnak, mivel a büntetőparancs ellenvetés esetén vádiratként szolgál, ellenvetés hiányában pedig jogerős ítéletként.⁴⁸³ Amennyiben a terhelt a magánfél polgári jogi követelését elismeri, azt a büntetőparancsban meg kell jelölni. Az el nem ismert követelést polgári útra kell terelni. A büntetőparancsot haladéktalanul írásban közölni kell.

Gilliéron megfogalmazásában „*A büntetőparancs egy halasztó hatályú, feltételes büntetőjogi felelősségre vonatkozó döntés.*”⁴⁸⁴ *Riklin* szerint „*provizórikus ítélet a büntetés ideiglenes kiszabásával.*”⁴⁸⁵

Ellene a terhelt, az érintett harmadik személy, valamint a tartományi vagy szövetségi fő- és legfőbb ügyészség a közléstől számított tíz napon belül a büntetőparancsot kibocsátó ügyészségnél írásban ellenvetéssel élhet. A felülvizsgálati eljárástól eltekintve ez az egyetlen jogorvoslati lehetőség. Az

⁴⁸⁰ Az átszámítás az anyagi jogi rendelkezések alapján történik (Art. 36 Abs. 1 S.2, Art. 39 Abs.2 StGB)

⁴⁸¹ SCHMID: i.m. Rn. 1354

⁴⁸² GILLIÉRON: i.m. 46. o.

⁴⁸³ RIKLIN: *StPO Kommentar* i.m. Art. 353. Zu Abs. 1 Rn.1

⁴⁸⁴ GILLIÉRON: i.m. 47. o.

⁴⁸⁵ RIKLIN: *StPO Kommentar* i.m. Art. 354. Zu Abs. 1 Rn.3

eseteknek azonban csak kevesebb, mint 10%-ában került sor rá.⁴⁸⁶ A többi jogosulttal ellentétben a terheltnek nem kell indokolnia az ellenvetést. Ellenvetés esetén az ügyész nincs kötve a korábbi büntetőparancshoz, sem a tényállás, sem a kiszabandó szankció meghatározása körében. Az ügyész ebben az esetben újra elkezd foglalkozni az esettel és utólagosan bizonyítást folytathat le amelynek keretében az ellenvetést benyújtó személyt kihallgathatja. A bizonyítás alapján a kódex az ügyésznek négy döntési lehetőséget biztosít: fenntartja a büntetőparancsban foglaltakat, megszünteti az eljárást, új büntetőparancsot bocsát ki, vagy vádat emel.

Az első esetben a korábbi büntetőparancs vádiratként funkcionál, és az ügyész az iratokat haladéktalanul megküldi az elsőfokú bíróságnak. Sajátos szabály, hogy ha az ellenvetést benyújtó a tárgyaláson nem jelenik meg, védője nincs és nem menti ki magát, akkor az ellenvetést visszavontnak kell tekinteni és a büntetőparancs jogerőre emelkedik. A bíróság az általános szabályok szerint nyilvános és szóbeli tárgyaláson dönt az ügyben, kivéve, ha az ellenvetés csak az eljárási költségekre, kártérítésre vagy egyéb mellék jogkövetkezményekre vonatkozik, mert akkor a bíróság írásbeli eljárást folytat le. A bíróság a tárgyaláson először formai kérdéseket vizsgál, azaz, hogy a büntetőparancs és az ellenvetés megfelelnek-e a törvényi feltételeknek. Az ügyész további lehetősége az eljárásnak az általános szabályok szerinti megszüntetése.

A korábbi büntetőparancstól eltérő, új büntetőparancs kibocsátására vagy vádemelésre szintén csak a bizonyítás alapján megváltozott új ténybeli és/vagy jogi helyzetre tekintettel kerülhet sor. Ez három következményt von maga után: 1) más büntetés/intézkedés kiszabása tűnik alkalmasnak, vagy a kiszabott büntetés/intézkedés mértéke nem megfelelő; 2) eltérő minősítés megállapítására kerül sor; vagy 3) új bűncselekmény elkövetése válik ismertté.

Új büntetőparancs esetén a külön eljárásra vonatkozó szabályok alapján kell ismét eljárni, vádemelés esetén pedig az általános szabályok szerint folytatódik az eljárás.

⁴⁸⁶ RIKLIN: *StPO Kommentar* i.m. Art. 353. Zu Abs. 1 Rn.1

5.2.3. Kihágások esetén folytatott eljárás

A svájci büntetőjog trichotóm rendszerű, mivel a büntettek és vétségek mellett tartalmazza a kihágások kategóriáját is. A kihágások a pénzbírsággal büntetendő cselekmények (Art. 103 StGB). A kihágások esetére alkalmazandó rendelkezéseket a jogalkotó mindössze egyetlen szakaszban foglalta össze, mivel elbírálásukra – utaló szabállyal – a büntetőparancsra vonatkozó szabályok „ésszerű” alkalmazását rendelte (*Übertretungsstrafverfahren, Art. 357 StPO*). Riklin megfogalmazásában „szintén egy egyszerűsített eljárásról van szó, amely a legkisebb súlyú büntetendő cselekményeket kívánja hatékonyan és gyorsan – egy írásbeli büntetőparancs kibocsátása révén – elbírálni.”⁴⁸⁷ Lényeges különbség azonban, hogy annak kibocsátására – a kantonok döntése alapján – vagy az ügyész, vagy helyette a közigazgatási hatóság rendelkezik hatáskörrel.⁴⁸⁸ A kiszabható pénzbírság legmagasabb összege 10.000 CHF vagy a terhelt beleegyezésével helyébe léphet legfeljebb 360 óra közérdekű munka. Az egyéb büntetőjogi jogszabályok azonban annak maximumát magasabb összegben is meghatározhatják.

5.3. Olaszország

Az olasz büntetőparancs célja – hasonlóan az előbb bemutatott német és svájci megoldáshoz – a legegyszerűbb megfogalmazás szerint a kisebb súlyú bűncselekmények minimális ráfordítással történő lehető leggyorsabb elbírálása (*Procedimento per decreto, Art. 459-464 c.p.p.*).⁴⁸⁹ A büntetőparancs az olasz büntetőeljárásnak is tradicionális jogintézménye. Gyökerei egészen a XIV. század végén megjelenő inkvizitórius sommás eljárásig nyúlnak vissza (*summariet de plano*).⁴⁹⁰ A mai szabályozáshoz hasonló tartalommal már az 1913. évi kódexben megjelent,⁴⁹¹ amelyet az 1930. évi Codice Rocco átvett,

⁴⁸⁷ RIKLIN: *StPO Kommentar* i.m. Art. 357. Zu Abs. 1 Rn. 1

⁴⁸⁸ A szövetségi kódex alapján a kantonok maguk határozzák meg, hogy a bírósági szervezetről szóló törvényükben a kihágásokat az ügyész vagy közigazgatási hatóság hatáskörébe utalják (Art. 17 StPO).

⁴⁸⁹ CORVI, Paola: *Procedimento per decreto*. In: SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Dizionario sistematico, Procedura penale*. Il Sole 24 Ore, Milano, 2008, 630. o.

⁴⁹⁰ VITALE, Alessandro: *Il procedimento per decreto penale di condanna*. In: APRILE, Ercole – CATULLO, Francesco (a cura di): *Giuda ai procedimenti penali speciali*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2007, 335. o.; DI ALMA, Marco Maria: *Decreto penale di condanna*. In: FILIPPI, Leonardo (a cura di): *Trattato di procedura. Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2008, 436. o.

⁴⁹¹ Elsőként az 1908. évi eritreai kódex tartalmazta

majd az 1988. évi reform is megtartott. Habár az idők folyamán az alkalmazás feltételei változtak, lényegi jellemzői azonban változatlanul megmaradtak.⁴⁹² Egyik ilyen fő ismérve, hogy sem előzetes tárgyalásra, sem bírósági tárgyalásra nem kerül sor. Másrészt pedig csak pénzbüntetés kiszabása esetén alkalmazható,⁴⁹³ ezért igénybe vételére csak szűk körben van lehetőség. További sajátosság, hogy a terhelt számára jelentős kedvezményt tartalmaz, mivel az ügyész a törvényi minimum szerinti büntetés legfeljebb feléig csökkentett mértékét indítványozhatja. Az ügyész a nyomozás befejezését követően az iratok alapján indítványozza a nyomozási bírónál a büntetőparancs kibocsátását, amelynek ha a bíró helyt ad, érdemben lezárja az eljárást és csökkentett mértékű pénzbüntetést szab ki.⁴⁹⁴ A jogintézmény alkalmazási körét 1999-ben a Legge Carotti a magánindítványra büntetendő cselekmények esetére is kibővítette.

5.3.1. Alkalmazási feltételek

A jogintézmény kulcsszereplője az ügyész, aki szabad mérlegelés alapján indítványozhatja a büntetőparancs kibocsátását akár hivatalból üldözendő, akár magánindítványra büntetendő bűncselekmények esetében.⁴⁹⁵ Az ügyész csak pénzbüntetés vagy pénzbüntetésre átváltott szabadságvesztés kiszabását indítványozhatja. Az eljárás alkalmazásának időbeli korlátja, hogy a terhelt bűnügyi nyilvántartásba vételétől hat hónap még nem telt el.⁴⁹⁶

Az első fokon eljáró hivatásos bíró vagy bírói tanács (il Tribunale) hatáskörébe tartozó, hivatalból üldözendő bűncselekményekre a jogalkotó további feltételt nem szab meg. A magánindítványra üldözendő bűncselekmények közül a békebíró hatáskörébe tartozó bűncselekmények esetén az eljárás azonban nem alkalmazható, mivel a békebíró eljárása során – a jogintézmény sajátosságaiból fakadóan – a külön eljárások kizártak. A „Legge Carotti” az első fokon eljáró egyesbíró jogintézményének bevezetése

⁴⁹² DI ALMA: i.m. 436–437. o.

⁴⁹³ CRISTOFANO: i.m. 263. o.

⁴⁹⁴ CORVI: Procedimento per decreto i.m. 630. o.

⁴⁹⁵ Az utóbbinál feltétel, hogy a magánindítványt előterjesztő sértett a magánindítványt joghatályosan terjessze elő és ne ellenezze a büntetőparancs szerinti eljárást.

⁴⁹⁶ A bűnügyi nyilvántartásba történő vétel alanyi – azaz a terheltre vonatkozó – feltételét meg kell különböztetni az eljárás tárgyi – azaz a bűncselekmény bűnügyi nyilvántartásba történő beírásának – feltételétől.

során lehetővé tette a hatáskörébe tartozó bűncselekmények esetére a büntetőparancs alkalmazását.

Az ügyész által indítványozható pénzbüntetés vagy pénzbüntetésre átváltozatható szabadságvesztés alapján a bűncselekmények széles köre szóba jöhet: csak pénzbüntetéssel fenyegetett bűncselekmények (multa vagy ammenda), alternatív pénzbüntetéssel vagy szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények (multa és reclusione vagy ammenda és arresto), vagy csak szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények (arresto vagy reclusione), ha a pénzbüntetésre történő átváltoztatás feltételei fennállnak.⁴⁹⁷ A szabadságvesztés pénzbüntetésre történő átváltoztatása legfeljebb hat hónap tartamú szabadságvesztés kiszabása esetén lehetséges. A kizárólag szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén további feltétel, hogy nem állhatnak fenn az átváltoztatást törvényben kizáró okok.

A jogintézmény a terhelt számára a büntetés csökkentett mértékén túl egyéb előnyökkel is jár: a bűnösséget kimondó büntetőparancs nem jelenti az eljárás során felmerülő bűnügyi költségek megfizetésére kötelezést; nem lehet mellékbüntetések kiszabni; a büntetőparancs polgári vagy közigazgatási eljárásban joghatással nem rendelkezik.

5.3.2. Az eljárás menete

A nyomozás az általános szabályok szerint zajlik. A nyomozás befejezését követően a fenti feltételek fennállása esetén dönt az ügyész, hogy indítványozza-e a büntetőparancs szerinti eljárást. Az ügyész az indítvány előterjesztése során kettős értékelést végez. Egyrészt értékeli, hogy a nyomozás adatai alapján a terhelt büntetőjogi felelőssége megállapítható-e, azt követően pedig megvizsgálja, hogy a pénzbüntetés vagy az átváltoztatott szabadságvesztés, továbbá a pénzbüntetés csökkentett mértékének alkalmazása megfelelő-e. Az ügyész az indítványban kérheti a törvényben meghatározott legkisebb mértékű pénzbüntetés legalább felének kiszabását, illetve megjelölheti a büntetés mértékét.

⁴⁹⁷ CRISTOFANO, Livio A.: *I riti alternativi al giudizio penale ordinario*. Utet Giuridica Editore S.r.L., Torino, 2005, 269–270. o.; STORELLI, Florenzo: *I riti alternativi nel processo penale. Alla luce della più recente giurisprudenza*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2007, 221. o.

A büntetőparancs bírói kontrollját jelenti, hogy az ügyészi indítványt követően a nyomozási bíró bocsátja ki. Döntését kizárólag a nyomozás irataira alapozza⁴⁹⁸ A kódex taxatív felsorolja a büntetőparancs kellékeit. A nyomozási bíró vizsgálja egyrészt a terhelt büntetőjogi felelősségének fennállását, másrészt a büntetőparancs feltételeinek meglétét, és az indítványozott pénzbüntetés megfelelőségét. Az ügy iratait visszaküldi az ügyésznek, ha a büntetőparancs feltételei nem állnak fenn, vagy az ügyész által indítványozott pénzbüntetés túlzott mértékű, illetve nem megfelelő. Az ügyész által indítványozott büntetéstől azonban nem térhet el. Ha a bíró úgy ítéli meg, hogy a büntetőparancs feltételei fennállnak és az indítványozott büntetés megfelelő, akkor indokolt büntetőparancsot bocsát ki. A büntetés végrehajtását azonban felfüggesztheti.

A büntetőparancs ellen a közléstől számított tizenöt napon belül a terhelt és a pénzbüntetés megfizetésére polgári jog szabályai szerint kötelezett személy ellenvetéssel élhet. Ellenvetés esetén az eljárás az általános szabályok szerint folytatódik. Amennyiben a terhelt ellenvetéssel élt, azzal együtt indítványozhatja az ügy közvetlen eljárás (*giudizio immediato*), rövidített eljárás (*giudizio abbreviato*) valamint *patteggiamento* keretében történő elbírálását. Ha az ellenvetéssel együtt nem indítványozza valamelyik külön eljárást, a bíró a közvetlen eljárás szabályai szerint tárgyalásra idézi a vádlottat.

Az előzetes eljárás és a tárgyalás elkerülése, valamint a hat hónapos határidőnek köszönhetően ez az eljárás jelentős gyorsító hatással rendelkezik, másrészt a terhelt számára nagyfokú kedvezményeket tartalmaz.

6. Vádalku jellegű jogintézmények

Ismeretes, hogy a felek közötti megegyezésen alapuló eljárások az angolszász jogrendszerben gyökereznek. Ennek legelterjedtebb formája az Egyesült Államokban kialakult *plea bargaining* eljárás, amelyet „vádalku”-ként emlegetünk. A jogintézmény az ügyek általános elintézési formájává vált az USA-ban, a vádlottak mintegy 80–90%-át ítélik el ezen eljárás alapján, amely

⁴⁹⁸ TONINI: *Manuale breve* i.m. 562. o.

arány évtizedek óta változatlan. Ennek háttérében az amerikai büntetőeljárás speciális jellege áll.⁴⁹⁹ A vádalku kifejezés azonban több eljárást takar, éppen ezért nincs általánosan elfogadott fogalma az Egyesült Államokban.⁵⁰⁰ Az angolszász jogfejlődés hatással van a kontinentális alapokon nyugvó államok jogrendszerére, így az ott kialakult plea bargaining eljárás mintájára, az európai államok is megteremtették a „saját”, vádalku jegyeit többé-kevésbé magukon viselő, az eljárás alanyai között létrejövő, megállapodáson alapuló jogintézményeiket.

6.1. Németország – Megegyezés⁵⁰¹

A német vádalkuként emlegetett megegyezés („Absprache”, Verständigung, illetve german guilty plea)⁵⁰² évtizedek óta az egyik központi vitatéma mind a szakirodalomban, mind a gyakorlatban. A jogintézmény az 1960-as években jelent meg a gyakorlatban, azonban egészen 2009-ig nem került sor törvényi szabályozására, contra legem alkalmazták. A 2009. évi törvénybe iktatás egyrészt a folyamat végét, másrészt azonban új kezdetét jelentette. A gyakorlatban történő elterjedésének legfőbb oka az volt, hogy a jogintézmény a „büntetőeljárás időt és energiát megspóroló, jól bevált eszközévé” vált.⁵⁰³ A megegyezés azonban a titkosság homályából egyre inkább a nyilvánosság érdekkörébe került.⁵⁰⁴ A jogintézmény története három pilléren nyugszik, a témában elhíresült „Detlef Deal”-től⁵⁰⁵ kezdődően a Büntető Szenátus két

⁴⁹⁹ Lásd részletesen: FARKAS – RÓTH i.m. 371–374.o., KELEMEN Ágnes: A vádalku, illetve megegyezés az Amerikai Egyesült Államok igazságszolgáltatásában. *MJ*, 1993/1., 856–865.o.; FARKAS Ákos: Konszenzuális elemek a büntetőeljárásban. *MJ*, 1992/8., 509–511.o.; TARR Ágnes: A vádalku szabályozásának egyes kérdései. In: SZABÓ Krisztián (Szerk.): *Tanulmányok Dr. Kovács Andor Professor születésének 120. évfordulójára*. Debrecen, 2004, 145–160.o.; HERKE: *Megállapodások* i.m. 101.o., 104–119.o.; NAGY: *Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések* i.m. 40–56.o.

⁵⁰⁰ GRMELA Zoltán: Vádalku – az amerikai modell. *MJ*, 1993/5., 368.o.; NAGY Anita: A vádalkuról. *ÜL*, 2008/5., 19. o.

⁵⁰¹ A német szakirodalom a jogintézményre leginkább az „Absprache” – megállapodás – kifejezést használja. Tekintettel arra, hogy jogalkotó a „Verständigung – azaz megegyezés – szó használata mellett döntött, így adolgozatban én is ezt követem.

⁵⁰² HERKE: *Megállapodások* i.m. 102. o.

⁵⁰³ NIEMÖLLER, Martin – SCHLOTHAUER, Reinhold – WEIDER, Hans-Joachim: *Gesetz zur Verständigung im Strafverfahren. Kommentar*. Verlag C.H.Beck, München, 2010, Einleitung, 5.o.

⁵⁰⁴ SCHÜNEMANN, Bernd – HAUER, Judith: Absprachen im Strafverfahren. Zentrale Probleme einer künftigen gesetzlichen Regelung. *AnwBl* (7) 2006, 439. o. http://www.anwaltsblatt.de/archiv2/pdf/jahrgang_06/07-06.pdf (2009.11.01.)

⁵⁰⁵ DEAL, Detlef (alias WEIDER, Hans-Joachim): Der strafprozessuale Vergleich. „Mauschelhausen”. *StV* 1982, 545–552. o.

alapítéletén keresztül a törvénybe iktatásig. Az első cikkek a gyakorlatban való létezéséről, valamint annak nem csekély gyakorlati jelentőségéről szóltak.⁵⁰⁶ A szakirodalmi viták „karrierje” a fent idézett „Detlef Deal” cikk megjelenéséhez köthető, amely Weider tollából jelent meg álnéven.⁵⁰⁷ „*Szinte mindenki ismeri, szinte mindenki gyakorolja, csak senki nem beszél róla.*” – így jellemezte Weider a megállapodásokat 1982-ben.⁵⁰⁸ Jelentőségét mutatja, hogy a témát mind az 1990-ben, a 1994-ben és mind pedig a 2010-ben megrendezett Német Jogász Napok napirendre tűzte. Legutóbb 2010-ben a 68. Német Jogász Napok büntetőjogi szekciójának témája az eljárás gyorsítása volt, amelynek aktuális helyzetét és problémáit Kudlich összegezte. A tanulmány négy kérdéskört vizsgált a gyorsítás szempontjából, amelyek közül a második, „Megegyezés a büntetőeljárásban” cím alatt foglalkozott a jogintézménnyel.⁵⁰⁹

Míg a megegyezéseket az évek során a szakirodalom inkább ellenezte,⁵¹⁰ addig a BGH és a Szövetségi Alkotmánybíróság is mellettük foglalt állást,⁵¹¹ sőt ezen túlmenően a BGH ítéleteiben kialakította az irányadó gyakorlatot. A BGH két „klasszikusként” idézett döntése tekinthető a törvényi szabályozás alapjának. Az első a Negyedik Büntető Szenátus 1997. augusztus 28. napján kelt ítélete, amelyben a bíróság átfogó koncepciót, alapvető elveket határozott meg;⁵¹² a második pedig a Büntető Nagy Szenátus 2005. március 3. napján kelt határozata, amelyben a bíróság egységesítette az eltérő joggyakorlatot, legitimizálta az egyes legfelsőbb bírósági döntések alapján a bírói jogfejlesztést, továbbá felhívta a jogalkotót a kialakított elveknek megfelelő törvényi szabályozás megteremtésére.⁵¹³

⁵⁰⁶ HAUER, Judith: *Geständnis und Absprache*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2007, 48. o.

⁵⁰⁷ JAHN, Matthias – MÜLLER, Martin: Das Gesetz zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren – Legitimation und Reglementierung der Absprachenpraxis. *NJW* 2009, 2625. o.

⁵⁰⁸ DEAL: i.m. 545. o.

⁵⁰⁹ KUDLICH: i.m.C 29-62. o.

⁵¹⁰ SCHÜNEMANN: Absprachen i.m. (These 3.3., 171.o.)

⁵¹¹ SAAL, Agnes: *Absprachen im deutschen und polnischen Strafprozess. Eine rechtsvegleichende Darstellung des Konsensualverfahrens*. Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 2009, 54. o.

⁵¹² BGHSt 43, 195

⁵¹³ BGHSt 54, 40

Az Alkotmánybíróság első ízben 1987. január 27-i határozatában a jogintézmény alkotmányossága mellett foglalt állást.⁵¹⁴ Az Alkotmánybíróság a megegyezést alapvetően alkotmányosnak tartotta, „amennyiben a jogállami minimum garanciák érvényesülnek, valamint a büntetőeljárás a tisztességes eljárás és az önkény tilalma elveinek figyelembe vételével értelmezik”.⁵¹⁵ Második esetben a törvénybe iktatást követően 2011-ben hozott egyik ítéletében foglalkozott a jogintézménnyel, annak azonban csak egy aspektusával, a törvényi szabályozást alkotmányossági szempontból nem vizsgálta.⁵¹⁶ Ezt pótolta a 2013. március 19. napján kelt ítéletében, amelyben a szabályozást alkotmányjogi szempontból jóváhagyta.⁵¹⁷

A contra legem alkalmazás során nyilvánvalóvá vált, hogy akár bírói, akár törvényi tilalom a megegyezéseket nem szüntetheti meg. Egy ilyen tiltás nem vetne véget a gyakorlatban történő alkalmazásnak, sőt továbbra is egy, a „sötétségben” működő „jogellenes igazságszolgáltatást” eredményezne, azaz olyan állapotot hozna létre, amelyet senki sem szeretne. További érv volt a törvényi szabályozás mellett annak a negatív jelenségnek a kiküszöbölése, hogy az alsóbb fokú bíróságok a BGH kidolgozott útmutatásait a gyakorlatban korlátozottan követték. Így a gyakorlat által életre keltett, a felsőbbírószági gyakorlat által támogatott és elismert fejlődés visszafordíthatatlanná vált.⁵¹⁸ A jogalkotó a törvénybe iktatással korántsem oldott meg azonban minden problémát, nyitva hagyott néhány kérdést. Megállapítható azonban, hogy a megegyezés „vezérelveit” lefektette. Éles határvonalat húzott meg a legális-illegális, „fehér-fekete” között, továbbá nemcsak egyértelműen elválasztotta ezeket egymástól, hanem „szürke foltot” sem hagyott, amelyben az eljárás résztvevői saját érdekeiknek megfelelően szabadon rendelkeznének.⁵¹⁹ Weigend szerint „A törvényi elismerés beleilleszkedik az ún. »adminisztratív büntetőjog« általános irányvonalába, amelyben bürokratikus szabályok által

⁵¹⁴ BverG 1987, 2662. o.

⁵¹⁵ BVefG NJW 1987, 2663. o. In: MURMANN Uwe: Reform ohne Wiederkehr? – Die gesetzliche Regelung der Absprachen im Strafverfahren. ZIS (10) 2009, 526. o. <http://goedoc.uni-goettingen.de/goescholar/bitstream/handle/1/5864/Murmann.pdf?sequence=1> (2012.10.08.)

⁵¹⁶ BverfG Aktenzeichen 2 BvR 1464/11 NJW 2012, 1136.

⁵¹⁷ Urteil des BVerfG vom 19. 03.1013.

⁵¹⁸ MEYER, Frank: Zurück zur gesetzlichen Beweistheorie? Beobachtungen zu den Legitimationsanforderungen an eine künftige Abspracheverfahren. ZStW 3 (119) 2007, 633. o.

⁵¹⁹ NIEMÖLLER – SCHLOTHAUER – WEIDER: i.m. 6. o.

az eljárás kevesebb idő- és energiárfordítást igénylő módon és lehetőleg az érintettek beleegyezésével zajlik.”⁵²⁰

A BGH által kialakított elvek mentén – számos törvénytervezet követően – került sor a törvényi szabályozásra, azaz a német jogalkotó 2009. május 28. napján fogadta el „A megegyezés szabályozása a büntetőeljárásban” címmel a jogintézményt törvénybe iktató jogszabályt, amely 2009. augusztus 4-én lépett hatályba.⁵²¹ A törvényi szabályozás a német bíróságok által több mint 30 év alatt kifejlesztett gyakorlatot legitimálta. A jogalkotás során nem az volt a vitatott pont, hogy a megegyezés összeegyeztethető-e a német büntetőjog rendszerével, illetve hatályos rendelkezéseivel, hanem a törvényi szabályozás tartalma, annak keretei.

A szakirodalom a „Detlef Deal” óta mind a mai napig rendkívül gazdag, szinte már átláthatatlan és elsősorban a kritikai megközelítés jellemzi, azonban éppen a gyorsító hatása miatt a jogintézményre való igény elismert, és a törvényi szabályozás tekintetében egyetértés figyelhető meg.⁵²²

6.1.1. Megegyezés a törvényi szabályozás hatályba lépése előtt⁵²³

A gyakorlatban gyakran már a nyomozás során, de leginkább a tárgyalás megnyitása után, az eljáráson kívül informális tárgyalások folytak a védő, az ügyész és a bíró között. Az ügyészség és a bíróság szeme előtt az ügy egyszerűbb, gyorsabb elintézése lebegett, míg a terhelt és a védő a kiszabandó büntetés mértékének csökkentését, esetleg az eljárás megszüntetését kívánta elérni.⁵²⁴ Ezekben az esetekben a tárgyalás átlagosan ötven percnél nem volt hosszabb.⁵²⁵ *Schünemann* 1986/87-ben folytatott kutatása szerint az ügyeknek

⁵²⁰ WEIGEND, Thomas: Verständigung in der Strafprozessordnung - auf dem Weg zu einem neuen Verfahrensmodell? In: *Festschrift für Manfred Maiwald zum 75. Geburtstag*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2010, 829–831.o.

⁵²¹ Gesetz zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren vom 29. Juli 2009 (BGBl. I.S.2353)

⁵²² KNAUER, Christoph – LICKLEDER, Andreas: Die obergerichtliche Rechtsprechung zu Verfahrensabsprachen nach der gesetzlichen Regelung – ein kritischer Überblick. *NStZ* (7) 2012, 366. o.

⁵²³ Lásd részletesen: MISKOLCZINÉ JUHÁSZ BOGLÁRKA: Az opportunitás elvének érvényesülése Németországban: az ún. büntetőeljárás megállapodás kialakulása, szabályozása, valamint az alkalmazása során felmerülő problémák. *MJ*, 2014/6., 360–365. o.

⁵²⁴ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. 388. o.

⁵²⁵ FARKAS – ROTH: i.m. 418.o.

kb. 40%-a került elintézésre megegyezés alapján,⁵²⁶ míg ezt az arányt 2002-ben már 50% felettire becsülte.⁵²⁷

A törvényi szabályozást az ügyvédség fenntartással fogadta, annak ellenére, hogy a gyakorlatban éppen ők támogatták az alkalmazását,⁵²⁸ mivel az ügyvédek voltak azok, akik a 70-es és 80-as években minden törvényi hézagot, illetve az igazságszolgáltatás gyengeségeit kihasználva a Dealt az ügyfelek érdekében érvényre juttatták.⁵²⁹ A jogfejlődés során azonban a résztvevők felismerték az ilyen „homályban működő” eljárások veszélyeit. A büntetőjog által biztosított egyéb lehetőségek nem jelentenek megnyugtató megoldást a mindennapi munkamennyiség okozta túlterheltségre, mivel azok elsősorban a csekély súlyú bűncselekmények elintézési eszközei. Ezen túlmenően osztható *Kempf* azon álláspontja, hogy „*az eljárási jogok teljes körű érvényre juttatása, illetve a vádlott azon jogának biztosítása, hogy minden eljárásban az ügyét a hagyományos eljárás alapján bírálják el, az igazságszolgáltatás összeomlásához vezetne.*”⁵³⁰

6.1.2. A megegyezés gyakorlatban történő elterjedésének okai⁵³¹

Már az 1980-as évek elején – a jogintézmény kezdeti időszakában – a megegyezések háttérében a rendelkezésre álló erőforrások szűkössége állt és azóta is a pergazdaságossági szempontok a döntőek. Az eljárás elhúzódásához vezető általános okokon kívül⁵³² megemlítendő a védőknek a konfliktuskezeléshez való hozzáállása és a megegyezés egyre inkább „népszerű”-nek tekintése.⁵³³

Az elterjedés okainak vizsgálatánál meg kell említeni a megegyezés által az eljárás résztvevői számára nyújtott előnyöket, amelyek szintén ösztönzőleg hatnak. Ezeket *Peters* a „*do ut des*” – adok, hogy adj –

⁵²⁶ SCHÜNEMANN: Absprachen i.m. 439. o.

⁵²⁷ SCHÜNEMANN: Wohin treibt der deutsche Strafprozeß? *ZStW* (114) 2002, 27. o.

⁵²⁸ KEMPF, Eberhard: Gesetzliche Regelung von Absprachen im Strafverfahren? oder: Soll Informelles formalisiert werden? *StV* (5) 2009, 268.o.

⁵²⁹ WEIDER Hans Joachim: Der aufgewungene Deal.: *StraFo* 2003, 408.o.

⁵³⁰ KEMPF: i.m. 270. o.

⁵³¹ Lásd részletesen: HAUER: i.m. 49–55. o.; HILDEBRANDT: i.m. 43–53. o.; VIERING, Tobias: *Absprachen als verfahrensökonomische Lösung des Schuldachweisproblems im Strafverfahren. Voraussetzungen und Grenzen.* Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, Farnkfurt am Main, 2009

⁵³² Lásd II.2.2.

⁵³³ HAUER: i.m. 49–51. o.

fogalommal kitűnően szemlélteti. Az egyes előnyökre részletesen nem térek ki,⁵³⁴ a jogintézményt a hatályos szabályozás tükrében vizsgálom.

Lényeges befolyásoló tényező az olyan új – elsősorban gazdasági büntetőjog, környezetvédelmi büntetőjog körébe tartozó – tényállások, olyan új bűnözési formák – elsősorban a határon átnyúló bűnözés és a szervezett bűnözés – megjelenése, amelyek a megegyezések által jól kezelhetőek, így azok alkalmazására ösztönzőleg hatnak.⁵³⁵

További tényező az állam szerepvállalásának megváltozása is, amely mára nem csak autoritás, hanem a polgárai védelmét ellátó szolgáltató hatalom, amely egyre több feladatot vállal fel. A büntetőjogot egyre inkább a társadalmi problémák megoldásának, a szociális kontroll egyik eszközének tekintik, amelyet az állam gazdaságosan, ésszerűen és hatékonyan működtet. Ezeknek az összetett állami feladatoknak az ellátása gyors és bürokráciamentes megoldásokat igényel, amelyek egy informális adminisztratív rendszerhez vezetnek. Ebbe a rendszerbe kitűnően illeszkednek a konszenzusos modellek, így a vádalku jellegű eljárások.⁵³⁶

Szeretném hangsúlyozni azonban, hogy a fő ok, amire a megegyezések alkalmazása visszavezethető, az igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége, illetve a tárgyalat jogintézmény által nyújtott eljárást gyorsító, egyszerűsítő hatás révén a túlterheltség csökkentése.

6.1.3. Megegyezés a hatályos jogban

A szabályozás központi rendelkezése az Art. 257c StPO, amely – nem megfelelő helyen – az elsőfokú tárgyalásra vonatkozó rendelkezések között van elhelyezve, a bizonyítási eljárást követően, közvetlenül a perbeszéd előtt, így azt a téves benyomást kelti, hogy a megállapodásra csak a bizonyítási eljárást követően kerülhet sor.⁵³⁷ Ezen kívül a jogalkotó a

⁵³⁴ Lásd részletesen HERKE: *Megállapodások* i.m. 58–67. o.; HAUER i.m. 51–53. o., LÖFFLER, Jasmin: *Die Absprache im Strafprozess. Eine Analyse der Rechtsprechung des Bundesgerichtshofs*. TOBIAS-lib, Universitätsbibliothek, Tübingen, 2012, 16–21. o.

⁵³⁵ HILDEBRANDT: i.m. 48. o.

⁵³⁶ HILDEBRANDT: i.m. 54. o.; HAUER: i.m. 54-55. o.; FARKAS Ákos: A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának korlátai. In: HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa (Szerk.) *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században. Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2007, 90. o.

⁵³⁷ MEYER-GROßNER – CIERNIAK: i. m. § 257c Rn 1

nyomozásra és a tárgyalás előkészítésére vonatkozó rendelkezések közé is elhelyezett a későbbi – kizárólag tárgyaláson létrehozandó – megállapodás létrejöttét elősegítő részletszabályokat (Art. 160b, 202a, 212, 257b StPO). A jogalkotó a megállapodás törvényi definícióját nem adta meg, hanem a jogintézmény lényegét alkotó elemeket határozta meg. Szándékoltan a „megegyezés” (Verständigung) kifejezést használta, kerülve az irodalomban elterjedt „megállapodás” (Absprache) elnevezést annak érdekében, hogy a megegyezés alapján hozott ítélet ne „egy szerződés alapján kötőerővel rendelkező megállapodásnak” tűnjön.⁵³⁸ A szakirodalomban azonban továbbra is az Absprache kifejezés használata a jellemző.

Az alapvető szabályokat a megegyezés tárgyára, létrejöttére és következményeire vonatkozó rendelkezések tartalmazzák, amely szerint „A bíróság az arra alkalmas esetekben az eljárás résztvevőivel a következő rendelkezések szerint az eljárás lefolytatásáról és eredményéről megegyezhet” (Art. 257c Abs.1 StPO). További feltétel a terhelt beismerő vallomása. A bíró javaslatot tesz az eljárás résztvevői felé, azaz a kiszabandó büntetés felső és alsó határát határozza meg (a büntetés pontos mértékét nem szabhatja meg), amely kötőerővel bír, ha azt a megegyezésben résztvevők elfogadják.

A jogalkotó nem fejt ki, hogy kit ért az „eljárás résztvevői” fogalom alatt. A törvény indoklása utal arra, hogy mindazok, akik az StPO alapján eljárási jogokkal rendelkeznek, így az eljárás alanyaiként az eljárásban közreműködhetnek, illetve közre kell működniük és ezért az eljárás alakítására hatással lehetnek.⁵³⁹ A következő bekezdés szerint „a megegyezés akkor jön létre, ha a bíróság ajánlatát a vádlott és az ügyészség elfogadja”. Ebből következik, hogy a megegyezés szükségszerű résztvevői a bíró, a vádlott és az ügyész.⁵⁴⁰ Védő közreműködése nem szükséges. A tanú, illetve a szakértő nem alakítói az eljárásnak, ezért a megegyezés szempontjából nem tekinthetőek az eljárás

⁵³⁸ BT-Drucks. 16/12310, Gesetzentwurf der Bundesregierung. Entwurf eines Gesetzes zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren. <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/123/1612310.pdf> (2010.10.09.) 8. o.

⁵³⁹ BT-Drucks. 16/12310 i. m. 11. o.

⁵⁴⁰ NIEMÖLLER: Verständigung § 257c. Rn, 15. In: NIEMÖLLER – SCHLOTHAUER – WEIDER: i. m. Rn. 15.

résztevőinek. A sértettre ugyanez vonatkozik, mivel a tájékoztatáshoz, illetve védelmére szolgáló jogok révén nem vehető figyelembe, mint résztvevő.

A jogalkotó nem köti a jogintézmény alkalmazását a bűncselekmény súlyához, ennek következtében akár a legsúlyosabb esetekben is van rá lehetőség. A jogalkotó az „arra alkalmas esetekben” tág, határozatlan fogalmat használja. A gyakorlatban az eset egyedi körülményei alapján határozható meg, hogy alkalmas-e az ügy a megegyezésre.⁵⁴¹ A törvény indoklása ezen túl – kifejezetten utalva a BGH Nagy Szenátusának a döntésében foglaltakra – a túl gyorsan, korán kötött megegyezést tiltja, azaz a bíróságnak először a vádiratban foglaltakat az iratok alapján meg kell vizsgálnia. A gyakorlatban a hosszú, nehezen bizonyítható esetek kerülnek előtérbe, illetve a vádlott bűncselekmény elkövetése utáni magatartása jut szerephez, pl. ha a sértettnek kárjótételt tud nyújtani.⁵⁴²

A törvény megkülönbözteti az eljárás további lefolytatására és annak eredményére vonatkozó megegyezést. Az előbbi lehetőséget nyújt arra, hogy az eljárás minden szakaszában-, elsősorban időt és ráfordítást spóroló elintézési módok szóba kerüljenek.⁵⁴³ Az eljárás eredményéről való megegyezés a jogintézmény központi rendelkezése. A kezdeményezés joga mindkét esetben a bíróé, aki az eljárás további menetéről, illetve az eljárás eredményéről az eljárás résztvevőivel megegyezhet. A jogi hatással bíró megállapodásnak a tárgyaláson kell létrejönni, a nyomozás során kötött megállapodás csak annak előkészítése lehet, abban a bíróság nem vesz részt.⁵⁴⁴ A megegyezés tárgya taxatív meghatározott, így elsősorban a kiszabandó jogkövetkezményekre, azaz az ítélet tartalmára és a hozzátartozó határozatokra (főleg a büntetés nemére és mértékére, kötelezések meghatározására) irányulhat, nem lehet tárgya azonban a bűnösséget kimondó

⁵⁴¹ BT-Drucks. 16/12310 i.m. 13. o.

⁵⁴² BURHOFF, Detlef: Regelung der Verständigung im Strafverfahren. ZAP (23) 2009, http://www.burhoff.de/insert/?/veroeff/aufsatz/zap_F22_S477.htm (2009.11.02.) IV. Geeignete Fälle

⁵⁴³ StPO 160b §a vádemelés során: „Az ügyész az eljárás állását az eljárás résztvevőivel megvitathatja, ha az alkalmasnak tűnik arra, hogy az eljárás további lefolytatását segítse. A megbeszélés lényegi tartalmát jegyzőkönyvbe kell foglalni.” Az StPO 202a § ugyanezt a lehetőséget biztosítja a bírónak a tárgyalás megnyitásáról való döntés során, a tárgyalás előkészítése során a tárgyalás megnyitása után, illetve a 257b § a tárgyaláson.

⁵⁴⁴ BURHOFF: Regelung der Verständigung i.m. III. Gesetzsystematik, 2. Verständigung in der Hauptverhandlung

ítélet, a jogorvoslati jogról való lemondás, illetve nem szabható ki javító- és biztonsági intézkedés. Tárgya lehet egyéb eljárási intézkedés, valamint a résztvevők eljárási cselekményei (pl. kiterjedhet az eljárás megszüntetésére, az okozott kár megtérítésére, bizonyítási indítványról való lemondásra).

A bíró a megegyezés során az eset összes körülményeit és a büntetés kiszabási szempontokat figyelembe véve, szabad mérlegelése alapján határozza meg az általa kiszabandó büntetés felső és alsó határát.

Lényeges és sokat vitatott kérdés a megegyezés során kiszabható büntetés mértéke. A „szankció olló” fogalmát az általános eljárási szabályok alapján kiszabandó büntetés és a megegyezés alapján kiszabandó büntetés mértéke közötti különbségre használja egységesen mind az irodalom, mind a felsőbb bírósági gyakorlat. A „hírhedt szankció olló” nem lehet túl nagyra nyitott.⁵⁴⁵ A BGH sokat hivatkozott 2005. március 3-i döntésében kifejti, hogy a büntetések mértéke között nem lehet olyan nagy a különbség, hogy az a büntetés kiszabás elveivel összeegyeztethetetlen legyen és a beismerés miatti büntetés csökkentése már ne legyen elfogadható.⁵⁴⁶ A BGH elutasítja a büntetés mértékének matematikai alapon történő kiszámítását, a gyakorlatban azonban a megegyezés alapján kiszabott büntetés elfogadott mértéke 20-30 % között van (pl. megegyezés során 3 évig tartó szabadságvesztés, anélkül legfeljebb 4 évig tartó szabadságvesztés), a felével vagy még többel történő emelés (pl. 5 és fél év 3 év helyett) nem elfogadható és így jogellenes.⁵⁴⁷

A büntetési tétel alsó határának hiánya nem alapozza meg a revíziót, mivel hiányzik a vádlott fellebbezési szándéka, hiszen az alsó határ meghatározása elsősorban az ügyész érdekeit szolgálja.⁵⁴⁸ Ez azonban vitatható, hiszen a vádlottat a megállapodáshoz történő hozzájárulása során nemcsak a büntetési tétel felső határa befolyásolja. A vádlott abból indul ki, hogy a kiszabandó büntetés jelentősen a felső határ alatt várható. Annak eldöntése során azonban, hogy megéri-e számára a megállapodás vagy

⁵⁴⁵ MEYER-GROßNER-CIERNIAK: i.m. § 257c Rn.19

⁵⁴⁶ BGHSt 50, 40

⁵⁴⁷ MEYER-GROßNER, Lutz – CIERNIAK, Jürgen – SCHWARZ, Otto: *Strafprozessordnung. Mit GVG und Nebengesetzen*. Verlag C.H. Beck, München, 53. Auflage 2010, § 257c Rn 19

⁵⁴⁸ BeckRS 2010, 27851

vállalja-e inkább a büntetőeljárás teljes lefolytatását, szükséges tudnia a legkedvezőbb büntetés konkrét mértékét.⁵⁴⁹

Lényeges feltétel a vádlott beismerő vallomása. A törvény nem szól a beismerő vallomás minőségéről, azonban – amint azt a BGH irányelveiben már rögzítette – csak a minősített, azaz a bűnösségre is kiterjedő, részletes beismerő vallomás képezheti alapját a megállapodásnak. A formális, tartalom nélküli, csak a kedvezőbb szankció reményében tett beismerő vallomás nem értékelhető. A bíróságnak a beismerő vallomás hitelt érdemlőségét minden esetben vizsgálnia kell, ez a kötelezettség a bíróság tényállás felderítési kötelezettségéből is ered.

A megegyezés során az első lépésben a bíró ismerteti a megegyezés általa elfogadható tartalmát, mérlegelés alapján megadhatja a büntetés felső és alsó határait. A második lépésben a bíró „ajánlatára” az eljárás résztvevői kifejtetik véleményüket. A harmadik lépésben, ha a vádlott és az ügyész a bíró javaslatával egyetért, létrejön a megegyezés. Az egyetértés formája kötetlen, azaz lehetséges szóban vagy írásban, de a hallgatólagos beleegyezés is elfogadott.⁵⁵⁰

A bíró tájékoztatási kötelezettsége lényeges eleme a jogintézménynek. A bíró még a megegyezés létrejötte előtt köteles tájékoztatni a vádlottat annak törvényi feltételeiről, valamint a megegyezésben foglaltaktól való eltérés törvényi lehetőségeiről. A kioktatás alapján tud a vádlott megalapozottan dönteni arról, hogy elfogadja-e a bíró ajánlatát.

A megegyezés a résztvevőkre kötelező erővel bír. Ez alól két esetben van kivétel. Egyrészt, ha lényeges jogi vagy ténybeli körülményeket nem vettek figyelembe, vagy újak merültek fel, és ezért a bíróság meg van győződve arról, hogy a kilátásba helyezett büntetési tételkeret nem felel meg a bűncselekmény súlyának vagy a bűnösség fokának. Másrészt, ha vádlott további eljárási magatartása nem felel meg a bíróság által alapul vett prognózisnak. A bíróságnak a megegyezéstől való eltérésről a résztvevőket haladéktalanul tájékoztatnia kell.

⁵⁴⁹ LEIPOLD, Klaus: Neueste Rechtsprechung zur Verständigung im Strafverfahren, *NJW-Spezial* (24) 2010, 760.o.

⁵⁵⁰ BURHOFF: Regelung der Verständigung i.m. VII. Zustandekommen der Verständigung

A megegyezés menetének lényeges elemeit, annak tartalmát és eredményét jegyzőkönyvbe kell foglalni. A jogalkotó a jegyzőkönyvbe foglalást a jogintézmény egyik legfontosabb „építőkövének” tekinti.⁵⁵¹ Egyrészt annak igazolására szolgál, hogy a megállapodásra a rendelkezések betartása mellett került sor, másrészt egy esetleges jogorvoslati eljárásban a jegyzőkönyv alapján a megegyezés felülvizsgálható.

6.1.4. Az Alkotmánybíróság állásfoglalása

Jelentős lépésnek tekinthető, hogy a törvénybe iktatást követően a Szövetségi Alkotmánybíróság 2013. március 19. napján kelt ítéletében a szabályozást alkotmányjogi szempontból jóváhagyta,⁵⁵² amely döntést feszültséggel teljes várakozás előzött meg.⁵⁵³ Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a jogintézmény megfelel a GG-ben deklarált alapelveknek,⁵⁵⁴ a törvényi rendelkezéseknek gyakorlatban történő be nem tartása, illetve mellőzése azonban még nem teszi azt alkotmányellenessé. A döntésben a törvényi rendelkezések folyamatos felülvizsgálata mellett és a törvényi rendelkezések megkerülésével kötött, az ún. informális megállapodások ellen foglalt állást, valamint az egyes rendelkezéseket részletesen elemezte.⁵⁵⁵ A jogintézmény elterjedésének okaként említette az Alkotmánybíróság a bíróságok folyamatosan növekvő munkaterhét, az StGB-n kívüli büntetőjogi rendelkezések számának növekedését, valamint az ügyeknek, illetve magának a büntetőeljárásnak az egyre bonyolultabbá válását.⁵⁵⁶ A döntést azonban számos kritika is érte, amelyek közül a legfontosabb, hogy a BVerfG éppen arra nem adott választ, hogy a megállapodás miért felel meg a GG-ben deklarált alapjogoknak. Annyit állapított meg csupán, hogy *„a jogintézmény azt a veszélyt hordozza magában, hogy az alkotmányjogi rendelkezések nem*

⁵⁵¹ BT-Drucks. 16/12310 i.m. 15. o.

⁵⁵² Urteil des BVerfG vom 19. 03.1013.

⁵⁵³ CASPARI, Stefan: Deal or no Deal – ohne größere Veränderungen wird es nicht gehen. *DRiZ* (01) 2013, 9.o.

⁵⁵⁴ A BVerfG tételesen rögzíti, hogy mely alapelveknek felel meg. Lásd részletesen: LOCKER, Tobias: *Die Verständigung im Strafverfahren. Im Lichte des Urteil des BVerfG vom 19.03.2013.* GRIN Verlag GmbH, 2013, 12.o.

⁵⁵⁵ Lásd részletesen: LOCKER: i.m. 12-17.o.

⁵⁵⁶ CASPARI, Stefan: Verständigung? Wenn’S Recht ist...: *DRiZ* (5) 2013, 160. o.

„*érvényesülnek teljes körűen.*”⁵⁵⁷ Továbbá nem adott a jogalkotónak semmilyen iránymutatást a továbbfejlesztésre vonatkozóan. *Beulke* és *Stoffer* a döntést „*az alkotmányos rendelkezések, a törvényi szabályozás és hiányosságot mutató gyakorlat közötti egyensúlyozás dokumentuma*”-ként⁵⁵⁸ értékeli, míg *Knauer* szerint bár nem teljesen kiábrándító a döntés, korántsem megnyugtató, így összegzésként „*egy kicsit üstdobütés, egy kicsit papírtigris*”-ként értékeli.⁵⁵⁹ A döntés kettőssége mellett foglal állást *Kudlich* is.⁵⁶⁰ Összességében elmondható, hogy megnyugvás, gyógyír helyett inkább további vitákra nyújt alapot.

6.1.5. A megegyezés gyakorlatára vonatkozó kutatások⁵⁶¹

A megegyezésekre vonatkozóan több empirikus kutatást végeztek, azonban ezek módszerüket, fogalomhasználatukat, reprezentativitásukat, és a kutatás súlypontját tekintve eltérőek. Statisztikai adatok híján érdemes mégis áttekinteni ezeknek a vizsgálatoknak az eredményeit, hogy a jogintézmény gyakorlatban való működéséről minél teljesebb képet kapjunk.

*HASSEMER ÉS HIPPLER KUTATÁSA (1986)*⁵⁶²

Raimund Hassemer és Gabriele Hippler 1986-ban összesen 23, elsősorban kábítószer bűnözéssel és gazdasági büntetőjoggal foglalkozó jogászt (bíró, ügyészt, védőt) kérdezett meg. A kutatást figyelemfelkeltő célból készítették, a

⁵⁵⁷ STUCKENBERG, Carl Friedrich: Zu verfassungsmäßigkeit der Verständigung im Strafverfahren. *ZIS* (4) 2013, 216–19.o.; LOCKER: i.m. 17.o.

⁵⁵⁸ BEULKE, Werner – STOFFER, Hannah: Bewährung für den Deal? Konsequenzen des BVerfG-Urteils vom 19.März 2013 für Verständigungspraxis in deutschen Gerichtssälen. *JZ* (13) 2013, 662–673.o.

⁵⁵⁹ KNAUER, Christoph: Die Entscheidung des BVerfG zur strafprozessualen Vertsändigung (Urteil vom 19.3.2013 – 2 BvR 2628/10 – 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11, *NStZ* 2013, 295) Paukenschlag oder Papiertiger). *NStZ* (8) 2013, 433–436. o.

⁵⁶⁰ KUDLICH, Hans: Grenzen der Verfassungsgerichtsbarkeit – die Entscheidung des BVerfG zur strafprozessualen Verständigung. *NStZ* (7) 2013, 37–382. o.

⁵⁶¹ Lásd összefoglalóan a kutatásokról HIDEBRANDT, Lars: *Gesetzliche Regelung der Verständigung im Strafverfahren. Kann der Strafprozess im Geiste der StPO von 1877 durch den Gesetzgeber gerettet werden?* Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2010, 33–42.o.; PETERS: i.m. 10–16. o.; NIEMZ, Susanne: *Urteilsabsprachen und Opferinteressen – in Verfahren mit Nebenklagebeteiligung.* Nomos Verlagsgesellschafts. Baden-Baden, 2011, 39–53. o.; ALTENHAIN, Karsten – DIETMEIER, Frank – MAY, Markus: *Die Praxis der Absprachen in Strafverfahren. in Strafverfahren.* Nomos Verlagsgesellschaft. Baden-Baden, 2013, 12–15. o.; valamint FRANKENBERG, Kiyomi v.: *Grundlagen konsensualer Konfliktlösungsprozesse. Eine empirische Analyse von Konsensbildungsprozessen in abgesprochenen Wirtschaftsstrafverfahren.* wvb Wissenschaftlicher Verlag Berlin, 2013, 36–50. o.

⁵⁶² HASSEMER, Raimund – HIPPLER, Gabriele: Informelle Absprachen in der Praxis des deutschen Strafverfahrens. *StV* 1986, 360–363. o.

megegyezések előfordulásáról és lefolytatásáról történő ideiglenes információk szerzése végett⁵⁶³. A kutatás kvalitatív jellegű, nyitott kérdőíves módszeren alapult. A megkérdezettek közül csupán négy szerint nem került sor megegyezésre a gyakorlatban, míg a többiek igenlő választ adtak. Az előfordulási arányt tekintve a ritkától a gyakori alkalmazásig terjedt a skála. Az alkalmazás okaként a határidők szorítását, a munkaterhet – amelynek háttérében gyakran bizonyítási nehézségek állnak – jelölték meg. A megkérdezettek egyetértettek abban, hogy fontosnak tartották a terhelt megegyezésben betöltött szerepét, és erre tekintettel érdekelte tételét. A védők a terhelt pozitív hozzáállását tapasztalták, az egyezség lehetőségéről azonban csak védőjüktől értesültek, sem a bíró, sem az ügyész nem adott arra vonatkozó információt. A terhelt részéről az egyezség rendszerint a beismerő vallomás megtételében, a jogorvoslati jogról való lemondásban állt, annak ellentételezéseként az elkövetői alakzat módosítása, a bűncselekmény enyhébben minősülő esetének megállapítása, vagy leggyakrabban az eljárás Art. 153 StPO és az azt követő §-ok szerinti megszüntetése állt. A kutatás összegzésként megállapította, hogy az 1982-ben „felfedezett” jogintézmény elterjedt, azonban nem töretlenül és nem az eljárás összes szereplője alkalmazza.

*SCHÜNEMANN KUTATÁSA (1986/87)*⁵⁶⁴

Bernd Schünemann a Mannheimi Egyetem keretén belül készített átfogó kutatása a megegyezések formáit és gyakoriságát vizsgálta. Az 1590 bírónak, ügyésznek és védőnek kiküldött kérdőívekre a megkeresettek 77%-a adott értékelhető választ, amelynek 54 %-a szerint a megegyezés szokásos gyakorlat volt a büntetőeljárásban. Az ítéletek 16%-a, az Art. 153a StPO alapján történő eljárás megszüntetésének pedig 27%-a alapult a felek közötti informális

⁵⁶³ FRANKENBERG: i.m. 37. o.

⁵⁶⁴ A kutatás eredményeit Schünemann nem publikálta, azokra Siolek, akinek a kézirat rendelkezésére állt, disszertációjában hivatkozott: SIOLEK, Wolfgang: *Verständigung in der Hauptverhandlung*. Baden-Baden, 1993, 26–28. o. In: HILDEBRANDT: i.m.: lábjegyzet 153.; FRANKENBERG: i.m. 39. o.; Maga Schünemann az 1990-ben megrendezett 58. Német Jogász Napokon elhagzott előadást tartalmazó kötetben megjelent tanulmányában hivatkozott a kutatásra, annak eredményeit bemutatta. Schünemann azt nyilatkozta, hogy a kutatás „Absprachen im Strafverfahren” címmel fog a Carl Heymanns-Verlag által megjelenni – In: SCHÜNEMANN: Gutachten B für den 58. DJT lábjegyzet I – erre azonban nem került sor. Schünemann a fenti tanulmány 17–19. oldalán részletesen hivatkozik a kutatásra.

egyezségeken. Míg a gazdasági büntetőügyekben az ítéleteknek mintegy 27%-a zárult megegyezés alapján, a többi eljárásban ez az arány csak 18%-ra volt tehető. Schünemann feltételezte azonban, hogy ez az arány a gyakorlatban az előbbi értékeknél magasabb, és az összes eljárásban kb. 20-30%-ra tehető. A leggyakrabban a gazdasági, kábítószer, közlekedési és bagatell ügyek esetében alkalmazták. A megegyezések jellemzően egyrészt a terhelt és a védelem részéről a beismerő vallomás tételére, a kárjövátételre, a bizonyítási indítvány előterjesztéséről való lemondásra, illetve a jogorvoslatról való lemondásra irányultak; másrészt az ügyészség/bíróság részéről az eljárás megszüntetésére (részmegszüntetésre is), a büntetés mértékének csökkentésére, illetve a büntetés végrehajtásának felfüggesztésére.

*LÜDEMANN/BUßMANN KUTATÁSA (1987/88)*⁵⁶⁵

Christian Lüdemann és Kai-D. Bußmann gazdasági büntetőjogra vonatkozó, Brémában folytatott kutatása során 255 gyakorlati szakembert kérdezett meg Németország hét különböző ún. „régii” tartományaihoz tartozó városában,⁵⁶⁶ amelyek közül mintegy 70% (177) adott értékelhető választ. A kutatás a gazdasági és egyéb bűncselekmények miatt folyó eljárás során létrejövő megegyezéseket kívánta összehasonlítani, és annak alapján a gazdasági ügyekre vonatkozó sajátosságokat feltárni. A kutatás első lépcsőjében a megegyezések tárgyát vizsgálták. Az eredmények alapján az egyezségek leggyakrabban a következőkre terjedtek ki: beismerő vallomás tételére, büntetés mértékének csökkentésére, személyi szabadság elvonásának mellőzésére, az eljárás megszüntetésére (részmegszüntetésre is), az eljárás tárgyának korlátozására, bizonyítási eljárás rövidítésére, kárjövátétel nyújtására, bizonyítási indítványtételről való lemondásra, és jogorvoslatról való lemondásra. Hasonló eredményre jutott Schünemann az előzőekben bemutatott kutatásában. A kutatás következő szakaszában az alkalmazás gyakoriságát vizsgálták. A válaszok alapján megállapították, hogy a jogintézményt nem minden,

⁵⁶⁵ LÜDEMANN, Christian – BUßMANN, Kai-D.: Diversionenchancen der Mächtigen? Eine empirische Studie über Absprachen im Strafprozeß. *KrimJ* 1989, 54–72. o.

⁵⁶⁶ A „régii tartomány” kifejezés (altes Bundesland) az 1989-i évi egyesülés előtt NSZK-hoz tartozó tartományokat jelenti.

megegyezésre egyébként alkalmas esetben, ám gyakran alkalmazták, elsősorban gazdasági ügyekben. Leginkább a tárgyaláson jött létre, a nyomozás és az előkészítő eljárás során kevésbé vették igénybe.

Lüdemann és Bußmann vizsgálta továbbá, hogy az egyezségben résztvevők milyen elvárásokat támasztottak a jogintézménnyel kapcsolatban, azaz az alkalmazás hátterében milyen okok figyelhetők meg. A vizsgálat rámutatott arra, hogy az eljárás gyorsítása, egyszerűsítése, a kevesebb energiárfordítás, a tényállás nem teljes körű felderítése, enyhébb büntetés kiszabása, valamint a terheltet érő kevesebb pszichikai megterhelés játszottak döntő szerepet.

SIOLEK KUTATÁSA (1990/91)⁵⁶⁷

Wolfgang Siolek Hildesheim tartományi bíróságainak hat gazdasági büntető kamarájánál végzett kutatást az 1985 és 1990 között lefolytatott összes gazdasági büntető ügyben, amely a megegyezések tárgyának és gyakoriságának vizsgálatára irányult. A jogintézményt mind a hat kamara alkalmazta. Az alkalmazás gyakoriságát az alábbi számok mutatták: 1985-ben 52,4%; 1986-ban 31,3%; 1987-ben 47,1%; 1988-ban 33,3%; 1989-ben 75,0% és 1990-ben 59,1%. Ezek a százalékos arányok a kamarák becslése alapján lettek megállapítva, így Siolek szerint nem mindig adtak korrekt eredményt. A többi kutatástól eltérően azonban nem a kamarák általános túlterheltsége játszott ösztönző szerepet, hanem inkább a magas eljárási költségek és a tényállások felderítésének nehézsége került előtérbe a jogintézmény igénybevétele során. Az egyezségek a bizonyítás körének korlátozására, a beismerő vallomás megtételére, a büntetés mértékére, a jogorvoslati jogról való lemondásra, és egyéb, a büntetés végrehajtással kapcsolatos kérdésekre terjedtek ki.

⁵⁶⁷ SIOLEK, Wolfgang: *Verständigung in der Hauptverhandlung*. Baden-Baden, 1993. In: HILDEBRANDT: i.m. 38–39. o.

*ALTENHAIN/HAGEMEIER/HAIMERL/STAMMEN KUTATÁSA (2005)*⁵⁶⁸

Karsten Altenhain, Ina Hagemeier, Michael Haimerl és Karl-Heinz Stammen kutatása a gazdasági büntetőjogon belül – az ítélet alapját képező megegyezéseket – vizsgálta. A 2005. május és október közötti, azaz egy féléves időintervallumot magában foglaló kutatás során 142 jogászt kérdeztek meg Nordrhein-Westfalen tartományban, köztük a gazdasági kamarák elnökeit, illetve 50 véletlenszerűen kiválasztott ügyészt és védőt. Az előző négy kutatáshoz képest újdonság, hogy a BGH által kialakított irányelvek gyakorlatban való érvényesülése is a kutatás tárgyát képezte.

A megkérdezettek 95,5% -a vett részt megegyezésben, és 2004-ben az eljárásoknak az 57,4%-a, azaz több mint a fele zárult ilyen módon. 81% azt nyilatkozta, hogy a megegyezés a gazdasági ügyek elintézésnek nélkülözhetetlen eszköze. 57,5% szerint a vádlottak nyernek a legtöbbet a jogintézmény alkalmazása révén. A megkérdezettek szerint a BGH döntései nem befolyásolták őket az eljárás során, nem hoztak változást a gyakorlatban, az alkalmazás gyakorisága változatlanul magas maradt. A bírók 58,1%-a szerint az egyezségekre az eljárás gyorsítása miatt került sor. A büntetés csökkentésének mértéke a bírók 64,5% -a szerint egy negyedtől egyharmadig terjedt, míg 9,7% nyilatkozta, hogy a büntetést a feléig csökkentette. A megegyezéshez vezető tárgyalásokra a megkérdezettek 87,4%-a szerint a tárgyalótermen kívül került sor, amelyekről csak 20,7%-ban készült jegyzőkönyv, a megkérdezettek 21,5%-a szerint azokat nem foglalták jegyzőkönyvbe, a fennmaradó 57,9%-a nyilatkozata szerint pedig mindkét eset előfordult. A megkérdezettek 70,2%-a szerint a megegyezések tárgyát a beismerő vallomás képezte. 87,2%-a a résztvevőknek azt nyilatkozta, hogy a jogorvoslati jogról való lemondás része volt az egyezségeknek. 43,1% szerint a megegyezés tipikus jelenségnek tekinthető, a BGH 1997. augusztus 28-i döntése nem változtatott a korábbi gyakorlaton.

⁵⁶⁸ ALTENHAIN, Karsten – HAGEMEIER, Ina – HAIMERL, Michael – STAMMEN, Karl-Heinz: *Die Praxis der Absprachen in Wirtschaftsstrafverfahren*. Baden-Baden, 2007; valamint a kutatás eredményeinek összefoglalása megjelent: ALTENHAIN, Karsten – HAGEMEIER, Ina – HAIMERL, Michael: Die Vorschläge zur gesetzlichen Regelung der Urteilsabsprachen im Lichte aktueller rechtstatsächlicher Erkenntnisse. *NStZ* (2) 2007, 71–79. o.

*SCHÖCH KUTATÁSA (2005/06)*⁵⁶⁹

Gabriele Schöch 2005 közepe és 2006 márciusa között 39 gyakorlati szakembert kérdezett meg (13 bírót, 13 ügyészt és 13 védőt) München I. és II. kerületi bíróságánál. A kutatás középpontjában a megegyezések mindennapi gyakorlata, azaz azok tartalma, az adott-kapott előnyök, időpontja, kezdeményezői, az alkalmazás indokai és sikertelensége álltak. A vizsgálat megállapította, hogy a megegyezések igen széles körben elterjedtek, azon belül elsősorban a gazdasági büntetőjog területén, de nem kizárt egyéb bűncselekmények esetében sem. A terhelt által leggyakrabban nyújtott „szolgáltatások” voltak a beismerő vallomás, a tettes-áldozat-egyezség létrehozása, a bizonyítási indítványról való lemondás, továbbá legalább hallgatólagos lemondás a jogorvoslati jogról. Ezzel szemben a büntetés mértékének csökkentése, végrehajtása felfüggesztésének kedvezménye állt.

*TAUBALD KUTATÁSA (2009)*⁵⁷⁰

Taubald a Stuttgarti Tartományi Bíróságon folytatott nyitott kérdéseken alapuló kérdőíves vizsgálatot. A kutatás az elmúlt tíz év gyakorlatát vizsgálta. Kilenc tanácselnököt és két ügyészt vont be a vizsgálatba, így a kutatás semmiképpen nem mondható reprezentatívnak. A kutatás az igazolta, hogy a megegyezések a büntetőeljárások mindennapjaiban jelen vannak. Az alkalmazás hátterében e kutatás szerint is az igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége, a határidők betartására való törkevés állt. Az ügyek mintegy 80%-át fejezték be megegyezés révén. Az eljárás kezdeményezői a védők (62%) és a bírók (37%) voltak, az ügyész ezzel szemben szinte soha nem (1%) ösztönözte. Az egyezségekre vonatkozó párbeszédnek fele már a bírósági tárgyalás előtt megkezdődött, a másik fele csak a tárgyaláson. A megegyezésre irányuló tárgyalások 90%-a zárult sikeresen.

⁵⁶⁹ SCHÖCH, Gabriele: *Urteilsabsprachen in der Strafrechtspraxis*. LIT VERLAG Dr.W. Hopf Berlin, 2007.

⁵⁷⁰ TAUBALD, Claudia: *Konsensuale Erledigung von Strafverfahren in Deutschland und Frankreich*. https://publikationen.uni-tuebingen.de/xmlui/bitstream/handle/10900/43740/pdf/Konsensuale_Erledigung_von_Strafverfahren_in_Deutschland_und.pdf?sequence=1&isAllowed=y (2012.10.10.)

Niemz kvantitatív és kvalitatív vizsgálatokat egyaránt végzett. A kutatás eredményeképpen megállapította, hogy a megegyezés törvénybe iktatása az évtizedek óta folytatott gyakorlatra alapvetően nincs hatással. A kvantitatív vizsgálat eredményei alapján a megegyezések a tárgyalási szakaszban zajlanak, azonban nyilvános ülésen, illetve tárgyaláson kívül, azaz továbbra is informálisan, kontroll nélkül. A megegyezésre irányuló tárgyalások elsősorban a kiszabandó büntetés mértékére irányulnak (97%), amelyek a beismerő vallomás megtételét eredményezik (94%), míg a kiszabandó büntetések közül elsősorban szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztését célozzák (89%), továbbá jelentős arányú az eljárások megszüntetése (84%), valamint a bizonyítás körének szűkítése (74%). Kiemelendő, hogy a törvényi tilalommal szemben mind a jogorvoslati jogról való lemondás (40%), mind a felmentő ítélet (57%) tárgya volt az egyezségeknek.

A kvalitatív kutatás alapján *Heller* a következő figyelembe veendő szempontokat észlelte:

- a bizonyítási helyzet, hiszen ha egyszerűen bizonyítható a tényállás, nincs szükség megegyezésre;
- a sértett kora, mivel minél fiatalabb a közvetlen sértett, annál inkább hajlandó részt venni a megegyezésben (így kevésbé érik az eljárás negatív hatásai);
- a megegyezés időpontja, amely a sértett szempontjából szintén befolyásoló tényező, hiszen ha el tudja kerülni az eljárás negatív hatásait, akkor inkább hajlandó a részvételre.⁵⁷²

⁵⁷¹ NIEMZ: i.m.

⁵⁷² Lásd a kutatás legfőbb eredményeinek az összefoglalását: *Wesentliche Ergebnisse der Untersuchung. Kurzzusammenfassung.*
http://www.krimz.de/fileadmin/dateiablage/download/hp_zsfassg.pdf (2012.10.10.)

*HELLER KUTATÁSA (2010)*⁵⁷³

Az egyik legújabb empirikus vizsgálat Heller nevéhez köthető, aki már a törvényi szabályozást követő időszakban folytatott kutatást 2010. augusztusa és. decembere között Schleswig-Holstein tartományban és Hamburgban. Kvantitatív kérdőíves vizsgálata – a korábbi kutatásokhoz hasonlóan – elsősorban a megegyezések gyakoriságára, tárgyára, okaira és sikertelenségére vonatkoztak, azonban abból a szempontból, hogy a törvényi szabályozás hogyan befolyásolta a gyakorlatot. A kutatás eredményeképpen – Niemzhez hasonlóan – arra a következtetésre jutott, hogy a törvénybe iktatás a gyakorlatban évtizedek óta folytatott megegyezésekre nincs hatással, azaz azok a korábban kialakult keretek között folynak.

*ALTENHAIN/DIETMEIER ÉS MAY KUTATÁSA (2012)*⁵⁷⁴

A legfrissebb kutatásra a BVerfG megbízása alapján került sor 2012-ben, Németország egyik tartományának – nevezetesen Nordrhein-Westfalen – városi és megyei bíróságain, ügyészségein. A kutatás célja annak felderítése volt, hogy mennyiben érvényesül a törvényi szabályozás a bíróságok gyakorlatában. A BVerfG a fent bemutatott 2013. évi döntésében hivatkozott a kutatás eredményeire – többek között – miszerint mind a bíróságok, az ügyészségek, mind pedig a védők nagy számban figyelmen kívül hagyják a törvényi szabályozást. A kutatás széles körűen tárta fel a jogintézmény gyakorlati alkalmazását, felölelte annak gyakoriságát, az alkalmazás okait pro és kontra, a résztvevőket, a megegyezések tartalmát, a beismerő vallomás mibenlétét, a kiszabott szankciókat, az ellene benyújtott jogorvoslatot, így számos hasznos információval szolgálhat a jogalkotó számára. Megegyezik Heller és Niemz eredményeivel az a megállapítás, hogy a megegyezések nagy része továbbra is informálisan zajlik. A bírák 58,9%-a, az ügyészek 51,5%-a, a védők 68%-a nyilatkozta, hogy a egyezségek több mint felét informálisan

⁵⁷³ HELLER, Marius S: *Das Gesetz zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren - no big deal?* Unter Berücksichtigung des Jugendstrafrechts und der Rechtspraxis. Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2012.

⁵⁷⁴ ALTENHAIN, Karsten – DIETMEIER, Frank – MAY, Markus: *Die Praxis der Absprachen in Strafverfahren. in Strafverfahren.* Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2013.

kötik. A bírák 20%-ra, az ügyészek 24%-ra, a védők 36,5 %-ra becsülték az ügyeknek a törvényi szabályok révén történő elintézését. Az alkalmazás okai között szerepel a hosszadalmas bizonyítás elkerülése, a munkateher csökkentése. A bírák 50%-a, az ügyészek 48,6%-a, a védők 63,1%-a mellett foglalt állást, hogy a jogintézmény nélkülözhetetlen eszköze a német büntető igazságszolgáltatásnak.

6.1.6. A megegyezés alkalmazása a törvényi szabályozás hatálybalépése után

A 2009. évi törvénybe iktatást követően a jogintézmény első összegzését és egyben értékelését a 68. Német Jogász Napok tűzte napirendjére 2010-ben. A megegyezéssel – kapcsolódva a büntetőjogi szekció fő témájához – az ott elhangzott előadások a büntetőeljárás gyorsítása szempontjából foglalkoztak. A szekció mind a korábbi állapothoz való visszatérést, mind a törvényi szabályozás kiterjesztését, mind a megegyezés külön eljárásként történő alkalmazását elutasította.⁵⁷⁵ Az új törvényi szabályozást alapvetően elfogadhatónak tartották, valamint az eljárások gyorsítása szempontjából kedvezőnek ítélték meg.⁵⁷⁶

Kudlich előadása zárásaként az alábbi következtetéseket vonta le:⁵⁷⁷

- I. A jogintézmény a büntetőeljárás gyorsításának hatékony eszköze, amely törvénybe iktatásával alapvetően legitimnek ismerhető el.
- II. A törvényi szabályozás révén az informális, „tikos” megegyezések jogellenesek, joghatással nem rendelkeznek.
- III. A beismerő vallomásnak csak az eljárás eredményére irányuló megegyezés során van jelentősége.
- IV. A „jogilag vagy ténybelileg jelentős körülmények” fogalmát, amely a már megkötött megegyezéshez való kötöttséget kizárják, megszorítóan kell értelmezni.
- V. A jogorvoslati jogról való lemondás hatálytalansága nem fogadható el minden megegyezés esetén.

⁵⁷⁵ FISCHER, Thomas: Ein Jahr Absprache-Regelung. Praktische Erfahrungen und gesetzlicher Ergänzungbedarf. *ZRP* (8) 2010, 249. o.

⁵⁷⁶ Beschlüsse des 68. Deutschen Juristentages Berlin 2010. Abteilnug Strafrecht. Beschlüsse II. Verständigung (5) (6) http://www.djt.de/fileadmin/downloads/68/68_djt_beschluesse.pdf (2012.10.09.)

⁵⁷⁷ KUDLICH i.m. Thesen II. Insbesondere: Verständigung im Strafverfahren C. 109–110. o.

VI. A jogorvoslati jogról való lemondásra ösztönzés elkerülése végett a jogról való lemondás is hatálytalan, ha a megegyezésre informális módon került sor.

VII. A konszenzus elve (Konsensprinzip) a megállapodás törvényi szintre emelése révén sem hatja át a német büntető eljárásjog egészét.

A jogintézmény törvényi feltételeivel, annak vitatott pontjaival a törvénybe iktatása óta eltelt időben a felsőbbíróságok számos ítéletükben foglalkoztak, amelynek hatásaként a gyakorlat egységessé válása figyelhető meg.⁵⁷⁸ Az első év felsőbbírósági joggyakorlatát *Burhoff*⁵⁷⁹ és *Bittmann*⁵⁸⁰ összegezte, az első és második év tapasztalatait *Knauer/Lickleder*⁵⁸¹ foglalta össze.⁵⁸² A kezdeti negatív tapasztalatokról számol be *Altenhaim/Haimerl*,⁵⁸³ az első év általános gyakorlati tapasztalatait *Fischer*,⁵⁸⁴ az első két év tapasztalatait *Nobis* értékelte.⁵⁸⁵ A felsőbbírósági gyakorlat dolgozatban történő részletes elemzésétől – tekintettel annak terjedelmére – eltekintek,⁵⁸⁶ inkább a gyakorlat és az irodalom általános értékelését mutatom be.

Altenhaim/Haimerl 2010-ben arról számolt be, hogy az új szabályozás nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Habár a törvényi szabályozást méltatták, elsősorban azt bírálták, hogy a jogalkotó a rendelkezések megfogalmazása során számos törvényjavaslatot és kezdeményezést figyelmen kívül hagyott, ezért nem alkalmazzák a gyakorlatban az új

⁵⁷⁸ KNAUER, Christoph – LICKLEDER, Andreas: Die obergerichtliche Rechtsprechung zu Verfahrensabsprachen nach der gesetzlichen Regelung – ein kritischer Überblick. *NSiZ* (7) 2012, 379. o.

⁵⁷⁹ BURHOFF, Detlef: Rechtsprechungsübersicht zur neuen Verständigungsregelung (§ 257c StPO). *StRR* 2011, 248 ff. http://www.burhoff.de/insert/?/veroeff/aufsatz/StRR_2011_248.htm (2012.09.09.)

⁵⁸⁰ BITTMANN, Volker: Das Verständigungsgesetz in der gerichtlichen Praxis. *NSiZ-RR* (4) 2011, 102–104. o.

⁵⁸¹ KNAUER – LICKLEDER: i.m. 366–379. o.

⁵⁸² Ezen kívül egyes felsőbbírósági ítéletek kapcsán fejtette ki véleményét LEIPOLD, Klaus: Neueste Rechtsprechung zur Verständigung im Strafverfahren. *NJW-Spezial* 2010, 760–761. o.; MOLDENHAUER, Wenske: Die Verständigung in Strafsachen und die Berufungsinanz – Zugleich Anmerkung zum Beschluss des OLG Düsseldorf vom 6. 10. 2010 (III-4 RVs 60/10). *NSiZ* (4) 2012, 184–188. o.; KRETSCHMER, Joachim: Ist ein Vorstandsmitglied einer Landesbank ein Amtsträger – oder: die Sache Gribowsky. *StRR* (3) 2012, 91–94. o.

⁵⁸³ ALTENHAIN – HAIMERL: i.m. 329. o., 337. o.

⁵⁸⁴ FISCHER, Thomas: Ein Jahr Absprache-Regelung. i.m. 249–251. o.

⁵⁸⁵ NOBIS, Frank: Zwei Jahre praktische Erfahrungen mit der gesetzlichen Regelung der Verständigung im Strafverfahren. *StRR* (3) 2012, 84–89. o.

⁵⁸⁶ A felsőbbírósági gyakorlat részletesen kitér a jogintézmény minden egyes feltételére, vitatott pontjára.

rendeleteket, valamint arról számoltak be, hogy a megegyezések továbbra is informális módon folynak. Ezért egy a gyakorlatból kiinduló szabályozás megteremtését javasolták, nem pedig egy „olyan új konszenzuális eljárási forma létrehozását, amelyben a bíróságnak az anyagi jogi igazság kiderítésére irányuló kötelezettsége háttérbe szorul.”⁵⁸⁷

Fischer már 2010-ben azt a következtetést vonta le, hogy az egyezségekre a törvény rendelkezései alapján, annak betartásával került sor.⁵⁸⁸ Ez az értékelés azonban szubjektívnek tekinthető, mivel *Fischer* a gyakorlati szakemberekkel folytatott személyes beszélgetések alapján, reprezentativitás nélkül jutott erre az eredményre.⁵⁸⁹ Véleménye szerint amennyiben a törvényi rendelkezéseket következetesen alkalmazzák, alapvető problémák nem merülhetnek fel. Szerinte a legfőbb probléma az, hogy a törvényben meghatározott megegyezés tartalma, kötőereje, dokumentálása, az eljárás menete és a gyakorlatban korábban működő, jól bevált megegyezési formák ellentétben vannak. A törvénybe iktatásra nem a büntetőeljárás átfogó koncepciójának részeként került sor, hanem éppen a gyorsítás, a jogsértések elkerülése, illetve a konfliktuskezelés különálló szempontjai domináltak.⁵⁹⁰

Knauer/Lickleder szerint az új szabályozásra vonatkozóan – habár az irodalom részéről túlnyomó részt továbbra is kritika tárgyát képezi – az utóbbi időben egyre inkább egyetértés figyelhető meg.⁵⁹¹ A szerzők a felsőbb bírósági gyakorlat elemzése előtt kiemelik a jogintézmény egyes problematikus pontjait. Véleményük szerint annak „születési hibája”, illetve „svinglije” a tényállás hivatalból történő felderítése kötelezettségének elve és a megegyezés célja – nevezetesen a gyorsítás – közti áthidalhatatlan ellentét. A bíróságok számára a megegyezés gyakorlati szempontból a bizonyítási eljárás lerövidítését jelenti beismerő vallomás fejében.⁵⁹² További lényeges kérdés, hogy az „eljárás résztvevőinek eljárási cselekményei” nem tisztázott, homályos fogalom. Nehézséget jelent, hogy a sikertelen megegyezés

⁵⁸⁷ ALTENHAIN – HAIMERL: i.m. 337. o.

⁵⁸⁸ FISCHER: Ein Jahr Absprache-Regelung. i.m. 249. o.

⁵⁸⁹ FISCHER: Ein Jahr Absprache-Regelung. i.m. Fn 6

⁵⁹⁰ FISCHER: Ein Jahr Absprache-Regelung. i.m. 250. o.

⁵⁹¹ KNAUER – LICKLEDER: i.m. 366. o.

⁵⁹² KNAUER – LICKLEDER: i.m. 367. o.

joghatására vonatkozó szabályozás hiányzik. *Knauer/Lickleder* a felsőbb bírósági gyakorlat további egységesedéséről számol be. Alapvető probléma azonban, hogy az inkvizitórius alapokkal rendelkező általános eljárás és a konszenzuson alapuló eljárás közti ellentét továbbra sem feloldott.⁵⁹³

Nobis 45 ügyet vizsgált meg, így kutatása reprezentatívnak nem tekinthető. Az ügyek 50 %-ában került sor megegyezésre, azonban az eljárások egyikében sem tartották be a törvényi rendelkezéseket. A törvénysértéseket az alábbi táblázatban foglalta össze, sőt egy-egy eljárásban több jogsértést is megállapított.⁵⁹⁴

Törvénysértés	LG/OLG (4 eljárás)	AG (16 eljárás)	Összesen (20 eljárás)
Jogorvoslati jogról való lemondás	4	13	17
Felmentő ítélet/ intézkedés	3	4	7
Formális beismerő vallomás	3	8	11
Büntetés mértékének pontos meghatározása (alsó-és felső határ helyett)	3	13	16
Nem megengedett nyomás: a) szankció olló b) büntetés végrehajtásának felfüggesztése	a) 2 b) 2	a) 1 b) 2	a) 7 b) 4
Figyelmeztetés hiánya	2	14	16
Jegyzőkönyv hiánya	2	14	16

Nobis megkísérelte a törvényi rendelkezések mellőzéséhez vezető okok feltárását. Ezek az okok a büntetőeljárás szabályok utóbbi évtizedekben bekövetkezett változásaiban, fejlődésében keresendők. Álláspontja szerint a szabályozás fő problémája az – Altenhaimmal és Haimerlrel egyezően –, hogy a jogalkotó a számos tervezettől és javaslatától elzárkózott, helyette kizárólag a Nagy Szenátus döntésében foglaltakat vette át egy az egyben, ezért a hatályos rendelkezések nem alkalmasak a gyakorlat „vadhajtásain” úrrá lenni. *Nobis* szerint a jogintézmény a mai formájában nem alkalmas a törvényi feltételek

⁵⁹³ KNAUER – LICKLEDER: i.m. 379. o.

⁵⁹⁴ NOBIS: i.m. 84. o.

gyakorlatban való érvényesítésére. Megoldásként öt pontban foglalja össze javaslatait:⁵⁹⁵

1. a nyomozás során a védelem számára a bizonyítási, közreműködési, és részvételi jogok kiterjesztése;
2. a megegyezés sikertelensége esetén az általános szabályok szerint lefolytatott tárgyalásra más bíró kijelölése;
3. az ügyek eltérő kezelésének elkerülése végett a védővel nem rendelkező, illetve csekély súlyú bűncselekménnyel gyanúsított/vádolt terhelt számára a „megegyezéshez való jog” törvényi szabályozása, amely a beismerés esetére a büntetés alsó és felső határának meghatározását jelenti;
4. a bíró ajánlatában nemcsak a megegyezés létrejötte esetén kiszabandó büntetés alsó és felső határának meghatározása, hanem annak sikertelensége esetén kiszabandó büntetés alsó és felső határának rögzítése is;
5. a törvényi rendelkezéseket be nem tartó bíró, ügyész, illetve védő részére hátrányos jogkövetkezmények előírása.

Ezek a javaslatok konkrét megoldásokat kínálnak, ezért a rendelkezések ilyen irányú módosítása megfontolandó.

A 2011-ben megrendezett 35. Ügyvéd Napok jogintézménnyel foglalkozó szekciója negatív tapasztalatokról adott számot. A résztvevők álláspontja szerint a gyakorlatban – habár szűk körben – nem a törvényi szabályok alapján zajlanak a megegyezések, hanem továbbra is informális módon.⁵⁹⁶ A egyezés során a terhelt nyomásnak van kitéve, hogy beismerő vallomást tegyen, így az azon alapuló ítéletek hamis, nem hitelt érdemlő beismerő vallomásokon alapulnak. További negatívumként értékelik, hogy az eljárás általános szabályok szerinti lefolytatására való hajlandóság egyre csökkenő tendenciát mutat. A rendezvényen résztvevők fele a jogintézmény törvényi tilalma mellett foglalt állást.

⁵⁹⁵ NOBIS: i.m. 90. o.

⁵⁹⁶ BeckRS 2010, 28284; Abschied von der Wahrheitssuche 35. Strafverteidigertag 2011. Berlin. Ergebnisse der Arbeitsgruppe, II. Belohnung von Verrat und Zwang zum Deal. <http://www.strafverteidigervereinigungen.org/Strafverteidigertage/Material%20Strafverteidigertage/ergebnissegesamt35.pdf> (2012.10.08.)

A német Szövetségi Ügyvédi Kamara az Art. 257c StPO ellen benyújtott három alkotmányjogi panasszal kapcsolatosan 2012. augusztus hónapban összegezte az elmúlt három év tapasztalatait és a jogintézményre vonatkozóan kifejtette állásfoglalását.⁵⁹⁷ A kamara eltérő tapasztalatokról számolt be, azaz az informális megegyezések érvényesülése mellett egyúttal a törvényi rendelkezések kifogástalan betartása figyelhető meg. A témában megjelent szakirodalmak alapján a következő megállapításokat tette:⁵⁹⁸

1. felmentő ítélet nem született megegyezés alapján;
2. intézkedés kiszabására nem került sor megegyezés alapján;
3. kényszerítő eszközök vagy a korábbi gyakorlatból ismert egyéb módszerek alkalmazása révén nem sérült a tisztességes eljárás elve;
4. az ítélet alapját képező bűnösséghez igazodó büntetés alsó és felső határának meghatározása nem vitatott;
5. a tényállás felderítési kötelezettség elvének sérelme és a tényállás hiányos megállapítása azonban számos esetben konstatálható; valamint
6. a BGH nem rendelkezik elegendő, megfelelő kontrollal a törvényi feltételek betartása felett.

A kamara a jogintézmény és a törvényi rendelkezések mellett foglalt állást, az Art. 257c StPO-t alkotmányossági szempontból is megfelelőnek találta.⁵⁹⁹

Össességében megállapítható, hogy a jogintézmény hosszú utat járt be a kezdeti *contra legem* alkalmazástól a törvényi szabályozás megteremtéséig, és ma már – *Matthias* szavaival élve – „*tömegjelenségnek tekinthető*”.⁶⁰⁰ A gyakorlati kutatások a megegyezések egyre szélesebb körben való elterjedését mutatják, elsősorban a gazdasági büntetőjog területén, de a büntetőjog egyéb

⁵⁹⁷ Stellungnahme Nr. 41 August 2012 Stellungnahme der Bundesrechtsanwaltskammer zu den Verfassungsbeschwerden des Herrn R. (2 BvR 2155/11), des Herrn S. (2 BvR 2628/10) und der Herren Sch. und G. (2 BvR 2883/10) mittelbar gegen § 257c StPO. <http://www.brak.de/zur-rechtspolitik/stellungnahmen-pdf/stellungnahmen-deutschland/2012/august/stellungnahme-der-brak-2012-41.pdf> (2012.10.10.)

⁵⁹⁸ Stellungnahme Nr. 41 August 2012 i.m. 6. o.

⁵⁹⁹ Stellungnahme Nr. 41 August 2012 i.m. 11-20. o.

⁶⁰⁰ JAHN, Matthias: Die Konsensmaxime in der Hauptverhandlung: Zur Rekonstruktion des Amtsermittlungsgrundsatzes in § 244 Abs. 2 StPO unter Berücksichtigung der aktuellen Gesetzesentwürfe zur Verständigung im Strafverfahren.: *ZStW* (118) 2006, 429. o.

területein is a mindennapokban rendszeresen alkalmazott jogintézmény. A kutatások alapján az eljárásban résztvevők érdekeinek kölcsönös kielégítése jellemzi, a gazdasági ügyekben az egyezség éppen a terhelt számára jár a legnagyobb a haszonnal.⁶⁰¹ A kutatások alátámasztották az a feltevést, hogy a megegyezés alkalmazásának meghatározó indoka az igazságszolgáltatási szervek személyi állományának alacsony száma, ebből fakadóanszűkössege, túlterheltsége ezért a jogintézmény az eljárások gyorsítását, egyszerűsítését szolgálja.

Kudlich tanulmányában megállapította, hogy a megegyezés megfelel az ésszerű időn belüli eljárás követelménye két alapvető dimenziójának: azaz mind a terhelt érdekeit, mind az igazságszolgáltatás érdekeit képviseli.⁶⁰² Alátámasztotta azt az általánosan elfogadott nézetet, hogy a megegyezés a büntetőeljárás gyorsításának hatékony eszköze.⁶⁰³

A szakirodalom szerint a jogintézmény óvatosabb, takarékosabb alkalmazása javasolt, a gyakorlattól azonban ez aligha várható el. A gyakorlat álláspontja szerint azonban szükséges, hogy a jogtudomány „leszálljon a magas lóról”, a gyakorlattal együttműködjön, elsősorban segítséget nyújtson az ítélkezésnek és a számos szempontból hiányos törvényi szabályozást kézzelfoghatóvá tegye.⁶⁰⁴

Általánosan elfogadott nézet, hogy a törvényi szabályozás óta eltelt közel öt év nem elegendő messzemenő következtetések levonására. Hadd idézzem ismét *Kudlich*-ot, aki szerint „*a jelenlegi szabályozás sokkal alkalmasabb arra, hogy a gyakorlat annak alkalmazását elkezdje, minthogy a korábbi gyakorlatot folytassa*”.⁶⁰⁵

Mindezek ellenére és egyben az előbbieken bemutatottak alapján számos hasznos ismerettel lehetünk gazdagabbak a német megoldás eredetének, szabályozásának, gyakorlati érvényesülésének megismerése révén, hiszen leginkább ez az eljárás az, amely a magyar büntetőeljárás „szürke

⁶⁰¹ HILDEBRANDT: i.m. 41. o.

⁶⁰² KUDLICH: i.m. C. 105. o.

⁶⁰³ KUDLICH: i.m. C. 109. o.

⁶⁰⁴ NIEMÖLLER – SCHLOTHAUER – WEIDER: *Gesetz* i.m. 6–7. o.

⁶⁰⁵ KUDLICH: i.m. C 67.o.

foltjaként” tekinthető, így nem tud gyógyírt nyújtani az igazságszolgáltatási szervek túlterheltségére, ezáltal pedig az eljárások elhúzódására. sem.

6.2. Svájc – Rövidített eljárás

A rövidített eljárás bevezetése a szövetségi kódex újításai közé sorolható (*Abgekürztes Verfahren, Art. 358-362 StPO*).⁶⁰⁶ A jogintézmény az angolszász jogrendszerből jól ismert vádalku jellegű eljárást takar, amelyben az ügyész/magánvádló és a terhelt a vádemelésig – a terhelt beismerő vallomása és a rövidített eljárás lefolytatására irányuló kérelme esetén – a vádiratban foglalt tényállásról és a szankcióról egyezkedhet, amely alapján a vádiratban foglaltakat a bíró vagy egészében elfogadja, amely így az ítélet alapját fogja képezni, vagy ellenkező esetben az eljárás általános szabályok szerinti lefolytatására kerül sor.⁶⁰⁷ *Schwarzenegger* általános, átfogó megfogalmazásban: „A rövidített eljárás egy egyszerűsített, a büntetőügy gyors elintézését célzó külön eljárás, annak alkalmazását az ügyész számára olyan közepes súlyú és súlyos bűncselekmények esetében teszi lehetővé, amelyek büntetőparancs által nem intézhetők el, a rövidített eljárás során az ügyész a terhelttel a vádirat tartalmáról megegyezik.” A jogintézmény tipikus esetének nevezi a szerző, ha a terhelt beismerő vallomásának tételével és polgári jogi igény elismerésével szemben a terhére rótt bűncselekmény enyhébb minősítése és a szankció csökkentése áll.⁶⁰⁸

Maga a „rövidített eljárás” elnevezés is utal annak egyik céljára, az eljárás rövidítésére, gyorsítására.⁶⁰⁹ A jogalkotónak a rövidített eljárás bevezetésre irányuló indokai két csoportba sorolhatóak:⁶¹⁰ egyrészt

⁶⁰⁶ Lásd: FARKAS Krisztina: Absprache nach neuem, eidgenössischem Strafprozess in der Schweiz. *Glossa Iuridica* 2012/1., http://www.glossaiuridica.hu/gi1201/alk/gi1201_alk_farkas.pdf (2012.12.16.) 13–14. o.

⁶⁰⁷ STADLER, Hansjörg: *Das Ermessen der Staatsanwaltschaft im abgekürzten Verfahren nach dem Entwurf des Bundesrates zu einer Schweizerischen Strafprozessordnung (E StPO)*. Masterarbeit vom 14. April 2007 im Rahmen des CCFW/Klasse Forensik II., http://www.ccfw.ch/masterarbeit_stadler.pdf, XI. o. 2011. 11.15.)

⁶⁰⁸ SCHWARZENEGGER, Christian: Art. 352–365, 372–378 Besondere Verfahren. In: DONATSCH, Andreas – HANSJAKOB, Thomas – LIEBER, Viktor (Hrsg): *Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO)*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2010, 1755–1756. o.

⁶⁰⁹ Begleitbericht 232. o.

⁶¹⁰ BÜRGISSER, Martin: Vorverfahren –Strafbefehl – abgekürztes Verfahren. Wie ändert mit der Schweizerischen Strafprozessordnung im Kanton Zürich? In: TAG, Brigitte – HAURI, Max (Hrsg): *Schweizerische Strafprozessordnung. Ausgewählte Aspekte aus Zürcher Sicht*. Dike Verlag AG, Zürich–St. Gallen, 2010, 110. o.

egyszerűsített és gyorsított eljárást tesz lehetővé azokban az esetekben, amelyek büntetőparancs alapján nem intézhetőek el; másrészt a jogalkotó abból indult ki, hogy azokban a kantonokban, ahol a megegyezésre a törvény alapján nem volt lehetőség, az igazságszolgáltatási szervek és a terhelt között informális tárgyalások zajlanak, ezért a megegyezés kódexbe emelésével a joggyakorlat addigi „szürke, illetve fekete területeit” akarta megszüntetni és egy átlátható szabályozást kívánt nyújtani. Elsősorban a bonyolult, sok idő- és energiáfordítást igénylő gazdasági ügyekben növekszik az igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége, így ezekben az ügyekben lehet számítani a felek megegyezésre való törekvésére így a jogintézmény bevezetése révén az igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége enyhíthető, ellenkező esetben informális tárgyalások alapján, törvényi alap nélkül zárulhatnak le büntető ügyek.⁶¹¹

A jogintézmény nem „tervezett gyermek”-e a svájci büntetőjognak.⁶¹² A vádalku jellegű eljárások – ellentétben Németországgal – nem kerültek az érdeklődés körébe,⁶¹³ annak elméleti és gyakorlati kérdéseire vonatkozó viták inkább csak az utóbbi évtizedben figyelhetőek meg. A kantonok büntetőeljárása közül is csak három tartalmazta, ráadásul nemrég bevezetett, fiatal jogintézményekként.⁶¹⁴ Ennek megfelelően a kódex megalkotásának során sem volt egyértelmű a bevezetése. Habár a Konceptió elismerte a vádalku jellegű jogintézmények pergazdaságosság előnyeit, mégis a bevezetése ellen foglalt állást.⁶¹⁵ Az Előtervezet ennek ellenére „rövidített eljárás” néven tartalmazta a vádalku jellegű jogintézményt (Art.385-389 VE). Az Előtervezet megszületését követően, 2003-ban vezette be harmadikként Zug kanton „Rövidített eljárás” címmel a vádalku jellegű eljárást, amely

⁶¹¹ Botschaft 2005, 1295.o.

⁶¹² BÜRGISSER: i.m. 110. o.

⁶¹³ RIKLIN: Die Strafprozessreform i.m. 509. o., KUNZ, von Karl-Ludwig: *Absprache und abgekürztes Verfahren nach künfigtem Schweizerischem Strafprozessrecht.* http://www.krim.unibe.ch/unibe/rechtswissenschaft/isk/content/e2464/e2486/files2487/Kunz_Absprachent_ger.pdf (2012.10.25.) 2. o.

⁶¹⁴ Elsőként Tessin vezette be 1999. január 1-től „procedura abbreviata” (azaz rövidített eljárás) címmel, majd Basel-Landschaft 2000. január 1-től „Abgekürztes Verfahren” (szintén rövidített eljárás) címmel. A tessini szabályozás azonban inkább egy módosított és kibővített büntetőparancshoz hasonlítható, és a gyakorlati tapasztalatok is inkább negatívak voltak. In: Gilliéron: i.m. 83. Basel-Landschaft és Zug kantonokban a tapasztalatok „inkább pozitívak” voltak. In: Botschaft 2005, 1294. o.

⁶¹⁵ Lásd részletesen az indokait: Koncept 51–52. o.

lényegében Basel-Landschaft szabályozását vette át.⁶¹⁶ Az egységes kódex megalkotásakor ezt a két szabályozást vette mintául a jogalkotó.⁶¹⁷

6.2.1. Alkalmazási feltételek

A kódex mindössze öt szakaszban határozza meg az eljárás feltételeit és lefolytatását. A szabályozás jól strukturált, könnyen áttekinthető, a tömör megfogalmazásból kifolyólag azonban az eljárásnak csak az alapvető vázát, annak külső kontúryait adja meg. A jogalkotó először az eljárás alapelveit határozza meg, amelyek lényegében inkább az eljárás alapvető feltételeit jelentik. A terheltnek a rövidített eljárás lefolytatására irányuló, ügyészhez intézett, vádemelésig történő indítványa esetén kerülhet sor az eljárásra, amnyiben a tényállás lényeges elemeit beismerte és a polgári jogi igényt legalább alapjaiban elismerte.

A jogalkotó abból indult ki, hogy a kezdeményezés a terhelt kezében van, így a jogintézmény „kulcsszereplője” a terhelt. Természetesen nem kizárt, hogy akár a nyomozó hatóság, akár az ügyész a terhelt figyelmét felhívja erre a lehetőségre – amelynek elsősorban a védővel nem rendelkező terhelt esetében van nagyobb jelentősége –, azonban nyomást nem gyakorolhat rá.⁶¹⁸ Az ügyész nem kezdeményezheti az eljárást. A megegyezésre azonban az eljáráson kívül is folyhatnak tárgyalások, a kódex azt nem tiltja. Az ügyész a megbeszélések során nem dokumentált és nem kontrollált módon az általa kedvezőnek tartott irányba viheti az eljárást.⁶¹⁹ A védelem a rövidített eljárásban azonban kötelező. Az ügyész mérlegelheti, hogy egyetért-e a terhelt kezdeményezésével, szabadon és véglegesen dönt, döntését nem köteles megindokolni és az ellen nincs helye jogorvoslatnak. Az indítvány azonban ismételten benyújtható.

Az indítvány a vádemelésig nyújtható be, azonban nem a nyomozás kezdeti szakaszában, hanem csak akkor, amikor már „a terhelt büntetőjogi felelőssége egyértelmű.” A kérelem benyújtása akkor célszerű, ha a terhelt és

⁶¹⁶ Basel-Landschaft és Zug kantonokban a gyakorlati tapasztalatok „inkább pozitívak” voltak. In: Botschaft 2005, 1294. o.

⁶¹⁷ Lásd részletesen a kantonális szabályozásokat in: STADLER i.m. 12-14.o.; GILLIÉRON: i.m. 83–90. o.

⁶¹⁸ Botschaft 2005, 1295.o.

⁶¹⁹ SCHWARZENEGGER: i.m. Art. 358 Rn. 16

az ügyész a vádirat leglényegesebb pontjaiban (azaz a vádiratban foglalt tényállásról és a kiszabandó szankcióról) már megegyeztek. Ez azonban informális tárgyalásokat feltételez a felek között, amelyet a jogalkotó nem szabályozott.⁶²⁰

Kérdésként merül fel, hogy a beismerésnek mire kell kiterjednie, mivel a jogalkotó a „tényállás lényeges elemei”-nek beismerését írja elő. Általánosan elfogadott, hogy fel kell ölelnie az előzetes eljárás során feltárt objektív és szubjektív tényállási körülményeket. *Stadler* azokat az elemeket sorolja e körbe, amelyek a büntethetőség megállapításához szükségesek (szintén az objektív és szubjektív tényállási elemek, a jogellenességre és bűnösségre vonatkozó körülmények), valamint amelyek a kiszabandó büntetés megállapításához elengedhetetlenek.⁶²¹ A beismerő vallomás megítélése alapvetően nem jelent problémát. A kódex terhelt kihallgatására vonatkozó általános rendelkezéseiből következik, hogy az ügyésznek a beismerő vallomás hitelt érdemlőségét meg kell vizsgálnia. A bűnösség beismerése azonban nem törvényi feltétel, annak kérdése fel sem merül a vonatkozó irodalomban.

A polgári jogi igény „legalább alapjaiban elismerése” fogalmára sem a jogalkotó, sem az irodalom nem tér ki. A Jelentés annyit mond, hogy a polgári jogi igényt vagy legalább alapjaiban, vagy összegére tekintettel el kell ismernie a terheltnek.⁶²²

Az ügyészre vonatkozó feltétel, hogy legfeljebb öt évig terjedő szabadságvesztés kiszabását indítványozhatja. Ez a feltétel azt a jogalkotói szándékot fejezi ki, hogy az eljárás a közepes súlyú bűncselekmények elintézési eszköze lehet. A kisebb súlyú bűncselekmények esetén – mint láttuk – kötelező a büntetőparancs alkalmazása, az ennél nagyobb súlyú bűncselekmények pedig az általános szabályok szerint kerülnek elbírálásra.

A jogintézmény lényeges eleme a megegyezés tárgya. A kódex erre vonatkozóan azonban nem tartalmaz rendelkezést, amely egyrészt nagy

⁶²⁰ Botschaft 2005, 1295. o.

⁶²¹ STADLER: i.m. 4. o.

⁶²² Botschaft 2005, 1295. o.

szabadságot ad a feleknek, másrészt viszont sok bizonytalanságot szül.⁶²³ Meglepő, hogy a jogalkotás folyamán a tervezetek egyike sem foglalkozott ezzel a kérdéssel. *Schwarzenegger* az amerikai vádalku három típusához viszonyítva elemzi a megegyezés lehetséges tárgyait.⁶²⁴ A első típus a tényállás megállapítására vonatkozó alku (fact bargaining). *Schwarzenegger* ezt a típust elutasítja, igazolásként *Müllernek* a jogalkotás folyamán tett kijelentését idézi: „*A megegyezés tárgya a tényállás és a nyomozás nem lehet. Tárgyát képezheti azonban az eljárás eredményéről, úgymint a büntetésről és a jogkövetkezményekről való megegyezés.*”⁶²⁵ A vádalku másik fajtája a vádirat tárgyát képező bűncselekmények minősítésére és számára vonatkozó megegyezés (charge bargaining). Az alkunak ez a fajtája a jogalkotás folyamán többször felmerült. A minősítésre vonatkozó alku alapján a bűncselekmény privilegizált esete kerülhet megállapításra, amely már a vádalku harmadik típusának a hatásával rendelkezik. A bűncselekmények számára vonatkozó egyezség alapján a vádirat egyes bűncselekményeket nem tartalmaz. *Schwarzenegger* szerint mindkettő lehetséges. A harmadik típus a jogkövetkezményekben, különösen a büntetés mértékében való megegyezés, (sentence bargaining). Ez a típus alkotja a vádalku jellegű svájci megoldás legfontosabb alkalmazási területét.⁶²⁶ *Laube* szintén a szankcióra valamint egyes vádpontok mellőzésére vonatkozó megegyezést említi.⁶²⁷

6.2.2. Az eljárás menete

Az eljárás négy szakaszra osztható: a terhelt indítványa, az ügyész döntése, az ügyész eljárása és a tárgyalás. Habár a fő kezdeményező szereppel a terhelt rendelkezik, nem kizárt azonban, hogy a kezdeményezés az ügyésztől induljon ki.

Az ügyész szabadon dönt a terhelt indítványáról. Mérlegelési jogköréből következik, hogy akkor is elutasíthatja a terhelt indítványát, ha annak törvényi feltételei fennállnak, és döntését még indokolnia sem kell. A

⁶²³ A megegyezés lehetséges tárgyaira vonatkozóan lásd részletesen: LAUBE, Viktor: Zum Ablauf und den Risiken des abgekürzten Verfahrens. In: TAG, Brigitte – HAURI, Max (Hrsg): *Schweizerische Strafprozessordnung. Ausgewählte Aspekte aus Zürcher Sicht.* Dike Verlag AG, Zürich–St. Gallen, 2010, 155–157. o.

⁶²⁴ SCHWARZENEGGER: i.m. Art. 358 Rn. 4–14

⁶²⁵ Müller szavazata AB NR 2007, 1031 In: SCHWARZENEGGER i.m. Art. 358 Rn. 5

⁶²⁶ Müller szavazata AB NR 2007, 1031 In: SCHWARZENEGGER i.m. Art. 358 Rn. 13

⁶²⁷ LAUBE: i.m. 155–156. o.

fenti rendelkezések az ügyészt a jogintézmény kulcsszereplőjévé teszik, mérlegelési jogkörének gyakorlása nem vizsgálható felül, nem ellenőrizhető.⁶²⁸ Így megkérdőjelezhető a terhelt központi szerepköre, *Bommer* szavaival élve „kulcsszereplő (megfelelő) kulcs nélkül”.⁶²⁹

Ha az ügyész a rövidített eljárás mellett dönt, akkor azt közli a felekkel, és a magánfélnek 10 napos határidőt ad igényének bejelentésére. Ezt követően az ügyész elkészíti a vádiratot, amely formálisan vádirat, ténylegesen azonban a szankcióról való döntést testesíti meg.⁶³⁰ A kódex taxatíve előírja a vádirat kellékeit, amelyeknek a fentieknek megfelelően az általános vádirati kellékeken túl sajátos elemeket is tartalmazniuk kell.⁶³¹ Ilyen sajátos elem az arra való utalás, hogy a felek a megegyezés esetén lemondanak az általános eljárásról és a jogorvoslatról.

Az ügyész kézbesíti a feleknek a vádiratot, akiknek a kézhezvételt követően 10 napon belül kell nyilatkozniuk, hogy egyetértenek-e a vádirattal vagy elutasítják azt. Az elfogadó nyilatkozat nem vonható vissza. Ezzel a jogalkotó a terheltnek az eljárást elhúzó magatartását kívánta megakadályozni.⁶³² Ha valamelyik fél kifogást emel vagy nem nyilatkozik, akkor az eljárás az általános szabályok szerint folytatódik, míg a felek általi elfogadás esetén az eljárás a bíróság előtt folytatódik.

Az utolsó szakasz a bíróság előtt folyik, nyilvános tárgyaláson. A bíró a tárgyaláson a rövidített eljárás törvényi feltételeinek fennállását vizsgálja, azaz kontroll funkcióval rendelkezik, bizonyítást nem folytat le. A tárgyalás középpontjában a terhelt kihallgatása áll, mivel a bíró bizonyítási eljárás helyett őt kérdezi, hogy a vádiratban foglalt tényállással egyetért-e, majd megvizsgálja, hogy a beismerő vallomás és annak alapján a tényállás az iratoknak megfelelnek-e.

A bíró a vizsgálat eredményeképpen szabadon dönt arról, hogy a fenti szempontok alapján az eljárás törvényes volt-e, a vádirat a tárgyalás

⁶²⁸ SCHWARZENEGGER: i.m. Art. 359 Rn. 3

⁶²⁹ BOMMER, Felix: Abgekürztes Verfahren und Plea Bargaining im Vergleich. *ZSR* (128) 2009, 11. o.

⁶³⁰ SCHWARZENEGGER: i.m. Art. 360 Rn. 1

⁶³¹ Ilyen elem a büntetés nemének és mértékének meghatározása, valamint a büntetés kiszabásánál irányadó enyhítő-és súlyosító körülményeknek leírása.

⁶³² Botschaft 2005, 1296. o.

eredményével összhangban van-e, továbbá, hogy az indítványozott büntetés megfelelő-e.⁶³³ Ha a bíró úgy ítéli meg, hogy a rövidített eljárás feltételei fennállnak, akkor a vádirattal egyező tartalommal ítéletet hoz, azaz a vádirati tényállást, szankciót és polgári jogi igényt átülteti az ítéletbe. Ha úgy ítéli meg, hogy a rövidített eljárás feltételei nem állnak fenn, akkor az ügy iratait visszaküldi az ügyésznek az előzetes eljárás folytatására, vagyis az eljárás az általános szabályok szerint folytatódik tovább.

A jogintézmény akkor éri el a célját, ha a jogorvoslat ellene korlátozott.⁶³⁴ Ezért egyetlen lehetőség a fellebbezés. A fellebbezésre csak az eljárásban részt vevő fél jogosult, ha a vádirattal nem ért egyet vagy az ítélet a vádiratnak nem felel meg. Egy későbbi felülvizsgálat erre hivatkozva, új bizonyítékok esetén nem lehetséges. Nem kizárt azonban a felülvizsgálat, ha az új bizonyítékok a terhelt beszámítási képességét vagy a rövidített eljárás alkalmazási feltételeit érintik.⁶³⁵

A jogintézmény tehermentesítő funkciója a szakirodalom szerint kevésbé valószínű. A tényállás lényeges elemeinek beismerése és a polgári jogi igény legalább alapjaiban való elismerése éppen a bonyolult gazdasági bűncselekmények területén nem reális, hiszen a tényállások gyakran homályosak és a polgári jogi igény elismerésére való készség is csekély.⁶³⁶

6.3. Olaszország – Büntetés alkalmazása a felek indítványára

Az angolszász jogrendszerből jól ismert vádalkuhoz ez a jogintézmény hasonlítható leginkább (*Applicazione della pena su richiesta delle parti*, Art. 444–448 c.p.p.). Kialakítása során az USA-ban honos *plea bargaining*-ot vizsgálták.⁶³⁷ A jogalkotó végül azonban az észak-amerikai modelltől egy

⁶³³ GILLIÉRON: i.m. 92. o.; SCHMID: i.m. Rn 1385

⁶³⁴ SCHMID: i.m. Rn 1389

⁶³⁵ GILLIÉRON: i.m. 92. o.

⁶³⁶ RIKLIN: Die Strafprozessreform i.m. 510. o; RIKLIN: *StPO Kommentar* i.m. Vorbemerkungen zu StPO Art. 358–362. Rn. 2

⁶³⁷ A *plea bargaining*-ról és annak átvételi lehetőségeiről, valamint a patteggiamento közötti kapcsolatról lásd részletesen CAPUTO, Matteo: *Il diritto penale e il problema del patteggiamento*. Jovene Editore s.p.A. Napoli, 2009, 81–170. o. A 2003. évi törvénymódosítással kapcsolatban két szerző vizsgálta: MANNOZZI, Grazia: *Commisurazione e negoziato sulla pena nell'esperienza statunitense: spunti di riflessione con riferimento alla legge n. 134 del 2003*. In: PERONI, Francesco (a cura di): *Patteggiamento „allargato” e giustizia penale*. G. Giappichelli Editore-Torino, 2004, 161–193.o.; és FANCHIOTTI, Vittorio: *Il patteggiamento „allargato” nella prospettiva comparata: dal sistema statunitense ai modelli europei e sovranazionali*. In: PERONI, Francesco (a cura di):

alapjaiban teljesen eltérő jogintézményt alkotott meg, így a patteggiamento és a *plea bargaining* között *Zacché* szavaival élve csak „egy általános közös anyaméh” kapcsolat állapítható meg.⁶³⁸

A vádalku jellegű jogintézményt „Büntetés alkalmazása a felek indítványára” elnevezéssel Európában először az olasz jogalkotó vezette be az 1981. november 24. napján kelt 689. számú törvénnyel.⁶³⁹ Maga az elnevezés is kifejezi az eljárás lényegét: a bíró az ítéletében a felek – azaz a terhelt és az ügyész – indítványával egyetértésben, legfeljebb egyharmaddal csökkentett helyettesítő büntetést, pénzbüntetést, vagy szabadságvesztést szab ki,⁶⁴⁰ azaz a megegyezés a felek számára lehetővé teszi – törvényi keretek között – az általuk meghatározott mértékű büntetés kiszabását.

A szakirodalom és a gyakorlat is már a kezdetektől gyakran és szívesen használja a hosszú elnevezés helyett a megegyezés (*patteggiamento*) kifejezést.⁶⁴¹ A *patteggiamento* elnevezés az általános megfogalmazás szerint egy „többnyire hosszadalmas és költséges tárgyalás, amely kompromisszummal végződik”.⁶⁴² A jogalkotó szándéka azonban éppen az ellenkezője, azaz hosszadalmas tárgyalások helyett egy- vagy kétoldalú kérelem alapján a kérelemben meghatározott büntetés kiszabása az eljárás gyorsítása céljából. A polgári jogból ismert „*transazione*” (egyezség) használata egyes szerzők szerint megengedett,⁶⁴³ azonban a többségi álláspont szerint nem kívánatos, így sem a gyakorlat, sem az irodalom nem használja.

Patteggiamento „allargato” e giustizia penale. G. Giappichelli Editore-Torino, 2004, 129–151. o.; vázlatos képet adott egyéb országok viszonylatában is ARRU, Antonio Angelo: *L'applicazione della pena su richiesta delle parti.* In: FILIPPI, Leonardo (a cura di): *Trattato di procedura penale.* Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali. Utet Giudirica Editore S.p.A., Torino, 2008, 8–10. o.

⁶³⁸ ZACCHÉ, Francesco: *Il giudizio abbreviato,* Giuffrè Editore, S.p.A., Milano, 2004 11. o.

⁶³⁹ Legge 24 novembre 1981, n. 689 „Modifiche al sistema penale”

⁶⁴⁰ TONINI: *Manuale breve* i.m. 547. o.

⁶⁴¹ Erre tekintettel a továbbiakban a megegyezés, megegyezéssel eljárás, illetve a *patteggiamento* kifejezést fogom használni a jogintézmény megnevezésére.

⁶⁴² Il Grande Dizionario Garzanti di Italiano, Garzanti Libri S.p.A. Milano. In: WEICHBRODT: i.m. 246. o.

⁶⁴³ PITTARO, Paolo: *L'applicazione delle parti su richiesta: Profili di diritto di penale sostanziale,* In: Pttaro, Paolo – DI CHIARA, Giuseppe – RIGO Fabrizio – PERONI, Francesco – SPANGHER, Giorgio: *Il patteggiamento.* Giuffrè Editore S.p.A. Milano 1999, 5, 7. o.; Nappi a „*transazione di merito*” (érdemben történő megegyezés) kifejezést használja. In: NAPPI, Aniello: *Guida al codice di procedura penale.* Giuffrè Editore S.p.A., Milano 2001, 507.o.

Ezen kívül egyes szerzőknél megjelenik az általános értelemben vett „composizione” (megegyezés, egyezség) kifejezés is.⁶⁴⁴

A patteggiamento népszerűsége messze elmaradt a hozzáfűzött elvárásoktól, csak részsikereket mondhatott magának. A jogalkotói elvárás szerint a jogerős ítéleteknek kb. 80-85 %-át ezen eljárás keretében kellett volna megszületnie. Nehezen volt elképzelhető azonban, hogy a terhelt egy gyorsabb elintézési módot választ, hiszen a hosszadalmasabb eljárás végén az elévülési szabályok következtében a felmentő ítéletben⁶⁴⁵ reménykedhetett.⁶⁴⁶ A jogalkotó a jogintézmény alkalmazásnak szélesebb körű alkalmazása érdekében a 2003. június 2. napján kelt 134. számú törvénnyel⁶⁴⁷ bevezette az ún. „kibővített megegyezés”-t (patteggiamento allargato). Azóta a megegyezésnek az elmélet két formáját különbözteti meg: a „hagyományos megegyezést” (patteggiamento tradizionale), amelynek eredményeként a kiszabott szabadságvesztés nem haladhatja meg a két évet; illetve az ún. „kibővített megegyezést” (patteggiamento allargato), amely esetben a kiszabható maximum szabadságvesztés két éves mértékét a jogalkotó felemelte öt évre.

A patteggiamento elődje az uralkodó álláspont szerint – eltekintve a kiszabandó konkrét büntetésre vonatkozó „megegyezés” archaikus formáitól – az 1981. november 24. napján kelt 689. számú törvény⁶⁴⁸ art. 77-85-ai által előírt „a terhelt kérelmére megállapított helyettesítő büntetés kiszabása”.⁶⁴⁹ Más szerzők szerint a két jogintézmény közötti különbség olyan jelentős, hogy kétséges azok azonos jogi természetének megállapítása, mivel csak részleges

⁶⁴⁴ Cordero a „composizione dell pena” (büntetésben megegyezés”) kifejezést használja. In: CORDERO: i.m. 924. o.

⁶⁴⁵ A felmentő ítélet (sentenza di proscioglimento) esetei sajátos szabályokat tartalmaznak, amelyek magában foglalják a büntethetőséget megszüntető ok miatti felmentést (art. 531. c.p.p.), Az elévülés az anyagi kódex alapján (art.157-161 c.p.) büntethetőséget megszüntető ok.

⁶⁴⁶ NEGRI, Daniele: Konsensuale und andere entformalisierte Verfahrensarten vor der Krise der italienischen Strafjustiz. In: ESER, Albin – RABENSTEIN, Christiane (Hrsg.): *Strafjustiz im Spannungsfeld von Effizienz und Fairness, Konvergente und divergente Entwicklungen im Strafprozess*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2004, 413. o.

⁶⁴⁷ Legge 12 giugno 2003, n.134 „Modifiche al codice di procedura penale in materia di applicazione della pena su richiesta delle parti (a továbbiakban L. 134/2003)

⁶⁴⁸ A továbbiakban: L. 689/1981.

⁶⁴⁹ BUDDE, Robert: Vereinbarungen im italienischen Strafprozess nach altem und neuem Recht. *ZStW* (1) 1990, 197. o.; STORELLI, Florenzo: *I riti alternativi nel processo penale. Alla luce della più recente giurisprudenza*, Giuffrè Editore, S.p.A., Milano, 2007, 88.o.

hasonlóságokat tartalmaznak.⁶⁵⁰ Az azonban nem kétséges, hogy a terhelt kérelmére történő helyettesítő büntetés alkalmazása az „akkuzatórius stílus embrionális formájának”,⁶⁵¹ és azzal együtt a patteggiamento előzményének tekinthető. Míg a jogintézmény bevezetésének fő indoka a szabadságvesztés szankció elkerülése volt, háttérben az idő- és munkaráfordítást igénylő tárgyalás elhagyása, illetve olyan új eljárási technikák kidolgozása állt, amely megfelel a gyakorlati igényeknek és az igazságszolgáltatási szervek növekvő terheit csökkenti.⁶⁵² Gyakorlati szempontból a patteggiamento nem volt túl hatékony, a pergazdaságossági célok alig érvényesültek, mivel a terhelték ritkán kérelmezték.⁶⁵³

A kódex hatályba lépése óta két módosítás játszott fontos szerepet: az 1999. évi legge Carotti és a 134/2003. törvény által bevezetett újítások.

6.3.1. A jogintézmény típusai és alkalmazási feltételei

A patteggiamento-t a jogalkotó tömören, mindössze négy szakaszban határozta meg. Lényege, hogy „*A terhelt és az ügyész kérhetik a bírótól a megjelölt nemű és mértékű, legfeljebb egyharmadáig csökkentett helyettesítő büntetés,*⁶⁵⁴ *pénzbüntetés, vagy szabadságvesztés kiszabását, ha a kiszabandó szabadságvesztés büntetés, figyelembe véve a körülményeket és az egyharmaddal csökkentett büntetést, önmagában vagy a pénzbüntetéssel együtt nem lépi túl az öt évet.*” (art. 444 comma 1 c.p.p.) Látható, hogy ezzel a törvényi feltételek széles körét határozta meg a jogalkotó. Az eljárásra az ügyész és a terhelt együttes indítványa vagy az ügyész/terhelt önálló indítványa alapján kerülhet sor, utóbbi esetben a másik fél beleegyezése szükséges. Feltétel, hogy nincs helye felmentő ítéletet hozatalának. A kiszabandó büntetések neme lehet: helyettesítő büntetés, pénzbüntetés,

⁶⁵⁰ ARRU: i.m. 6. o.

⁶⁵¹ CORDERO, Franco: *Procedura penale*. Giuffrè Editore S.p.A. Milano, 2001, 1005. o. In: WEICHBRODT: i.m. 247. o.

⁶⁵² LORUSSO, Sergio: *Provvedimenti „allo stato degli atti” e processo penale di parti*. Giuffrè Editore S.p.A. Milano 1995, 28. o.; In: WEICHBRODT: i.m. 247. o.

⁶⁵³ MARX, Claudius – GRILLI Antonio: *Der neue italienische Strafprozess*. GA 1990, 495, 499. o. In: WEICHBRODT: i.m. 250. o.

⁶⁵⁴ Sanzione sostitutiva: nem az anyagi kódex, hanem külön törvény – a Legge di depenalizzazione (L. 24 novembre 1981 n. 689) – által szabályozott szankciókat jelenti (art. 53-85 L. n. 689/1981). A helyettesítő büntetések a rövid tartamú szabadságvesztés büntetés átváltoztatására ad lehetőséget a bírónak, amelyek három szankciót tartalmaznak: a félfogság (semidetenzione); ellenőrzött szabadság (libertà controllata) és pénzbüntetés (pena pecuniaria).

végrehajtandó szabadságvesztés, felfüggesztett szabadságvesztés. A kiszabandó büntetés mértéke egyharmaddal csökkentett; továbbá az egyharmaddal csökkentett büntetés szabadságvesztés esetén önmagában vagy a pénzbüntetéssel együtt nem lépi túl az öt évet. A bíró mérelegési kogkörébe tartozó feltétel, hogy az iratok alapján a cselekmény jogi minősítését, a felek által előadott büntetés kiszabási körülményeket megfelelőnek ítéli meg, továbbá a megjelölt büntetést alkalmasnak tartja. Legfeljebb két évig terjedő szabadságvesztés kiszabása esetén a törvényben meghatározott objektív és szubjektív kizáró ok nem állnak fenn.

A megegyezés tárgya explicite nem szabályozott, azonban általánosan elfogadott, hogy a terhelt terhére rótt cselekmény miatt kiszabandó büntetésben nyilvánul meg.⁶⁵⁵ A terhelt besimerő vallomásának kérdése fel sem merül, a középpontban a felek önrendelkezési jogából levezetett megegyezés, és azáltal az eljárás gyorsítása áll. A megegyezéssel eljárás során a bíró csak a terhelt nyilatkozatának hitelességét vizsgálja, és kétség esetén meghallgatást tűz ki.

A jogintézmény két, egymástól jól elkülöníthető megjelenési formája közös rendelkezéseket és azonos joghatásokat tartalmaz, de eltérnek feltételeikben és az általuk nyújtott kedvezményekben.⁶⁵⁶

A „hagyományos megegyezés” esetén a kiszabandó, legfeljebb egyharmadáig csökkentett büntetés felső határa két év szabadságvesztés. Ez a maximum azonban csak a szabadságvesztésre vonatkozik, a jogalkotó a pénzbüntetés felső határát nem határozta meg, így arra az általános szabályok alkalmazandók. A kiszabandó szabadságvesztés két éves felső határa tekinthető az egyetlen valódi feltételnek, mivel mind az objektív, mind a szubjektív kizáró okok csak a kibővített formára vonatkoznak. Ebből következően elvileg nem kizárt nagy tárgyi súlyú bűncselekmények, illetve az elkövető előéletére vonatkozó, büntetőjogi szempontból értékelendő negatív körülmények fennállása esetén sem. A terhelt számára ez a „hagyományos”

⁶⁵⁵ WEICHBRODT: i.m. 255. o.

⁶⁵⁶ TONINI: *Manuale breve* i.m. 548. o.

forma jóval több kedvezményt tartalmaz.⁶⁵⁷ Így a terhelt az indítványban a büntetés felfüggesztésének alkalmazásától függővé is teheti a jogintézmény alkalmazását; ha a kért kedvezményt a bíró nem adja meg, elutasítja az indítványt; mivel a bíró a felek által indítványozott büntetést vagy egészében elfogadja és az ítéletben annak megfelelően szabja ki, vagy elutasítja, a „felek által kialakított ítélet tervezet” módosítására nincs lehetősége. További kedvezmény, hogy bűnösséget megállapító ítélet esetén a terheltnek nem kell az eljárás során felmerülő költségeket viselnie; a bíró nem szab ki mellékbüntetést, illetve nem alkalmaz biztonsági intézkedéseket; továbbá, ha a terhelt (büntetettre vonatkozó megegyezés esetén) öt éven belül, vagy (kihágásra vonatkozó megegyezés esetén) két éven belül nem követett el ugyanolyan bűncselekményt, akkor a megegyezés tárgyát képező bűncselekményre vonatkozóan a megegyezés büntethetőséget megszüntető okot eredményez.

Negatívumként értékeli a szakirodalom, hogy a két forma közötti joghatások, illetve kedvezmények különbsége egységes dogmatikai megalapozás nélküli, az egyes rendelkezések mögött eltérő indokok állnak.⁶⁵⁸

A „kibővített megegyezés” esetére a fenti kedvezményeket a jogalkotó kizárta, továbbá egyéb kizáró okokat határozott meg. Objektív kizáró okokként a kódex nagy tárgyi súlyú bűncselekmények taxatív felsorolását tartalmazza. Ezek a bűncselekmények a szervezett bűnözés különböző formáihoz, illetve a terrorizmushoz kapcsolódnak. A szubjektív kizáró okok bevezetésére szintén a kibővített megegyezés beiktatásával került sor. Ezek alapján a patteggiamento nem alkalmazható szokásszerű elkövetők, a bűncselekményt foglalkozás gyakorlása során elkövetők, a „hajlam elkövetők”⁶⁵⁹ és a visszaeső elkövetők esetén. A kizáró okokon és a kiszabandó büntetésen kívül a jogalkotó azonban egyéb akadályt nem határoz

⁶⁵⁷ TONINI: *Manuale breve* i.m. 548–549. o; lásd részletesen WEICHBRODT: i.m. 282–286. o; STORELLI: i.m. 106–107. o; MONTAGNI, Andrea: *Il patteggiamento della pena*. Maggioli Editore S.p.A. Santarcangelo di Romana 2004, 65–70. o; BRIZI, Gianluca: *Il patteggiamento*. G. Giappichelli Editore-Torino, 2008, 214–245. o.

⁶⁵⁸ Lásd részletesen: WEICHBRODT: i.m. 281–286. o.

⁶⁵⁹ A magyar büntető jogban nem alkalmazott elkövetői minőség az ún. „hajlam elkövető” (delinquenti per tendenza art. 108 c.p.), azaz „aki olyan élet vagy testi épség elleni szándékos bűncselekményt követ el, amely nem minősül az anyagi kódexben az „élet és testi épség elleni bűncselekmények” fejezetében meghatározott bűncselekménynek, azonban olyan az art. 133 c.p.-ban meghatározott körülmények fennállnak, amelyek a bűncselekmény indokaként jelennek meg” Az art.133 a bírónak büntetés kiszabása során figyelembe veendő szempontokat tartalmazza.

meg, így elméletileg a jogintézmény a bűncselekmények széles körére alkalmazható.

A legfeljebb egyharmadáig csökkentett szabadságvesztés öt éves mértéke a gyakorlatban – figyelembe véve az eset összes körülményeit – a csökkentés előtti hét év hat hónapig terjedő szabadságvesztés kiszabását jelentené.⁶⁶⁰ Az olasz büntetőjog sajátos enyhítő és súlyosító körülmények rendszerére vonatkoztatva, az enyhítő körülmények túlsúlya esetén a csökkentés előtti büntetés azonban akár 11 évig terjedő szabadságvesztés is lehet.⁶⁶¹ Így a gyakorlatban az öt éves mérték széles bűncselekményi kört foglalhat magában.

6.3.2. Az eljárás menete

A kérelmet a vádlott vagy az ügyész akár együttesen, akár önállóan is előterjesztheti. Az utóbbi esetben azonban szükséges a másik fél beleegyezése. *Storelli* a vádlotti indítványt nevezi – hatalmi jogosultságként definiálva (*diritto „potestativo”*) – a jogok valódi gyakorlásának, szemben az ügyésszel, aki a kérelem előterjesztésekor csupán a büntetés „korrektségének” és „alkalmasságának” igazolásához fűződő érdeket legitimizálja.⁶⁶² Az ügyész – ha nem ért egyet a terhelt indítványával – köteles az elutasítást megindokolni, míg terhelt nem. A felek az indítványt az előzetes eljárás befejezéséig terjeszthetik elő, ezzel a jogalkotó a tárgyalás megnyitásához szükséges formális cselekményeket kívánta kiküszöbölni, kifejezetten pergazdaságossági okokból.⁶⁶³ Míg az indítvány tételének a végső időpontja meghatározott, addig a kezdő időpontja nem, így elméletileg arra bármikor sor kerülhet. A gyakorlatban akkor merülhet fel az indítvány előterjesztése, amikor a nyomozás olyan szakaszba ért, amikor a bíró az indítványról megalapozott döntést tud hozni. Általános esetben az előkészítő tárgyalás során jön létre az egyezség, amikor a terhelt megismerte a nyomozás iratait. Az indítvány előtejeszthető a rövidített eljárás, a közvetlen eljárás és a büntetőparancs szerinti eljárás során is, igazodva az egyes eljárások természetéhez.

⁶⁶⁰ JARVERS: *Strafrecht in Italien* i.m. 11. o.; TONINI: *Manuale breve* i.m. 550.o.

⁶⁶¹ TONINI: *Manuale breve* i.m. 550. o.

⁶⁶² STORELLI: i.m. 95. o.

⁶⁶³ WEICHBRODT: i.m. 271. o.

A bíró ülésen, mindkét fél meghallgatása után dönt az indítványról. Olyan egyoldalú indítvány esetén, amelyhez a másik fél nem járult hozzá, a bíró a hozzá nem járuló fél számára nyilatkozat tételére határidőt tűz. Hozzájáruló nyilatkozat esetén a bíró szintén ülésen dönt. Ha az ügyész nem ért egyet a kérelemmel, vagy a bíró azt elutasítja, a vádlott az elsőfokú tárgyalás megnyitása előtt megújíthatja a kérelmet és a bíró, ha azt megalapozottnak tartja, ítéletet hoz.

A megegyezés a felek között jön létre, a bíró csak címzettje a felek indítványának, nem aktív részese. A felek indítványa azonban nem állhat ellentétben a nyomozás irataival, azon kell alapulnia. A döntés során először a bírónak meg kell vizsgálnia, hogy nem állnak-e fent felmentő ítéletet megalapozó okok. Következő lépésben felülvizsgálja a cselekmény jogi minőségét, a felek által előadott büntetéskiszabási körülményeket és a megjelölt büntetést, majd ha azokat megfelelőnek ítéli meg, ítéletben kiszabja a felek által indítványozott büntetést és a rendelkező részben kijelenti, hogy arra a felek tettek indítványt.

Az Alkotmánybíróság a bírói kontrollra vonatkozó, irányadónak tekintett 313/1990. számú döntésében kifejtette, hogy a felülvizsgálat nem csupán „logikai-jogi művelet”, hanem a bírónak az ügy iratai alapján kialakított saját meggyőződését fejezi ki.⁶⁶⁴ Az ítélet a bűnösséget megállapító ítélet joghatásaival rendelkezik.

Ha polgári jogi igényt benyújtó fél lép fel, a bíró nem dönt a polgári jogi igény felől, a vádlott azonban a polgári jogi igényt benyújtó félnél felmerülő eljárési költségeket viseli. Ez a rendelkezés csak akkor nem alkalmazható, ha fontos okok az egész vagy rész kompenzációt megalapozzák. Így a polgári jogi igényt előterjesztő fél az általános eljáráshoz képest rosszabb helyzetbe kerül, mivel igényét a *patteggiamento* során nem érvényesítheti.⁶⁶⁵

Az ítélet elleni jogorvoslatok köre korlátozott. A fellebezés főszabály szerint kizárt, kivéve, ha a bíró az eljárásra a terhelt indítványa alapján, az

⁶⁶⁴ Corte costituzionale sentenza 2 juli 1990, n. 113.

⁶⁶⁵ HERKE Csongor: *A francia és az olasz büntetőeljárás alapintézményei*. PTE ÁJK, Pécs, 2012, 103. o.

ügyész indoklás nélküli hozzá nem járulása esetén került sor. Az egyéb jogorvoslatokról nem szól a törvény.

7. Sommás eljárások

7.1. Németország – Gyorsított eljárás

A gyorsított eljárás szintén régóta alkalmazott jogintézmény – a büntetőparancshoz hasonlóan – az 1877. évi Birodalmi Büntetőeljárás Törvény vezette be és azóta is létezik (*Beschleunigtes Verfahren, Art. 417-420 StPO*). A gyorsított eljárás mind ténybeli, mind jogi szempontból egyszerűen elbírálandó esetekben, relatíve kisebb súlyú bűncselekmények esetén alkalmazható. Ebben az eljárásban a tárgyalás előkészítése marad el, tárgyalás tartására speciálpreventív indokok alapján kerül sor, a tárgyaláson azonban az általános szabályokhoz képest a bizonyítás egyszerűbb, valamint egyes formalitásokról a jogalkotó lemond. Az eljárás alapvető célja, hogy az elkövetést a lehető leghamarabb kövesse a büntetés,⁶⁶⁶ valamint generál- és speciálpreventív hatást is elérjen.⁶⁶⁷ A gyorsított eljárás a kódex 1994. évi módosítását megelőzően az elsőfokú eljárás részeként volt szabályozva, az alkalmazásának gyakoribbá tétele érdekében azonban a jogalkotó az 1994. december 1. napján hatályba lépő „A bűncselekmények elleni fellépésről szóló törvény”-nyel (*Verbrechensbekämpfungsgesetz*) külön eljárássá emelte. Ezt a célt kívánta erősíteni az 1997. évi módosítással is, amely az általános rendelkezések közé bevezette az ún. „tárgyalási őrizet” (*Hauptverhandlungshaft Art. 127 StPO*) intézményét. E két módosításnak köszönhetően az eljárás alkalmazása növekvő tendenciát mutat.⁶⁶⁸

7.1.1. Alkalmazási feltételek

Ez az eljárás szintén csak olyan ügyekben alkalmazható, amelyekben első fokon helyi bíróság jár el – azaz egyesbíró vagy egy hivatásos bíróból és két ülnökből álló tanács. A bíróságok tehermentesítéséről szóló törvény

⁶⁶⁶ KOHLER, Eva: *Beschleunigte Strafverfahren im deutschen und französischen Recht*. Duncker & Humblot GmbH Berlin, 2001, 21. o.

⁶⁶⁷ GÖSSEL: i.m. vor 417 Rn. 1

⁶⁶⁸ RANFT, Otfried: *Das Beschleunigte Verfahren (§§ 417-20) JURA* (6) 2003, 382. o.

módosítása óta az ülnökök közreműködésével ítélkező bíróságnak ugyanúgy, mint a büntetőparancs esetén nincs jelentősége, vagyis szintén minden esetben egyesbíró jár el.⁶⁶⁹

A kezdeményező szerep az ügyészé, akinek írásbeli vagy szóbeli indítványa alapján kerül sor a gyorsított eljárás alkalmazására, de nem köteles írásban vádat emelni. Az indítványát legkorábban a nyomozás befejezése után nyújtja be, vagy amennyiben már vádat emelt, tárgyalás megnyitása után is előterjeszheti. Amennyiben az eljárás alkalmazásának feltételei fennállnak, az ügyész köteles azt indítványozni, erre vonatkozóan nem rendelkezik mérlegelési lehetőséggel. Az indítvány tartalmi elemeit a törvény nem határozza meg.

További feltétel, hogy az ügy az egyszerű tényállás vagy a bizonyítékok rendelkezésre állása következtében alkalmas legyen az azonnali tárgyalásra. Ezzel a feltétellel *Ranft* szerint a jogalkotó azt az elvárást közvetíti, hogy az elkövetés és a büntetőjogi felelősségre vonás között ne teljen el több hónap.⁶⁷⁰ Cél továbbá, hogy a tárgyalást az általános szabályok szerint folytatott tárgyaláshoz képest jelentősen rövidebb idő alatt lehessen lefolytatni, illetve befejezni. Az alkalmasság azonban nem határozható meg minden esetre kiterjedően, az adott ügyre vonatkozó bírói értékelést feltételez.⁶⁷¹

Egyszerű tényállásról akkor beszélhetünk, ha az az eljárás összes résztvevője számára könnyen áttekinthető.⁶⁷² Egységes az álláspont abban, hogy egyszerű a tényállás, ha az elkövetőt több szemtanú látta vagy tetten érték⁶⁷³ Nem állapítható meg azonban, ha az elkövető több bűncselekményt követett el vagy többszörösen büntetett előéletű, és emiatt a bíróságnak körültekintően kell megvizsgálnia az ügy vagy a terhelt körülményeit.⁶⁷⁴

⁶⁶⁹ Lásd IV.5.1.1.

⁶⁷⁰ RANFT, Otfried: *Strafprozessrecht. Systematische Lehrdarstellung für Studium und Praxis*. 3. neu bearbeitete Auflage. Richard Booberg Verlag, Stuttgart, 2005, 694. o.

⁶⁷¹ LOOS Fritz – RADTKE., Henning: Das beschleunigte Verfahren (§§ 417 - 420 StPO) nach dem Verbrechenbekämpfungsgesetz – 1. Teil. *NSiZ* (12) 1995, 573. o.

⁶⁷² LOOS – RADTKE: i.m. 573. o.

⁶⁷³ HEMMER,, Karl-Edmund – WÜST, Achim: *Juristisches Repetitorium Hemmer: Strafprozessordnung*. 6. Auflage. Hemmer/Wüst Verlagsgesellschaft GmbH, Würzburg, 2004, 143. o.

⁶⁷⁴ BOCKEMÜHL, Jan: *Handbuch des Fachanwalts. Strafrecht*. Luchterhand Verlag, Neuwied, 2006, 769. o.

Anyagi jogi szempontból nehéz kérdések tisztázása azonban nem akadályozza az eljárást.

Tiszta bizonyítási helyzet elsősorban akkor állapítható meg, ha az elkövető beismeri a bűncselekmény elkövetését, vagy elegendő bizonyíték áll rendelkezésre, vagy a tényállás teljes körűen felderített.

7.1.2. Az eljárás menete

A nyomozás nem tartalmaz eltéréseket az általános szabályoktól. Az eljárás gyors lefolytatása érdekében a jogalkotó az ügyészi indítvány benyújtása és a tárgyalás közötti időtartamra vonatkozóan két határidőt adott meg:

- a tárgyalást azonnal vagy rövid időn belül meg kell tartani; ez az időtartam a többségi álláspont szerint egy vagy két hetes intervallumot foglal magában;⁶⁷⁵ amit a bíróságnak szigorúan be kell tartania; a határidő megítélése a gyakorlatban ennek ellenére nem egységes, az egy hónap *Kühne* szerint azonban olyan időtartamnak tekinthető, amelyet semmi esetre sem lehet túllépni;⁶⁷⁶
- az indítvány bíróságra érkezése és a tárgyalás között nem telhet el több, mint hat hét.

Ha a várható büntetés legalább hat hónap szabadságvesztés, kötelező a védő részvétele.

Az eljárás gyorsításának célját szolgálja továbbá, hogy a bizonyítás az általános szabályokhoz képest egyszerűbb, amelyre – a törvény utaló rendelkezése szerint – a büntetőparancs esetében ismertetett rendelkezéseket kell alkalmazni. A jogalkotó oly módon korlátozza az alkalmazható jogkövetkezményeket, hogy meghatározza, mely szankciók nem szabhatók ki, ilyenek az egy évet meghaladó szabadságvesztés és szabadságelvonással járó nevelő és biztosító intézkedés.

A jogorvoslat korlátozott, mivel az eljárás során hozott ítélettel szemben a jogorvoslatok közül a fellebbezés, illetve felülvizsgált iráni kérelem nyújtható be.⁶⁷⁷

⁶⁷⁵ AMBOS: i.m. 290. o.

⁶⁷⁶ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m.Rn. 624

⁶⁷⁷ Lásd részletesen: MEYER-GROßNER – CIERNIAK: *Strafprozessordnung* i.m. § 418 Rn. 10–18

A gyorsított eljárás a rá irányadó szabályozás 1994. évi és 1997. évi módosítása előtt csekély jelentőséggel bírt, 1994-ig az esetek kb. 4 %-ában, majd 1997. után még mindig csupán kb. 4,8 %-ában alkalmazták ezt az eljárási formát. Ez a szám az újabb statisztikák szerint azonban emelkedést mutat, szövetségi szinten 7 %-ra tehető a gyakorisága, bár jelentősek a tagállami eltérések.⁶⁷⁸ Elsősorban nagy számú terhelt által elkövetett erőszakos bűncselekmények esetében van gyakorlati jelentősége, így a demonstrációk során, illetve egyéb rendezvényeken elkövetett testi sértés, rongálás és egyéb bűncselekmények esetében.⁶⁷⁹ Gyakori az eljárás alkalmazása a tettenéréskor is, így elsősorban a bolti lopásoknál, valamint a külföldiekről szóló törvény által meghatározott egyes bűncselekmények esetén.⁶⁸⁰ Előzetes letartóztatásban lévő terhelt esetében szintén alkalmazható, hiszen akkor kettő-három héten belül meg lehet tartani a tárgyalást.⁶⁸¹ Az egyszerűsített eljárásokon belül – amelyhez a gyorsított eljáráson kívül a büntetőparancsot és az eljárás feltételhez kötött megszüntetését soroltuk – azonban csak 3,3%-ot tesz ki.⁶⁸²

A gyorsított eljárás szélesebb körű alkalmazására és az eljárás gyors lebonyolítása érdekében a jogalkotó 1997-ben bevezette a tárgyalási őrizet intézményét (Art 127b StPO).⁶⁸³ Ezzel az ideiglenes őrizetbe vétel általános szabályait (Art 127, 127a StPO) terjesztette ki a jogalkotó arra az esetre, ha annak feltételei nem állnak fenn, de a terhelt tárgyaláson történő megjelenését biztosítani kívánja. Az őrizetbe vétel elrendelésére az ügyész, és a rendőri szervek jogosultak tettenérés vagy az azt követő elfogás esetén, ha az ügy gyorsított eljárásban történő elbírálása miatti azonnali döntés valószínű és megalapozottan feltehető, hogy az elkövető jelenléte a tárgyaláson másképp nem biztosítható.

⁶⁷⁸ HALLER – CONZEN: i.m. 304. o.

⁶⁷⁹ RANFT: Das Beschleunigte Verfahren i.m. 382. o.

⁶⁸⁰ A Külföldiekről szóló törvény (Auslg) helyébe 2005. január 1-től A külföldieknek a szövetség területén történő tartózkodásáról, foglalkoztatásáról és integrációjáról szóló törvény – röviden a Tartózkodásról szóló törvény (AufenthG) – lépett hatályba. In: HACK i.m. 22. o.

⁶⁸¹ AMBOS: i.m. 290. o.

⁶⁸² HAACK: i.m. 22. o.

⁶⁸³ KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. Rn. 627

Ezzel a bűncselekmény elkövetése és az indítvány benyújtása közötti időtartamot rövidítette le a jogalkotó. Abban az esetben alkalmazható ez a megoldás, ha a gyorsított eljárás keretében történő tárgyalás lefolytatása az őrizetbe vételtől számított egy héten belül várható.

A szabályozással az a probléma felmerül fel, hogy kisebb súlyú bűncselekmények esetén sor kerül személyi szabadság korlátozására, míg annak alkalmazására az általános eljárás esetében nem lenne lehetőség.⁶⁸⁴ Mivel törvényi feltétel, hogy csak akkor alkalmazzák, ha megalapozottan feltehető, hogy az elkövető jelenléte a tárgyaláson másképp nem biztosítható, így indokoltnak tartom az eljárás gyorsítása érdekében e rendelkezés alkalmazását.

7.2. Olaszország

7.2.1. Rövidített eljárás

A rövidített eljárás az új kódex megalkotásával került be a büntetőeljárás törvénybe, annak egyik legfontosabb újításai közé tartozik.⁶⁸⁵ (*Giudizio abbreviato, Art. 438- 443 c.p.p.*). Azóta átfogó módosításokon ment keresztül, egyrészt az Alkotmánybíróság döntéseinek következtében, másrészt az 1999. évi Legge Carotti alapján.⁶⁸⁶ Az eljárást azáltal gyorsítja, hogy nem kerül sor főtárgyalásra, az ügy előzetes tárgyaláson kerül elbírálásra.⁶⁸⁷ Az eljárás lényege, hogy a vádlott indítványára a bíró az előzetes eljárás során érdemi döntést hoz, amely bűnösséget megállapító ítélet esetén kedvezőbb büntetés kiszabását jelenti, mintha az ítéletet a bíró tárgyaláson, az általános szabályok alapján hozná. Maga az elnevezés is – rövidített eljárás – kifejezi a jogintézmény lényegét, azaz az eljárás rövidebb időn belüli lefolytatását, az ügy gyorsabb befejezését.

⁶⁸⁴ JENEY: i.m. 20. o.

⁶⁸⁵ ZACCHÉ: i.m., 2. o.

⁶⁸⁶ JARVERS, Konstanze: *Strafrecht in Italien: Einführung und aktuelle Forschungsfragen zu Beschleunigungsmechanismen im Strafverfahren*. Vierte Strafrechtlicher Sommerkurs in Pécs: „Aktuelle Kriminalitätsentwicklung, Internationales Strafrecht und Strafvergleichung – Forschungsfragen an den Grenzen des Strafrechts“. A Negyedik Pécsi Nyári Akadémián 2007. június 18-án elhangzott előadás. Kézirat, 9. o.

⁶⁸⁷ PUSZTAI László: Az új olasz büntetőeljárás törvény a hazai kodifikáció szempontjából. *MJ*, 1991/4., 239. o.

Az olasz szakirodalom az angolszász jogból ismert *summary trial* vonatkozásában keres kapcsolódási pontot. Bizonyos részletszabályok hasonlósága mellett azonban a leglényesebb eltérés, hogy a *summary trial* globálisan a tárgyalásra vonatkozó szabályok „előrehozását” – azaz azoknak az előzetes eljárás során történő egyszerűbb alkalmazását jelenti, míg a rövidített eljárás ezzel ellentétben a tárgyalás teljes elkerülésében realizálódik.⁶⁸⁸ A *summary trial* és a rövidített eljárás között olyan eltérések figyelhetők meg, amelyek miatt a két jogintézmény csak „távoli rokonság”-ban van.⁶⁸⁹

7.2.1.1. Rövidített eljárás az eredeti szabályozás szerint

Az eljárás eredeti szabályozása a bírót az előzetes eljárás során érdemi döntés meghozatalára jogosította fel a vádlott indítványa és az ügyész beleegyezése esetén, amennyiben a bíró úgy ítélte meg, hogy az érdemi döntés meghozatala iratok alapján lehetséges és bűnösséget megállapító ítélet esetén egyharmaddal csökkentett büntetés elegendő, valamint a polgári jogi igényt előterjesztő fél a rövidített eljárás lefolytatásához hozzájárult.

A jogintézmény három feltételt foglalt magában: 1) a vádlott indítványát; 2) az ügyész beleegyezését; 3) továbbá a bíró arra vonatkozó értékelését, hogy az ügy elbírálása az iratok alapján lehetséges. A kódex nem határozta meg az alkalmazható bűncselekmények körét, így a rövidített eljárás lefolytatását akár a legsúlyosabbak esetén is lehetővé tette. A rövidített eljárás alkalmazásának első évtizedét – tekintettel újdonságára – az Alkotmánybíróság sorozatos döntései hatották át.

7.2.1.2. Rövidített eljárás a jogintézmény reformja után

Az 1999. évi módosítás az eljárást úgy alakította át, hogy az egy „előrehozott tárgyalási ítélet”-et jelentett, főszabály szerint az iratok alapján.⁶⁹⁰ A módosítás legfontosabb vívmánya volt, hogy kivette az ügyészi beleegyezés

⁶⁸⁸ VERGINE, Francesco: Il giudizio abbreviato. In: APRILE, Ercole – CATULLO, Francesco (a cura di): *Guida ai procedimenti penali speciali*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2007, 21. o.

⁶⁸⁹ BARBUTO: i.m. 6. o.; a summary trial részletes elemzésére és a rövidített eljárással való összehasonlítására nem térek ki, lásd részletesen: BARBUTO: i.m. 3–7. o.; ZACCHÉ: i.m. 8–13. o.

⁶⁹⁰ TONINI: *Manuale breve* i.m. 542. o.

feltételét. Így a „kontraktuális jellegű eljárás”-t egy valódi „egyszerűsített eljárási formá”-vá alakította át.⁶⁹¹

A rövidített eljárásnak két fajtáját különböztetjük meg annak alapján, hogy a vádlott indítványa feltételhez van-e kötve vagy sem. Az első esetben a vádlott egyszerűen indítványt nyújt be a rövidített eljárásra, míg a második esetben az indítvány tételéről, a döntéshez szükséges bizonyítás kiegészítésének eredményét követően határoz. Az eljárás végén – amennyiben a bíró az ítéletben a terhelt bűnösségét megállapítja – a terhelt számára kedvezőbb büntetés kiszabására kerül sor, ráadásul egy gyorsabb eljárás keretében, így habár lemond a tárgyalás biztosította garanciákról, mégis érdekelt lehet a rövidített eljárás alkalmazásában.

7.2.1.2.1. Feltételhez nem kötött (egyszerű) rövidített eljárás

Az eljárás egyetlen feltétele a terhelt indítványa. A törvény nem tartalmaz semmilyen korlátozást az alkalmazandó bűncselekmények körére, így bármilyen súlyú bűncselekmény esetén lehetséges a rövidített eljárás lefolytatása. A terhelt az indítványt az előkészítő eljárás során teheti meg, akár szóban, akár írásban, személyesen vagy meghatalmazott útján. A kérelem benyújtására azonban csak az előzetes eljárás befejezéséig van lehetősége. A határidő kezdő időpontjáról nem szól a törvény, a kódex előkészítő eljárásra vonatkozó rendelkezései alapján azonban egyértelmű, hogy csak a nyomozás befejezését és a vádemelést követően lehetséges, akkortól, amikor a bíró az előkészítő tárgyalás időpontját határozattal kitűzi, és arra a terheltet és a sértettet a vádirat egyidejű kézbesítésével idézi. Ekkor, azaz még az előkészítő tárgyalás megkezdése előtt nyílik meg a lehetőség a terhelt számára a rövidített eljárás kezdeményezésére.⁶⁹² A bíró az indítványt csak formális szempontból vizsgálja, azaz annak legitim voltát és a benyújtás határidejét kontrollálja. A feltételek megléte esetén nem mérlegelhet, köteles elrendelni az eljárást.⁶⁹³

A bíró elsősorban az iratok alapján dönt. Ha azonban úgy ítéli meg, hogy az iratok szerint nem lehet megalapozott döntést hozni, hivatalból

⁶⁹¹ TONINI, Paolo: Giudizio abbreviato a patteggiamento a vent'anni della riforma del 1988. *DPP* (6) 2010, 651. o.

⁶⁹² GRILLI: i.m. 1397. o.; ZACCHE': i.m. 48–49. o.

⁶⁹³ ZACCHE': i.m. 56. o.

bizonyítás felvételét rendelheti el. A bizonyítás akkor sem tárgyaláson történik, hanem az előkészítő eljárásra vonatkozó rendelkezések alapján ülés keretében (*camera di consiglio*) történik, azaz a nyilvánosság kizárása mellett, kizárólag a felek részvételével.⁶⁹⁴ A vád módosításra is csak akkor van lehetőség, ha a bíró által hivatalból elrendelt bizonyítás eredményeképpen a cselekmény a vádtól eltérően minősül.⁶⁹⁵

A rövidített eljárás végén ugyanolyan érdemi döntést hoz a bíró, mintha tárgyaláson hozta volna. Bűnösséget megállapító ítélet esetén a kiszabandó büntetés jóval kedvezőbb a terhelt számára, mivel a bíró egyharmaddal alacsonyabb büntetést szab ki, mintha tárgyaláson tette volna. Életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegetett bűncselekmény esetén 30 évig tartó szabadságvesztést határoz meg. A büntetés kiszabása során a bíró először *in concreto* meghatározza a törvény alapján kiszabandó büntetést, annak során figyelembe veszi az ügy összes körülményét, majd az így kapott mértéket csökkenti egyharmaddal. Azaz első lépcsőben mérlegelés alapján határozza meg a büntetés mértékét, a második lépcsőben pedig a törvény erejénél fogva meghatározza annak egyharmaddal csökkentett mértékét. Lényeges elhatárolni, hogy nem egyharmadáig („*fino ad un terzo*”), hanem egyharmaddal („*di un terzo*”) csökkentett büntetést kell a bírónak az ítéletben kiszabnia.⁶⁹⁶

Az ítélet elleni jogorvoslatok köre korlátozott, amelynek célja az eljárás gyorsítása is.⁶⁹⁷ Speciális szabály, hogy a kódex a felmentő ítélet elleni fellebbezést sem a terhelt, sem az ügyész számára nem teszi lehetővé. Az ügyész a bűnösséget megállapító ítélet ellen is csak akkor fellebbezhet, ha az ítéletben a bíró a vádtól eltérő minősítést állapított meg. A terhelt azonban a bűnösséget megállapító ítélet ellen az általános szabályok szerint – sajátos korlátozások nélkül – élhet fellebbezéssel. Az egyéb jogorvoslatokra a törvény nem tartalmaz korlátokat, azaz az általános szabályok szerint van rá

⁶⁹⁴ Az ülésen (*camera di consiglio*) történő eljárást (art.127) a nyilvánosság kizárása és felek részvételének nem kötelező volta jellemzi. Ez egy egyszerűbb eljárást takar, amelyet a kódex olyan esetekben ír elő, amikor a bírónak rövid időn belül kell döntést hoznia, és esetlegesen (amennyiben a felek az értesítésre megjelennek) kontradiktórius eljárásra kerül sor. In: TONINI: *Maunale breve* i.m. 133. o.

⁶⁹⁵ TONINI: *Manuale breve* i.m. 542. o.

⁶⁹⁶ GRILLI: i.m. 1379. o.

⁶⁹⁷ CORVI, Paola: *Giudizio abbreviato*. In: SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Dizionari sistematici. Procedura penale*, Il Sole 24 Ore, Milano, 2008, 617. o.

lehetőség.⁶⁹⁸ A jogorvoslati szabályok ilyen korlátozása szerintem megfelelően elősegíti bevezetésének célját, azaz az eljárás gyorsítását.

7.2.1.2.2. *Feltételhez kötött rövidített eljárás*

Az eljárásnak ezt a formáját a Legge Carotti vezette be 1999-ben (*art. 438 comma 5-6, art. 441-bis c.p.p.*). Jelentős módosításnak és egyben újításnak tekinthető, mivel a rövidített eljárás e típusa során lehetővé teszi a bizonyítás felvételét, és annak eredményeképpen hoz a bíró döntést arról, hogy az eljárást rövidített eljárásban vagy az általános szabályok szerint folytatja-e le.⁶⁹⁹ A bizonyítási eljárás elrendelésének további feltétele, hogy az érdemi döntéshez „szükséges”, valamint pergazdaságossági célokkal „összeegyeztethető” legyen, vagyis az eljárás gyorsító célja itt is tetten érhető.⁷⁰⁰ Terhelti indítvány esetén az ügyész ellenbizonyítás felvételét kérheti. A bíró a fenti feltételek értékelését követően szabad mérlegelés alapján dönt. Ha elutasítja a kérelmet, akkor a terhelt az indítvány előterjesztésére a megadott határidőn belül újra indítványozhatja a rövidített eljárást, annak mindkét formáját. A gyakorlatban a feltételhez nem kötött formát célszerű az ismételt kérelem esetén alkalmazni, mivel annak elrendelése kötelező és annak során a bíró hivatalból elrendelhet bizonyítási eljárást.

A bizonyítás „szükségessége” esetén a bíró – számításba véve a már megszerzett és értékelhető iratokat – kiegészítő jelleggel folytat bizonyítást. A bizonyítási eljárás során olyan új tények merülhetnek fel, amelyek a vád módosításának szükségességét igényelik, így pozitív vagy éppen negatív hatással is járhatnak a terheltre nézve. Ezért a hátrányok elkerülése érdekében a terhelt kérelmezheti az eljárás általános szabályok szerinti folytatását, és legfeljebb tíz napot kérhet a védekezésre történő felkészülésre. Az általános eljárás során a későbbiekben azonban nem indítványozhatja újból a rövidített eljárás szerinti elbírálást. Ha a terhelt nem kéri az általános szabályok szerinti eljárást, akkor folytatódik a rövidített eljárás.

⁶⁹⁸ TONINI: *Manuale breve* i.m. 547.o.

⁶⁹⁹ ZACCHÉ: i.m. 56. o.

⁷⁰⁰ GRILLI: i.m. 1399. o.

7.2.1.2.3. „Atipikus” rövidített eljárás

A szakirodalom „atipikus” esetekként említi az egyes külön eljárások során tett indítvány alapján lefolytatott rövidített eljárást. Lehetséges, hogy a terhelt nem az előkészítő eljárás keretében, hanem éppen az azt elkerülő külön eljárások valamelyike – azaz a közvetlen eljárás, a gyorsított eljárás vagy a büntetőparancs – folyamán tesz indítványt. Így azok az eljárások rövidített eljárássá alakulnak, és az ügy annak szabályai szerint kerül elbírálásra. A patteggiamento folyamán azonban kizárt ilyen indítvány előterjesztése, továbbá a békebíró előtti eljárásában sem kerülhet rá sor, mivel a két eljárás eltérő célokat követ.

Szintén az „atipikus” esetekhez tartozik az eljárásnak az első fokon eljáró egyesbíró elé történő közvetlen idézés esetén történő alkalmazása.⁷⁰¹ Az ügyész az általános szabályok szerint kisebb súlyú bűncselekmények esetén a terheltet – az előkészítő tárgyalást mellőzve – a vádemeléssel egyidejűleg közvetlenül a tárgyalásra idézheti.⁷⁰² Ebben az esetben elmarad az előkészítő eljárás. Az idézésben az ügyész felhívja a terheltet, hogy a tárgyalás megnyitása előtt kérheti a rövidített eljárás vagy a „büntetés alkalmazása a felek indítványára” elnevezésű külön eljárások alkalmazását, illetve pénzüsszeg megfizetése ellenében az eljárás megszüntetését (Oblazione). A gyakorlatban ez a tipikus forma rendelkezik jelentőséggel, tekintettel a kisebb súlyú bűncselekmények gyakoribb előfordulására.

Az „atipikus” esetek lehetővé tétele szintén a tárgyalás minél szélesebb körű mellőzését, egyben a külön eljárások alkalmazását célozza, ezzel hozzájárulva az eljárások gyorsításához.⁷⁰³ Méltányolandó a jogalkotó azon törekvése is, hogy az egyes külön eljárások közötti átjárhatóság biztosításával szintén a széles körű alkalmazást kívánja elősegíteni.

⁷⁰¹ STORELLI: i.m. 45–49. o.; ZACCHÉ: i.m. 218–226. o.

⁷⁰² Kizárólag pénzbüntetéssel vagy alternatív pénzbüntetéssel és legfeljebb négy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett kihágások esetén, továbbá taxatív meghatározott bűncselekmények esetén.

⁷⁰³ ZACCHÉ: i.m. 217. o.

7.2.2. Gyorsított eljárás

A gyorsított eljárás régi hagyományokra tekint vissza. A jogintézmény elődjének tekinthető a „gyorsított idézés” elnevezésű eljárás, amely már az 1865. évi és az 1913. évi Büntető Eljárási Kódexben is jelen volt, majd az 1930. évi Codice Rocco a mai néven tartamazta a „külön eljárások” között. Az 1989. évi reform is megtartotta, mint az eljárást egyszerűsítő mechanizmusok egyikét.⁷⁰⁴ (*Giudizio direttissimo, Art. 449-452 c. p. p.*)

Az eljárás újraszabályozására a 2008. május 23. napján kelt, 92. számú „Közbiztonságról szóló sürgős intézkedések” című jogszabállyal került sor, amelynek során a jogalkotó a jogintézménynek két kötelező és egy fakultatív esetkörét határozta meg.⁷⁰⁵

A gyorsított eljárás esetén rövidül a nyomozás, elmarad az előzetes eljárás szakasza, és a „tömör” nyomozás után közvetlen tárgyalásra kerül sor.⁷⁰⁶ A kódex egyrészt a tanácsban eljáró elsőfokú helyi bíróság (Tribunale Collegiale) és az első fokon eljáró esküdtszék (Corte d’assise) hatáskörébe tartozó bűncselekmények esetére, másrészt az egyesbíróként eljáró elsőfokú helyi bíróság (Tribunale in composizione monocratica) eljárására vonatkozóan tartalmaz előírást. A gyorsított eljárásra egyszerű bizonyítási helyzetekben – azaz tetten ért és őrizetbe vett vagy a bűncselekmény elkövetését beismerő terhelttel szemben – kerülhet sor. A törvény nem határozza meg, hogy milyen súlyú bűncselekmények esetén van rá lehetőség, így ebből a szempontból széles körű alkalmazást tesz lehetővé. Másrészt viszont extrém szűk időhatárokat határoz meg, túlzottan merev formalitásokkal társítva, amelyek nehezítik igénybevételét. További sajátosság, amely egyben egyszerűsítést is jelent, hogy a tárgyalásra a nyomozás iratait az ügyész készíti elő. A büntetőeljárás rövidebb időtartamán kívül azonban nem tartalmaz egyéb

⁷⁰⁴ MOSCARINI, Paolo: Giudizio direttissimo. In: *Trattato di procedura penale (diretto da Giorgio Spangher): Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali* (a cura di FILIPPI, Leonardo). Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2008, 374–376. o.; lásd részletesen: ALLEGREZZA, Silvia: *Le riforme atipiche del giudizio direttissimo*. G. Giappichelli Editore-Torino, 2006, 39. o, 354. o.

⁷⁰⁵ Decreto-Legge 23 maggio 2008, n. 92 Misure urgenti in materia di sicurezza pubblica, Decreto-Legge convertito con modificazioni dalla Legge 24 luglio 2008, n. 125

⁷⁰⁶ VARRASO, Gianluca – MANCUSO, Enrico Maria: Giudizio direttissimo. In: SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Dizionari sistematici, Procedura penale*. Il Sole 24 Ore, Milano, 2008, 618–619. o.

kedvezményt a terhelt számára, így a jogintézmény egyértelműen az igazságszolgáltatási szervek érdekében szolgál gyorsító funkcióval.

7.2.2.1. Alkalmazási feltételek

A fakultatív módon alkalmazható esetekre kizárólag az eljárási Kódex által előírt feltételek esetén kerül sor, míg kötelező eseteket a Kódexen kívül számos, egyéb büntetőjogi norma is tartalmaz.⁷⁰⁷ Az utóbbi jogszabályok szerinti alkalmazást nevezi az irodalom a gyorsított eljárás „atipikus formái”-nak, amelyek teljesen heterogén képét mutatnak. Leglényegesebb közös pontként tekinthető – amely egyben a kötelező alkalmazás indokául is szolgál –, hogy olyan bűncselekményekről van szó, amelyek sürgős elbírálást igényelnek.⁷⁰⁸ A jogintézmény alkalmazásának vagylagos feltételei a következők: a terheltet tettenérés során őrizetbe vették (*arresto in flagranza*) és az őrizetbe vételt a nyomozási bíró jóváhagyta vagy a terhelt beismerő vallomást tett; vagy a tettenérés során őrizetbe vett személyt az őrizetbe vételtől számított 48 órán belül közvetlenül a tárgyalás tartására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság elé állították és a bíró az őrizetbe vételt jóváhagyta. A fentiek a gyorsított eljárás két kötelező és egy fakultatív esetkörét tartalmazzák.⁷⁰⁹

Az első esetben az ügyész kötelezően alkalmazza, kivéve, ha a gyorsított eljárás a nyomozás érdekeit súlyosan veszélyezteti. A törvény nem írja elő, a joggyakorlat azonban feltételnek tekinti, hogy terhelttel szemben a bíró a jóváhagyással együtt személyi szabadságot elvonó kényszerintézkedést rendeljen el.⁷¹⁰ Ebben az esetben az őrizetbe vételtől számított 30 napon belül tárgyalásra kerül sor.

A második kötelező esetkör a terheltnek a nyomozás során tett beismerő vallomása. Az ügyésznek vizsgálnia kell a beismerő vallomás hiteltérdemlőségét, valamint az egyéb bizonyítási eszközökkel való

⁷⁰⁷MAIWALD: i.m. 228. o.

⁷⁰⁸MOSCARINI, Paolo: i.m. 374–376. o.; lásd részletesen: ALLEGREZZA: i.m. 39. o.; GRILLI, Luigi: *La procedura penale. Guida pratica Volume II*. CEDAM Casa Editrice dott. Antonio Milani – Padova, 2009, 1454–1458. o.

⁷⁰⁹TONINI: *Manuale breve* i.m. 560–561. o.

⁷¹⁰TONINI: *Manuale breve* i.m. 561. o.; MAIWALD: i.m. 228. o.

egybeesését a feleslegesen lefolytatandó gyorsított eljárás elkerülése végett.⁷¹¹ Ebben az esetben a terhelt vagy szabadlábon van, vagy nem tettenérés miatt áll személyi szabadságot elvonó kényszerintézkedés hatálya alatt. Az ügyésznek szintén nincs mérlegelési lehetősége, kötelezően alkalmazza a jogintézményt, a nyomozás érdekeit súlyosan veszélyeztető esetek kivételével. A terhelt ebben az esetben a bűncselekmény bünygyi nyilvántartásba vételtől számított 30 napon belül kell a tárgyalásra idézni.

A harmadik esetben az ügyész mérlegelése alapján kerül sor az eljárásra. Rendkívül szűk azonban a határideje az alkalmazásának, mivel az őrizetbe vételtől számított 48 órán belül kell a terheltet bíróság elé állítania. Sajátossága ennek az esetkörnek, hogy feltételezi a bíró jóváhagyását. Ha a bíró az őrizetbe vételt nem hagyja jóvá, akkor főszabály szerint visszaküldi az iratokat az ügyésznek és az általános szabályok szerint folytatódik az eljárás. A jóváhagyást azonban helyettesítheti az ügyész és a terhelt egyetértése, ebben az esetben a felek konszenzusán alapul a gyorsított eljárás alkalmazása.

7.2.2.2. Az eljárás menete

Az eljárás megindítására az ügyész jogosult. Kétféleképpen járhat el attól függően, hogy a terhelt fogva van (őrizetben vagy egyéb személyi szabadságot elvonó kényszerintézkedés hatálya alatt) vagy szabadlábon (illetve személyi szabadságot nem érintő kényszerintézkedés hatálya alatt áll). Az első két esetben az ügyész a terheltet közvetlenül meghallgatásra idézi, amelyen szóban közli a vádlottal a vád tárgyát. A második esetben határozattal idézi a terheltet a tárgyalásra. Ebben az esetben a határozat tartalmazza a vád tárgyát. Az ügyész gondoskodik arról, hogy az ügy iratai a tárgyaláson rendelkezésre álljanak, valamint a védő számára az iratok megismerésének, illetve azokról másolatok készítésének biztosításáról.

A tárgyalás az általános szabályok szerint zajlik. A bíró a tárgyaláson először a gyorsított eljárás feltételeinek fennállását vizsgálja. Negatív értékelése esetén az ügy iratait visszaküldi az ügyésznek, így az eljárás az általános szabályok szerint folytatódik, egyébként tárgyalásra kerül sor. A

⁷¹¹ VARRASO – MANCUSO: i.m. 619. o.

tárgyalásra vonatkozó rendelkezések – tekintettel az eljárás gyorsító funkciójára – tartalmaznak néhány különös, gyorsító szabályt is.⁷¹² Ilyen különös szabály, hogy az ügyész a jelen lévő vádlottal szóban közli a vádat; a bíró a terheltet és tanúkat szóban vagy bírósági tisztviselő/rendőrség tagja által is idézheti; a bíró a tárgyaláson felhívja a terheltet, hogy kérheti az ügy rövidített eljárás vagy a megegyezései eljárás szerinti elintézését; valamint a kérelem alternatívájaként a terhelt – a korábbi rövid időtartamokra tekintettel – nem több, mint tíz nap védekezéshez szükséges felkészülési időt kérhet. Ha a terhelt a rövidített eljárást kérvényezi, a bíró a tárgyalás megnyitása előtt atározattal elrendeli az eljárás rövidített eljárásként való folytatását. Az ítélethozatal és a határozat elleni jogorvoslatok bejelentésére az általános szabályok szerint kerül sor.

7.2.3. Közvetlen eljárás

A közvetlen eljárás nem teljesen ismeretlen az olasz büntetőeljárársban. Annak előzményei a Codice Rocco-ban megtalálhatóak, bár eltérő céllal és formában,⁷¹³ ezért az irodalom újonnan bevezetett jogintézményként tartja számon.⁷¹⁴ (*Giudizio immediato, Art. 453-458 c.p.p.*)

A közvetlen eljárás sok hasonlóságot jelez az előbb bemutatott ügyész által indítványozott gyorsított eljárással, de nem annak pusztá másolata. A rokonság és egyben a jogintézmény gyorsító funkciója abban rejlik, hogy szintén rövidül a nyomozás, elmarad az előzetes eljárás, és – amint az elnevezése is mutatja – a „tömör” nyomozást követően közvetlenül szintén tárgyalási szakaszba kerül az ügy. A jogalkotó azokra az esetekre kíván megoldást nyújtani, amikor – hasonlóan a gyorsított eljáráshoz – egyszerűbb bizonyítási helyzetben a gyorsított eljárásra biztosított rövid határidők nem elegendők.⁷¹⁵ Aapvető különbség a gyorsított eljáráshoz képest azonban az, hogy a tárgyalást a nyomozási bíró folytatja le. Míg a gyorsított eljárásban a

⁷¹² TONINI: *Manuale breve* i.m. 562. o.

⁷¹³ SANTORIELLO, Ciro: *Formulario del Processo Penale. Tomo secondo, Libro sesto Procedimenti speciali*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino 2009, 2834. o.

⁷¹⁴ PAOLOZZI, Paolo: I meccanismi di semplificazione del giudizio di primo grado. In: GAITO, Alfredo (a cura di): *I giudizi semplificati*. Cedam, Padova, 1989., 34. o.; FORLANI, Elisabetta: Il giudizio immediato. In: ERCOLE, Aprile – CATULLO, Francesco G.: *Giuda ai procedimenti penali speciali*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2007, 292. o.

⁷¹⁵ JARVERS: *Strafrecht in Italien* i.m. 14. o.

szabályozás egy rövidebb nyomozási szakaszt követően „átugorja” az előzetes eljárást, addig a közvetlen eljárás a nyomozási bíró jogosítványait a vádemelés feltételeinek pusztán vizsgálatára korlátozza.

Bármilyen súlyú bűncselekmény esetén alkalmazható akár az ügyész, akár a terhelt indítványára, azonban – a büntetőeljárás rövidebb időtartamán kívül – nem tartalmaz egyéb kedvezményt a terhelt számára. Az ügyész kezdeményezésére indult eljárást az olasz irodalom a jogintézmény „tipikus” eseteként tartja számon, míg a terhelt kezdeményezése révén indult eljárás „atipikus” esetnek számít. Elsősorban egyszerűbb esetekben alkalmazandó, mivel tiszta bizonyítási helyzetet követel meg a törvény. A jogintézmény a bevezetése óta 1999-ben és 2008-ban jelentős módosításokon ment keresztül. A 2008. évi módosítás alapvető változásokat hozott, mivel kötelezővé tette annak alkalmazását az ügyész számára, továbbá a személyi szabadságot elvonó kényszerintézkedés esetére kiszélesítette az alkalmazás körét és határidejét.⁷¹⁶

7.2.3.1. „Tipikus” közvetlen eljárás az ügyész indítványa alapján

A jogintézmény hagyományos, tipikus esete az ügyész indítványa alapján folyó eljárás (*art. 453 comma 1, art. 454 comma 1 c.p.p.*). A 2008. évi módosítást megelőzően az ügyész mérlegelés alapján dönthetett, így ha a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján a bizonyítást egyértelműnek ítélte meg, indítványozhatta a külön eljárás alkalmazását, de egyértelmű bizonyítékok esetén is dönthetett az általános eljárás lefolytatása mellett. 2008-ban a szélesebb körű alkalmazás érdekében a jogintézmény kötelezővé vált.⁷¹⁷ Az ügyészi indítvány tételére akkor van lehetőség, ha a bizonyítási helyzet tiszta; a terhelt a kihallgatása során a bizonyítás alapját képező tényekre nyilatkozta, vagy legalább lehetősége volt a nyilatkozat tételre; és a bűncselekmény bűnügyi nyilvántartásba vételétől számított 90 nap nem telt el. További – negatív követelmény – hogy az eljárás a nyomozás érdekeit súlyosan nem veszélyezteti.

⁷¹⁶ GRILLI: i.m. 1468. o.

⁷¹⁷ D.L. 23 maggio 2008, n. 92 „Misure urgenti in materia di sicurezza pubblica”

A tiszta bizonyítási helyzet értékelése az olasz irodalomban nem egyértelmű, többféle álláspont létezik. A jogalkotó a „ha a bizonyítékok egyértelműnek tűnnek” kifejezést használja. Az elmélet képviselőinek egyik része szerint ez azt a negatív feltételeket jelenti, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján nincs szükség az előzetes eljárásra. Míg az irodalom többi képviselője a bűnösséget megállapító ítélet valószínűségéhez szükséges bizonyítékok meglétét tartja szükségesnek.⁷¹⁸ A bírósági joggyakorlat, a Legfelsőbb Bíróság és az Alkotmánybíróság is az első nézetet képviseli.⁷¹⁹ Ez a feltétel nem az eljárás során hozott végső érdemi döntés szempontjából értelmezendő, hiszen a joginézvény alkalmazása nem zárja ki a tárgyaláson történő bizonyítást.

A terheltnek a bizonyítékok alapját képező tényekre történő nyilatkoztatása, illetve a nyilatkozat tétel lehetősége a korábbi bizonyítás feletti kontrollt szolgálja.⁷²⁰ A terhelt kihallgatása a terhére rótt bűncselekményről való tájékoztatását és az annak tudatában való védekezését is célozza. Ennek megfelelően a jogalkotó célja nemcsak kifejezetten a terhelttől való információk szerzése, hanem a terhére rótt cselekményre való reakció biztosítása.⁷²¹ Ugyanezen okból zárja ki az önhibáján kívül meg nem jelent, illetve elérhetetlen terhelt nyilatkozattételének elmulasztása esetén az eljárás alkalmazását. A beismerő vallomás tétele irreleváns. A kihallgatást az ügyész fogatosítja.

A bűnügyi nyilvántartásba való bejegyzéstől számított 90 napos feltétel egy rövidített nyomozási szakaszt jelent, amely az eljárás gyorsításának céljához igazodik.⁷²²

7.2.3.2. „Atipikus” közvetlen eljárás a terhelt indítványa alapján

A terhelt általi kezdeményezés későbbi időponthoz kötött (*art. 453 comma 3 c.p.p.*).⁷²³ Akkor kezdeményezheti az eljárást, ha az ügyész vádat emelt és a

⁷¹⁸ CRISTOFANO, Livio A.: *I riti alternativi al giudizio penale ordinario*. Utet Giuridica Editore S.r.L., Torino, 2005, 247–248. o.

⁷¹⁹ CRISTOFANO: i.m. 247–250. o.; STORELLI: i.m. 186–189. o.

⁷²⁰ BENE, Teresa: *Giudizio immediato*. In: FILIPPI, Leonardo (a cura di): *Trattato di procedura penale. Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2008, 412. o.; CRISTOFANO: i.m. 251. o.

⁷²¹ STORELLI: i.m. 190. o.; CRISTOFANO: i.m. 251. o.

⁷²² BENE: i.m. 416. o.

bíró kitűzte az előzetes meghallgatás időpontját. Azaz a terhelt megkapja a vádiratot az előzetes tárgyalásra történő idézéssel együtt, majd dönthet, hogy az előzetes tárgyalásról való lemondással együtt kéri-e a közvetlen eljárást. A kérelmet legalább három nappal az előzetes meghallgatás előtt be kell nyújtania. A terhelt a kérelem benyújtásával elveszíti az ügy rövidített eljárás és a „büntetés alkalmazása a felek indítványára” elnevezésű külön eljárások lefolytatásának lehetőségét.

7.2.3.3. Az eljárás menete

Az eljárás alkalmazása bírói kontroll alatt áll, mivel az indítványról mindhárom esetben a nyomozási bíró dönt. A határidő az eljárást gyorsító funkcióból következően szintén rövid, a bírónak az indítvány beérkezését követő öt napon belül kell határoznia. A bíró kizárólag az ügy iratai alapján dönt, a feleket nem hallgatja meg. A bíró kétféle határozatot hozhat: vagy elrendeli a közvetlen eljárás lefolytatását, vagy ha az eljárás feltélei nem állnak fenn, az ügy iratait – indoklás nélküli határozattal – visszaküldi az ügyésznek, és ezzel az eljárást az általános mederbe tereli. Az elrendelésről szintén indoklás nélküli határozattal dönt, amelyet legalább 30 nappal az eljárás előtt kézbesíteni kell az ügyésznek, a terheltnek és a sértettnek. Ha az eljárást az ügyész indítványozta, akkor a terhelt kérheti az ügy rövidített eljárás vagy a büntetés alkalmazása a felek indítványára című eljárás szerinti elbírálását, ha azonban a terhelt indítványozta, akkor nem élhet ezzel a joggal. A jogalkotó ezzel azt kívánta kizárni, hogy a terhelt – miután kezdeményezte az előzetes eljárás „átugásával” a tárgyalás lefolytatását - azt az ellentétes irányú indítványával lezárja és mintegy visszafelé terelje az ügyet, amely éppen az eljárás lassítását eredményezné.⁷²⁴ A közvetlen eljárásról a másik két eljárásra történő áttérés eseteiben a nyomozási bírónak a terheltet meg kell hallgatnia. Ha a nyomozási bíró a rövidített eljárást elrendeli, akkor az ügy

⁷²³ A kódex a „nyomozás alá vetett személy” (*persona sottoposta alle indagini*) kifejezést használja, az irodalomban azonban mind a vádlott (*imputato*), mind a gyanúsított (*indagato*) kifejezések használatosak az art. 60. c.p.p. alapján.

⁷²⁴ VARRASO, Gianluca: *Giudizio immediato*. In: SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Dizionari sistematici, Procedura penale*. Il Sole 24 Ore, Milano, 2008, 623. o.

iratait megküldi az elsőfokon eljáró bíróságnak, aki az általános szabályok szerint lefolytatja a tárgyalást.

8. A terhelt távollétében folytatott eljárások

8.1. Németország⁷²⁵

A német büntető eljárásjog igen szűk körben teszi lehetővé a terhelt távollétében történő eljárást (*Vefahren gegen Abwesende*, Art. 276–295 StPO). Míg a nyomozás során nem akadály a terhelt távolléte, addig a terhelt bűnösségéről csak személyes jelenléte esetében lehet dönteni. A német büntetőeljárás alapelve, hogy a tárgyalást a terhelt távollétében nem lehet lefolytatni (Art. 230 Abs. 1 StPO, Art. 285 Abs. 1 S.1 StPO). Ezen elv érvényesülése alól a jogalkotó sem az eljárás tárgyát képező bűncselekmény súlya alapján, sem más indokból nem tesz kivételt. A terhelt személyes jelenlétének hiányát a védő részvétele sem pótolja, mivel a terheltet nem jogi értelemben „képviseli”. A kódex „Eljárás a terhelt távollétében” címet viselő rendelkezései alapján a bíróság a terhelt távollétében a tárgyaláson csak a bizonyítékok biztosítása körében intézkedhet, ítéletet nem hozhat.⁷²⁶ Lényegében egy, a „bizonyítékok rendelkezésre állását biztosító eljárás”-ról van szó (Beweissicherungsverfahren) a terhelt jövőbeli bíróság elé állítása esetére.⁷²⁷ Amennyiben a tárgyalás megtartását a terhelt távolléte akadályozza, a bíró az eljárást felfüggeszti. A terhelt távollétében folyó eljárás szűk körű lehetővé tétele háttérében alapvetően két tényező áll: egyrészt a GG-ben deklarált bíróság előtti meghallgatáshoz való jog, másrészt a nemzetközi jog által előírt követelmények.⁷²⁸

⁷²⁵ Lásd részletesen: PAUL, Christiane: *Das Abwesenheitsverfahren als rechtsstaatliches Problem*. Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2007, 41–80. o.

⁷²⁶ BÁRD Károly: *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés*. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007, 184. o.

⁷²⁷ RANFT, Otfried: *Strafprozessrecht. Systematische Lehrdarstellung für Studium und Praxis*. 3. neu bearbeitete Auflage. Richard Booberg Verlag, Stuttgart, 2005, 716. o.

⁷²⁸ BÁRD: *Emberi Jogok* i.m. 184–185. o.; lásd részletesen u.o.190–208.o.; BÁRD Károly: *Tárgyalás a vádlott távollétében – emberijog-dogmatikai analízis*. In: LIGETI, Katalin (szerk.): *Wiener A. Imre Ünnepi kötet*. Libri Amicorum 16. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2005, 216–224.o.; GRÁD – WELLER: i.m. 363–366. o.; PAUL: i.m. 59–69.o.; CHRISTEN, Stefan: *Anwesenheitsrecht im schweizerischen Strafprozessrecht mit einem Exkurs zur Vorladung*. Schulthess Verlag AG, Zürich, 2010, 22–53. o.

A német Alkotmánybíróság a terhelt távollétében történő ítélethozatalt a nemzetközi kötelezettségek alapján sem ismeri el. Az EJEB is csak szűk körben tartja elfogadhatónak a vádlott távollétében folytatott tárgyalást,⁷²⁹ habár a személyes jelenlét joga az Egyezményben nem jelenik meg abszolút garanciaként.⁷³⁰

Az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdése nem tartalmazza szó szerint a terhelt személyes jelenlétének követelményét, a tisztességes tárgyalás fogalmi körébe azonban beletartozik a terhelt azon jogának biztosítása, hogy személyesen részt vegyen a tárgyaláson.⁷³¹ Az EJEB a tisztességes eljárás általános elvéből további terhelti jogokat fejlesztett ki. A személyes jelenlét elengedhetetlen feltétele annak, hogy a terhelt a tisztességes eljárás körébe tartozó egyes részjogosítványokat gyakorolhassa,⁷³² erre tekintettel csak igen szűk körben lehetséges az arról való lemondás. A német jogalkotó ezt a tendenciát követi.

A német büntetőeljárás a terhelt távollétét többféle módon értékelte. Az 1877. évi Birodalmi Büntetőeljárás Kódex⁷³³ megengedte a távollévő terhelt bűnösségéről való érdemi döntést, amelyre egészen 1975-ig lehetőség volt. Az „valódi büntetőeljárást takart”, nem pedig egy „engedetlenségi” eljárást.⁷³⁴ A jogalkotó az StGB-t hatályba léptető törvénnyel⁷³⁵ 1975. január 1-től hatályon kívül helyezte az eljárási kódex ezen rendelkezéseit és csak a bizonyítékok biztosítására, a lefoglalásra és a szabadon bocsátásra vonatkozó rendelkezéseket tartotta fent. Ezeket a rendelkezéseket a terhelt távollétében az eljárás minden szakaszában lehet alkalmazni, gyakorlati jelentőséggel azonban inkább a nyomozás során bírnak.⁷³⁶

⁷²⁹ BÁRD: *Emberi Jogok* i.m. 185.o.

⁷³⁰ PAUL: i.m. 63. o.

⁷³¹ GRÁD – WELLER: i.m. 363. o.; PAUL: i.m. 63–64. o.; PETERS, Anne: *Einführung in die Europäische Menschenrechtskonvention*. Verlag C.H. Beck, München, 2003, 128. o.

⁷³² BÁRD: *Emberi jogok* i.m. 179. o.

⁷³³ Reichstrafprozessordnung von 1877 Art. 277-284 StPO a.F

⁷³⁴ DÜNNEBIER, Hans: Das Kontumazialverfahren ist abgeschafft. In: LÜTTGER, Hans (Hrsg.) *Festschrift für Ernst Heinitz*. Berlin, 1972. In: PAUL: i.m. 36. o.

⁷³⁵ Art. 21 Nrn. 74-75 EGStGB

⁷³⁶ SCHLÜCHTER, Ellen – FRISTER, Helmut: §§ 276-295 StPO Verfahren gegen Abwesende. In: *SK-StPO Systematischer Kommentar zur Strafprozessordnung und zum Gerichtsverfassungsgesetz*. Wolters Kluwer Deutschland GmbH, München–Unterschleißheim, 2004, § 276 1Rn 1

A német jog megkülönbözteti a jelenléthez való jogot (Anwesenheitsrecht) és a jelenlét kötelezettségének elvét (Anwesenheitspflicht). A jelenléthez való jog a terhelt érdekeit szolgálja és elsősorban a bíróság előtti meghallgatáshoz való jog érvényesülését biztosítja, amely a terhelt távolléte esetén sérül. Ezzel szemben a jelenlét kötelezettsége az igazságszolgáltatás érdekeit képviseli, az anyagi igazság kiderítését, amely a terhelt érdekeivel ellentétes érdeket is magában foglal. A kódex taxatív tartalmazza azokat az eseteket, amikor a jogalkotó kivételt enged a terhelt személyes jelenléte alól.⁷³⁷ Amennyiben a törvényi feltételek ellenére került sor a terhelt távollétében a tárgyalásra, az abszolút felülvizsgálati okot eredményez.

További megkülönböztetést találunk a távollévő (Abwesenheit) és a távolmaradó (Ausbleiben) terhelt fogalmánál. A terhelt távolmaradása esetében van helye az ún. „engedetlenségi” eljárásnak. A terhelt akkor „távolmaradó”, ha a szabályszerű idézés ellenére a tárgyaláson nem jelenik meg vagy önkéntesen távozik, ebben az esetben a terhelt lemond a személyes jelenlét jogáról vagy távollétét maga idézi elő.⁷³⁸ A kódex azonban a fenti kivételekkel mind a távollévő, mind a távolmaradó terhelttel szemben kizárja a tárgyalás lefolytatásának lehetőségét.

8.1.1. Alkalmazási feltételek

A távollét törvényi fikcióját adja meg a jogalkotó, miszerint a terhelt akkor minősül távollévőnek, ha a tartózkodási helye ismeretlen vagy külföldön tartózkodik és a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság elé állítása nem lehetséges vagy nem tűnik ésszerűnek. A terhelt tartózkodási helye akkor ismeretlen, ha azt a nyomozó hatóság vagy a bíróság nem ismeri, és az az ügy jelentőségével arányban álló ráfordítással nem deríthető ki, valamint megalapozottan nem tehető fel, hogy hamarosan ismertté válik.⁷³⁹ Az ismeretlen tartózkodási hely ténye és kideríthetlensége diagnózisként

⁷³⁷ Art. 231c, Art. 233, Art. 231. Abs. 2, Art. 231a, Art. 232, Art. 247 S.1, Art. 247 S. 2,3 StPO. In: KÜHNE: *Strafprozessrecht* i.m. 61. o.; PAUL: i.m. 43. o.

⁷³⁸ KLITSCH, Sonja: Der neue EU-Rahmenbeschluss zu Abwesenheitsverurteilungen – ein Appell zur Revision.: *ZIS* (1) 2009, 11-12. o. http://www.zis-online.com/dat/artikel/2009_1_287.pdf (2012. 06. 03.)

⁷³⁹ MEYER-GROßNER – CIERNIAK: i.m. § 276 Rn. 2; GOLLWITZER: i.m. § 276 Rn. 4

értékelhető, míg a jövőre vonatkozó értékelés egy prognózis.⁷⁴⁰ A külföldön tartózkodó terhelt tartózkodási helye ismert ugyan, de a bíróság előtti megjelenése nem biztosítható. A külföldön tartózkodó terhelt akkor nem állítható bíróság elé, ha az idézésre önkéntesen nem jelenik meg, jelenlétének biztosítása kiadatás útján nem lehetséges vagy nem tűnik alkalmasnak. Ez a feltétel egy jogalkalmazói ún. költség–haszon–számítást, mérlegelést igényel.⁷⁴¹ Ahhoz, hogy a terhelt távollévőnek minősüljön, nem szükséges a bíróság előtt való megjelenés teljesíthetlensége, elegendő, hogy teljesíthetetlennek tűnjön. Így nem szükséges a terhelt idézése vagy kiadatásnak sikertelensége, sőt annak megkísérlése sem.⁷⁴²

8.1.2. Az eljárás menete

A távollévő terhelttel szembeni, a bizonyítékok biztosítására szolgáló, bíróság által folytatott eljárást meg kell különböztetni a nyomozás során fogatosított bizonyítási eljárástól, amelyen a terhelt szintén nem vesz részt.⁷⁴³ Amennyiben a nyomozás során a bizonyítékok biztosítására van szükség, az ügyész elrendeli a megfelelő intézkedéseket vagy a nyomozási bíró felé tesz indítványt a bírói intézkedések meghozatalára. Ha a nyomozás befejezését követően az eljárás megszüntetésére nem kerül sor, az ügyész a vádiratban indítványozza a tárgyalás megtartását. Ha a vádirat benyújtása után derül ki a terhelt távolléte, akkor a bíró az eljárást felfüggeszti, de a terhelt vagyonának lefoglalását is elrendelheti.

A távollévő terhelt nem jogosult arra, hogy az eljárás folytatásáról tájékoztassák. A bíró mérlegelése alapján azonban az ismert helyen tartózkodó terheltet az eljárás menetéről értesítheti. Az ismeretlen helyen tartózkodó távollévő terheltet a bíró egy vagy több hivatalos lapban, illetve egyéb tömegtájékoztatási eszközben felszólíthatja a bíróság előtti megjelenésre vagy tartózkodási helyének közlésére, amely intézkedés azonban nem minősül

⁷⁴⁰ SCHLÜCHTER – FRISTER: i.m. § 276 Rn. 4.

⁷⁴¹ PAUL: i.m. 45. o.

⁷⁴² SCHLÜCHTER – FRISTER: i.m. § 276 Rn. 7-8

⁷⁴³ RANFT: i.m. 716. o.

idézésnek, így egyéb jogkövetkezménnyel nem bír. A felszólítás célja a hatóság és a távollévő terhelt közötti kapcsolat létrehozása.⁷⁴⁴

8.1.3. A terhelt vagyonának lefoglalása és szabad távozás biztosítása

A vagyon lefoglalása és a szabad távozás biztosítása a terhelt jelenlétének biztosítására szolgáló sajátos eszközök (*Vermögensbeschlagnahme Art. 290-294 StPO, Sicheres Geleit Art. 295 StPO*). Az előbbi rendelkezéssel a jogalkotó a terheltet pénzügyi eszközökkel kívánja rászorítani, hogy a bíróság előtt megjelenjen, és távollétével ne akadályozza az eljárás további lefolytatását.⁷⁴⁵ A vagyon lefoglalására azonban nem kerülhet sor, ha az a távollévő megjelenését nem szolgálja. A rendelkezések a terhelt akaratára kívánnak hatni és azt kívánják elérni, hogy önként jelenjen meg a bíróság előtt.⁷⁴⁶

Az arányosság elvét szem előtt tartva kisebb súlyú – legfeljebb hat hónapig tartó szabadságvesztéssel vagy száznyolcvan napi tétel pénzbüntetéssel fenyegetett – bűncselekmények esetében azonban nem lehetséges a lefoglalás. A rendelkezés alkalmazásának további feltétele, hogy a terhelttel szemben vádemelésre került sor, és az elfogatóparancs kibocsátásához szükséges „alapos gyanú” (*dringender Tatverdacht*) fennálljon. Az elfogató parancs kibocsátása azonban nem feltétel. A bíróság a vagyon lefoglalását hivatalból vagy az ügyész indítványára rendelheti el határozattal. A határozatot elektronikus úton a Szövetségi Értesítőben (*Bundesanzeiger*) kell megjelentetni, de a bíró egyéb módon is közölheti. A határozat Szövetségi Értesítőben történő megjelenésének napján a terhelt a lefoglalt és az utóbb szerzett vagyon felett is elveszíti a rendelkezési jogát. A lefoglalás addig tart, amíg a lefoglalás oka meg nem szűnik.

A terhelt megjelenését biztosító másik eszköz a szabad távozás biztosítása. Már a Birodalmi Kódex is tartalmazta a hatályos Art. 295-nek megfelelő rendelkezést, amely alapjaiban azóta is változatlan maradt.⁷⁴⁷ A jogintézmény a terheltnek a bíróság, a nyomozó hatóság vagy az ügyész előtti – elfogásában rejlő – veszély nélküli megjelenését biztosítja és ezáltal az állam

⁷⁴⁴ PAUL: i.m. 50. o.

⁷⁴⁵ MEYER-GROßNER: i.m. § 290 Rn. 1–4, RANFT: i.m. 717. o.

⁷⁴⁶ SCHLÜCHTER – FRISTER: i.m. § 290 Rn. 2

⁷⁴⁷ SCHLÜCHTER – FRISTER: i.m. § 295 Rn. 1

azon érdekét képviseli, hogy az eljárás lefolytatásra sor kerüljön.⁷⁴⁸ Az eljárás a terhelt önkéntes megjelenését elsősorban azokban az esetekben kívánja előmozdítani, amikor fennáll a veszély, hogy bűnösség megállapítása esetén végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására kerül sor, és a megjelenés érdekében, mintegy „azért cserébe” a jogalkotó szabadlábbon történő védekezést biztosít a terhelt számára. A megjelenés ellentételeképpen a terhelt szabad távozása az előzetes letartóztatás végrehajtásának kizárásával biztosított. Akkor is van rá lehetőség, ha a terhelt nem az ellene folyamatban lévő ügyben, hanem más büntető ügyben, mint tanú vagy egyéb érdekelt vesz részt és megjelenésével előmozdítja az eljárást.⁷⁴⁹

A kedvezmény nemcsak az előzetes letartóztatás végrehajtásának mellőzését, hanem egyéb szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtása alóli mentességet is magában foglalja (őrizetbe vétel, elfogatóparancs), habár ezeket a törvény kifejezetten nem tartalmazza. A bíró a szabad távozást feltételek teljesítéséhez is kötheti. Ezek a feltételek a jogintézmény céljának megfelelően csak a terhelt elérhetőségére vonatkozhatnak, így elsősorban a szökés vagy elrejtőzés megakadályozására, további megjelenés biztosítására (pl. útlevél leadása, rendszeres jelentkezés, tartózkodási hely megadása, útvonal meghatározása).⁷⁵⁰ A bíró szabad mérlegelés alapján dönt a jogintézmény alkalmazásáról, de sor kerülhet rá az ügyész indítványa vagy akár a terhelt kérelme alapján is.⁷⁵¹ A bíróság formailag bírósági határozattal, ún. távozási levél (Geleitbrief) formájában rendeli el a szabad távozást meghatározott időtartamra vagy akár az eljárás bizonyos szakaszáig.

Mind a vagyon lefoglalása, mind a szabad távozás biztosítása sajátos, figyelemreméltó eszköz a terhelt jelenlétének biztosítására, egyúttal az eljárás elhúzódásának megakadályozására.

⁷⁴⁸ OLG Hamburg, JR 1979, 174 m. Anmerkung Gössel, in: PAUL i.m. 52. o.

⁷⁴⁹ GOLLWITZER, Walter: Verfahren gegen Abwesende. In: LÖWE, Ewald – ROSENBERG, Werner – VOLKER, Erb von (Hrsg.): *Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz. Grosskommentar Viertes Band: §§ 213–285 StPO*. 25. neu bearbeitete Auflage, Walter de Gruyter, Berlin–New York, 2001, § 295 Rn. 1; SCHLÜCHTER – FRISTER: i.m. § 295 Rn. 3

⁷⁵⁰ MEYER-GROßNER: i.m. § 295 Rn. 3

⁷⁵¹ SCHLÜCHTER – FRISTER: i.m. § 295 Rn. 7

8.2. Svájc

A távollévő terhelttel szembeni eljárást már a Koncepció „feltétlenül szükséges” külön eljárásként jelölte meg,⁷⁵² majd a jogalkotó a szövetségi eljárási kódex megalkotásának további folyamatában is következetesen mellette foglalt állást (*Verfahren bei Abwesenheit der beschuldigten Person, Art. 366–371 StPO*).

A jogintézmény a „makacssági eljárás” gyökereire épül, amely hagyományosan az eljárás alól önmagát tudatosan kivonó, „engedetlen”, „makacs” terhelttel szemben alkalmazható.⁷⁵³ Ez az állam azon kötelességéből fakad, hogy a terheltet az eljárási cselekményeken történő részvételre különböző eszközökkel rászorítsa.

A távollévő terhelttel szembeni eljárás nem újdonság a svájci büntetőeljárásban, mivel számos kanton újabb kódexe tartalmazta.⁷⁵⁴ A jogalkotó azok szabályozásait vette mintául, valamint figyelembe vette az EJEB által kialakított esetjogot, és az abban foglalt korlátokat.⁷⁵⁵ Lényeges sajátossága az eljárásnak, hogy a terhelt távollétében ítélethozatalra is sor kerülhet, a jogalkotó azt azonban kivételes esetekre kívánja alkalmazni.⁷⁵⁶ A jogalkotó akkor tartja leginkább indokoltnak a jogintézmény alkalmazását, ha a közérdek (elsősorban a nyilvánosság középpontjában álló bűncselekmény büntethetőség elévülésének veszélye) miatt az eljárás gyors befejezése szükséges.⁷⁵⁷ Ez az álláspont annyiban vitatható hogy nemcsak a közérdeklődésre számot tartó ügyekben, hanem minden már esetben szükséges lenne az eljárásban történő részvételre szorítani a terhelteket, illetve a törvényi feltételek fennállása esetén felelősségükről dönteni.

A terhelt távollétében történő eljárást a svájci büntető eljárásjog a jelenléthez való jog elve alóli kivételként értékeli.⁷⁵⁸ A külön eljárás során is a tárgyalásnak a terhelt személyes jelenlétében történő lefolytatását tekinti főszabálynak. A jelenléthez való jogra vonatkozó rendelkezések különböző,

⁷⁵² Konzept 150. o.

⁷⁵³ SUMMERS: i.m. Art. 366 Rn. 3

⁷⁵⁴ A 26 kantonból összesen 9. In: Begleitbericht 237. o.

⁷⁵⁵ Begleitbericht 237. o.

⁷⁵⁶ Botschaft 2005, 1300. o.

⁷⁵⁷ Botschaft 2005, 1300. o.

⁷⁵⁸ SCHMID: i.m. 639. o., SUMMERS: i.m. 1789. o.

eltérő szintű jogi normákban találhatóak⁷⁵⁹, azonban – kivéve az Egyezségokmányt – egyik norma sem tartalmazza a jelenléthez való jog absztrakt definícióját.⁷⁶⁰ A gyakorlatban a jog a meghatározott eljárási cselekményeken való fizikai jelenlét lehetőségét jelent.⁷⁶¹

8.2.1. Alkalmazási feltételek

A rendelkezések a terheltnek kizárólag a tárgyaláson való távollétére vonatkoznak, hiszen az előzetes eljárás során a távolléte nem akadályozza az eljárás lefolytatását. Lényeges, hogy a szabályozás csak a szabályszerűen idézett és magát ki nem mentő terheltre alkalmazható.

A jogalkotó feltételezi a terhelt személyes jelenlétét a tárgyaláson, pergazdaságossági célból azonban lemond a teljes tárgyalás tartásának igényéről.⁷⁶² A szabályozás több konjunktív feltételt ír elő annak érdekében, hogy a terhelt távollétében büntetőjogi felelősségéről dönteni lehessen. Első feltétel, hogy a bíróság szabályszerű idézése ellenére a terhelt nem jelent meg a tárgyaláson; azt követően a bíróság új hatánapot tűz ki, amelyen a terhelt a szabályszerű idézés ellenére – azaz második alkalommal – sem jelent meg, vagy az elővezetése nem sikerült. A kódexben kifejezetten nem szerepel, de a Jelentés tartalmazza, hogy a bíróságnak minden elvárható intézkedést meg kell tennie, hogy a terheltet kézre kerítse.⁷⁶³ További feltétel, hogy a terheltnek az eljárás során lehetősége volt arra, hogy a terhére rótt cselekményről nyilatkozzon, valamint a bizonyítékok rendelkezésre állnak.

Nem minősül távollévőnek a terhelt, ha maga kéri vagy beleegyezik a tárgyalás távollétében való megtartásába, illetve a távollétnek egyéb esetei.⁷⁶⁴ Ezekben az esetekben a tárgyalásra úgy kerül sor, mintha a terhelt jelen volna.

A távollét megállapításához a jogalkotó kizárólag a szabályszerű idézést teszi feltétellé, a meg nem jelenés felróhatósága, illetve a távollét oka

⁷⁵⁹ EJEE-ben, az Egyezségokmányban, az Alkotmányban, valamint az eljárási kódexben.

⁷⁶⁰ A gyakorlatban azonban az EJEE-nak van szerepe, mivel az EJEB joggyakorlata alakította ki az elv tartalmát.

⁷⁶¹ CHRISTEN: i.m., 6. o.

⁷⁶² SCHMID: i.m. Rn. 1396

⁷⁶³ Botschaft 2005, 1299. o.

⁷⁶⁴ SCHMID: i.m. Rn. 1396

irreleváns.⁷⁶⁵ Kivételes esetként került szabályozásra, hogyha a terhelt önhibájából cselekvőképtelen állapotba helyezi magát vagy a tárgyalásra történő elővezetése alól kivonja magát. Ezeket az eseteket a jogalkotó a terhelt tudatos távollétéként értékeli, ezért a távollétes eljárást a bíró azonnal elrendelheti, a második idézésre nem is kerül sor.

Ha terhelt a szabályszerű idézés ellenére a második alkalommal sem jelent meg vagy elővezetése nem járt eredménnyel, a bíróság szabad mérlegelése alapján felfüggesztheti az eljárást vagy ítélettel dönthet a terhelt büntetőjogi felelősségéről.

A terheltnek lehetőséget kell biztosítani, hogy a terhére rótt cselekményről megfelelően nyilatkozhasson. Ez a feltétel jelenti a kihallgatásának megtörténtét. A kihallgatásnak az ügyész előtt kell történnie.⁷⁶⁶

A bizonyítékok rendelkezésre állásának feltétele a terhelt büntetőjogi felelősségéről való döntésnek az akták és az abban lévő bizonyítékok alapján fennálló lehetőségét jelenti. Ennek alapján bonyolult tényállás, illetve bizonyítás felvétele esetén nem lehetséges a jogintézmény alkalmazása.

8.2.2. Az eljárás menete

A tárgyalás az általános szabályok szerint zajlik, az egyetlen különbség, hogy a terhelt nincs jelen. Védő részvétele kötelező. A bíró az előzetes eljárás iratai és a tárgyaláson beszerzett bizonyítékok alapján hoz döntést.

A tárgyalás eredményeképpen a bíró szintén kétféle döntést hozhat: vagy felfüggeszti az eljárást, vagy ítéletet hoz. Az ítélet, a közlés, a jogerő, valamint az ítélet ellen előterjeszhető jogorvoslatok feltételei megfelelnek az általános szabályoknak.

Az eljárás sajátosságához igazodik az „új elbírálásra vonatkozó igény”, mint speciális jogorvoslat biztosítása a terhelt számára. Ez a lehetőség megfelel a Szövetségi Alkotmánybíróság és az EJEB döntéseinek, miszerint a távollétében elítéltnak lehetőséget kell biztosítani az ítélet hatályon kívül

⁷⁶⁵ SCHMID: i.m. 1397; SUMMERS: i.m. Art. 366 Rn 15

⁷⁶⁶ SCHMID: i.m. Rn 1401; SUMMERS: i.m. Art. 366 Rn 23; RIKLIN: *StPO Kommentar* i.m. Art. 366 Zu Abs. 1,2, und 4 Rn. 2

helyezésére és az ügy általános eljárás szerinti elbírálására.⁷⁶⁷ A terheltnek azonban meg kell indokolnia, hogy a tárgyaláson miért nem tudott megjelenni, így ez a jogorvoslat csak az önhibáján kívül meg nem jelen terheltet illeti meg. Az önhibára vonatkozó bizonyítás az államot terheli,⁷⁶⁸ megfelelően ezzel az EJEB gyakorlatának.⁷⁶⁹ További feltétel a kézbesítés személyes volta, azaz a bíróságnak ismernie kell a terhelt tartózkodási helyét. Így az ismeretlen helyen tartózkodó terhelt esetében nincs rá lehetőség. Ha a kérelem feltételei fennállnak a bíró tárgyalást tűz ki, amelyen egyszerre két döntést hoz: először dönt a kérelemről, és ha a kérelemnek helyt adott, új ítéletet hoz. Az egy tárgyaláson való döntést a jogalkotó kifejezetten pergazdaságossági szempontok miatt tette lehetővé. A kérelemnek történő helyt adás esetén a bíróság a tárgyaláson bizonyítást folytat le, továbbá ha a távollétes eljárásban bizonyítást vett fel, azt meg kell ismételnie.

8.3. Olaszország

Az olasz jog széles körben ad lehetőséget a terhelt távollétében történő eljárásra (*contumacia dell'imputato*). Az erre vonatkozó rendelkezések azonban nem külön eljárásként, nem eljárást gyorsító céllal, hanem szétszórtan találhatóak az eljárási törvényben. A jogalkotó e rendelkezéseket az egyes eljárási cselekményekre, az előzetes eljárás során történő meghallgatásra és a tárgyalásról való távollétre vonatkozó szabályok körében helyezte el. A szabályozás indoka – a német megoldáshoz hasonlóan – a római jogból ismert ún. „makacssági eljárás”-ra épül, amelyre az eljárás alól önmagát tudatosan kivonó, „engedetlen”, „makacs” terhelttel szemben került sor.⁷⁷⁰ A jogintézmény az olasz jogban is régi hagyományokra tekint vissza, annak előzményeit a korábbi eljárási kódexek tartalmazták.⁷⁷¹ Története során

⁷⁶⁷ SUMMERS: i.m.Art. 368. Rn 1

⁷⁶⁸ Botschaft 2005, 1301-1302.o.

⁷⁶⁹ SUMMERS: i.m. Art. 368. Rn 13

⁷⁷⁰ KLITSCH: i.m. 14. o.

⁷⁷¹ FAGNONI, Monica: *La dichiarazione di contumacia. Aggiornato alla legge 60/2005 (sentenze contumaciali e decreti di condanna) e alla legge 69/2005 (mandato di arresto europeo)*. Maggioli Editore S.p.A., Santarcangelo di Romagna, 2005, 7–10.o.

azonban egészen eltérő értékelések és szabályozások lehettek fel.⁷⁷² Az 1988. évi reform az akkuzatórius rendszert helyezte előtérbe, amely a terhelt jelenlétét feltételezi, így az új kódex a „nem vétkes, az eljárás alól magát nem tudatosan kivonó terhelt” távollétének eseteit tartalmazta. AZ EJEB Colozza v. Italy ítéletének⁷⁷³ hatására a jogalkotó a jogintézményt még az új kódex hatályba lépését megelőzően, 1989-ben újra szabályozta.⁷⁷⁴ Ezt követően 1999-ben a Legge Carotti révén ismét új szabályozást vezetett be, majd legutóbb 2005-ben – ugyancsak az EJEB döntéseinek hatására – jelentős módosításokat hajtott végre.⁷⁷⁵ Így a szabályozást gyakran változó karatere jellemzi.

A nyomozás során a terhelt távolléte nem akadály. Az első időpont, amely során a távollét problémája felmerül – azaz értékelni kell, hogy jelenlévő, „quasi jelenlévő”, távollévő (*assente*), vagy önhibából távollévő (*contumace*) terhelttől van szó – az az előkészítő szakasz. Az olasz jogban a távollét problémája hagyományosan a tárgyalási szakaszra korlátozódott, az 1999. évi módosítás azonban ezt egy szakasszal előrébb hozta,⁷⁷⁶ mivel az előkészítő tárgyalásra vonatkozó rendelkezések közé iktatta be a távollét eseteit. Az előkészítő tárgyaláson az ügyész és a védő részvétele kötelező, a terhelttől azonban nem. Természetesen nem minden nem jelenlévő terhelt minősül a jogkövetkezmények szempontjából távollévőnek.

A nem megjelenő terhelt akkor minősül távollévőnek (*contumacia*), ha az idézés vagy értesítés szabályszerű volt és a távolléte törvényesen nem menthető ki.⁷⁷⁷ A távollét megállapítását két esetben kizárja a jogalkotó: egyrészt ha a bíró észleli vagy valószínűnek tűnik, hogy a terhelt az értesítésről önhibáján kívül nem szerzett tudomást; másrészt ha a terhelt

⁷⁷² CASSANO, Margherita: Evoluzione storica dell'istituto della contumacia. Antecedenti della riforma. In: CASSANO, Margherita – CAVANESE, Ersilia: *Giudizio in contumacia e restituzione nel termine*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2008, 3. o.

⁷⁷³ Colozza v. Italy 9024/80 (22/01/1985), A89

⁷⁷⁴ CASSANO: Evoluzione i.m. 5. o.

⁷⁷⁵ Somogyi v. Italy 67972/01 (18 /05/2004); és Sejdovic v. Italy 56581/00 (10/11/2004), amelyekben az EJEB felhívta Olaszországot az Egyezménynek megfelelő szabályozás kialakítására.

⁷⁷⁶ MANGIARANCINA, Annalisa: *Garanzie partecipative e giudizio in absentia*. G. Giappichelli Editore – Torino, 2010, 53–57. o.

⁷⁷⁷ FAGNONI: i.m. 26. o; 69. o.

megjelenése véletlen okból, „erősebb hatalom”⁷⁷⁸ vagy más törvényes akadály miatt abszolút lehetetlen; harmadrészt pedig ha megjelenése az előbbi okok miatt abszolút lehetetlennek tűnik.

Ha a távollét két feltétele fennáll, a bíró meghallgatja a feleket és határozatot hoz a terhelt távollétéről. A terhelt szabályszerű idézése köréből az elérhetetlen terhelt fogalma emelendő ki, aki annak tudatában, hogy eljárás folyik ellene, nem lelhető fel, mivel ebben az esetben az iratokat a védőnek (szükség esetén kiendelés útján) kell kézbesíteni, így a védő révén lehetőség van a terhelt önhibából történő távollétének megállapítására és akár az érdemi döntés meghozatalára.

A jogalkotó azonban számol a terhelt megjelenésével, hiszen elsődlegesen a részvételével kell az eljárást lefolytatni, így ha a terhelt megjelenik, a határozatot hatályon kívül kell helyezni. Ekkor a terhelt spontán nyilatkozhat és kérheti a kihallgatását.

Ezeket a rendelkezéseket a kódex utaló szabálya alapján az első fokú eljárásban is alkalmazni kell. A tárgyalás megnyitásakor a bíró számbaveszi a megjelenteket és elvégzi ugyanazt az értékelést, mint az előkészítő eljárás során. Az utaló szabályok, valamint az ítéletnek a bíróság titkárságán történő elhelyezésére vonatkozó rendelkezése alapján – amely az ítéletnek a távollévő terhelt számára kötelező kézbesítést írja elő – az önhibájából távollévő terhelttel szemben ítélethozatalra is sor kerülhet.

Ez esetben sajátos jogorvoslat áll a rendelkezésre, amelyet az olasz jogalkotó az EJEB fent említett ítéletei következtében vezetett be 2005-ben.⁷⁷⁹ A jogorvoslatra az eredeti állapot helyreállítása (*restituzione nel termine*) körében van lehetőség. A jogalkotó azokat az eseteket kívánta orvosolni, amikor a terhelt effektíve nem értesült az ellene folyó eljárásról, megfelelőve

⁷⁷⁸ A kifejezés magában foglal minden olyan terheltet kívül álló okot, természeti eseményt (pl. katasztrófa) vagy emberi cselekményt (sztrájk, fizikai vagy pszichikai erőszak), amelyek nem elhárítható akadályok.⁷⁷⁸ In: TONINI: *Manuale breve* i.m. 146. o.

⁷⁷⁹ Legge 22 aprile 2005, n. 60 Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 21 febbraio 2005, n. 17, recante disposizioni urgenti in materia di impugnazione delle sentenze contumaciali e dei decreti di condanna.

ezzel az EJEK felhívásának, egyúttal elősegítve az Egyezményben foglalt észterü időn belüli eljárás követelményének érvényesülését.⁷⁸⁰

Az eredeti állapot helyreállítása alapvetően kivételes jogorvoslati lehetőség, amelyre általános esetben a jogvesztő határidőt elmulasztó félnek van lehetősége, ha igazolja, hogy a mulasztásra véletlen okból vagy „erősebb hatalom”⁷⁸¹ folytán került sor, amely kérelmet az ok megszűnésétől számított tíz napon belül lehet benyújtani. Speciális esetekben a távollévő terhelttel szembeni ítélet elleni jogorvoslatként, valamint a büntetőparancs elleni ellenvetésként nyújthatja be a vádlott. A jogorvoslat igénybe vétele két konjunktív feltétel fennállását követeli meg: a terhelt önhibáján kívül nem tudott az eljárásról vagy az eljárási cselekményről és nem mondott le önkéntesen a megjelenésről. Ha valamelyik feltétel nem áll fenn, a bíró elutasítja a kérelmet, amely ellen felülvizsgálati kérelemmel lehet élni. Ha a feltételek fennállnak, akkor határozattal elfogadja a kérelmet, s ekkor nyílik meg a terhelt joga az ítélet elleni fellebbezésre.

A jogintézménnyel kapcsolatban a jogalkotó módosította a védőnek történő kézbesítés szabályait is, amelyek a kézbesítést – és azzal együtt az egész eljárást – gyorsítják,⁷⁸² mivel a határozatot második alkalommal – meghatalmazás esetén – a védőnek kell kézbesíteni.

9. Az olasz büntető igazságszolgáltatás egyéb gyorsító célú jogintézményei, sajátos kezdeményezései

9.1. Az egyesbíró előtti eljárás különös szabályai⁷⁸³

Egyszerűbb szabályok szerint zajlik az eljárás, ha a bűncselekmény egyesbíró hatáskörébe tartozik (art. 549-559 c.p.p.). A jogalkotó 1999-ben átalakította az elsőfokon eljáró bíróság szervezetét és eljárását.⁷⁸⁴ Hatályon kívül helyezte a praetore-t, mint elsőfokon eljáró egyesbíró, és bevezette az elsőfokú bíróság

⁷⁸⁰ preambolo al decreto-legge 21 febbraio 2005, n. 17

⁷⁸¹ Lásd 778. lábjegyzet

⁷⁸² CASSANO, Margherita: Il problematico rapporto tra l'art. 175 c.p.p. e il sistema delle notificazioni: In: Il problematico rapporto tra l'art. 175 c.p.p. e il sistema delle notificazioni: In: CASSANO, Margherita – CAVANESE, Ersilia: *Giudizio in contumacia e restituzione nel termine*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2008, 43. o.

⁷⁸³ TONINI: *Manuale breve* i.m. 577–583. o.

⁷⁸⁴ Legge 16 dicembre 1999, n 479 „Legge Carotti”

körében eljáró egyesbíró jogintézményét (Tribunale in composizione monocratica). Az egyesbíró azokban az ügyekben jár el, amely egyrészt nem tartoznak bírói tanács hatáskörébe (Tribunale in composizione collegiale), másrészt legfeljebb tíz évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények, továbbá nem békebíró hatáskörébe tartozó bűncselekmények. Ebből következően a bűncselekmények széles köre tartozik hatáskörébe.⁷⁸⁵

Az egyesbíró alapvetően két módon járhat el. Az első esetben – legfeljebb négy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén – az ügyész előkészítő tárgyalás tartása nélkül közvetlenül idézi a terheltet és a sértettet a tárgyalásra (citazione diretta a giudizio). A tárgyalás egy sajátos, ún. „megjelenéses tárgyalás” (l’udienza di comparizione), amelyen egyrészt a terhelt választhat az egyes külön eljárások közül, másrészt annak elmaradása esetén a bírói tanácsra vonatkozó rendelkezések szerint folytatódik tovább az eljárás.

A másik esetben – azaz ha az eljárás a kódexben taxatív felsorolt súlyosabban büntetendő bűncselekmények miatt folyik – sor kerül előkészítő tárgyalásra, majd a tárgyalás a bírói tanácsra vonatkozó szabályok szerint zajlik. A tárgyalás azonban néhány sajátosságot tartalmaz, továbbá a kódex eltérő szabályokat ír elő az egyes külön eljárásokra vonatkozóan is.

A fentiek alapján látható, hogy csekélyebb súlyú bűncselekmények esetén az egyesbíró előtt lefolytatott eljárás egy egyszerűbb, gyorsabb elintézési módot tesz lehetővé.

9.2. Fellebbezések korlátozása

Az ésszerű időn belüli eljárás követelménye nemcsak az elsőfokú eljárásra vonatkozik, hanem a másodfokú eljárás során is követendő cél. Ennek érdekében a jogalkotó a 2006. február 20-án kelt 46. számú, az előterjesztőjéről elnevezett ún. „Legge Pecorella”-val az elsőfokú eljárás során hozott felmentő ítélet elleni fellebbezések körét korlátozta. A kódex eredeti szabályai nem nyújtottak megfelelő védelmet a terhelt számára, ha az első

⁷⁸⁵ GRILLI: i.m. 1465. o.

fokú bíróság felmentő ítélete ellen az ügyész fellebbezést nyújtott be. A módosítást követően általános szabállyá vált a felmentő ítélet elleni fellebbezés kizártsága. A törvény a fellebbezést csak abban az esetben tette lehetővé mind az ügyész, mind a terhelt számára, ha az első fokú ítélet meghozatalát követően meghatározó jelentőségű új bizonyíték merült fel. A rendelkezést az Alkotmánybíróság azonban 2007. február 6. napján kelt 26. számú ítéletében részben alkotmányellenesnek minősítette, mivel a rendelkezés az Alkotmányban deklarált tisztességes eljárás elvébe ütközött, és az ügyész számára lehetővé tette az összes felmentő ítélet elleni fellebbezést.⁷⁸⁶ Azt követően az Alkotmánybíróság a 2008. április 4. napján kelt 85. számú ítéletében a terhelte vonatkozóan is alkotmányellenesnek minősítette a rendelkezést, és számára is lehetővé tette az elsőfokon eljáró bíróság (Tribunale és Corte d'assise) felmentő ítélete elleni fellebbezést a pénzbüntetéssel, továbbá alternatív pénzbüntetéssel vagy szabadságvesztéssel fenyegetett kihágások esetét kivéve.⁷⁸⁷ Az eljárások másodfokú eljárás során történő gyorsításának célja az Alkotmánybíróság döntéseinek következtében, a gyorsításnál fontosabb célok megvalósítása következtében háttérbe szorult.

9.3. Pénzösszeg megfizetése

A pénzösszeg megfizetése az olasz büntetőjog sajátos intézménye, amely kihágások esetén a kevésbé súlyos bűncselekmények esetére nyújt időt és költséget kímélő elintézési módot (*Oblazione, art.162, 162-bis c.p.*).⁷⁸⁸

Előjáróban szükségesnek tartom tisztázni, hogy az olasz büntetőjog a bűncselekmény (reato) két formáját különbözteti meg: büntettet (delitto) és kihágást (contravvenzione)⁷⁸⁹, továbbá ehhez igazodva a pénzbüntetésnek is

⁷⁸⁶ Illegittimá la legge Pecorella sull' inappellabilità delle sentenze di proscioglimento, Corte Costituzionale sentenza 6 febbraio 2007 n. 26

⁷⁸⁷ Corte Costituzionale sentenza 4 aprile 2008 n. 85

⁷⁸⁸ *Codice penale ipertuale.* (a cura di RONCO, Mauro – ARDIZIONE, Salvatore) Seconda Edizione, Utet Giuridica S.p.A., Torino, 2007, 838.o.; *Cass. pen.*, sez. III, 30.3.1981

⁷⁸⁹ A megkülönböztetés formális: „A bűncselekmény büntett vagy kihágás, a megkülönböztetés alapja az e törvényben meghatározott szankció.” (art. 39 c.p.). A Btk. különös része külön könyvben szabályozza a büntetteket és kihágásokat. A kiszabható szankció eltérő: büntettek esetén főbüntetésként életfogytig tartó szabadságvesztés (ergastolo), határozott ideig tartó szabadságvesztés (reclusione) vagy pénzbüntetés (ammenda) szabható ki. Kihágások esetén a határozott ideig tartó szabadságvesztés másik formája (arresto), illetve a pénzbüntetés másik formája (multa) szabható ki (art. 7. c.p.). Az enyhítő és súlyosító körülményekben is különbség van. Fontos megkülönböztetés továbbá, hogy a büntett kísérlete büntetendő, míg a kihágásé nem (art. 56 comma 2

két fajtáját határozza meg: a büntett esetén kiszabható *multa*-t (pénzbüntetést) és a kihágás esetén kiszabható *ammenda*-t (pénzbírságot). A megkülönböztetés azonban kizárólag az elnevezésben rejlik, a gyakorlat a kettő között nem tesz különbséget.⁷⁹⁰

A pénzüsszeg megfizetésére csak a terheltnek a törvényben meghatározott határidőben előterjesztett indítványára kerülhet sor. Ha a terhelt a törvény szerint kiszabható pénzbírság egy meghatározott részét megfizeti, mentesül a büntetőjogi felelősségre vonás alól, azaz az eljárás megszüntetésére kerül sor. Habár a pénzüsszeg megfizetése anyagi jogi jogintézmény, számos eljárásjogi vetülete miatt a szakirodalom inkább az utóbbihoz sorolja.⁷⁹¹ Az anyagi kódexen kívül megjelenik egyéb büntetőjogi tárgyú jogszabályokban, továbbá a békebíró eljárása során is.

Két fajtája van: a pénzüsszeg megfizetésének általános (*oblazione comune*), másképpen kötelező (*oblazione obbligatoria*) esete; valamint különös (*oblazione speciale*), másképpen fakultatív (*oblazione facoltativa*) vagy diszkrecionális fizetésként is nevezett (*oblazione discrezionale*) esete. A rendelkezések azonban csak kisebb súlyú bűncselekmények elintézésére nyújtanak lehetőséget, mivel csak pénzbírsággal, továbbá alternatív pénzbírsággal és szabadságvesztéssel fenyegetett kihágások esetén alkalmazhatóak.

A jogintézményt számos kritika éri, mivel mind a büntetőjog általános elveit, mind az alkotmányossági elveket sérti. Vitatott továbbá a dogmatikai besorolása. Egyes nézet szerint a pénzüsszeg megfizetése által a bűncselekmény a büntetőjog területéről kikerül a közigazgatási jog területére.⁷⁹² Korábbi nézet szerint a büntetés szabad akaratból történő

c.p.), továbbá a büntett csak szándékosan követhető el, míg a kihágás gondatlanul és szándékosan is (art. 42 comma 2-4 c.p.).

⁷⁹⁰ JARVERS, Konstanze: *Massen- und Kleinkriminalität vor dem italienischen Friedensrichter. Neue Wege durch alternative Erledigungsmöglichkeiten und Sanktionsformen*. Duncker & Humblot GmbH, 2007, 16. o.

⁷⁹¹ Az Alkotmánybíróság is a jogintézmény eljárásjogi természete mellett foglalt állást.C. Cost., 29.12.1995, n. 530

⁷⁹² ANTOLISEI, Francesco: *Manuale di diritto penale. Parte generale*. XVI. Edizione. Giuffrè Editore, S.p.A. Milano, 2003, 779. o.; MANZINI, Vincenzo: *Trattato di diritto penale italiano, Volume II*. Edizione V, Utet Giuridica S.p.A., Torino, 1981, 643.o.

végrehajtásának tekinthető.⁷⁹³ A legújabb, többek által képviselt leginkább elfogadható álláspont szerint a pénzösszeg megfizetése egyszerűen büntethetőséget megszüntető okként tekintendő, dogmatikai besorolása nem lehetséges.⁷⁹⁴ Csekély súlyú bűncselekmények esetében a pénzbüntetés egy részének a terhelt által szabad akaratából történő megfizetése révén az állam büntetőjogi igénye olyan mértékben elenyészik, hogy a büntetőeljárás további folytatása nem szükséges.⁷⁹⁵

A pénzösszeg megfizetését mind a doktrína, mind a bírósági gyakorlat hagyományosan olyan alanyi közjogként ismeri el, amelynek révén a terhelt a szabad akaratából történő eljárás garanciáiról való lemondása következtében az eljárás megszüntetésére kerül sor.⁷⁹⁶

9.3.1. A pénzösszeg megfizetésének általános esete

A jogintézmény általános esete minden olyan kihágás esetén alkalmazható, amely csak pénzbírsággal fenyegetett (art.162 c.p.). Ha a terhelt a tárgyalás megnyitása vagy a büntetőparancs kibocsátása előtt annak az összegnek az egy harmadát, amellyel a kihágás törvény szerint fenyegetett, továbbá az eljárás során keletkezett költségeket megfizeti, az eljárás megszüntetésére kerül sor. A bírónak ebben az esetben nincs mérlegelési jogköre, amennyiben a törvényi feltételek fennállnak, automatikusan meg kell szüntetnie az eljárást.

9.3.2. A pénzösszeg megfizetésének különös esete

A jogintézmény különös esete alternatív pénzbírsággal vagy szabadságvesztéssel büntetendő kihágások esetén alkalmazható (art. 162-bis c.p.). Ez az alternatív szankcióval fenyegetettség a kihágások nagy részét lefedi, így széles körben ad lehetőséget az alkalmazására.⁷⁹⁷ A törvényi feltételek jóval szigorúbbak, mint az előbbi esetben. A terheltnek a tárgyalás megnyitása vagy a büntetőparancs kibocsátása előtt annak az összegnek a felét

⁷⁹³ FLORIAN, Eugenio: *Trattato di diritto penale. Parte generale. Volume II.* Edizione V, Antonio Vallardi Editore Milano, 1934, 1167.o. In: JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 143. o.

⁷⁹⁴ MARTINI, Adriano: *Voce „Oblazione (profilo sostanziale)”*, *Digesto delle discipline penalistiche, Volume VIII.* Utet Giuridica S.p.A. Torino, 1994, 410. o.; VANUCCI, Marco: *Voce „Oblazione (profilo sostanziale)”*, *Digesto delle discipline penalistiche, Volume VIII,* Utet Giuridica S.p.A., Torino, 1994, 394. o.

⁷⁹⁵ JARVERS *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 143. o.

⁷⁹⁶ MANZINI: i.m. 643.o.; Cass. pen., sez. I, 18.3.1988; Cass. pen., sez. III, 18.2.1986;

⁷⁹⁷ JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 143. o.

kell megfizetnie, amellyel a kihágás a törvényben fenyegetett, továbbá meg kell fizetnie az eljárás során keletkezett költségeket. Kizáró ok a visszaesői minőség, a szokásszerű és az üzletszerű elkövetés, ha a terhelt a bűncselekménnyel okozott kárt nem térítette meg vagy veszélyt nem szüntette meg. A bíró mérlegelése alapján dönt a jogintézmény alkalmazásáról, ugyanis a bűncselekmény súlyára tekintettel elutasíthatja a terhelt pénzösszeg megfizetésére vonatkozó indítványát. A két típus számos eltérést tartalmaz, amelyeket az alábbi táblázat foglal össze.

	Általános eset (art.162 c.p.)	Különös eset (art. 162-bis. c.p.)
Fizetendő pénzösszeg mértéke	a törvényben meghatározott felső határ egyharmada + az eljárás költségei	a törvényben meghatározott felső határ fele + az eljárás költségei
Fizetés határideje	a tárgyalás megnyitása előtt	már a kérelem benyújtásakor
Kizáró okok	nincs	többszörös visszaesők; szokásszerű elkövetők; üzletszerű elkövetők esetében további feltétel a bűncselekmény káros vagy veszélyes következményeinek a megszüntetése
Bírói mérlegelés	nincs	visszautasíthatja a kérelmet tekintettel bűncselekmény súlyára

9.4. A békebíró előtt lefolytatott büntetőeljárás

Az utóbbi néhány évtizedben az olasz büntetőjogban is megfigyelhető, hogy az érdeklődés középpontjába egyre inkább az új utak keresése, a hagyományos igazságszolgáltatás alternatív lehetőségeinek kidolgozása kerülnek. Ennek indokául az olasz irodalom „a hagyományos igazságszolgáltatás kritikus helyzetét” jelöli meg.⁷⁹⁸

A békebíró eljárása (*procedimento davanti al giudice di pace*) az olasz büntetőjog egyik jelentős újításának tekinthető, a rá vonatkozó szabályokat nem a kódexeken belül találjuk, mivel azokat a jogalkotó külön jogszabállyal vezette be,⁷⁹⁹ amelyek alkalmazására 2002. január 2. napja óta van lehetőség.

⁷⁹⁸ TALANI, Mario: Riflessioni in tema mediazione penale. *L'indice penale* (1) 2010., 161. o.

⁷⁹⁹ „A békebíró hatáskörére és illetékességére vonatkozó rendelkezések” címet viselő ún. „törvényt helyettesítő rendelet” Decreto Legislativo 28 agosto 2000, n. 274 (a továbbiakban D.Lgs. 274/2000).

A büntető hatalom tiszteletbeli békebíróra történő átruházása azonban nem volt új gondolat. Gyökerei egészen a 70-es évekig nyúlnak vissza.⁸⁰⁰ A jogintézmény a szigorú legalitás talaján álló olasz jogrendszertől azonban idegen, ezért hosszú folyamat eredményeképpen került sor a bevezetésére, azon felül jelentős bizalmatlanság is övezte.⁸⁰¹

A jogalkotó szándéka szerint a szabályok „kísérleti jelleg”-gel rendelkeztek, az eljárást először a büntetőjog egy korlátozott területén kívánták kipróbálni, illetve vizsgálták annak az általános eljárásban történő alkalmazhatóságát.⁸⁰²

9.4.1. A jogintézmény bevezetésének indokai

A büntetőhatalom gyakorlásának békebíróra történő átruházása során a jogalkotót több cél vezérelte. Egyrészt az olasz büntetőbíróságok túlterheltségének enyhítése. Másrészt – a tömegesen előforduló és csekély súlyú bűncselekmények esetében – egy alternatív igazságszolgáltatási mód megteremtése. Az eljárást a jogalkotó „puha és hatékony büntetőjog”-ként jelöli, amely a fenti célokon túl az áldozat szélesebb körű részvételét biztosítja az eljárásban.⁸⁰³

A békebíró a D.Lgs 274/2000. alapján meghatározott bűncselekmények esetében kizárólagos hatáskörrel rendelkezik. Ezeket a bűncselekményeket elsősorban nemcsak a csekély súlyuk jellemzi, hanem az is, hogy nem a nyilvánosság körébe tartoznak, inkább személyes vagy vagyoni sérelmeket okoznak. Így elsősorban személy elleni, személyi szabadság elleni, házasság és család elleni, továbbá vagyon elleni csekély súlyú bűncselekményekről van szó. „Alattomos, kellemetlen”⁸⁰⁴ cselekmények, amelyek feltárása azonban körültekintést igényel. *Padovani* az „udvari és lépcsőházi büntetőjog” kifejezést használja. *Picotti/Spangher* szerint olyan társadalmi mikro konfliktusokat jelöl vele, amelyekben nincs szükség drasztikus beavatkozásra,

⁸⁰⁰ A jogintézmény történeti fejlődéséről részletesen lásd: FIDELBO, Giorgio: La giurisdizione penale del giudice di pace: una lunga marcia. *Cassazione Penale* 1 gennaio 2002., 7–14. o.

⁸⁰¹ BARTOLINI, Francesco: *Il giudice di pace civile e penale*. Casa Editrice La Tribuna, Piacenza, 2000, 24. o.

⁸⁰² Decreto Legislativo 28 agosto 2000, n. 274, Relazione, 37. o. (a továbbiakban: Relazione).

⁸⁰³ Relazione: I. Premessa 1. Linea generali della riforma.

⁸⁰⁴ JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 3. o.

azonban azonnal és gyorsan kell kezelni őket, mint „*a kis sérüléseket, amelyek időben történő fertőtlenítés nélkül komolyabb fertőzéseket okozhatnak.*”⁸⁰⁵ A túlterheltség enyhítése azonban nemcsak a bírói szerveket érinti, hanem a nyomozó hatóság hatáskörének és a sértett jogainak szélesítésével az ügyészségek munkáját is csökkenti.

További cél – a jogalkotó megfogalmazásában – a „könnyű” büntetőjog „puha arculattal” megteremtése, amely éles ellentétben áll az olasz Btk-ban meghatározott büntetési tételek extrém magas fenyegetettségével.⁸⁰⁶ Maga a „békebíró” elnevezés is utal a jogintézmény fő funkciójára, azaz a „felek közötti béke létrehozására”.⁸⁰⁷ Ennek alapján a békebíró elsődleges feladata a bűncselekményben megtestesülő emberi konfliktusok rendezése, csak másodlagos feladata az elkövető megbüntetése. A büntetés kiszabása, mint *extrema ratio* jelenik meg, és maga a kiszabható büntetés jóval enyhébb.

Szintén célja a sértett szerepének megerősítése, aki jóval több jogosítvánnyal rendelkezik, mint az általános szabályok szerint lefolytatott büntetőeljárásban. Egyik legfontosabb jogosítványa, hogy magánindítványra üldözendő bűncselekmények esetében közvetlenül a békebírónál indítványozhatja az elkövető idézését a békebíró előtti eljárásra anélkül, hogy a nyomozás megindult volna. A békebíró döntése ellen jogorvoslattal élhet, illetve széles körben működik közre az eljárás során. Ezen kívül számos egyéb részjogosítvánnyal is rendelkezik.⁸⁰⁸

9.4.2. A reform tartalma

A reformot a bírósági rendszer átalakítása, a békebíró előtt lefolytatott büntetőeljárás egyszerűsége, a békéltetés elsődlegessége, az eljárás –

⁸⁰⁵ PADOVANI, Tullio: Premesse introduttive alla giurisdizione penale di pace. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giuglio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, XII. o.

⁸⁰⁶ A magas büntetési tételekkel való fenyegetettség csökkentése céljából az olasz anyagi büntetőjog számos enyhítő körülmény figyelembe vételét teszi lehetővé a büntetéskiszabás során. Ezen kívül alternatív büntető eljárásokra ad lehetőséget, illetve a büntetés végrehajtása folyamán is jelentőséghez jut a kiszabott büntetés enyhítése.

⁸⁰⁷ PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio: Presentazione. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa”. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2002, VII. o.

⁸⁰⁸ Lásd részletesen PRESUTTI, Adonella: Attori e strumenti della giurisdizione conciliativa. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa”. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2002, 177–216. o.

békéltetésen kívüli – egyéb alternatív módon történő lefolytatása, valamint a békebíró által alkalmazható sajátos szankciórendszer jellemzi. Ezáltal a jogalkotó egy olyan anyagi- és eljárásjogi mikrorendszert teremtett meg, amelyben meghatározott bűncselekmények esetén külön bíróság, külön eljárás keretében, külön elintézési formákat és külön szankciókat alkalmaz.⁸⁰⁹ A mikrorendszer három fő jellemzővel rendelkezik. Egyrészt a hatáskörébe tartozó bűncselekmények különféle jogi tárgyakat sértenek. Másrészt a büntetőeljárás alapvető elvei sajátosan érvényesülnek, amelyek elsősorban a felek közötti békéltetés elsődlegességében, a büntetés céljának eltérő megfogalmazásában, a legalitás sajátos érvényesülésében, a külön szankciórendszer megteremtésében, a szabadságvesztés büntetés, mint alkalmazható szankció mellőzésében, a sikeres békebírói eljárás következtében egy újabb büntetőeljárás lefolytatásának kizárásában jelennek meg. Harmadrészt a jogintézmény egy sajátos bírói szervet is jelent. Az olasz irodalom „második büntető jogrendszer”-ként is nevezte bevezetése idején, mivel az elsőként működő, ún. „fő büntetőjog” és a harmadik, ún. „adminisztratív büntetőjog” között jelentős szerepet szánt a jogintézménynek.⁸¹⁰ A másik két rendszerhez képest azonban – a bevetése óta eltelt tíz év tapasztalata alapján – kevesebb jelentőséggel bír.

9.4.3. A békebírói funkció gyakorlása

Az olasz bírósági rendszer háromszintű, ebbe integrálódik a békebíró, mint elsőfokú bíróság. A jogintézmény alapjai az Alkotmányban találhatóak (art.106 c.2 Cost.), jogállásukra vonatkozó részletes szabályokat külön jogszabály tartalmazza, amely alapján számos szakmai és egyéb feltételnek kell megfelelniük.⁸¹¹

A békebíró nem hivatásos bíró, hanem ún. „tiszteletbeli” bíró, aki bírói jogállással rendelkezik. A „tiszteletbeli” bíró kifejezés nem azt jelenti, hogy

⁸⁰⁹ PADOVANI, Tullio: Premesse introduttive alla giurisdizione penale di pace. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, XI.o.

⁸¹⁰ PAPA, Michele: La competenza per i reati previsti dal codice penale. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, 96–97. o.

⁸¹¹ L. 374/1991

„laikus bíró” jár el, azaz a békebíró jogi végzettséggel rendelkezik, és a tevékenysége fejében javadalmazásban részesül.

Szakmai feltétel a jogi diplomával és ügyvédi vizsgával való rendelkezés. Ha nincs ügyvédi vizsga, akkor egyéb feltételeknek kell megfelelnie. További követelmény a függetlenség, a pártatlanság, a kivívott társadalmi tisztelet, a jogi gyakorlat és a kulturális tapasztalatok alapján való alkalmasság a tisztség betöltésére, azaz a szakmaiak mellett a feltételek élettapasztalatot és szakmai tapasztalatot is magukban foglalnak. A békebíróvá kinevezés sajátos eljárás keretében történik. A jogalkotó szándéka volt annak elkerülése, hogy a békebíró „quasi hivatásos bíróvá” váljon és a tisztség betöltése ne jelentsen a jogászok számára szakmai perspektívát,⁸¹² mégis olyan mértékű jövedelmet szándékozott a békebíróknak nyújtani, hogy az ne tartsa vissza a funkció gyakorlásától.

9.4.4. Az eljárás alapvető elvei⁸¹³

A jogintézmény két alapvető elvre épül: a szubszidiaritás és a békéltetés elvére. Az előbbi alapján háttérjogszabályként kell alkalmazni az büntetőeljárás kódexet és D. Lgs. 271/1989. 1. és 2. címében foglalt rendelkezéseket. A két jogszabály alkalmazása alól kivételek egyrészt az általános szabályokra, másrészt az öt külön eljárásra vonatkoznak. A kivételek három irányt jelölnek. Egyrészt a békebíró személyi szabadságot nem korlátozhat.⁸¹⁴ Másrészt nem mellőzheti a tárgyalás tartását.⁸¹⁵ Az eljárás központi része a „bíróság előtti megjelenés” (udienza di comparizione), amely megelőzi a tárgyalást. Ebben a szakaszban próbálja meg a békebíró a felek közötti békét helyreállítani. Ezen kívül két okból fontos ez a szakasz. Egyrészt a nyomozó hatóság a nyomozás során az általános eljárástól eltérően több jogosítvánnyal rendelkezik, másrészt a felek dialógusára itt kerülhet sor. A

⁸¹² JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 11. o.

⁸¹³ A továbbiakban konkrét jogszabályi megjelölés hiánya a D.Lgs. 274/2000- re történő hivatkozást jelenti.

⁸¹⁴ Ez okból zárja ki a gyorsított eljárás alkalmazását is. A c.p. 449. §- alapján gyorsított eljárást azzal szemben lehet lefolytatni, akit bűncselekmény elkövetésekor tetten értek és őrizetbe vettek, és az őrizetben lévő vádlottat az ügyész az elfogás jóváhagyása és ítélethozatal végett az elfogástól számított 48 órán belül közvetlenül a tárgyalásra illetékes bíró elé állíthatja.

⁸¹⁵ Ezért zárja ki a büntetés alkalmazását indítványra és a büntetőparancs szerinti eljárást, mivel mindkettő a tárgyalás hiányában e békéltetés célját hiúsítaná meg.

kivételek harmadik csoportját a bizonyítási eljárásra, a nyomozás határidejének meghosszabbítására és a tárgyalás előkészítésére vonatkozó szabályok jelentik, illetve a közvetlen eljárás kizárása. Mivel a békebíró előtti eljárás lefolytatása a lehető legnagyobb fokú egyszerűsítés jegyében zajlik, a fenti rendelkezések kizárása éppen ezt a célt szolgálja.⁸¹⁶

A legfontosabb elv – a szerzők szerint – az eljárás „alapvető ismertetőjegye”,⁸¹⁷ „jellemző körvonala”⁸¹⁸ a békéltetésre való törekvés kötelezettsége.⁸¹⁹

9.4.5. A békebíró hatásköre és illetékessége

A békebíró hatáskörébe taxatív felsorolt bűntettek, kihágások, illetve az egyéb büntetőjogi jogszabályokban meghatározott bűncselekmények tartoznak.⁸²⁰ A felsorolás kazuisztikusnak tűnik, azonban a jogintézmény egyik meghatározó eleme.⁸²¹ A bűncselekmények kiválasztásánál különböző szempontok játszottak szerepet. Egyrészt anyagi jogi kritériumok alapján kisebb súlyú bűncselekményekről van szó, illetve ténybelileg és jogilag egyszerűbben megítélhető bűncselekmények tartoznak ide, továbbá azok a bűncselekmények, amelyeknél a kárjótétel lehetséges.⁸²² A hatáskör meghatározása során a fentieken túl eljárásjogi és gyakorlati megfontolások is szerepet játszottak.⁸²³

Az anyagi kódexben meghatározott bűntettek közül a jogalkotó a magánindítványra büntetendő „individuális mikro konfliktusok”-at takaró bűntetteket vonta a hatáskörébe. A kihágások hivatalból üldözendő bűncselekmények. A személy elleni bűncselekmények békebírói hatáskörbe utalása a jogintézmény döntő momentuma. Az irodalom ezeken kívül még

⁸¹⁶ VARRASO, Gianluca: *Il procedimento davanti al giudice di pace*. Giuffrè Editore, S.p.A. Milano, 2006., 37–38. o.

⁸¹⁷ MANZIONE, Domenico: Principi generali del procedimento davanti al giudice di pace. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico: *Giudice di pace e processo penale. Commento d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica S.p.A., Torino, 2002, 28. o.

⁸¹⁸ EUSEBI, Luziano: Strumenti di definizione anticipata del processo a sanzioni relative alla competenza penale del giudice di pace: il ruolo del principio conciliativo. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Competenza penale del giudice di pace e „nuove” pene detentive. Effettività e mitezza della sua giurisdizione*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2003, 56. o.

⁸¹⁹ Lásd IV.9.4.7.1.

⁸²⁰ Lásd a büntett (delitto) és kihágás (contravvenzione) meghatározását IV.9.3.

⁸²¹ PAPA, Michele: La competenza per i reati previsti dal codice penale i.m. 101.o.

⁸²² JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 14. o.

⁸²³ JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 14. o.

néhány, szintén magánindítványra büntetendő, kisebb súlyú büntett békebíró hatáskörébe sorolását indokoltnak tartja.⁸²⁴

Az anyagi kódexben szabályozott kihágások – ellentétben a büntettekkel – nem személyek közötti mikrokonfliktusokat takarnak, így nehéz indokolni, hogy miért kerültek a békebíró hatáskörébe. Ebből következően a békéltetés nem játszik szerepet. Olyan cselekményekről van azonban szó, amelyeknél fennáll a lehetőség, hogy a bűncselekmény következményeitől a jogalkalmazó eltekintsen, illetve azok „csekély jelentőségű”-eknek minősülhetnek, és ennek alapján békebíró járjon el. A szakirodalomban egyetértés tapasztalható azon a téren, hogy olyan cselekményekről van szó, amelyek bizonyos mértékben a „nyugodt közösség kisebb részét” háborgatják, illetve a békebíró „békéltetőként” lép közbe és a társadalmi békét biztosítja.⁸²⁵ A gyakorlati jelentősége ezeknek a kihágásoknak azonban csekély, mivel a gyakorlatban ritkán fordulnak elő.

A békebíró a fenti büntetteken, illetve kihágásokon kívül számos, egyéb büntetőjogi tárgyú jogszabály által szabályozott bűncselekmény esetén jár el.⁸²⁶ A L. 468/1999 három kritériumcsoportot tartalmazott arra vonatkozóan, hogy a c.p.-n kívül milyen bűncselekmények tartozhatnak békebíró hatáskörébe. Ezek egyrészt a rövid tartamú szabadságvesztés, illetve pénzbüntetés meghatározásával a csekély súlyú bűncselekményeket kívánta a békebíró hatáskörébe vonni; másrészt a kárjótétel szempontját kívánat érvényesíteni; harmadrészt pedig olyan jogterületet kívánt kivonni a békebíró hatásköréből, amely különleges szakértelmet feltételez.⁸²⁷

⁸²⁴ PAPA, Michele: *Competenza penale del giudice di pace*. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio: (a cura di): *Competenza penale del giudice di pace e „nuove” pene detentive. Effettività e mitezza della sua giurisdizione*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2003, 34. o.

⁸²⁵ PIZIALI, Giorgio: *Scelte legislative sull’attribuzione della competenza*. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un nuovo modello di giustizia penale*. Cedam, Padova, 2001, 109. o.

⁸²⁶ Lásd részletesen BERNARDI, Alessandro: *La competenza per i reati previsti dalla legislazione complementare*. In: GLAUCO, Giostra – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, 113–132. o.

⁸²⁷ BERNARDI, Alessandro: *La competenza per i reati previsti dalla legislazione complementare*. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di.): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore-Torino, 2001, 127–132. o

9.4.6. A békebíró előtti eljárás menete

A békebíró előtti eljárás bevezetésekor a jogalkotó a büntetőeljárás lehető legszélesebb körű egyszerűsítést célozta meg.⁸²⁸ Az eljárásban részt vevő alanyok az első pillantásra ugyanazok, mint az általános szabályok szerint lefolytatott eljárásban: nyomozó hatóság, ügyész, bíró, sértett, terhelt, polgári jogi igényt érvényesítő fél, védő. Azonban alaposabb vizsgálat után mind funkciójukban, mind jogosítványaikban jelentős eltéréseket találunk, amelyek az eljárás céljából, sajátosságaiból következnek.

A békebíró és a sértett – az általános büntető eljárásbeli jogosítványaiktól eltérően – aktív részvevői, mintegy „alakítói” az eljárásnak, amely az eljárás alapvető célját képező békéltetés funkciójából fakad.

A 2000/274. D. Lgs. részletesen tartalmazza az eljárás menetét, amely eljárás a „klasszikus”-nak mondható négy szakaszból áll: nyomozás, bírósági szakasz, jogorvoslati szakasz és végrehajtási szakasz, azonban számos ponton eltérnek az általános eljárástól. Ennek háttérében a büntető ügy egyszerűbb és gyorsabb elintézése, illetve a békéltetés céljának megvalósítása áll.

*Nyomozás*⁸²⁹

Egyik legfontosabb vonása a nyomozásnak, hogy az általános eljárástól eltérően a nyomozás során a nyomozó hatóság rendelkezik vezető szereppel, az ügyészség háttérbe kerül (*indagini preliminari, art. 11-17*). A tényállás felderítése érdekében saját belátása alapján a szükséges nyomozási cselekményeket elvégzi. A jogalkotó ezzel széles körű diszkrecionális jogkört biztosított a nyomozó hatóságnak, amely megoldás háttérében az eljárás egyszerűbb, gyorsabb lefolytatásának célja áll.⁸³⁰ A nyomozás határideje jóval rövidebb, továbbá a tárgyalás előkészítő szakasz (*udienza preliminare*) elmarad.

⁸²⁸ PATANE, Vania: La mediazione. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore-Torino, 2001, 353.o.

⁸²⁹ Lásd részletesen: COPPETTA, Maria Grazia: Indagini della polizia giudiziaria e del pubblico ministero. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore-Torino, 2001, 135–166. o.

⁸³⁰ CARNUCCIO, Paolo: Il processo penale davanti al giudice di Pace. In: RUFFO, Mario Alberto (a cura di): *Annali di diritto penale moderno. Opinioni e commenti*. Edizioni Scientifiche Italiane S.p.A., Napoli, 2010, 64.o.

A nyomozás az általános szabályok szerint indul. Ha a békebíró hatáskörébe tartozó bűncselekményről van szó, a nyomozó hatóságnak a nyomozás lefolytatására négy hónap áll rendelkezésére, amelyet az ügyész a békebíró engedélyével egy alkalommal két hónappal meghosszabbíthat.⁸³¹ A nyomozás során a nyomozó hatóság az általános szabályok szerinti nyomozási cselekményeket fogantatosíthatja, azonban kérheti az ügyészségtől olyan nyomozási cselekmények elvégzésére való felhatalmazást is, amelyeket az általános szabályok szerint nem fogantatosíthatna. A békebíró nyomozási bírói funkciót is ellát.

Idézés az eljárásra

A tárgyalásra történő idézés kétféleképpen lehetséges: kibocsáthatja az ügyész vagy maga a sértett (*citazione a giudizio, art. 20-28*). Magánindítványra büntetendő bűncselekmények esetén a sértett idézheti az elkövetőt az eljárásra. A sértettnek ez a kezdeményezési joga – azaz a közvetlen idézés intézménye (*ricorso immediato*) – az olasz büntetőeljárásban teljesen új megoldás, amely egyrészt a sértett jogainak kibővítését jelenti, másrészt a büntetőügy egy jóval gyorsabb elintézésére nyújt lehetőséget. Ebben az esetben elmarad a nyomozási szakasz, és a sértett a magánindítvány benyújtásával „időt spórolva” közvetlenül a békebíró előtt jelenhet meg. Az ügyész a sértetti indítvány közlését követő tíz napon belül felülvizsgálja az indítványt, és ennek eredményeképpen javasolja annak elutasítását vagy vádiratot fogalmaz meg. Ha az indítvány megfelel a törvényi feltételeknek és a békebíró hatáskörrel és illetékességgel rendelkezik, akkor a békebíró idézi a feleket a tárgyalásra. Az eljárás gyors lefolytatása érdekében a rendelet szoros határidőket ír elő

Fő eljárás

Az eljárásnak ez a szakasza két részre osztható: az ún. „bírótság előtti megjelenés”-re (*udienza di comparizione art. 29-31.*) és a tárgyalásra (*dibattimento art. 32-33.*). Az általános eljárásból ismert tárgyalás előkészítését a bíróság előtti megjelenésre vonatkozó rendelkezések váltják

⁸³¹ A nyomozás lefolytatása az általános szabályok szerint történik.

fel, amelyekcélja az eljárás ítélet nélküli befejezése. Itt érvényesülnek az ügy alternatív elintézését biztosító jogintézmények. A tárgyalás jelentős különbséget nem tartalmaz az általános szabályok szerint lefolytatott tárgyaláshoz képest.

Jogorvoslatok

A békebíró által hozott ítélet ellen csak fellebbezéssel, illetve felülvizsgálattal lehet élni (*disposizioni sulle impugnazioni art. 36-39.*). A jogorvoslatok köre azonban jelentősen korlátozott. A jogalkotó a jogorvoslatokat az eljárás alanyai szerint határozza meg. A jogorvoslatok részletes bemutatását mellőzöm, mivel a jogintézmény egyéb sajátosságai játszanak kiemelkedő szerepet.

*9.4.7. Az eljárás sajátossága – az eljárás alternatív lefolytatása*⁸³²

A „puha, de hatékony büntetőjog” elvének megvalósítása sajátos megoldásokat igényel. A jogalkotó ennek érdekében teremtette meg az „eljárás alternatív lefolytatásának”-nek lehetőségeit (*definizioni alternative del procedimento art. 34- 35*). Az alternatív büntetőeljárás három megoldást takar: a bűncselekmény csekély jelentősége miatt a büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondást, a kárjótétel miatt a büntethetőség megszűnését és a felek közötti békéltető eljárást. Ezekben az esetekben legtöbbször nem kerül sor tárgyalásra, így az eljárás gyorsabban lefolytatható, illetve a bíróságokat tehermentesítik. A kárjótétel vagy a békéltetés sokszor hosszabb időt igényel, mivel ezek nagyrészt a bírósági eljáráson kívül zajlanak, így szintén rendelkeznek gyorsító, tehermentesítő funkcióval.⁸³³ A fenti megoldásokon kívül negyedikként a jogalkotó lehetővé teszi az anyagi jogból ismert „pénzösszeg megfizetése” (*oblazione art. 162, 162 bis c.p.*) alkalmazását is, amely szintén a büntetőügy ítélet nélküli befejezését vonja maga után.

⁸³² A különböző alternatív elintézési módokat a könnyebb áttekinthetőség érdekében Jarvers foglalta össze, lásd: mellékletek 28. táblázat.

⁸³³ CESARI, Claudia: Deflazione e garanzie nel rito penale davanti al giudice di pace: l'istituto della „tenuità del fatto”. *Riv. it. dir. proc. pen.* 2001, 731. o.

A békebíró előtti eljárásban kizárt a külön eljárások alkalmazása, mivel azok eltérő céllal rendelkeznek. A külön eljárások az eljárás egyes szakaszainak egyszerűsítésével vagy elmaradásával egyrészt a gyorsabb elintézést szolgálják, másrészt elsősorban a csökkentett büntetés kiszabásának előnyét hordozzák magukban. A sértett érdekei kevésbé kerülnek előtérbe, illetve a felek közötti béke létrehozása nem célja az egyes külön eljárásoknak. Ezzel szemben a békebírói eljárásban elsősorban megegyezés jön létre a felek között, annak elmaradása esetén kerül sor tárgyalásra (bár egyszerűbb formában).⁸³⁴ Az eljárás sajátossága nem a csökkentett mértékű büntetés kiszabásában, hanem – akkor is, ha a terhelt büntetőjogi felelőssége fennáll – a büntetőügy korai, lehetőleg büntetés kiszabása nélküli elintézésében rejlik.

9.4.7.1. A békéltetés elve

A békéltetés elvét két konkrét szakasz tartalmazza. Egyrészt a jogalkotó általános elvként határozza meg, miszerint „*az eljárás során a békebírónak amennyire lehetséges a felek közötti béke megteremtésére kell törekednie*” (art. 2 comma 2). Másrészt formalizált alakban, mint alternatív eljárási mód jelenik meg: „*a bíró, magánindítványra büntetendő bűncselekmények esetében, a felek közötti béke létrehozására törekszik*”. (art. 29 comma 4). Ebben az esetben, amennyiben az a béke létrejöttét megkönnyíti, a békebíró az előtte való megjelenést legfeljebb két hónapra elhalaszthatja, és amennyiben szükséges, az illetékességi területén működő mediációs központokat, köz- vagy magánszervezeteket igénybe vehet. Már az általános megfogalmazás – a felek közötti konfliktus sikeres rendezése esetére – magában hordozza a büntetőügy korai elintézésének lehetőségét. Az elv megjelenik az eljárás minden vonatkozásában: a békebíró hatáskörébe vont bűncselekmények kiválasztásában, az általa alkalmazható intézkedésekben, a speciális eljárásban, magában a békebíró személyében, a bűncselekmény különösen csekély jelenősége miatti büntetőjogi igényről való lemondásra és a

⁸³⁴ BONINI, Valentina: sub art. 29. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale. Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002, 264.o.

kárjótételre vonatkozó rendelkezésekben, továbbá – bizonyos szempontból – a békebíró által alkalmazható szankciórendszerben.⁸³⁵

A békéltetés, mint alternatív elintézési mód a békebíró előtti megjelenés során valósul meg, azaz még a tárgyalás előtt. A békebírónak kötelező megkísérelnie a magánindítványra büntetendő bűncselekmények esetén a terhelt és a sértett közötti megegyezés létrejöttét.

A bíró általi kibékítést az irodalom több szempontból problematikusnak tartja. Egyrészt a bíró nem rendelkezik konfliktuskezeléshez szükséges ismeretekkel. másrészt a békéltetésben részt vevő bíró és – annak sikertelensége esetén – az ügyben eljáró bíró ugyanaz a személy, így kétségessé válhat a pártatlan elbírálás érvényesülése. Ezzel szemben a mediátor egy külső, független, pártatlan, szaktudással rendelkező személy, ezért jobb megoldásnak tűnik a békéltetés során mediátorok igénybe vétele. *Jarvers* javasolja továbbá az eljárást a magánindítványra üldözendő bűncselekmények köréről kiterjeszteni meghatározott közzéadás bűncselekményekre is.⁸³⁶

9.4.7.2. A bűncselekmény különösen csekély jelentősége

Általános jellemzői

A csekély jelentőség megállapításához szükséges főbb szempontok: *„különösen az okozott kár vagy veszély csekély foka, az elkövetés alkalmi jellege, a bűnösség foka, továbbá figyelembe kell venni az eljárásnak a terhelt munkájára, tanulmányaira, családjára vagy egészségére való esetleges negatív hatásait”* (*particolare tenuità del fatto*, art. 34). A „különösen” kifejezés utal arra, hogy egyéb szempontokat is figyelembe vehet a békebíró. A bűncselekmények olyan „altípusáról” van szó, amelyek in abstracto nem csekély jelentőségűek, azonban in concreto büntetőjogi értelemben csekély értékelést nyernek.⁸³⁷ A gyakorlatban ez azokra az esetekre vonatkozó

⁸³⁵ JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 46. o.

⁸³⁶ JARVERS: *Strafrecht in Italien* i.m. 17. o.

⁸³⁷ MATTEVI, Elena: *Eseguità e sistema penale del giudice di pace. Analisi giurisprudenziale e prospettive applicative dell'istituto della particolare tenuità del fatto. Grafiche Fiorini, 11/10/2010., 54–55. o.*

eljárásjogi megoldás, amikor a terhelt bűncselekményt követett el, de az eset konkrét körülményei alapján csekély a jogi tárgy sérelme.⁸³⁸

Fontos a „valódi” (reati bagatellari proprii) és „nem valódi” bagatell bűncselekmények (reati bagatellari improprii) közötti megkülönböztetés. Az első csoportba tartoznak azok, amelyeket a jogalkotó már a tényállás feltételeinek meghatározása során annak minősített, *in abstracto* csekély jelentőségűek. A második csoport azokra a bűncselekményekre vonatkozik, amelyek *in abstracto* közepes vagy jelentős súlyú bűncselekmények, de a konkrét esetben csekély jelentőségűeknek minősülnek. A békebíró előtti eljárás a második csoportot érinti.⁸³⁹ A jogalkotó abból indult ki, hogy egy *in abstracto* büntetendő cselekmény *in concreto* bagatell cselekménynek minősülhet, ezért nem *in abstracto* dekriminálta a cselekményt, hanem a jogalkalmazás során tette lehetővé a büntetőjogi szankció kizárását, a cselekmény értékelése így „társadalmi vészcsengőként”, mint extrema ratio, a szubszidiaritás elvének is megfelel⁸⁴⁰

A jogintézmény a kisebb súlyú bűncselekmények gyors és egyszerű elintézését teszi lehetővé. Egyrészt a büntetőügyek számát csökkenti, mivel bizonyos ügyeket kivesz az általános eljárás alól, továbbá sikeres megegyezés esetén nem kerül sor tárgyalásra sem, másrészt a büntetőeljárások időtartamát is csökkenti. Az anyagi büntetőjog extrém szigorát is hivatott enyhíteni, illetve a bűncselekmények eltérő súlyú megvalósulásainak megfelelő differenciált elbírálását teszi lehetővé.⁸⁴¹ Nem büntethetőséget megszüntető okról van szó, hanem eljárásjogi akadályról.⁸⁴² Ezt támasztja alá, hogy a jogalkotó „a

⁸³⁸ PONGILUPPI, Caterina: La particolare tenuità del fatto come causa di esclusione della procedibilità. In: BALDI, Fluvio – GALLUCCI, Enrico – GARUTTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Le definizioni alternative del processo penale davanti al giudice di pace. Conciliazione, irrilevanza del fatto e condotte riparatore. Il giudice di pace – quaderni 2.* Ipoa Editore S.r.L. Milano, 2003, 59. o.

⁸³⁹ MATTEVI: Eseguità i.m. 55. o.; GALANTINI, Novella: La disciplina processuale delle definizioni alternative del procedimento innanzi al giudice di pace. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa”. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace.* Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2002. 219–220. o.

⁸⁴⁰ PONGILUPPI: La particolare i.m. 53–54. o.

⁸⁴¹ JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 52. o.

⁸⁴² BALDI, Fluvio: La particolare tenuità del fatto: profili processuali. In: BALDI, Fluvio – GALLUCCI, Enrico – GARUTTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Le definizioni alternative del processo penale davanti al giudice di pace, Conciliazione, irrilevanza del fatto e condotte riparatore. Il giudice di pace-quaderni 2.* Ipoa Editore S.r.L., Milano, 2003, 85.o.; SGUBBI, Filippo: L’irrilevanza penale del fatto quale strumento di

bűnüldözés kizárása a cselekmény csekély jelentősége esetén” címmel határozta meg.

Alkalmazási feltételek

A legfontosabb kérdés, hogy mikor minősül különösen csekély jelentőségűnek egy cselekmény. A rendelet három – kumulatív érvényesülő – támpontot ad meg (art. 34 comma 1): 1. a cselekmény csekély súlya; 2. az elkövetőre vonatkozó jegyek (alkalmi elkövetés, a bűnösség csekély foka); 3. a cselekményen és az elkövetőn kívüli érdekek (az eljárás folytatásának a terhelt munkájára, tanulmányaira, családjára vagy egészségére való esetleges negatív hatásai). Először is a bűncselekmény objektív és szubjektív elemeinek meg kell valósulnia. Az olasz büntetőjogi dogmatika további feltételként szabja meg a jogi tárgy sérelmét (principio di offensività).⁸⁴³ A feltételek meglétét a gyakorlat bizonyos sorrendben vizsgálja, amelyek mérlegelését követően dönthető el, hogy az adott konkrét esetben bűncselekmény különösen csekély jelentőségű-e.⁸⁴⁴

A bűncselekmény által okozott kár vagy veszély csekély foka az elsőként vizsgálandó törvényi feltétel, a többi feltárása csak ezt követően kerülhet szóba.⁸⁴⁵ A bíró esetről esetre húzza meg a határvonalat. Az alkalmi elkövetés a gyakorlat szerint akkor állapítható meg, ha a bűncselekmény elkövetése a terhelt életében kivételt képez. Pszichológiai szempontból a terhelt bűncselekményhez való hozzáállását kell vizsgálni, ennek megfelelően csak akkor alkalmi az elkövetés, ha az elkövetés az adott pillanat „szüleménye”, nem tervezett cselekmény.⁸⁴⁶ A speciálpervenció céljai is

selezione dei fatti punibili. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa”. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2002, 161–162.o.

⁸⁴³ JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 51.o. 51. lábjegyzet

⁸⁴⁴ Lásd részletesen: QUATTROCOLO, Serena: Art.34 – Esclusione della procedibilità nei casi di particolare tenuità del fatto. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale. Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002,309– 319. o.; CESARI, Claudia: La particolare tenuità del fatto. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, 328–334.o.

⁸⁴⁵ Relazione, 59.o., MATTEVI: Eseguità e sistema penale del giudice di pace, 62. o.

⁸⁴⁶ DI CHIARA, Giuseppe: Eseguità penale e trattamento processuale della „particolare tenuità del fatto”: frontiere e limiti di un laboratorio di deprocessualizzazione. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un nuovo modello di giustizia penale*. Cedam, Padova, 2001, 350.o.

előtérbe kerülnek, azaz fennáll annak a valószínűsége, hogy a terhelt újabb bűncselekményt nem fog elkövetni. Természetesen a bűnismétlők e körből ki vannak zárva.

További feltétel a bűnösség olyan foka, amely a vádemelést nem alapozza meg. A magyar büntetőjogi dogmatikától ez a felfogás teljesen idegen, a rendelet indokolása szerint azonban nem csak a rögtönös szándék (*dolo impeto*), a *dolus eventualis* (*dolo eventuale*) és a gondatlanság (*colpa lieve*) jöhetnek szóba, hanem egyéb körülmények is, amelyek a felróhatóságot befolyásolhatják.⁸⁴⁷ „Minél kisebb a szándék foka az okozott sérelemhez képest, annál inkább tolerálható.”⁸⁴⁸

A fentiek alapján látható, hogy a cselekmény csekély jelentőségűnek minősítéshez az ügy komplex megítélése szükséges, amelyre a békebíró – lévén nem hivatásos bíró – nem biztos, hogy megfelelő kompetenciával rendelkezik.

9.4.7.3. Büntethetőség megszűnése kárjótétel révén

Általános jellemzői

A kár megtérítését, illetve a bűncselekmény által okozott káros következmények jótételét az olasz jogalkotó a büntető anyagi jog, az eljárásjog és a büntetés végrehajtási jog számos rendelkezésében értékeli.⁸⁴⁹ A büntetést helyettesítő „kárjótétel kultúrája” – mint az elkövető és a sértett közötti konfliktus rendezésének eszköze – azonban a békebíró előtti eljárásban jelent meg először.⁸⁵⁰ A jótétel és a kártérítés teljesítése eljárást megszüntető okként történő meghatározása azt a jogalkotói szándékot tükrözi, hogy büntetőjogi védelem csak akkor lép be, ha a jótétel és bűncselekménnyel okozott káros következmények megszüntetése nem elegendő. Megfelel a

⁸⁴⁷ JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität*, 60. o. Lásd részletesen: MANTOVANI, Ferrando: *Diritto penale. Parte generale*. 4. Edizione, Padua, 2001, 339.o

⁸⁴⁸ CESARI, Claudia: *Le clausole di irrilevanza del fatto nel sistema processuale penale*, Torino, 2005, 244.o., In: MATTEVI: *Esiguità e sistema penale del giudice di pace*. i.m. 67.o.

⁸⁴⁹ Lásd részletesen: GUERRA, Sandro: *L'estinzione del reato conseguente a condotte riparatorie*. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un nuovo modello di giustizia penale*. CEDAM Padova, 2001, 498–499.o.; FARKAS Krisztina: *A kár megtérítésének lehetőségei az olasz büntető eljárásban*. In: *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma Miskolc, 2011. november 8.* Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa 37–39. o.

⁸⁵⁰ AGHINA, Ernesto – PICCIALLI, Paolo: *Il giudice di pace penale. Commento organico al D.Lgs. 28-8-2000, n. 274*. Neapel, 2001, 212. o.

szabályozás a büntetőjogban érvényesülő szubszidiaritás, illetve az "ultima ratio" elvének.⁸⁵¹ A jogintézmény által a sértett érdekei is előtérbe kerülnek, továbbá a társadalmi béke helyreállítását is szolgálja.⁸⁵²

Az olasz irodalomban vitatott, hogy a kár megtérítése sajátos szankcióformaként vagy a hagyományos büntetés alternatívájaként tekintendő-e. A klasszikus iskola tanainak felélesztése révén a kárjótétel valódi büntetőjogi szankcióként értékelendő. Olyan szankció, amely nemcsak arra irányul, hogy az elkövető jogait korlátozza, amelynek során a sértett igényei nem feltétlenül kerülnek előtérbe (és a terhelt „elviseli” a büntetést), hanem az eredeti állapot helyreállításával és a sértettel való megbékélés révén az elkövető aktív részvevője az eljárásnak, nem csak elfogadója a büntetésnek, hanem a sértett javára cselekszik, így a kárjótétel a konfliktus elintézésének „nem büntetendő” módja.⁸⁵³ Az uralkodó nézetnek ezt tekinthetjük. Kevésbé elterjedt nézet, amely a büntetések és biztonsági intézkedések mellett a kárjótételt „harmadik út”-nak tekinti. A békebíró előtti eljárás során a kárjótétel teljesítése a büntetőeljárás egy korábbi szakaszába került át, amely az eljárás lefolytatását akadályozza meg, így új dimenzióba helyezi a problémát.⁸⁵⁴

Alkalmazási feltételek

„Ha a vádlott bizonyítja, hogy a békebíró előtti megjelenés előtt a bűncselekménnyel okozott kárt jótette vagy a kárt megtérítette, és a bűncselekmény káros vagy veszélyes következményeit megszüntette, a békebíró az eljárást megszünteti” (estinzione del reato conseguente a condotte

⁸⁵¹ BARTOLI, Roberto: Estinzione del reato per condotte riparatorie. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisprudizione penale*. G. Giappichelli Editore-Torino, 2001, 377. o

⁸⁵² SCALFATI, Adolfo: L'applicazione della pena dinanzi al giudice di pace: profili di diritto processuale. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Competenza penale del giudice di pace e „nuove” pene detentive. Effettività e mitezza della sua giurisprudizione*. Giuffrè Editore, 2003, 138. o.

⁸⁵³ FLORA, Giovanni: Risarcimento del danno e conciliazione: presupposti e fini di una composizione non punitiva dei conflitti. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa”. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace*. Giuffrè Editore, S.p.A. Milano, 2002, 149–150. o.

⁸⁵⁴ QUATTROCOLO, Serena: Art.35 – Estinzione del reato conseguente a condotte riparatorie. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale, Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*, Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002, 336–337. o.

riparatorie, art. 35). További feltétel, hogy a bíró úgy ítélje meg, hogy kártérítés vagy jóvátétel alkalmas a bűncselekmény elkövetése miatti rosszallás kifejezésére és a megelőzésre. Az eljárás alkalmazását segíti elő az a rendelkezés, hogy ha a jóvátétel vagy kártérítés a békebíró előtti megjelenés előtt nem volt lehetséges és a vádlott igazolja, hogy korábban nem tudta teljesíteni, akkor a vádlott kérelme esetén a békebíró – az eljárás felfüggesztése mellett – lehetőséget biztosít az utólagos teljesítésre. Szintén a teljesítést szolgálja, hogy a békebíró külön feltételeket írhat elő. Az utólagos teljesítés eredményétől függően a békebíró ítélettel megszünteti az eljárást vagy elrendeli annak folytatását.

A bűncselekménnyel okozott kár az anyagi jogi kódex szerint a polgári jog alapján megállapított kárt jelenti, amely magában foglalja mind a vagyoni, mind a nem vagyoni kárt (art. 185 c.p.) A polgári jog szabályai szerint a vagyoni kár tartalmazza a tényleges kárt és az elmaradt hasznot is. A kárjóvátételnek elsősorban az eredeti állapot helyreállításában (*restituzione*) kell realizálnia, de ha az nem lehetséges vagy nem megfelelő, akkor jön szóba a hatékony kártérítés (*risarcimento*) megfizetése.⁸⁵⁵ A bűncselekmény káros vagy veszélyes következményeinek értékelése azonban büntetőjogi értékelést kíván.

Fontos feltétel, hogy a kárjóvátétel teljesítésére időbeli korlátot tartalmaz a rendelet, azaz csak a békebíró előtti megjelenés előtt lehetséges, elkerülendő azáltal, hogy a terhelt az eljárás során a kárjóvátétellel addig várjon, amíg kiderül, hogy az eljárás számára kedvezőtlen irányba fordul, és csak annak hatására teljesítsen kártérítést. E feltétel nélkül a büntetés nem érné el a célját, és generálprevenációs célt sem követne.⁸⁵⁶ Ha azonban a terhelt bizonyítja, hogy a határidő előtt az előbbi feltételek teljesítése nem volt lehetséges, ez az időbeli korlát nem érvényesül.

A fenti szabályozás több bizonytalanságot tartalmaz. Problematikus a kárjóvátétel teljesítése és a következmények megszüntetése ismertetőjegyeinek megkülönböztetése, illetve együttes feltételekként történő

⁸⁵⁵ BARTOLI: i.m. 386. o.

⁸⁵⁶ BARTOLI: i.m. 388. o.

alkalmazása. A rendelet a két feltétel közé „és” kötőszót helyezett, amely azonban nem minden esetben megfelelő, mivel a jogintézmény alkalmazását jelentősen leszűkíti. A többségi álláspont alapján a két feltételt egymást kiegészítve kell értelmezni. Azokban az esetekben azonban, amelyekben mindkét feltétel fennáll, szükséges a kumulatív alkalmazás.⁸⁵⁷

Bizonytalan feltétel továbbá a bíró mérlegelési jogkörébe tartozó rosszallás kifejezésére és a megelőzésre való alkalmasság. A rosszallás kifejezése során nem lehet figyelembe venni a klasszikus – megtorlást követő – büntetési célokat, hanem a kártérítésnek a terhelt belátására, önmaga nevelésére és ezzel a társadalmi béke helyreállítására való alkalmasságát kell vizsgálni.⁸⁵⁸ A megelőzés feltétele mind a generál-, mind a speciálprevenციót magában foglalja. Kritika tárgya továbbá, hogy ezek a fogalmak nem illenek bele a kárjövátétel gondolatkörébe. További problémát jelent, hogy csak a teljes kártérítés esetében lehet a jogintézményt alkalmazni, amely sérti az egyenlő elbánás elvét. A szabályozással szembeni további kritika, hogy habár a sértett érdeke a kár jövátétele, egyéb közreműködési joga azonban nincs. Ha a bíró úgy ítéli meg, hogy az eljárás a kár jövátétele következtében befejezhető, a sértettnek nincs lehetősége azt megakadályozni. Legnagyobb nehézség azonban a terhelt azon megítélésében rejlik, hogy a kár megtérítése ellenére – tekintettel a rosszallás és a megelőzés bírói mérlegelésére – mégis az elítélésére kerülhet sor, azaz a terhelt számára az eljárás nagy rizikót jelent. Mindezek alapján nem csodálkozhatunk azon, hogy a gyakorlatban ritkán alkalmazzák.⁸⁵⁹

⁸⁵⁷BARTOLI: i.m. 379–380. o.; GUERRA: i.m. 516. o.; PANIZZO, Federica: Le condotte riparatorie nella prospettiva di una giustizia conciliativa. In: BALDI, Fluvio – GALLUCCI, Enrico – GARUTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Le definizioni alternative del processo penale davanti al giudice di pace. Conciliazione, irrilevanza del condotte riparatorie. Il giudice di pace quaderni* – 2. Ipsa Editore S.r.L., Mailand, 2003, 128.o.; QUATTROCOLO: Art.35 i.m. 337–338. o.

⁸⁵⁸ QUATTROCOLO: Art. 35 i.m. 340. o.

⁸⁵⁹ Egységes statisztika nem áll rendelkezésre, egy példa: 2002/2003. évben Bozen és Trient tartományban a büntetőjogi igényről való lemondásra 175 esetben, a pénzüsszeg miatti megszüntetésre 747 esetben, a kártérítés miatti eljárás megszüntetésére azonban csak 8 esetben került sor. In. PANIZZO: Le condotte riparatorie nella prospettiva di una giustizia conciliativa.i.m. 131.o.

9.4.8. Pénzösszeg fizetése, mint eljárást megszüntető ok

A pénzösszeg fizetésének eljárást megszüntető okként történő meghatározása az anyagi jogi kódexből ismert és a békebíró előtti eljárásba átültetett jogintézmény, amely alapján kihágások esetén a kiszabható pénzbírság meghatározott részének megfizetése az eljárás megszüntetésének jogkövetkezményét vonja maga után. Erre vonatkozóan a rendelet csupán egyetlen bekezdést tartalmaz: „*a vádlott a tárgyalás megnyitása előtt pénzösszeg megfizetése iránti kérelmet terjeszthet elő*” (*Oblazione art. 29 comma 6*).⁸⁶⁰ Így a korábban ismertetett anyagi jogi rendelkezéseket kell alkalmazni.

9.4.9. A békebíró által alkalmazott szankciók

A békéltetés elvének érvényre jutásához, illetve a „puha és hatékony büntetőjog” megvalósítása érdekében egy lágyabb, rugalmasabb szankciórendszerre van szükség.⁸⁶¹ Ennek érdekében a békebíró által alkalmazott szankcióknak négy fő jellemzője: a szabadságvesztés büntetés mellőzése, az új szankcióformák megteremtése, a büntetési tételek módosítása, valamint a szankció „hatékonyságának” célként történő meghatározása (art.52-62).

A szankciórendszer kialakításakor a jogalkotót nem a szabadságvesztés büntetés hatékonyságának javítása vezérelte, hanem éppen annak mellőzése.⁸⁶² Mivel azonban a békebíró eljárása a büntetőjogi tényállások szűk körét érinti, ezért a szabadságvesztés mellőzése a büntetőjog egész rendszerére vonatkoztatva részleges és korlátozott, általános tendenciának nem tekinthető.⁸⁶³ A békebíró által kiszabható büntetés enyhe, valamint a büntetőjogi szankció alkalmazása nem elsődleges cél, mivel a felek kibékítése áll előtérben.

⁸⁶⁰ JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 152–153. o.

⁸⁶¹ JARVERS: *Massen- und Kleinkriminalität* i.m. 171. o.

⁸⁶² PANIZZO, Federica: Il lavoro di pubblica utilità. In: DEAN, Giovanni – GARUTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Il sistema sanzionatorio nel procedimento penale davanti al giudice di pace, Il giudice di pace – quaderni 6*. Ipsoa Editore S.r.L. Mailand, 2005, 85. o.

⁸⁶³ BRUNELLI, David: Il congedo della pena detentiva nel microsistema integrato del diritto penale „mite”. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un modello di giustizia penale*. Cedam, Padova, 2001, 403.o.

A békebíró előtti eljárásban három szankció szabható ki. Egyik a pénzbüntetés, amely az általános szabályok szerint is alkalmazható. A másik két szankciót – a lakóhelyen tartózkodásra kötelezést és a közérdekű munka büntetést – újdonságként vezette be a jogalkotó, ezek az anyagi jogi kódexben nem szerepelnek. Az újdonság a két szankció vonatkozásában egyrészt a tartalmukban, másrészt főbüntetésként történő meghatározásukban jelenik meg.⁸⁶⁴ Mindkettő a pénzbüntetés mellett alternatív büntetésként szabható ki. A békebíró mérlegelési jogkörébe tartozik, hogy melyik alkalmazását tartja indokoltnak.

A kizárólag pénzbüntetéssel fenyegetett bűncselekmények esetén az általános büntetési tételkeret megmarad. A kizárólag szabadságvesztéssel, továbbá alternatív szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel fenyegetett bűncselekmények esetén a jogszabály csökkentett büntetési tételkeretet ír elő, illetve az új szankciók alkalmazását határozza meg. Megfigyelhető továbbá, hogy a jogalkotó a pénzbüntetés jelentőségét megnövelte. Egyrészt kiterjesztette azokra a bűncselekményekre, amelyek eredetileg csak alternatív szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel fenyegetettek, másrészt a lakóhelyen tartózkodásra kötelezés és a közérdekű munka büntetések alternatívájává tette.

A csökkentett büntetési tételeket a jogalkotó az általános szabályok szerinti fenyegetettség szerint határozta meg, az alapján dolgozott ki egy általános mintát.

Mivel a békebíró előtti büntetőeljárás egy sajátos, elkülönült eljárást jelent, amelyben mind anyagi jogi, mind eljárásjogi szempontok érvényesülnek, így annak anyagi jogi besorolása nehézségekbe ütközne, ezért elhelyezése inkább az eljárásjog területén indokolt. Fontos további jellemzője a szankciórendszernek a „szankció hatékonysága” célként történő megfogalmazása. Ennek érdekében a jogalkotó a büntetés végrehajtásának felfüggesztésére és a helyettesítő büntetés kiszabására abszolút tilalmat vezetett be. A két jogintézmény elsősorban a békéltetés céljával ütközik, mivel

⁸⁶⁴ LEONCINI, Isabella: L'obbligo di permanenza domiciliare e il lavoro pubblica utilità. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un modello di giustizia penale*. Cedam, Padova, 2001, 441. o.

a büntetés kiszabását „kivételnek” tekinti, amelyre akkor kerül sor, ha az eljárás alternatív elintézésére nincs lehetőség. *Mazza* „*papírmásé tigris-re degradált*”-nak nevezi, ha ezeket a célokat a jogintézmény a büntetéssel fenyegetettség által érné el.⁸⁶⁵ A békéltetés nem a fenyegetettséggel valósul meg, hanem a konfliktus önkéntes és tudatos rendezésével, a megegyezésre törekvéssel, a megoldás keresésével.

A pénzbüntetés a békebíró által kiszabható büntetések között központi szerepet játszik. Két fajtája van: a büntett esetén kiszabható multa (pénzbüntetés) és a kihágás esetén kiszabható ammenda (pénzbírság).⁸⁶⁶ A gyakorlatban az a leggyakrabban alkalmazott szankció, egységes statisztika azonban nem áll rendelkezésre. Példaként említeném Trento-Alto Adige tartományt, ahol 2002-ben 83,5 %, 2003-ban 83,2 %, 2004-ben 84,7 %, és 2005-ben 85,2 % volt a kiszabott pénzbüntetések aránya.⁸⁶⁷ Ez az alkalmazási gyakoriság megfelel a jogalkotó szándékának, azaz a szabadságelvönással járó szankciók másodlagos alkalmazásának.

A lakóhelyen tartózkodásra kötelezés az olasz büntetőeljárás egyik újdonságának számít, ennek ellenére azonban már régebb óta léteznek hasonló tartalmú jogintézmények, amelyek az otthon tartózkodás kötelezettségének valamilyen formáját tartalmazzák, így előzménynek tekinthetők.⁸⁶⁸ A békebíró által kiszabható legsúlyosabb joghátránynak ez a szankció tekinthető, mivel az az elítélt személyi szabadságát korlátozza.⁸⁶⁹ A korlátozás azonban relatíve „szerény”, az elítélt gazdasági és családi feltételeitől függően változó.

⁸⁶⁵ MAZZA, Federico A.: Le sanzioni del giudice di pace applicate dal giudice professionale. In: *Il giudice di pace. Consuntivi e prospettive*. Supplemento a Giur. mer., 2003, 166. o.; MATTEVI, Elena: Caratteri generali del sistema sanzionatorio del giudice di pace e disciplina della pena pecuniaria. In.: DEAN, Giovanni – GARUTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Il sistema sanzionatorio nel procedimento penale davanti al giudice di pace. Il giudice di pace – quaderni 6*. Ipsa Editore S.r.L., Milano, 2005, 26. o.

⁸⁶⁶ Lásd: 789. lábjegyzet

⁸⁶⁷ MATTEVI: Caratteri generali del sistema sanzionatorio del giudice di pace i.m. 37. o.

⁸⁶⁸ Házi őrizet (arresto domiciliare – art.284 c.p.p.); házi őrizet (detenzione domiciliare - o.p.47-ter. §).

⁸⁶⁹ Lásd részletesen: DI MARTINO, Alberto: sub. art. 53. Obbligo di permanenza domiciliare. In.: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale, Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica S.p.A., Torino, 2002, 456.o.

Sajátosan az elítélt szabadidejével történő szabad rendelkezés jogát korlátozza.⁸⁷⁰

A közérdekű munka szintén új büntetésként jelenik meg, azonban – hasonlóan a lakóhelyen tartózkodásra kötelezés jogintézményéhez – előzményei szintén megfigyelhetők.⁸⁷¹ A L. 689/1981. alapján a közérdekű munkát a pénzbüntetés meg nem fizetése esetén annak alternatív végrehajtási módjaként szabályozták.

A közérdekű munka büntetés a terhelt szabadidejében, díjazás nélkül történő munkavégzését jelenti. Mivel – a lakóhelyen tartózkodásra kötelezéssel megegyezően – a terhelt szabadidejét érinti, így személyi szabadságát nem vonja el, csupán korlátozza. A közérdekű munkát az olasz szakirodalom „a terhelt szabadidejének tömörítése”-ként határozza meg, amelyet több szempontól is hasznosnak tekint.⁸⁷² Elengedhetetlen feltétele a terhelt közérdekű munka kiszabására irányuló indítványa. Az egyes közérdekű munkaként végezhető munkákat külön jogszabály határozza meg.⁸⁷³ A bíró nem kis feladata annak meghatározása, hogy melyik szervezetnél, milyen konkrét munkát végezzen az elítélt.⁸⁷⁴

A közérdekű munka nem teljesítése esetén – a lakóhelyen tartózkodásra kötelezés szabályainak megszegésével megegyezően – egy évig terjedő szabadságvesztésre kell átváltoztatni.

Az egyes szankciók alkalmazásának gyakoriságára vonatkozóan elmondható, hogy a pénzbüntetés „uralkodása” jellemző. A békebíró szinte kizárólag pénzbüntetést szab ki. A másik két szankció „maradék” szereppel rendelkezik. A lakóhelyen tartózkodásra kötelezés büntetést súlyosabb

⁸⁷⁰ PONGILUPPI, Caterina: L'obbligo di permanenza domiciliare: spazi applicativi e finalità preeventive. In: DEAN, Giovanni – GARUTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Il sistema sanzionatorio nel procedimento penale davanti al giudice di pace. Il giudice di pace – quaderni 6*. Ipoa Editore S.r.L., Milano, 2005, 41. o.

⁸⁷¹ A L. 689/1981. alapján a közérdekű munkát a pénzbüntetés meg nem fizetése esetén annak alternatív végrehajtási módjaként szabályozták.

⁸⁷² DI MARTINO, Alberto: sub. art. 54 – Lavoro di pubblica utilità. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale, Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica S.p.A., Torino, 2002, 468–469. o.; A szociális kontroll eszközének tekinteni szintén PANIZZO: *Il lavoro di pubblica di utilità* i.m. 84.o.

⁸⁷³ D. M. 26 marzo 2001.

⁸⁷⁴ PROFITI, Pasquale: Gerichtliche Kontrolle der Vollstreckung der alternativen Strafen. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Die strafrechtliche Zuständigkeit des Friedensrichters und die „neuen“ nicht freiheitsentziehenden Strafen*. Druckerei Autonome Region Trentino-Südtirol, 2003, 150. o.

esteekben szabja ki a békebíró, míg a közérdekű munka büntetés alkalmazásának gyakorisága olyan elenyésző, hogy a gyakorlatban, „szinte nem létezik”.⁸⁷⁵

9.5. Az ún. „Rövid eljárás” tervezete

Az olasz jogalkotó sajátos kezdeményezése a büntetőeljárások időtartamának maximalizálására irányuló tervezet, amely az ún. „Rövid eljárás” (Il processo breve) néven vált ismertté. A Maurizio Gasparri nevével fémjelzett törvényjavaslatot a parlament többségben lévő közép baloldali pártja nyújtotta be 2009. november 12. napján. A javaslat csupán három szakaszból állt, és mind polgári, mind a büntető ügyekre vonatkozott. Két körben tartalmazott rendelkezéseket: egyrészt a „Legge Pinto”-ra és az alapján az ésszerű időn belüli eljárás megsértése miatt benyújtható kártérítés szabályaira vonatkozóan írt volna elő módosításokat; másrészt a büntetőeljárás kódexbe kívánta újításként az elv megsértésének jogkövetkezményét büntethetőségi akadályként bevezetni (art. 346.bis c.p.p.). A Legfelsőbb Igazságszolgáltatási Tanács az utóbbit „eljárásjogi elévülés”-nek nevezete.⁸⁷⁶ A javaslatot a parlament Szenátusa (Senato della Repubblica) 2010. január 20-án 1880. számon fogadta el „Intézkedések a meg nem határozott idejű eljárások ellen az állampolgárok védelmében az Alkotmány 111. §-ában és az emberi jogok és szabadságok védelméről szóló Egyezmény 6. cikkében foglaltaknak megfelelően” címmel. A törvényjavaslatot a Képviselőháznak (Camera dei Deputati) is el kell fogadnia, ennek megfelelően a Szenátus megküldte a Képviselőháznak. A képviselőház 2011. április 13-án jelentősen módosított tartalmú, címében is eltérő javaslatot fogadott el – 3137. számú törvényjavaslat „Rendelkezések az igazságszolgáltatás költségéről, az állam által okozott károkról, az elévülésről és az eljárás időtartamáról” címmel –, majd április 14-én visszaadta a Szenátusnak második olvasatra. A tervezetet 2011. október 19. óta a Szenátus Igazságügyi Bizottsága S. 1880-B. számon tárgyalta, azonban úgy tűnik, „félretette” a javaslatot, így elmondható, hogy megrekedt az elgondolás. A tervezet a benyújtáskor és a javaslat két ház

⁸⁷⁵ MATTEVI: Caratteri generali i.m. 37–38. o.

⁸⁷⁶ Consiglio Superiore Magistrato (a továbbiakban: CSM)

közötti mozgásakor nagy érdeklődésre tartott számot, jelenleg azoba mély csend övezi.

Ennek ellenére érdemes tartom megvizsgálni a javaslatot megvizsgálni, hiszen annak újításai, illetve a vele szemben tanúsított ellenállás és annak okai hasznos tapasztalatokkal szolgálhatnak a büntetőeljárások elhúzódásával szembeni eszközök megvalósítása során. A tervezet az eddigi tárgyalások során jelentős változásokon ment keresztül,⁸⁷⁷ így annak csak legjellemzőbb mozzanatait emelem ki.⁸⁷⁸

A Gasparri által benyújtott tervezet általánosságban kétéves maximum határidőt határozott meg a legfeljebb tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetére, azonban csak büntetlen előéletű terheltekkel szemben és csak első fokon. A határidő letelte a büntethetőség elévülését vonta volna maga után. A javaslat kizáró okokat is tartalmazott: egyrészt az elkövetőre vonatkozó szubjektív okokat (visszaeső, szokásszerű elkövető, foglalkozás körében elkövető), másrészt a bűncselekmények taxatív felsorolásával objektív kizáró okokat. Ezeket azonban sem a Szenátus sem a Képviselőház javalatai nem tartalmazták.

A Szenátus által elfogadott 1880. számú törvényjavaslat a büntetőeljárás maximum időtartamát az eljárás fokához és a bűncselekmény súlyához igazodva az alábbiak szerint határozta meg:

- a 2006. május 1. előtt elkövetett bűncselekmények esetén a legfeljebb tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetében, attól az időponttól számítva, hogy az ügyész a „büntető igényt érvényesíti” első fokon három év, fellebbezés esetén (appello) két év, Legfelsőbb Bíróság előtt folyó eljárásban egy év hat hónap; a 2006. május 1. után elkövetett bűncselekmények esetén szintén a legfeljebb tíz évig terjedő bűncselekmények esetén minden fokon két év;

⁸⁷⁷ Az S. 1880-B javaslat tartalmazza a Szenátus által elfogadott S. 1880. számú és Képviselőház által módosított és a C. 3137. számú javaslat összehasonlítását.

⁸⁷⁸ A tervezet változásairól lásd részletesen FERRAJOLI, Carlo: La giustizia italiana tra „processo breve” e „processo lungo”. *Rivista telematica giuridica dell’Associazione Italiana dei Costituzionalisti* (4) 2011, <http://www.rivistaaic.it/la-giustizia-italiana-tra-processo-breve-e-processo-lungo.html> (2014.12.20.), 2–9. o.

- a több mint tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetében első fokon négy év, fellebbezés esetén (appello) két év, Legfelsőbb Bíróság előtt folyó eljárásban egy év hat hónap;
- bünszervezetben történő elkövetés és terrorizmus esetében első fokon öt év, fellebbezés esetén három év, Legfelsőbb Bíróság előtt folyó eljárásban két év;
- ha a Legfelsőbb Bíróság az ítélet hatályon kívül helyezését és az eljárás megismétlését rendeli el, a megismételt eljárásban egy év.

Ezeket az alapvetőnek tekinthető rendelkezéseket a Képviselőház is átvette a javaslatában.

A határidőt a bíró a maximum időtartamnak legfeljebb a harmadával meghosszabbíthatta az ügy bonyolultságára vagy a vádlottak nagy számára tekintettel. A rövid eljárásból folyó jogkövetkezmény kizárólag a bíró által hozott büntethetőséget megszüntető ok miatti ítélet volt,⁸⁷⁹ a vádlott nem hivatkozhatott a „rövid eljárás”-ra.

A javaslat összesen tíz szakaszban módosította a kódex és egyéb jogszabályok vonatkozó rendelkezéseit.

A gyakorlatban a 2006. május 1. napja után elkövetett bűncselekmények esetkörének lett volna jelentősége, amelynek egységes maximális időtartama minden fokon két év. A jogintézmény lényege *Scaglione* megfogalmazásában „a büntetőjogi rendszerbe az elévülés egy új eljárásjogi természetű fajtájának a bevezetése.”⁸⁸⁰

A Képviselőház által C. 3137. számon elfogadott javaslatban jelentős eltérés volt, hogy a megjelölt határidők túllépése esetén büntethetőséget megszüntető ok miatti ítélet helyett az igazságügyminiszterhez és a legfelsőbb Igazságszolgáltatási Tanácshoz kellett jelzéssel élnie azon bíróság elnökének, amely előtt az eljárás folyamatban van. *Ferrajoli* még jelentősebb újításnak

⁸⁷⁹ Az olasz büntető eljárás sajátosan a felmentő ítélet (sentenza di proscioglimento) két típusát különbözteti meg: az eljárásjogi akadály miatti felmentő ítéletet (la sentenza di non doversi procedere), és „valódi” felmentő ítéletet (la sentenza di assoluzione). Az előbbi esetben az ítélet „csak eljárásjogi” megállapításokat tartalmaz, míg a második esetben a bizonyítási eljárás következtében kerül sor a felmentő ítélet meghozatalára. In: TONINI: *Manuale breve* i.m. 523. o.

⁸⁸⁰ SCAGLIONE: i.m. 90.o.

tartotta az anyagi kódexben szabályozott büntethetőség elévülése félbeszakadásának módosítását (art. 161 comma 2), mivel a javaslat az „ex Cirielli” által radikálisan csökkentett abszolút elévülési határidőt még tovább redukálta. Ezért ezt a javaslatot már nem „rövid eljárásként”, hanem „rövid elévülésként” emlegetik.⁸⁸¹

A tervezettel kapcsolatos központi kérdés és egyben központi probléma az Alkotmányban deklarált értékekkel, nevezetesen a jogegyenlőség (art. 3 Cost.), a tisztességes eljárás (art. 111 Cost.) és a bűnüldözési kötelezettség (art.112 Cost.) elvével való összeegyeztethetősége volt.⁸⁸² Mind az elkövetők, mind a bűncselekmények közötti alapvetően különbségtétel nélküli értékelés sérti a fenti értékeket. Az olasz jog a szigorú legalitás talajára épül, így a szembenállás kézenfekvő. A tervezetet érő ellenvetések is elsősorban az előbbi alkotmányossági szempontokból merültek fel. A parlamenti munka során is erős kirtikák érték a fentiek miatt, ezt a szembenállást képviselte a CSM is. Szintén lényeges vitatott pont volt, hogy a „rövid eljárással” éppen lassító hatás érhető el, mivel egyrészt a terheltnek nem lesz érdeke az eljárás gyors befejezése, illetve az ügy valamelyik külön eljárás keretében történő elbírálása, hiszen a maximum határidő bekövetkeztével az eljárás megszüntetésére kerül sor; másrészt a többi eljárás, amelyek nem tárgyai a rövid eljárásnak, később kerülnek lefolytatásra és így tovább tartanak. Végül a tervezetekben szereplő határidők irreálisan hosszúak voltak, így kijelenthető, hogy a gyakorlatban az eljárások gyorsítására nem voltak alkalmasak.⁸⁸³

Amodio összehasonlító jogi szempontjából is értékelte a tervezetet. Jelentős ellenérvként hozta fel, hogy sem a többi kontinentális rendszerre épülő ország, sem a common law jogrendszer országai nem ismerik az eljárás különböző szakaszai időtartamának kötelező érvényű meghatározását.⁸⁸⁴ A tervezettel ellentétes az EJEB kiforottnak tekinthető joggyakorlata is, amely nemhogy nem érinti az ilyen határidők előírását, hanem ezzel ellentétesen döntéseiben folyamatosan hangsúlyozza az ésszerű időtartam minden egyes

⁸⁸¹ FERRAJOLI: i.m. 8.o.

⁸⁸² Lásd részletesen: SCAGLIONE: i.m. 91–93. o.; FERRAJOLI: i.m. 6.o.

⁸⁸³ SCAGLIONE: i.m. 96. o.

⁸⁸⁴ AMODIO, Ennio: Il Sole 24 Ore, 12 novembre 2009. In: SCAGLIONE: i.m. 95. o.

esetben külön történő vizsgálatát.⁸⁸⁵ Ezt fejezte ki tömören *Zagrebelsky* találó megfogalmazásában: „*Az ésszerűség és az arányosság kizár minden automatizmust.*”⁸⁸⁶

A *processo breve* gondolatát számos kritika érte, mind az elmélet, mind a gyakorlat részéről, sőt az irodalomban inkább szembenállás volt tapasztalható. *Amodio* szerint a *processo breve* nem fő megoldás a gyorsításra, tévút az az elgondolás, hogy „csodatevő” szer lenne, amellyel egy csapásra el lehetne kerülni az ügyek elhúzódását.⁸⁸⁷ Ellenkező oldalról megközelítve elmondható, hogy amíg az eljárást lassító tényezők nem kerülnek kiiktatásra, addig a rövid eljárás bevezetésére nem kerülhet sor.⁸⁸⁸

Scaglione is szembenállását fejezte ki, a rövid eljárás helyett inkább jogalkotói és szervezeti módosításokat tekintette megoldhatónak.⁸⁸⁹ *Cordero* kifejező hasonlata jól tükrözi a tudomány álláspontját: „*Az ún. rövid eljárás egyenértékű azzal az orvossal, aki azokat a betegeket, akiket az előírt határidőn belül nem tud meggyógyítani, eutanáziával semmisíti meg... A túl hosszú eljárás ellenszere nem a pallos, hanem egy kevésbé elégtelen környezet*”.⁸⁹⁰

A szakmai vitán túl meg kell említeni a tervezet politikai háttérét is, mivel azt – az ésszerű időn belüli eljárás megvalósításán kívül – az akkori miniszterelnök ellen folyamatban lévő több büntetőeljárás is befolyásolta, mintegy ösztönözve a tervezet véghezvitelét, és ezáltal az ellene folyó eljárások megszűnését. 2011. november 16-án azonban kormányváltásra került sor, és az új kormányzatnál a „rövid eljárás” nem élvezett prioritást,⁸⁹¹ helyette az igazságszolgáltatási szervek racionizálását és hatékonyságát célzó intézkedéseket kívánták megvalósítani, valamint a büntetés-végrehajtás

⁸⁸⁵ SCAGLIONE: i.m. 95. o.; GRÁD – WELLER: i.m. 342. o.

⁸⁸⁶ AIGA – *Congresso Nazionale* i.m. 25. o.

⁸⁸⁷ AMODIO, Ennio: *Riforme urgenti per il recupero della celerità processuale. Diritto penale e processo* (11) 2010, 1270. o.

⁸⁸⁸ AMODIO: *Riforme urgenti* i.m. 1273. o.

⁸⁸⁹ SCAGLIONE: i.m. 95. o.

⁸⁹⁰ CORDERO, Franco: *Coazione a ripetere. La repubblica* 12 novembre 2009. <http://www.repubblica.it/2009/11/sezioni/politica/giustizia-15/coazione-a-ripe-tere/coazione-a-ripetere.html> (2012.11.23.) 1. o.

⁸⁹¹ STASIO, Donatella: *Non é una proiritá la prescrizione breve. Il Sole 24 ore* del 29 novembre 2011, 25. o.

kérdései kerültek előtérbe. Így a tervezetről mára már csak múlt időben beszélhetünk.

9.6. Az ún. „Hosszú eljárás” tervezete

Az előbbi cím alatt vizsgált „rövid eljárás”-sal párhuzamosan folyó, szintén számos vitát kirobbantó másik kezdeményezés volt az ún. „hosszú eljárás” (processo lungo) néven emlegetett törvényjavaslat. A szintén közép baloldal által benyújtott előterjesztés a rövidített eljárás szabályait kívánta módosítani „Törvényjavaslat a büntető eljárási kódex art. 438, 442 és 516 módosításáról és az art. 442-bis bevezetéséről” címmel. A Szenátus 2567. számú javaslata jelentősen módosított tartalommal és annak megfelelően eltérő címmel fogadta el, majd a tervezet 2011. július 29. napján a Képviselőház elé került. Az eredeti javaslat egyértelműen a rövidített eljárás körét kívánta leszűkíteni, a Szenátus által módosított tervezet azonban a bizonyítási indítványokra vonatkozó szabályokat nemcsak beemelte a módosítás körébe mind az általános, mind a rövidített eljárásra vonatkozóan, hanem kifejezetten hangsúlyossá tette azt, a hangsúlyt arra helyezte. A viták során a bizonyítási indítványok eljárást lassító hatására hivatkozás miatt terjedt el a „hosszú eljárás” elnevezés. *Ferrajoli* a „hosszú eljárás” tervezetet – mint párhuzamosan napirenden lévőt – szembeállította a „rövid eljárás” tervezettel, és azok valódi céljaként a két tervezet kombinált alkalmazásával a korábbi miniszterelnök vádlotti pozíciójának védelmét jelölte meg.⁸⁹² Ennek lényege, hogy a bíró a hatályos szabályozás szerint a felek bizonyítási indítványát elutasítja, ha az törvényben kizárt, vagy ha úgy ítéli meg, hogy a bizonyítás szükségtelen illetve irreleváns (art. 190 c.p.p.) A tervezet az utóbbi két esetet kivette, így a bíró nem mérlegelhetett, és ha a bizonyítás törvényben nem kizárt, helyt kellett adnia. Egy kivételt tartalmazott a módosítás, ha a bizonyítás nem a tárgyhoz tartozik, ennek a gyakorlatban azonban kevés relevanciája volt. Az új szabályok azonban jelentősen lassíthatták volna az

⁸⁹² FERRAJOLI: i.m. 10. o.

eljárást. *Pugiotto* megfogalmazásban a tervezet szerinti büntetőeljárás „*egy vég nélküli eljárás*”-t és „*egy vég nélküli büntetés*”-t jelentene.⁸⁹³

Közel négy év távlatából elmondható, hogy a „hosszú eljárás” tervezete is hasonló jövő elé néz, mint a „rövid eljárás”, mivel egyelőre a jogalkotási folyamat „süllyesztőjében” végezte, így inkább múltjáról, mint jövőjéről beszélhetünk.

⁸⁹³ PUGIOTTO, Andrea: Cattive nuove in materia di ergastolo. *Studium Iuris* (1) 2012, 3. o.

V. AZ ELEMZETT ELJÁRÁSOK ÖSSZEVETÉSE

Mind a három vizsgált külföldi állam jogalkotását a gyorsításra való törekvések jellemzik. Az igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége és az eljárások elhúzódásának problémája legerőteljesebben Olaszországban jelentkezik. Németországban szintén az egyik központi kérdés, bár – Olaszországhoz képest – kevésbé játszik döntő szerepet. A svájci jogalkotásban ugyancsak megfigyelhető az eljárások gyorsításának igénye, bár nem jelentős ez a tendencia.

Németországban a témához kapcsolódó számos értekezés és reformokat hozó törvények ellenére az eljárás gyorsítása terén végleges megoldás még nem született, és a többségi álláspont szerint ez nem is várható.⁸⁹⁴ Mindig akadnak olyan esetek, amikor az eljárás elhúzódása elkerülhetetlen. Az elmélet egy olyan rendszer kiépítésének szükségességét hangsúlyozza, amelyben az ésszerű időn belüli eljárás követelménye a lehető legszélesebb körben érvényesíthető.

Svájcban a kantonális szabályozás, és az azt felváltó egységes eljárási kódex sajátos helyzetet teremtett. A kutatás során a német megoldásokhoz többé-kevésbé hasonló jogintézmények voltak megfigyelhetőek.

Olaszországban – éppen a probléma súlyossága miatt – az újításokra való törekvés a jellemző, a kezdeményezések azonban csak egyes részterületekre vonatkoznak, ezért általános gyógyírt nem tudnak nyújtani. Így szintén nem született még meg a megfelelő megoldás.

A vizsgált államok eljárást gyorsító jogintézményeit a dolgozat korábbi fejezeteiben foglalt felépítéssel megegyezően hasonlítom össze, a könnyebb áttekinthetőség kedvéért táblázatok segítségével.

⁸⁹⁴ BAUMANN: i.m. 29. o.

1. A büntetőeljárás elhúzódásának okai és jogkövetkezményei

Az eljárás elhúzódásához vezető okok rendkívül sokfélék lehetnek,⁸⁹⁵ amelyek vizsgálata alapján megállapítható, hogy mindhárom államban alapvetően hasonló tényezők vezetnek az eljárások elhúzódásához. Első helyen említendő az ismertté vált bűncselekmények számának növekedése, amely megnöveli az eljáró hatóságok munkaterhét, és ezzel az eljárások időtartamát. Hozzá kell tenni azonban, hogy ez a szám az utóbbi években stagnáló, illetve kissé csökkenő tendenciát mutat.⁸⁹⁶ Ezt követően az igazságszolgáltatási szervek személyi és tárgyi feltételeinek szűkössége, az egyes tényállások egyre bonyolultabbá válása, valamint a jogszabályok sűrű módosítása figyelhető meg. A hazai igazságszolgáltatási gyakorlat elemzése alapján megállapítható, hogy Magyarországon ugyanezek a tényezők vezetnek az eljárások elhúzódásához.⁸⁹⁷ A német szakirodalom ide sorolja még a heterogén felsőbbírási gyakorlatot, az alapjogok és a védői jogok érvényesítését, a bizonyítási indítványok előterjesztését, valamint az Alkotmánybíróság szintén ellentmondásos gyakorlatát.

Olaszországban még egyéb speciális okok is hozzájárulnak az eljárások elhúzódásához. Így az erőforrások egyenlőtlen földrajzi elosztása, amelynek következtében az eljárások időtartama tartományonként igen eltérő, a legalitás elvének szigorú alkalmazása, a tárgyaláson az akkuzatórius elemek dominanciája, a szabadságvesztést helyettesítő büntetések rendszere, valamint a büntetés kiszabása során az anyagi jog által biztosított számos enyhítő körülmény széles körű alkalmazása.

Svájcra azonban nem jellemző az eljárások elhúzódása, így az ahhoz vezető okokkal sem a jogtudomány, sem a gyakorlat nem foglalkozik, erre vonatkozóan nem születtek kutatások, így a dolgozatban a téma ezen aspektusa összehasonlítás alapjául nem szolgálhatott.

Az EJEB-nek az Egyezményben garantált jogok megsértését megállapító ítéleteinek, azon belül az ésszerű időn belüli eljárás

⁸⁹⁵ Lásd részletesen: KISS – MÉSZÁROS: i.m. 4–40. o.; a bírósági szakaszban NAGY: *Büntetőeljárás gyorsító rendelkezések* i.m. 268–289. o.

⁸⁹⁶ JEHLE: *The Function of Public Prosecution* i.m. 5. o.

⁸⁹⁷ KISS – MÉSZÁROS: i. m. 4–40. o.

követelményébe ütköző eljárások miatti ítéleteinek száma és aránya mutatja, hogy a vizsgált országokban mekkora jelentőséggel bír az eljárások elhúzódása, amely a dolgozatban tett megállapításokat támasztja alá.

A következő táblázat az EJEB vonatkozó ítéleteinek számát és arányát mutatja 1959–2014 között.⁸⁹⁸

Ország (az Egyezmény ratifikálásának időpontja)	Összes jogsértést megállapító ítélet	6. cikk 1. szakasz séreleme	Az ésszerű időn belüli eljárás sérelme az összes cikk sérelmén belül százalékos arányban
Németország (1952. december 5.)	276	102	36%
Olaszország (1955. október 26.)	2312	1189	51%
Svájc (1974. november 28.)	152	7	4,6%
Magyarország (1992. november 5.)	363	253	69%

Az EJEB-hoz fordulás megelőzése érdekében a bemutatott államok közül Németország és Olaszország belső joga teszi lehetővé az ésszerű időn belüli eljárás elve megsértésének szankcionálását. Olaszországban 2001-ben vezette be a Legge Pinto azt a szabályozást, amely alapján az eljárás elhúzódása miatt kártérítési igény érvényesítésével először az olasz fellebbviteli bírósághoz kell fordulni, csak azt követően lehet az EJEB-nél kérelmet benyújtani. A jogintézmény „szűrő szerep”-pel kívánt szolgálni az EJEB-hoz benyújtott, egyre nagyobb számú kérelmek elkerülése érdekében, mivel azonban nem töltötte be funkcióját, ezért átfogó módosítására került sor 2012-ben, amely változás pozitívumként tekinthető.

Hasonló törekvés figyelhető meg Németországban is. A kezdeményezés még egészen friss, a német jogalkotó 2011-ben teremtette meg az alapjait az ésszerű időn belüli eljárás követelményének megsértése miatti kártérítési igény érvényesítésére, amely kezdeményezés optimizmusra ad okot.

Svájcban a probléma marginális szerepéből kifolyólag az eljárások elhúzódása elleni jogorvoslat iránti igény nem merült fel.

⁸⁹⁸http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2014_ENG.pdf (2016.01.10.)

A következő táblázat az ésszerű időn belüli eljárás követelményének megsértése esetére biztosított jogorvoslatokat összegzi.

	Németország	Olaszország
Bevezetés ideje	2011. november 24.	Legge Pinto – 2001. március 24., alapjaiban történő módosítása 2012. június 22.
Alkalmazási feltételek	késedelemből eredő vagyoni/nem vagyoni kár; nem vagyoni kár – ha az egyéb módon történő kártérítés nem elegendő –; elhúzódsági kifogás; majd kártérítési igény	EJEE 6. cikk 1. bek. megsértése, a megsértésből eredő vagyoni/nem vagyoni kár
Jogorvoslatra jogosultak köre	az eljárás résztvevője, aki az elhúzódságból hátrányt szenved	az eljárás résztvevője, akit az EJEE 6. cikk 1. bek. sérelme miatt vagyoni vagy nem vagyoni kár ért
Jogkövetkezmény	„megfelelő” kártérítés; hivatali kötelesség megszegéséért való felelősség	kártérítés (min. 500 – max. 5000 euró)
Jogorvoslatot elbíráló szerv	első fokon eljáró bíróság	fellebbviteli bíróság

Mindkét szabályozás az EJEE-ben foglalt „ésszerű időn belüli eljárás” követelményéből indul ki, meghatározó a „nem ésszerű időn belüli tartam” feltételének meghatározása. Míg a német szabályozásban az EJEB joggyakorlatában kiforrott hármas követelmény köszön vissza, amelyekhez hozzájárul a BverfG témára vonatkozó gazdag joggyakorlata, addig az olasz jogalkotó egyszerűen az EJEE 6. cikk 1. bekezdés sérelmét írja elő. Mindkét államban azonos jogorvoslati lehetőség az eljárás elhúzódsából eredő vagyoni és nem vagyoni kár megtérítésének az érvényesítése, amelynek összeghatárát a jogalkotó konkretizálta.

Jelentős lépést tett német jogalkotó, amikor az elhúzódsó eljárások miatt kártérítési igény érvényesítésének a lehetőségét vezette be.

A magyar jogalkotó 2006-ban vezette be az eljárás elhúzódsása miatti kifogás jogintézményét. A rendelkezések azonban szűk jogorvoslati lehetőséget jelentenek, mivel egyrészt csak a bírósági szakaszban teszik lehetővé, másrészt a törvény az eljárás résztvevői közül csak háromnak engedi meg a

kifogással élés lehetőségét: a vádlottnak, a védőnek és a magánfélnek, továbbá nem általánosságban, az eljárás elhúzódása esetén vehető igénybe, hanem két esetkörben biztosítja alkalmazását.⁸⁹⁹

2. A büntetőeljárás gyorsításának alkotmányos alapjai, büntető eljárásjogi alapelvként történő elismerése

A téma szempontjából jelentőséggel bíró két elv a legalitás és az oportunitás elve. Mindhárom vizsgált állam büntetőeljárása a legalitás talaján áll. A legalitás elve azonban nem áthághatatlan követelményként hatja át a mai büntetőeljárás rendszereket. Általánosan elfogadott, hogy kivételt kell engedni ezen elv érvényesítése alól, és egyben teret kell engedni az oportunitás érvényesülésének, amely elvből fakadó jogintézmények jelentős befolyást gyakorolnak mind az igazságszolgáltatási szervek munkaterhére, mind az eljárások időtartamára.

A legalitás elvét egyedül az olasz alkotmány deklarálja. A német és a svájci jogalkotó mindkét elvet a büntetőeljárás kódex rendelkezései révén érvényesíti. Míg Németország és Svájc teret enged az oportunitás elve érvényesülésének, addig azt az olasz jogalkotó teljes mértékben kizárja. Svájc jelentős lépést tett az oportunitás elvének kiszélesítése felé, amikor a szövetségi kódexben elismerte a „mérsékelt oportunitás elvét”, azt tételesen rögzítette és annak körében lehetőséget teremtett a büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondásra.

A következő táblázat a fenti elvek érvényesülést mutatja a vizsgált országokban.

⁸⁹⁹ Kifogás egyrészt akkor terjeszthető elő, ha a törvény a bíróság részére az eljárási cselekmény elvégzésére vagy valamely határozat meghozatalára határidőt állapított meg, azonban az eredménytelenül eltelt; másrészt ha a bíróság az ügyész, az eljárásban részt vevő személy, a megkeresett szerv vagy személy, a tanú vagy a szakértő részére az eljárási cselekmény elvégzésére határidőt tűzött ki, amely eredménytelenül eltelt, és a bíróság a mulasztóval szemben nem alkalmazta a törvény által lehetővé tett intézkedéseket (Be. 262/A. §).

	Legalitás	Opportunitás
Németország	Alaptörvényben deklarált jogállamiság és jogegyenlőség elveiből vezethető le (Art. 20 Abs. 3 GG); StPO rendelkezései tartalmazzák (Art. 152 Abs. 2, Art. 163 Abs. 1 S. 1 StPO)	StPO számos rendelkezése érvényesíti (pl. Art.153, 153a–e, 154 StPO)
Svájc	StPO deklarálja a „bűnüldözési kötelezettség”-et (Art. 7 Abs. 1 StPO)	StPO deklarálja a „büntetőjogi igény érvényesítéséről való lemondás”-t (Art. 8 Abs.1 StPO)
Olaszország	Alkotmány deklarálja (art.112 Cost.)	–

A vizsgált államok közül Olaszország és Svájc alkotmánya minden eljárásra vonatkozóan tartalmazza az ésszerű időn belüli eljárás elvét.

Az olasz jogalkotó az Alkotmány 1999. évi reformja során az eljárás ésszerű időn belül történő lefolytatásának követelményét 2000. január 1. napjától alkotmányi rangra emelte, amely deklaráció nem a terhelt jogaként van megfogalmazva, hanem az eljárás összes alanyának érdekében, az egész bírósági rendszer tárgyi működésének garanciájaként.

Svájcban az ésszerű időn belüli eljárás alkotmányi szintre emelésére szintén az Alkotmány 1999. évi reformjával került sor. Az új Alkotmány biztosítja ezen elv érvényesülését, amikor deklarálja, hogy *„mindenkinek joga van arra, hogy bírósági vagy közigazgatási eljárásban ... ügyét ésszerű időn belül bírálják el”*.

Németország Alkotmánya nem tartalmazza alapvető jogként az ésszerű időn belüli eljárás követelményét.

Mindhárom kódex eljárási alapelvként ismeri el a tárgyalás folytonosságának – más elnevezéssel a „koncentráció”-nak – az elvét. Ez mindazon rendelkezéseket magában foglalja, amelyek biztosítják, hogy ne csak az eljárás megindítása és befejezése közti időtartam ne legyen túl hosszú, hanem az egyes eljárási cselekmények, illetve a tárgyalások között se teljen el túl sok idő. Az elv érvényesítésére a büntetőeljárásokban eltérő szabályozások találhatók.

Összegzésként megállapítható, hogy a büntetőeljárás ésszerű időn belüli lefolytatásának követelménye a vizsgált államok mindegyikében jelen van.

Míg a svájci büntető igazságszolgáltatási rendszerben mind az Alkotmány, mind a szövetségi eljárási kódex explicit módon alapelveként deklarálja, addig az olasz rendszerben Alkotmányban deklarált alapelveként van jelen, büntető eljárásjogi alapelveként a német és az olasz büntetőeljárás is elismeri, azonban kifejezett törvényi rendelkezés nélkül. Ettől az eltéréstől eltekintve azonban közös, hogy az elv érvényesülését mindhárom büntetőeljárási kódex számos rendelkezése közvetlenül biztosítja.

A svájci deklarációhoz hasonló reformmal találkozunk a magyar szabályozásban. Magyarországon szintén alkotmányjogi reformra került sor; Alaptörvény elnevezéssel 2012. január 1. napjától új alkotmány lépett hatályba. Az Alaptörvény deklarálja: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.* (Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés). A jogalkotó a tisztességes eljárás, és azon belül az ésszerű időn belüli eljárás követelményének alkotmányi szintre emelésével jelentős lépést tett mindkét elv érvényesítése terén, megfelelően ezzel a nemzetközi tendenciáknak is.

A következő táblázat az ésszerű időn belüli eljárás elve elismerésének szintjeit foglalja össze:

	Németország	Svájc	Olaszország	Magyarország
Elnevezés	Beschleunigungsgrundsatz	Beschleunigungsgrundsatz	ragionevole durata del processo	ésszerű időn belüli eljárás
Alkotmányi szint	–	Art 29 Abs 1 Verf.; Art. 32. Abs. 2 Verf.	Art. 112. comma 2 frase 2 Cost.	Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.
Alapelvi szint	–	Art. 5. StPO	–	–
Érvényesítését szolgáló egyéb elv	Konzentrationsmaxime	Konzentrationsmaxime	principio di concentrazione	tárgyalás folytonosságának elve
Megsértésének jogkövetkezményei	elhúzóadási kifogás, majd kártérítési igény	–	fellebbviteli bírósághoz lehet fordulni kártérítési igénnyel	az eljárás elhúzóadása miatti kifogás (Be. 262/A–B. §)

3. Az oportunitás elvéből fakadó eszközök

Az eljárás gyorsítása szempontjából meghatározó jelentőségű a legalitás és oportunitás elvének érvényesülése. A legalitás alóli kivételekkel a német és „mérsékelt formában” a svájci büntetőeljárásban is találkozunk. Ezzel szemben az olasz jogalkotó a „szigorú legalitás” talajára helyezkedett, és egyáltalán nem enged teret az oportunitás elvének, amely a rendszer egyik paradoxonjának tekinthető.

A következő táblázatban látható, hogy a vizsgált államokban alapjaiban hasonló jogintézményekkel találkozunk. A fenti megoldások közül legnagyobb jelentőséggel a német feltételhez kötött megszüntetés bír.⁹⁰⁰ Sajátossága a német megoldásnak, hogy nemcsak ügyészi, hanem bírói szakaszban is alkalmazható, továbbá a mérlegelést igénylő feltételek előírása széles körű alkalmazást tesz lehetővé mind a feltétel nélküli, mind a feltételhez kötött megszüntetés esetén. Figyelemre méltó a svájci jogalkotó azon megoldása, hogy a „mérsékelt oportunitás” elvének érvényesítését az anyagi kódexben helyezi el. A táblázat a rendelkezésre álló opportunus jogintézményeket foglalja össze:

	Németország	Svájc	Magyarország
Feltételhez nem kötött megszüntetés	az eljárás megszüntetése; a bűnösség csekély foka és a bűnüldözési érdek hiánya miatt (Art. 153 StPO)	az eljárás megszüntetése a bűnösség foka és a cselekmény következményeinek csekély jelentősége miatt (Art. 52 StGB); a terhelt közvetlen érintettsége (Art. 54 StGB); a mérsékelt oportunitás elve (Art. 8 StPO)	megrovás: a cselekmény elbírálásakor már nem veszélyes, vagy olyan csekély fokban veszélyes, hogy az alkalmazható legkisebb szankció alkalmazása szükségtelen (Btk. 71. §)
Feltételhez kötött megszüntetés	az eljárás megszüntetése a bűnösség csekély/közepes foka és a bűnüldözési érdek megszűnése a terhelt általi szolgáltatás teljesítése miatt (Art. 153a StPO)	kár megtérítése vagy arra való törekvés (Art. 53 StGB); egyezség (Art. 316 StPO)	vádemelés elhalasztása (Be. 222–225. §); vádemelés részbeni mellőzése (Be. 220–221. §); közvetítői eljárás eredményeként teljesített jóvátétel [Btk. 29. § (1), Be. 221/A. § (7)]

⁹⁰⁰ Pl. 2007-ben az ügyészek által megszüntetett összes eljárás mintegy 75%-át a 153a § alapján szüntették meg.

4. Mediációs eljárások⁹⁰¹

A vizsgált államokban egymástól eltérő, heterogén szabályozás tapasztalható. A német büntetőjog a mediáció klasszikusnak tekinthető formájaként teszi lehetővé a tettes és áldozat közötti megegyezést. Ezzel szemben a svájci jogalkotó a szövetségi kódexben kizárta a felek közötti mediációt, csak a „megegyezés” elnevezésű rendelkezés körében ad módot a felek közötti megegyezésre, vitájuk rendezésére, amely azonban mind céljában, mind kereteiben eltér a mediációtól.

Mindkettőtől eltér az olasz megoldás, amely szintén nem tekinthető hagyományos mediációs eljárásnak, azonban a gyorsítás-egyszerűsítés körében figyelemre méltó eszközök tárházát tartalmazza. A dolgozatban nem is a mediációra vonatkozó fejezetben helyeztem el, hanem az olasz büntető igazságszolgáltatás egyéb gyorsító célú jogintézményei között taglaltam. A könnyebb áttekinthetőség, valamint az eljárás céljaként megfogalmazott felek közötti béke megteremtése miatt azonban e fejezetben a mediáció körébe helyeztem el.⁹⁰²

⁹⁰¹ FARKAS Krisztina: Der Vergleich von der Mediation im ungarischen, deutschen und österreichischen Strafprozess. *Collega*, 2009/1–2., 83–87. o.

⁹⁰² Megjegyzendő azonban, hogy a magánindítványra üldözendő bűncselekmények köre és a felek kötelező személyes meghallgatása miatt a magyar magánvádas eljárással is rokonítható (Be. 493–515. §).

A mediációs eljárások körébe a következő jogintézmények sorolhatók:

	Németország	Olaszország	Magyarország
Elnevezés	Tettes–áldozat-egyezség (Täter-Opfer-Ausgleich, TOA)	Békebírói előtti eljárás körében (Procedimento davanti al giudice di pace)	Közvetítői eljárás ⁹⁰³
Célja	törvény nem tartalmazza; kis- és közepes súlyú bcs. elintézése; sértett érdekei; terhelt felelősségvállalása; speciálprevenció	jogszabály nem tartalmazza; alternatív ig.szolg. rendszer – „puha és hatékony” büntetőjog; eljárások gyorsítása; csekély súlyú bcs. elintézése; felek közötti konfliktus kezelése	kis- és közepes súlyú bcs. elintézése; sértett érdekei; bcs. következményeinek jóvátétele; speciálprevenció; felek közötti konfliktus kezelése
Bevezetés ideje	1994.10.28.	2002.01.02.	2007.01.01.
Anyagi jogi rendelkezések	Art. 46a Nr.1 StGB Tettes–áldozat-egyezség, (Täter-Opfer-Ausgleich)	külön jogszabályban (D. Lg. 28 agosto 2000, n. 274)	Btk. 29. § tevékeny megbánás
Eljárásjogi rendelkezések	Art. 153a, 155, 155b StPO	külön jogszabályban (D. Lgs. 28 agosto 2000, n. 274), háttér jogszabály c.p.p.	Be. 85/C. §, 114/A. §, 221/A. (2) §, 215. §, 224. §, 272. §, 459. §)
Alkalmazási kör	bármely bcs. esetén	taxatív meghatározott; magánindítványra büntetendő bcs.	max. öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bcs.; csak meghatározott bcs. csoportok esetén
Alkalmazási feltételek	megegyezésre törekvés és részleges vagy teljes kárjóvátétel; vagy a kárjóvátételre komoly törekvés	az eljárás tárgya taxatív meghatározott bűncselekmények; békéltetés elsődlegessége; sajátos alternatív elintézési módok; külön szankciórendszer	terhelt/sértett indítványa; mindkét fél beleegyezése; terhelt vállalja és képes a teljesítésre; a bcs. jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel a bírósági eljárás lefolytatása mellőzhető, vagy a tevékeny megbánást a bíróság a büntetés kiszabás során értékelni fogja

⁹⁰³ Lásd a magyar szabályozásra vonatkozóan többek között FARKAS Krisztina: A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői eljárás, annak egyéves gyakorlati tapasztalatai, és továbblépési lehetőségei. In: *Studia Iurisprudentiae Doctorandum Miskolciensum, Tomus: 9.* Miskolci Egyetem, Miskolc, 2008, 67–92. o.

Beismerő vallomás szerepe	nem feltétel	nem feltétel	feltétel, minősített
Gyorsító szerep	külön tartományi szabályozások szerinti eljárás	külön jogszabály (D. Lgs. 28 agosto 2000, n. 274) szerint, az eljárás mindegyik szakaszára egyszerűbb rendelkezések vonatkoznak	nyomozás befejezését követően a tárgyalás előkészítése és a tárgyalás elmarad; tárgyalási szakaszban rövidebb tárgyalás
Kezdeményező	az eljárás szakaszától függően ügyész/bíró	taxatív meghatározott bcs. esetén kötelező az alkalmazása	az eljárás szakaszától függően ügyész/bíró utalja az ügyet közvetítői eljárásra
Lefolytatása	tartományonként eltérő (tartományi hatáskörbe tartozik a szabályozása)	békebíró által	közvetítő (mediátor) által, külön törvény (2007. évi CXXIII. tv.) szabályozza az eljárás lefolytatását
Döntéshozó	bíró	békebíró	az eljárás szakaszától függően ügyész/bíró
Sikeres mediáció jogkövetkezményei	1) büntetés enyhítése 2) vádemeléstől eltekintés, vagy az eljárás megszüntetése (kiszabandó büntetés mértéke max. egy évig terjedő szabadságvesztés vagy max. 360 napi tétel pénzbüntetés)	az általános Btk-beli szankciókhoz képest enyhébb és csökkentett mértékű szankciók, külön szankciórendszer	1) eljárás megszüntetése (három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bcs. esetén); 2) büntetés korlátlan enyhítése (öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bcs. esetén)

5. Büntetőparancs

A vizsgált államok mindegyikében régóta létező, jól bevált jogintézménynek tekinthető a büntetőparancs. A szabályozások között alapvető, lényegi eltérések nem tapasztalhatóak. Leghatékonyabban Svájcban működik, az ügyek kb. 90%-a kerül elintézésre a büntetőparancs alapján. Egyedül a svájci jogalkotó tette kötelezővé az alkalmazását a törvényi feltételek fennállása esetén, továbbá szintén csak a svájci szabályozás utalta az ügyész hatáskörébe a büntetőparancs kibocsátást. Fontosnak tartom kiemelni, hogy egyes országokban a beismerő vallomás nem feltétel, illetőleg csupán vagylagosan előírt követelmény.

A következő táblázat a büntetőparancs különböző megoldásait ábrázolja:

	Németország	Svájc	Olaszország	Magyarország
Elnevezés	büntetőparancs (Strafbefehlsverfahren)	büntetőparancs (Strafbefehlsverfahren)	büntetőparancs (procedimento per decreto)	tárgyalás mellőzése
Bevezetés ideje	1877. évi Birodalmi Kódex	1868 Aargau, 1874 Solothurn, 1875 Basel-Stadt, egy évszázad alatt vezette be az összes kanton ⁹⁰⁴	1913. évi Kódex	1896. évi Bp.
Kezdeményező	ügyész, mérlegelési jogkörben	ügyész, kötelező alkalmazás	ügyész, mérlegelési jogkörben	ügyész/bíró mérlegelési jogkörben
Döntéshozó	bíró	ügyész	nyomozási bíró	bíró
Alkalmazási kör	vétség (egy évet meg nem haladó szabadságvesztéssel fenyegetett bcs.)	kiszabandó jogkövetkezmények alapján	pénzbüntetés vagy pénzbüntetésre átváltott szabadságvesztés	öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bcs. esetén alkalmazható
Beismerő vallomás szerepe	nem feltétel	alternatív feltétel, nem minősített	nem feltétel	feltétel, nem minősített
Jogkövetkezmények	taxatív: pénzbüntetés; végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés (max. egy év); egyéb mellékbüntetések	taxatív: pénzbírság; pénzbüntetés; közérdekű munka; max. hat hónapig tartó szabadságvesztés; intézkedések	taxatív: pénzbüntetés, vagy pénzbüntetésre átváltott szabadságvesztés	taxatív: pénzbüntetés; közérdekű munka; végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés (max. két év); mellékbüntetések; intézkedések
Egyéb feltételek	a nyomozás alapján tárgyalás tartása nem szükséges	alternatív feltétel: a tényállás megfelelően tisztázott	–	a tényállás egyszerű; a vádlott szabadlábon van; a büntetés célja tárgyalás tartása nélkül is elérhető; a törvényben meghatározott jogkövetkezmények kiszabhatók

⁹⁰⁴ LÄMMLI, Klaus Beat: *Die Strafverfügung nach solothurnischem Prozessrecht*. Diss. Bern, 1983. In: HUTZLER i.m. 30. o.; GIILLIÉRON: i.m. 38. o.

6. Vádalku jellegű megoldások⁹⁰⁵

A vizsgált államok mindegyike tartalmaz vádalku jellegű szabályozást. Németországban nagy hagyománnyal rendelkezik, az évtizedek óta praeter legem létező jogintézményt legalizálta a jogalkotó 2009-ben, amely sajátos megoldást tartalmaz a többi vizsgált szabályozáshoz képest. Sajátossága a törvényi feltételek tágra nyitása révén a széles körű alkalmazhatóság, valamint a megegyezésnek kizárólag a tárgyaláson történő létrehozása. Jelentőségét emeli, hogy a német BVerfG 2013-ban a jogintézmény alkotmányossága mellett foglalt állást.

A többi megoldás szerint viszont éppen a tárgyalási szakasz előtt van lehetőség a jogintézmények alkalmazására. Figyelemre méltó az olasz szabályozás is, amely beismerő vallomás megtétele nélkül jelentős kedvezményben részesíti a terheltet, így mozdítva elő a megegyezés létrejöttét.

Svájcban úttörő jelleggel vezette be a szövetségi kódexbe a jogalkotó, éppen ezért csak a szabályozás kereteit adta meg, így annak értékelése csak a jövőben válik lehetővé.

Az alábbi táblázat a különböző vádalku jellegű jogintézményeket szemlélteti:

	Németország	Svájc	Olaszország	Magyarország
Elnevezés	nincs külön elnevezés, a kódex a megegyezés – Verständigung kifejezést használja	rövidített eljárás (Abgekürztes Verfahren)	büntetés alkalmazása a felek indítványára (Applicazione della pena su richiesta delle parti)	lemondás a tárgyalásról
Helye a büntető eljárási kódexben	több helyen, az alapvető rendelkezés az elsőfokú tárgyalás szabályai között (Art. 257c StPO)	külön eljárás (Art. 358–362 StPO)	külön eljárás (art.444–448 c.p.p.)	külön eljárás
Bevezetés ideje	2009.08.04.	Tessin: 1999.01.01.; Basel-Landschaft:	1981.11.24.	2000.03.01. (2011.07.13. – alapvető módosítás)

⁹⁰⁵ FARKAS Krisztina: A megegyezés lehetőségei a magyar, német és olasz büntetőeljárásban – jogösszehasonlító megközelítés. *ÜL*, 2009. évi Különszám, 45–52. o.

		2000.01.01.; Zug: 2003.01.01.; szövetségi szinten: 2011.01.01.		
Alkalmazási kör	bármely bcs. esetén – „arra alkalmas esetben”	legfeljebb öt évig terjedő szabadságvesztés kiszabását indítványozza az ügyész	a legfeljebb egyharmadával csökkentett szabadságvesztés az öt évet nem haladja meg	bármely bcs. esetén
Résztevők	a kódex az eljárás résztvevői kifejezést használja (azaz ügyész, bíró, vádlott)	terhelt és ügyész	terhelt és ügyész	a terhelt és az ügyész között jön létre (bíró egyetértése szükséges)
Beismerő vallomás szerepe	törvényi feltétel	törvényi feltétel, nem minősített	nem feltétel	törvényi feltétel, minősített
Terhelt számára biztosított kedvezmény	nincs a kódexben szabályozva, megegyezéstől függ	nincs a kódexben szabályozva, megegyezéstől függ	a kiszabandó legfeljebb egyharmadáig csökkentett szabadságvesztés	enyhítő szakasz alkalmazása (Btk. 82. §); együttműködő terhelt esetén enyebb büntetés kiszabása (Btk. 83–84. §)
Tartalma	az eljárás további menete; az eljárás eredménye	nincs a kódexben szabályozva, megegyezéstől függ	nincs a kódexben szabályozva, megegyezéstől függ	történeti tényállás; jogi minősítés; kiszabandó büntetés/intézkedés (alsó és felső határa)
Ideje	tárgyaláson	–	legfeljebb az előkészítő eljárás befejezéséig	tárgyalást megelőzően (legfeljebb a vádirat közlését követő 15 napon belül kezdeményezheti a terhelt)
Egyéb feltételek	–	terhelti kezdeményezés; polgári jogi igény legalább alapjaiban való elismerése	felmentő ítéletnek nincs helye	az ügyész és vádlott közötti írásbeli megállapodás; az ügyész indítványozza az ügy nyilvános ülésen történő elbírálását; a vádlott a tárgyaláshoz való jogáról lemond

7. Egyéb, sommás eljárások

A további egyszerűsítő megoldások lehetősége az olasz jogban a legbővebb, a gyakorlatban azonban ezek kevés gyakorlati jelentőséggel rendelkeznek. A német gyorsított eljárás, az olasz gyorsított eljárás és a magyar bíróság elé állítás hasonlíthatók össze, mivel alapjaiban rokon vonásokat tartalmaznak. A svájci és a magyar jog a büntetőparancson, a vádalku jellegű megoldáson és a külön eljárásként szabályozott távollévő terhelttel szembeni eljáráson kívül egyéb egyszerűsítő eljárást nem tartalmaz.

A következő táblázat a korábban ismertetett jogintézmények közé nem sorolható, ámde gyorsító funkcióval rendelkező eljárásokat ábrázolja:

	Németország	Olaszország	Magyarország
Jogintézmény	Beschleunigtes Verfahren	Giudizio direttissimo; (egyéb különjárások: Giudizio immediato, Giudizio abbreviato)	bíróság elé állítás
Bevezetés ideje	1877. évi Birodalmi Kódex	1865. évi Kódex	1896. évi I. Bp.
Gyorsító funkció	tárgyalás előkészítésének szakasza elmarad	rövidebb nyomozás; tárgyalás előkészítésének szakasza elmarad	rövidebb nyomozás; tárgyalás előkészítésének szakasza elmarad
Kezdeményező	ügyész	ügyész	ügyész
Döntéshozó	bíró	bíró	bíró
Alkalmazási kör	nem meghatározott, de kizáró okok vannak	bármely bcs.	max. nyolc évig terjedő szabadságvesztés
Beismerő vallomás szerepe	nem feltétel	vagylagos feltétel	vagylagos feltétel
Alkalmazási feltételek	az ügy az egyszerű tényállás vagy a bizonyítékok rendelkezésre állása következtében alkalmas az azonnali tárgyalásra	a terheltet tettenérés során őrizetbe vették, és az őrizetbe vételt a nyomozási bíró jóváhagyta	tetten érték (vagylagos a beismerés mellett); az ügy megítélése egyszerű; a bizonyítékok rendelkezésre állnak
Határidők	az ügyészi indítványt követően a tárgyalást azonnal vagy rövid időn belül meg kell tartani	az őrizetbe vételtől számított 48 órán belül kell a terheltet bíróság elé állítani	a terheltet a gyanúsított kihallgatástól számított 30 napon belül kell bíróság elé állítani

8. A terhelt távollétében folytatott eljárások

A nemzeti büntetőeljárások többsége elismeri és lehetővé teszi az eljárás egy részének vagy akár az egészének a terhelt távollétében való lefolytatását.⁹⁰⁶ A dolgozatban vizsgált országok büntetőeljárása is ezt támasztja alá. A vizsgált büntetőeljárásokra vonatkozó jogszabályok mindegyike alapvető elvként ismeri el a terhelt jelenléthez való jogát, és az alól csak szűk körben enged kivételeket.⁹⁰⁷

A terhelt távollétében történő eljárást az olasz és a svájci jog szélesebb, a német jog szűkebb körben – inkább az ún. engedetlenségi eljárás keretén belül – szabályozza, a magyar jogalkotó szintén széles körű alkalmazást tesz lehetővé. A tárgyalt eljárási rendszerekben nincs egységes fogalom arra vonatkozóan, hogy mit takar a terhelt távollétében történő eljárás, így azt minden ország büntetőeljárásában külön kell vizsgálni.

A rendelkezések alapvetően két csoportba oszthatóak: a terhelt szándékos, a jelenlét kötelezettségét megszegő, eljárást elhúzó magatartását kívánják eljárásjogi eszközökkel szankcionálni – ez a római jogból eredő ún. „engedetlenségi (Kontumazialverfahren, la dichiarazione di contumazia) eljárás”, amely során a terhelt büntetőjogi felelősségéről nem lehet dönteni; illetve a terhelt távollétében a büntetőjogi felelősségről való döntést megvalósító eljárás. Mindhárom országról elmondható – megfelelően az EJEB joggyakorlatának –, hogy az eljárás akkor tekinthető legitimnek, ha a távollétében elítéltnak lehetősége van az ítélet hatályon kívül helyezésének kezdeményezésére és az ügy az általános eljárás szerinti elbírálására.

A távollét elismerésének az alábbi, különböző megoldásai jutnak érvényre:

	Németország	Svájc	Olaszország	Magyarország
Elnevezés	Verfahren gegen Abwesende	Verfahren bei Abwesenheit der beschuldigten Person	giudizio in contumacia	eljárás a távollévő terhelttel szemben

⁹⁰⁶ BÁRD Károly: Tárgyalás a vádlott távollétében – emberijogi-dogmatikai analízis. In: LIGETI Katalin (szerk.): *Wiener A. Imre Ünnepi kötet*. Libri Amicorum 16. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Budapest, 2005, 212. o.; SUMMERS: i.m. Art. 366 Rn 6

⁹⁰⁷ Ezt állapította meg Klitsch is Németország, Belgium, Franciaország, Olaszország Görögország és Hollandia vonatkozásában. KLITSCH: i. m. 15. o.

Jogintézmény célja	bizonyítékok rendelkezésre állásának biztosítása		eljárás gyorsítása	eljárás gyorsítása
Bevezetés ideje	1975.01.01-től a mai formája (korábban ítélethozatal is)	9 kanton tartalmazta	mindegyik kódex tartalmazta ⁹⁰⁸ változó tartalommal	2000.03.01.
Helye a büntetőeljárás kódexben	első fokú eljárás során	külön eljárás	előkészítő eljárás során, utaló szabály alapján az elsőfokú eljárás során	külön eljárás
Alkalmazási kör	bármely bcs.	bármely bcs.	bármely bcs.	bármely bcs.
Alkalmazási feltételek	tartózkodási helye ismeretlen vagy külföldön tartózkodik; bíróság elé állítása nem lehetséges, vagy nem tűnik megfelelőnek	kétszer szabályszerű idézésre nem jelent meg a tárgyaláson; vagy elővezetése nem járt sikerrel	ha az idézés vagy értesítés szabályszerű volt és a távolléte törvényesen nem menthető ki	elfogatóparancs nem vezetett eredményre; vádemelésnek nincs akadálya; megalapozottan feltehető, hogy a terhelt megszökött vagy a hatóság elől elrejtőzött; bcs. súlya vagy az ügy megítélése indokolja
Eljárás befejezése	eljárás felfüggesztése	ítélethozatal	ítélethozatal	ítélethozatal

9. Egyéb jogintézmények, sajátos kezdeményezések

A vizsgált államok közül Olaszországot jellemzi leginkább az új utak keresése, a figyelemre méltó kezdeményezések megjelenése, illetve a sajátos jogintézmények alkalmazása. A pénzüsszeg fizetése fejében történő eljárás megszüntetése (Oblazione) annyiban egyedi, hogy sem Németország, sem Svájc, sem Magyarország büntetőeljárása nem teszi lehetővé, habár egyéb európai államokban szintén ismert. Különleges jogintézmény a békebíró előtt lefolytatható eljárás, amely a kisebb súlyú ügyek egy csoportjára kínál alternatív elintézési módokat. Leginkább sajátosnak az ún. „rövid eljárás” (Processo breve), illetve a „hosszú eljárás” (Processo lungo) szabályait tartalmazó törvénytervezetek tekinthetőek, amelyek azonban a tervezet szintjén megrekedtek.

⁹⁰⁸ Az 1865. évi és az 1913. évi Eljárásjogi Kódexek és az 1930. évi Codice Rocco.

VI. KÖVETKEZTETÉSEK

Más országokhoz hasonlóan hazánkban is mindennapi gondot okoz a büntetőeljárások elhúzódása. A Be. és Btk. számos megoldást kínál az eljárás gyorsítására, a mindennapi jogalkalmazás során a jogintézmények azonban nem a jogalkotói szándéknak megfelelően érvényesülnek.⁹⁰⁹ A hatályos Be. megalkotása óta számos, szinte áttekinthetetlen mennyiségű módosításon ment keresztül, amelyek egyik jellemzője az eljárás gyorsítását célzó jogintézmény megteremtése, illetve a már létezők alkalmazási körének kibővítése. A jogszabályi változások magukban foglalták mind az általános eljárási szabályokra, mind az egyes külön eljárásokra vonatkozó módosításokat. Az utóbbi néhány évben a gyorsítást célzó jogalkotás előtérbe kerülése, intenzívebbé válása figyelhető meg.⁹¹⁰

Ezek a változások úgy tűnik, hogy eddig még nem hoztak megfelelő eredményt.⁹¹¹ A változásoknak azonban több negatív vetülete is megfigyelhető.⁹¹² Ezek közül kiemelendő egyrészt, hogy a túl gyakori módosítások következtében a jogalkalmazók számára nehézséget jelent a folyamatosan változó jogszabályok napra kész ismerete és alkalmazása.⁹¹³

⁹⁰⁹ HACK Péter véleménye. In: KISS Anna: Beszámoló az OKRI-ban, 2007. július 10-én megtartott kerekasztal-beszélgetésről, *ÜI* 2007/4.

⁹¹⁰ Ezek a módosító jogszabályok az alábbiak:

- 2009. évi LXXXIII. törvény a büntetőeljárások időszerűségének javítása céljából;
- 2010. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról;
- 2010. évi CLXXXIII. törvény az egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításáról;
- 2011. évi LXXXIX. törvény az egyes eljárási és igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról.
- 2011. évi CL. törvény az egyes büntető vonatkozású törvények módosításáról

A 2009. évi LXXXIII. törvény módosításáról lásd FARKAS Krisztina: A büntetőeljárás gyorsítását célzó 2009. évi törvénymódosításról, különös tekintettel a tárgyalásról lemondás új szabályozására. In: *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma Miskolc, 2009. november 5.* Állam-és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa, 17–22. o.; a 2010. évi két módosításról lásd RÓTH Erika: Csak a jogalkotás gyorsabb vagy az igazságszolgáltatás is. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): *Sapientia Sat Ünnepi Kötet Dr. Cséka Ervin Professzor 90. Születésnapjára.* Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXXIV. Szeged, 2012, 413–423. o.

⁹¹¹ Mind mennyiségi, mind minőségi szempontból bírálja TÓTH Mihály: Most szép lenni büntetőjogásznak. In: *Kriminológiai Közlemények* 69. szám: *Közbiztonság és társadalom.* Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest 2011, 179–185. o.

⁹¹² A hatékonyság szémszögéből elemzi FANTOLY Zsanett: Hatékonysági problémák, azaz a hazai büntetőeljárás gyakorlati visszásságai. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): *Sapientia Sat Ünnepi Kötet Dr. Cséka Ervin Professzor 90. Születésnapjára.* Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXXIV. Szeged, 2012, 119–130. o.

⁹¹³ KISS – MÉSZÁROS: i.m. 6. o.

Másrészt a túl gyakori módosítások feltételezik azok alapos előkészítésének, szakmai vitájának hiányát, így a jogszabályi változások nem átgondoltak,⁹¹⁴ ezért előfordulhat, hogy nem hatékonyak vagy alkotmányossági szempontból vitatottak.⁹¹⁵

Felmerült továbbá az az igény is, hogy a büntetőeljáráásban az ügyféli jogokat erőteljesebben vegyék figyelembe, illetve a konszenzuális elemek kerüljenek előtérbe.

Az eljárás elhúzódásának meggátolására irányuló módosítások szükségességét mind az OIT mind a Magyar Bírói Egyesület felismerte, és arra vonatkozóan – a bírósági eljárás általános szabályaira vonatkozó – javaslatokat dolgozott ki.⁹¹⁶ Ezeknek a javaslatoknak a nagy részét figyelembe vette a jogalkotó a törvénymódosítások során.

Nem vitatott, hogy mind a jogalkotónak mind a jogalkalmazónak további lépéseket kell tennie.⁹¹⁷ Az oportunitás elvének érvényesítését szélesebb körben kellene biztosítani, és szükséges a már meglévő jogintézmények további felülvizsgálata.⁹¹⁸ Erre kiváló alkalmat teremt az büntetőeljárás törvény folyamatban lévő kodifikációja.

Az eljárás gyorsítását szolgáló jogintézmények érvényre juttatásában az ügyészség kiemelkedő szerepet játszik. Az ügyész azonban – kivéve a tárgyalás mellőzését – nem szívesen alkalmazza őket, inkább a már jól ismert,

⁹¹⁴ Ezt támasztja alá pld. a 2011. évi LXXXIX. törvény indokolásának rövidege, a Magyar Bírói Egyesületnek az OIT az igazságszolgáltatás működésének javítására vonatkozó stratégiai programjának előkészítéséből való kihagyása.

⁹¹⁵ Ezek közül külön kiemelési igényel a 2011. évi LXXXIX. törvény. A 2011. évi módosítással bevezetett rendelkezések nagy port kavartak mind a gyakorlati szakemberek, mind az elmélet képviselői körében, amelynek indokoltságát igazolja, hogy a módosított Be. egyes rendelkezéseit az Alkotmánybíróság 166/2011. (XII.20.) számú határozatával alkotmányellenesnek minősítette, és megsemmisítette. A törvény bírálatát lásd részletesen: BÓCZ Endre: Új magyar büntetőeljárás törvény. *MJ* 2012/10., 625. o.; TÓTH: i.m. 185–187.o.; BÁRÁNDY Péter: Merre tovább büntető igazságszolgáltatás. In: *Kriminológiai Közlemények 69. szám: Közbiztonság és társadalom* Magyar Kriminológiai Társaság Budapest 2011, 173–178. o.

⁹¹⁶ Lásd: A Magyar Bírói Egyesület Elnöksége kezdeményezései. A Magyar Bírói Egyesület javaslatai az eljárási jogok egyszerűsítésére, a személyi feltételek hozzárendelésével, a bírósági eljárások gyorsítása érdekében. *Bírák Lapja* 2011/1-2., 16–44. o.; HEGEDŰS István: Merre tovább büntetőeljárás gyorsítás? *Bírák Lapja* 2011/1-2., 145–154. o.; RÓTH : Csak a jogalkotás gyorsabb vagy az igazságszolgáltatás is. i.m. 415–418. o.

⁹¹⁷ Ezt a véleményt fogalmazta meg HERKE Csongor a Be-t módosító 2009. évi LXXXIII. törvény elfogadását követően a Magyar Büntetőjogi Társaság 2009. október 14-i rendezvényén tartott „A büntetőeljárás gyorsításának új jogintézménye és továbblépési lehetőségei” című előadásában. Ez a vélemény az azóta bekövetkezett változások ellenére ma is osztható. <http://www.mbjt.hu/HerkeCsongor20091014.pdf> (2012.01.12.)

⁹¹⁸ Ezzel ellentétes álláspontra jutott – miszerint jogszabályi eszközökkel az eljárás gyorsítása már nem fokozható – az OKRI által 2011-ben folytatott kutatás. In: MÉSZÁROS i.m. 15. o.

hagyományos eljárás szabályait részesíti előnyben. Szükség lenne az ügyészek számára képzések tartására, iránymutatások kidolgozására.⁹¹⁹ Ezen a téren kedvező folyamat indult el, amely elsősorban a bíróság elé állítás és a vádemelés elhalasztása intézményeinek gyakoribb alkalmazásában érhető tetten.

További problémát jelent a szabályozások bonyolultsága, amely miatt a jogalkalmazók nem szívesen alkalmazzák őket.⁹²⁰

A felsorolt problémák tükrében a magyar szabályozás javítása céljából a hazai tapasztalatokon kívül külföldi megoldások is értékes tanulsággul szolgálhatnak.

A gyorsítását célzó eszközök között sorrend állítható fel. Ennek alapján elsődleges eszköz az eljárás megszüntetése vagy abüntetőeljárásról való elterelés, amelyre természetesen nem mindig van lehetőség. Ezt követheti az eljárás valamely szakaszának „kivágása”. Ha arra sincs lehetőség, akkor indokolt az egyes szakaszok egyszerűsített, gyorsított formában való lefolytatását szolgáló eljárásokat alkalmazása. Végül sor kerülhet az eljárás általános szabályok szerinti, a maga teljességében való lefolytatására, ekkor kerülnek előtérbe az általános szabályoknak az eljárás egységét, és azzal együtt az elhúzóadás megakadályozását célzó rendelkezései.

Pápai-Tarr szerint nincs szükség további jogintézmények bevezetésére, a jelenlegi szabályozás tovább bonyolítására. Inkább a már meglévők javítását tartja szükségesnek.⁹²¹ Ezzel az állásponttal értett egyet – miszerint jogszabályi eszközökkel az eljárás gyorsítása már nem fokozható – az OKRI által 2011-ben folytatott kutatás alapján *Kiss és Mészáros*.⁹²² *Nagy Anita* az egyes külföldi minták alapján javasolt módosításokat.⁹²³ A létező jogintézmények jobbításának, tökéletesítésének szükségessége álláspontom szerint vitán felüli. Ez a módszer önmagában azonban nem jár megfelelő eredménnyel. Ezt támasztja alá, hogy bár az utóbbi évekre jellemző, gyorsítást

⁹¹⁹ Ezt a nézetet képviseli MÉSZÁROS: i.m. 12.o.

⁹²⁰ LÓRINCZY György: i.m. 26. o.; ezt támasztotta alá LÁNG László az Eurojustice 2010. évi konferencián tartott előadásában. In: KISS Anna: Görögország helyett Budapest. *Ügyvédvilág* 2010/12., 12–13. o.

⁹²¹ PÁPAI-TARR: PhD értekezés i.m. 313. o.

⁹²² MÉSZÁROS: i.m. 15. o.

⁹²³ NAGY: *Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések* i.m. 297–302. o.

előtérbe helyező jogalkotás számos módosítást eredményezett, a problémát ennek ellenére nem sikerült megoldani. Erre tekintettel indokolt az új utak keresése, s ennek keretén belül – a külföldi tapasztalatokból is merítve – új jogintézmények bevezetése is célravezetőnek tűnik.

Mindezek fényében a vizsgált államok bemutatott megoldásai közül a magyar szabályozás számára egyrészt a létező jogintézmények kisebb módosításai, másrészt egyes jogintézmények – alkalmazkodva a fennálló rendszer sajátosságaihoz – átültetésének megfontolása indokolt. A *de lege ferenda* javaslatokat a dolgozat felépítését követve foglalmaztam meg.

1. Az ésszerű időn belüli eljárás elvének megsértése miatti belső jogorvoslat lehetőségének a megteremtése

Magyarországon a 2011. évi alkotmányreform következtében alkotmányi rangra emelkedett az „ésszerű időn belüli eljárás” követelménye, mint a tisztességes eljárás egyik kiemelt jogosítványa (Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés, XXVIII. cikk (1) bekezdés). A jogalkotó ezzel lényegében az eljárás gyorsításának elvét deklarálta, amely jelentős lépésnek tekinthető az elv érvényesítése érdekében. Jelenleg az ésszerű időn belüli eljárás elvének megsértése esetére Magyarországon jogorvoslati lehetőségként „kifogás az eljárás elhúzódása miatt” elnevezésű jogintézmény (Be. 262/A-B. §), és az EJEB-hoz történő fordulás áll rendelkezésre.⁹²⁴ Az Alaptörvényben történő deklarációval azonban a jogalkotó megnyitotta az utat az ésszerű időn belüli eljárás megsértésének esetére egyéb, belső jogorvoslati lehetőségek megteremtésére.

A témával kapcsolatban elhanyagoltnak tekinthető, hogy a magyar belső jog nem biztosít elegendő védelmet az elhúzódó eljárások ellen, ezért megfontolandónak tartom egyéb, hatékony jogorvoslat biztosítását.

A belső jogorvoslat megalkotása során példaként szolgálhat mind a német, mind az olasz jogalkotó megoldása, amelyek szerint az ésszerű időn belüli eljárás megsértéséből eredő vagyoni és nem vagyoni kárt szenvedő fél kártérítési igényre jogosult. Követendő lehetne a német két lépcsős megoldás.

⁹²⁴ HERKE Csongor: A büntetőeljárás egyszerűsítése az új Alaptörvény tükrében. In: DRINÓCZI Tímea (szerk.): *Magyarország új alkotmányossága*. PTE ÁJK, Pécs, 2011, 217. o.

Annak alapján a kártérítési igény érvényesítése előtt – első lépcsőben – szükséges a jogosultnak a bírósággal/ügyészéggel/nyomozó hatósággal szemben benyújtott elhúzó kifogása, amely preventív funkciót tölt be, így az elhúzás következtében fellépő joghátrány megakadályozása áll az előtérben, és a kifogás következtében a mulasztó igazságszolgáltatási szervnek lehetősége nyílik az elhúzás orvoslására. További funkciója, hogy az érintett eljárást elhúzó magatartását megakadályozza, kizárja annak a lehetőségét, hogy „túrjon és elszámoljon”, azaz az elhúzással a későbbiek során visszaéljen. Ha továbbra is elhúzódik az eljárás, azaz a kifogás nem járt eredménnyel, akkor nyílik lehetőség – második lépcsőben – a *kártérítési igény* érvényesítésére. A jogorvoslatra jogosultak – mindkét állam szabályozásában – a késedelemmel érintett alanyok, azaz értelemszerűen a terhelt, a sértett, a magánvádló, a pótmagánvádló, illetve a magánfél.

Az eljárás elhúzó okozta hátrányt az érintettnek kell bizonyítania. A hátrány lehet vagyoni és nem vagyoni. A vagyoni hátránynál azonban nem vehető figyelembe az elmaradt vagyoni előny. A nem vagyoni hátrány vonatkozásában a megfontolandó az a korlát, hogy arra csak akkor kerülhet sor, ha az eset egyedi körülményei alapján, az egyéb módon történő kártérítés nem elegendő, azaz ha a büntetés kiszabása során vagy az eljárás megszüntetése révén már a sérelem nem orvosolható, így nem vagyoni kár megtérítésére nincs lehetőség.

Az olasz szabályozás alapján javasolt a kizáró okok bevezetése – azaz nem jogosult kártérítési igényre, akinek eljárási jogai való visszaélése az eljárás indokolatlan elhúzóását eredményezi; ajánlott továbbá a döntés elleni jogorvoslat biztosítása; a benyújtandó dokumentumok taxatív meghatározása; a bíró döntésére 30 napos határidő tűzése, a fizetendő kártérítés mértékének előírása, valamint a nyilvánvalóan indokolatlan kérelem előterjesztőjével szemben eljárási szankció kiszabása.

Kritikus pont az „ésszerű idő” fogalma, illetve annak meghatározása, hogy mikor állapítható meg annak túllépése. A német jogalkotó példálózó jellegű, nem taxatív feltételrendszert állít fel, amely az EJEB és a BVerfG joggyakorlata során kialakított követelményeket tükrözi. Alapvető

kiindulópont, hogy általános követelmény felállítása nem lehetséges, mivel a „gyors eljárás nem abszolút érték.” Konkrét időpont meghatározása – megfelelve az EJEB joggyakorlatának – nem indokolt, sőt tilalmazott. Az olasz szabályozás szintén az EJEB által kialakított hármasszempontrészt határozza meg, hasonlóan a német szabályozáshoz. A magyar szabályozásban szintén az EJEB által kiforrott hármass követelményrendszer lehetne az irányadó. Nem elhanyagolható azonban, hogy a magyar bírúk számára – a jogintézmény esetleges bevezetése esetén – az EJEB gyakorlatára vonatkozóan előzetes szakmai iránymutatással kellene szolgálni.

2. Az opportunitás elvéből fakadó eszközök kiszélesítése

A magyar büntetőeljárás a legalitás elvére épül, amelyet az Alaptörvény is deklarál (Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdés, XLVI. cikk (1) bekezdés). Ez az elv azonban nem érvényesülhet egy „*mindenek feletti, áthághatatlan és kivételeket nem ismerő követelményként*”, hanem inkább kivételeket megengedő főszabályként értékelhető.⁹²⁵ Az opportunitás elvéből fakadó eszközök tárháza a magyar büntetőeljárásban nem tekinthető széles körűnek. Ebből a szempontból figyelembe veendőek a német és a svájci jog egyes jogintézményei.

2.1. Az eljárás feltétel nélküli megszüntetése

Megfontolandó a német jog azon megoldása, miszerint a mérlegelést megengedő és egyben igénylő szempontok beiktatásával teret enged a bírósági szakaszban történő büntetőjogi igényről való lemondásnak, hiszen a bírósági szakaszban is merülhetnek fel olyan körülmények, amelyek mérlegelést vagy akár a törvényi rendelkezésektől eltérést igényelnek. A mérlegelés során figyelembe veendő szempontok lehetnek elsősorban a bűnösség foka, a cselekmény következménye vagy akár a társadalom érdeke.

⁹²⁵ HERKE: A büntetőeljárás egyszerűsítése az új Alaptörvény tükrében i.m. 218. o.

2.2. Az eljárás feltételhez kötött megszüntetése

A feltételhez kötött megszüntetés körében figyelemre méltó a svájci büntetőjog azon megoldása, amely a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése vagy akár arra való törekvés esetében az anyagi jogi kódex az eljárás megszüntetését írja elő. A jogintézmény az eljárás bármely szakaszában alkalmazható, és a feltételek fennállásakor kötelező az alkalmazása. A magyar jogban a kár megtérítésére a polgári jogi igény érvényesítésén túl a közvetítői eljárás és a vádemelés elhalasztása során nyílik lehetőség.⁹²⁶ A közvetítői eljárásra azonban csak a terhelt vagy a sértett indítványa alapján kerül sor, és a megegyezés tárgya nem feltétlenül a kár megtérítése. A vádemelés elhalasztása körében szintén esetleges az alkalmazása, mivel az eljárás megszüntetéséhez a magatartási szabályok előírása nem kötelező, és a gyakorlatban alig fordul elő.

Erre tekintettel megfontolandó a kár megtérítését, vagy az arra való törekvést, mint az eljárás megszüntetésével járó, kötelezően alkalmazandó megoldást bevezetni, elsősorban kisebb súlyú bűncselekmények esetén. A kisebb súly megítéléshez a konkrét kiszabandó maximális büntetési tétel mértéke irányadó, továbbá figyelembe vehető a közérdeknek és/vagy a károsult személynek a bűnüldözéshez való érdeke, a bűnösség csekély foka, illetve esetlegesen az ügy egyedi körülményei.

Hasonlóan az eljárás feltételhez nem kötött megszüntetéséhez, szintén megfontolandónak tartom a német jog azon megoldását, hogy mérlegelést igénylő szempontok beiktatásával, a terhelt beleegyezésének feltételével teret enged a bírósági szakaszban is a büntetőjogi igényről való lemondásnak.

3. Mediáció

A mediációnak megfelelő közvetítői eljárásra hazánkban a terhelt vagy az sértett indítványa alapján kerülhet sor, illetve az ügyész/bíró hivatalból történő kezdeményezésére. Az utóbbi kezdeményezés ritka, erre tekintettel indokolt

⁹²⁶ A polgári jogi igény érvényesítéséről lásd részletesen: HERKE Csongor: A polgári jogi igény. In: BORBÍRÓ Andrea –KISS Anna – VELEZ Edit – GARAMI Lajos (Szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve 2009-II.* Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2009. http://www.tamop.irm.gov.hu/uploads/bm/tamop_tk_1_alt+gyfk.pdf (2012.07.16.) 125–137. o.; A kár megtérülésének további lehetőségeiről lásd részletesen RÓTH Erika: A kár megtérülésének egyéb formái. In: u.o.139–153. o.

lenne taxatív felsorolt bűncselekmények körében a békéltetés kötelező megkísérlése, illetve egyéb alternatív elintézési módok bevezetése.

A német mediáció hasznos tapasztalatokkal szolgálhat. Megfontolandó egyrészt a törvényi feltételek fennállása esetén a kötelező alkalmazása; másrészt bármely súlyú bűncselekmény esetén lehetővé tétele; harmadrészt a megegyezésre törekvés, a részleges vagy teljes kárjövátétel, vagy a kárjövátételre történő komoly törekvés is törvényi feltétellé emelhető. A beismerő vallomás azonban nézetem szerint elengedhetetlen feltétele a mediáció alkalmazásának, a felek közötti béke helyreállításának.

4. Büntetőparancs

A büntetőparancs a vizsgált államok mindegyikében régóta meglévő, jól bevált egyszerűsítő jogintézmény. Ebbe a körbe tartozik a magyar büntetőeljárás is, hiszen a külön eljárások közül ez a leggyakrabban alkalmazott. A jogerős határozattal elbírált ügyeknek mintegy 35%-át teszi ki. A széles körű alkalmazásból kifolyólag érdemes a jogintézmény esetleges további kiterjesztése. E szempontból is figyelemre méltó mind a három vizsgált szabályozás.

Sem a német, sem az olasz kódexben nem törvényi feltétel a terhelt beismerő vallomása, Svájcban pedig „a tényállás megfelelően tisztázott” alternatív feltétele. Megfontolandó, hogy a magyar szabályozásban a beismerő vallomást és a tényállás egyszerű voltát alternatív feltétellé lehetne tenni. A tagadó, illetve vallomást nem tevő vádlott – megegyezően a beismerő vallomást tévővel – tárgyalás tartását kérheti, ahol az általános szabályok szerint előadhatja védekezését. A tényállás egyszerűsége azt jelenti, hogy a bizonyítékok ellentmondásmentesek, rendelkezésre állnak, nincs szükség további bizonyítás felvételére, amely tárgyalás tartását indokolná. Feltétel továbbá, hogy a büntetés célja tárgyalás tartása nélkül is elérhető legyen, s véleményem szerint ennek körében nyílna lehetőség a bűncselekmény elkövetését be nem ismerő vádlott magatartásának értékelésére.

5. Vádalku jellegű megoldások contra lemondás a tárgyalásról

Habár a vádalku jellegű megoldások USA-ban kialakult és onnan elterjedt plea bargaining eljárásból erednek, mára a kontinentális alapokon nyugvó jogrendszerekben is egyre inkább létjogosultságot nyernek. Ez a jelenség annak köszönhető, hogy az utóbbi mintegy harminc évben a kontinentális és az angolszász rendszerek közeledésének lehetünk tanúi, az eltérő rendszerhez tartozó nemzeti államok megoldásainak átvételére kölcsönös igény merül fel, amely az eljárásjogok közeledését eredményezi.⁹²⁷ Ennek fényében már nem tűnik olyan idegennek és lehetetlen feladatnak egy vádalku jegyeit viselő jogintézmény meghonosítása.

A magyar egyszerűsítő megoldások leginkább fájó pontjának tekinthető a tárgyalásról lemondás elnevezésű külön eljárás. Olyan csekély körben alkalmazott jogintézmény, hogy jelenléte szinte csak „jelzésértékű”-nek tekinthető, mivel a jogerős határozattal elbírált ügyeknek még a 0,5%-át sem teszi ki, ráadásul csökkenő tendenciát mutat. Ez arra sarkallta jogalkotót, hogy a 2000. évi bevezetése óta két alkalommal jelentősen módosította a Be. vonatkozó rendelkezéseit, amely változások azonban továbbra sem hoztak eredményt.⁹²⁸ Ennek alapján megállapítható, hogy a tárgyalásról lemondás a mai formájában nem működik, az eljárások egyszerűsítése terén nem játszik szerepet. Nézetem szerint a jogintézmény további módosítása, alakíthatása sem hozna döntő változást. Az azonban egyértelműen kijelenthető, hogy szükséges a jogintézmény jelenléte a büntetőeljárás rendszerében. Így az a meggyőződésem alakult ki, hogy a magyar jogalkotó számára egyedüli lehetőségként a mostani megoldástól egy teljesen eltérő szabályozás megteremtése merül fel. Ennek fényében hasznosnak tartom a külföldi, vádalku jellegű megoldások áttekintését és esetlegesen figyelembe vételét.

Véleményem szerint a vizsgált államok közül a német a a svájci szabályozás tartalmaz megfontolandó megoldásokat.

⁹²⁷ BÁRD Károly: Az eljárási rendszerek közelítése. In: BÁRD Petra – HACK Péter – HOLÉ Katalin (Szerk.): *Pusztai László Emlékére*. OKRI – ELTE ÁJK, Budapest, 2014, 27–31.o.

⁹²⁸ A 2009. évi módosításról lásd részletesen: FARKAS: A büntetőeljárás gyorsítását célzó 2009. évi törvénymódosításról i.m. 21. o.

A német jogalkotó enged leginkább tág teret a megegyezéseknek, hiszen mind az alkalmazható bűncselekmények körét, mind a megegyezés tartalmát, mind a kiszabható jogkövetkezményeket széles körben határozta meg. A kiforrott felsőbbbírósi gyakorlat részletesen kidolgozta az egyes sarkallatos pontokat, amelyek figyelembe vétele szintén előreviheti a jogintézmény gördülékeny alkalmazását. Az eljárás résztvevőinek érdekeltté tétele érdekében szerintem mindenképpen átgondolandó a német megoldás tekintetbe vétele.

A svájci szabályozás „kísérleti jellegűnek” tekinthető, hiszen a szövetségi kódex hatályba lépése előtt csak három kanton kódexe tartalmazta (amelyből az egyik szabályozás inkább büntetőparancs jellegű jogintézményt takart, míg a másik kettő tapasztalatai sem voltak egyértelműen pozitívak). Annyiban érdekes mégis a svájci szabályozás, hogy éppen a jogintézmény újdonság jellege miatt, a jogalkotó csak annak kereteit, tömör vázát adta meg, ezzel szabadságot biztosított a feleknek, éppen ezért azonban sok bizonytalanságot hordoz. A szűkszavú szabályozást a jogalkotó a későbbiekben kívánta a gyakorlati tapasztalatoknak megfelelően tartalommal kitölteni. Megfontolandó lehetne a magyar jogalkotó számára egy hasonló, a szabályozás kereteit megadó, akár kísérleti jellegű vádalku jellegű eljárás megteremtése.

Az új jogintézmény megteremtése során a következő legfontosabb kérdéseket kell tisztázni: kik között jöhet létre a megegyezés, az eljárás melyik szakaszában, milyen súlyú bűncselekmények esetében, milyen tartalommal, és milyen jogkövetkezményekkel.

Ebből a szempontból figyelemre méltó a német szabályozás – amely a német BVerfG 2013. évi döntése során az alkotmányosság próbáját is kiállta – miszerint csak a bírósági szakaszban, a bíró közreműködésével, bármely „arra alkalmas esetben” van rá lehetőség, egyéb törvényi feltételek mellett.

Az az alapvető kérdés merül fel azonban, hogy egy olyan mértékű – elsősorban a jogalkalmazók részéről felmerülő – idegenkedés mellett, amilyen hazánkban uralkodik, bármilyen kezdeményezés, szabályozás sikerre vihető-e? Aligha. Elsősorban gyökeres szemléletváltásra lenne szükség, amelyhez

azonban időre van szükség. A jogintézmény bevezetése óta elmúlt 15 év nem volt elegendő a beállítódás megváltoztatására. Az új szabályozás megteremtésével együtt ez is előttünk álló, legalább olyan fontos feladat.

6. Egyéb sommás eljárások

A vizsgált államok közül az olasz jogintézmények figyelembe vétele merül fel. Az olasz jog a büntetőparancson és a megegyezései eljáráson kívül még három külön eljárást tartalmaz. Ezek közül a gyorsított eljárás (giudizio direttissimo) a magyar bíróság elé állításhoz hasonlítható. A közvetlen eljárás (giudizio immediato) azokra az esetekre kíván megoldást nyújtani, amikor a gyorsított eljárásra biztosított rövid határidők nem elegendőek. Tekintettel arra, hogy a magyar bíróság elé állítás hosszabb határidőket biztosít a gyorsított eljárásnál, a magyar szabályozás szempontjából nem indokolt a közvetlen eljárás által biztosított gyorsító rendelkezések figyelembe vétele.

Figyelemre méltó azonban a rövidített eljárás (giudizio abbreviato). A jogintézmény alapján a vádlott indítványára a bíró az előzetes eljárás során érdemi döntést hoz, amely bűnösséget megállapító ítélet esetén kedvezőbb büntetés kiszabását jelenti, mintha az ítéletet a bíró tárgyaláson, az általános szabályok alapján hozná. A jogintézménynek mindkét esetköre szóba kerülhet, azaz a vádlott egyszerűen indítványt nyújt be a rövidített eljárásra, vagy az indítvány tételét a döntéshez szükséges bizonyítás kiegészítésének eredményéhez kötheti. Lényeges szempont, hogy a terhelt számára kedvezőbb büntetés kiszabására kerül sor, ráadásul egy gyorsabb eljárás keretében, amely fontos ösztönző erő a terhelt számára. Az olasz megoldás nem tartalmaz semmilyen korlátot az alkalmazandó bűncselekmények körére, továbbá a beismerő vallomás sem törvényi feltétel, amely szélesebb körű alkalmazást tesz lehetővé.

A magyar jogalkotóra és még inkább a jogalkalmazóra jellemző a vádalku jellegű megoldásoktól való idegenkedés. Ennek fényében kerülhet előtérbe egy szintén konszenzuális elemeket hordozó – de „alkudozási elemeket” nélkülöző – eljárás meghonosítása. Figyelemre méltó olasz

megoldás alapgondolata, ebből következően megfontolandónak tartom egy hasonló jogintézmény magyar büntetőeljárásba történő bevezetését.

7. A terhelt távollétében folytatott eljárás

A magyar jogalkotó 2000. március 1. napjától lehetővé tette a távollévő terhelttel szembeni eljárást és ítélethozatalt. Magyarországon a kisebb tárgyi súlyú, egyszerű megítélésű ügyekben a terhelt indokolatlan távolléte gyakran akadályozza az eljárás lefolytatását.⁹²⁹ Erre figyelemmel indokolt további olyan eszközök bevezetése, amelyek a terheltet a tárgyaláson való megjelenésre sarkallják, illetve távolmaradása esetére joghátrányt helyeznek kilátásba.

Megfontolandó a svájci jog azon megoldása, hogy a szabályszerű idézés ellenére a második alkalommal nem megjelenő terhelt vagy az a terhelt, akinek második alkalommal az elővezetése nem sikerült, távollévőnek minősüljön, és távollétében az eljárás lefolytatható legyen. A bíróság szabad mérlegelése alapján vagy felfüggeszthetné az eljárást, vagy ítélettel dönthetne a terhelt büntetőjogi felelősségéről.

Az olasz jogalkotó akkor minősíti távollévőnek a terheltet, ha az idézés vagy értesítés szabályszerű volt és a távolléte törvényesen nem menthető ki. Ez a feltétel túl tág megfogalmazásnak tűnik, azonban ha a bíró mérlegelés alapján választhatna az eljárás felfüggesztése és az ítélethozatal között, az megfelelő ösztönzésül hatna az önhibából meg nem jelenő terheltre nézve. Természetesen ebben az esetben az idézésnek ezt a jogkövetkezményt tartalmaznia kell.

A német jog sajátos módon próbálja a terhelt jelenlétét az eljárásban biztosítani, egyrészt vagyonának lefoglalásával, másrészt szabad távozásának biztosításával. Mindkét megoldást figyelemre méltónak tartom, mivel míg az első pénzügyi eszközök alkalmazásával kíván hatni a terheltre, addig a második a szabadságelvonással járó büntetés vagy intézkedés, illetve kényszerintézkedés elkerülését teszi lehetővé, így próbálván a terheltet a

⁹²⁹ A helyi bíróságokon 2004. és 2008 között az ügyeknek több mint a felében a tárgyalások elhalasztására a vádlott meg nem jelenése miatt került sor. In: HEGEDŰS Hegedűs István: A büntető ítélezés gyorsítása, különös tekintettel a vádlott jelenlétére – az alkotmányosság tükrében. *Bírák Lapja* 2010/1-2., 38. o.

megjelenésre sarkallni. Mindkét eszköz számos esetben segítségül szolgálna a terheltnek megjelenéséhez, így javaslom a rendelkezések átültetésének megfontolását.

Az eljárás elhúzódását akadályozó további eszköz a jogorvoslati jog korlátozása, amely szintén példaként szolgálhat. Ezt a módszert követi a svájci jogalkotó, amikor a terheltnek az ítélet hatályon kívül helyezésére és az ügy az általános eljárás szerinti elbírálására akkor biztosít lehetőséget, ha önhibáján kívül nem jelent meg a tárgyaláson. Szükséges feltétel, hogy a bíróság kézbesítse az idézést, és a terhelt a tárgyaláson önhibából ne jelenjen meg, így értelemszerűen ismeretlen helyen tartózkodó terhelttel szemben nem alkalmazható. Az olasz jog hasonlóképpen az eredeti állapot helyreállítását teszi lehetővé annak a terheltnek, aki önhibáján kívül nem tudott az eljárásról és azért nem jelent meg a tárgyaláson.

8. Sajátos békéltető eljárás

Az olasz büntetőeljárásban számos kezdeményezést figyelhettünk meg, amelyek közül a békebíró előtt lefolytatott előeljárás tartalmaz számunkra több figyelemre méltó megoldást.

A jogszabályban meghatározott, taxatív felsorolt bűncselekmények esetében nincs szükség egyik fél indítványára sem, az ügy kötelezően a békebíróra vonatkozó eljárás keretén belül kerül elbírálásra. Az eljárás során az első lépcső a felek kibékítése, annak sikertelensége esetén jönnek szóba az egyes alternatív elintézési módok, majd csak legvégső eszközként kerül sor a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítására. A felelősség megállapítása egy egyszerűbb eljárás keretén belül történik. A békebíró nem hivatásos bíró, de sajátos jogállással rendelkezik. Első hallásra ez egy bonyolult, így nem szívesen alkalmazott jogintézménynek tűnik, azonban számos előnnyel járhat. Túl merész lépésnek tűnik a magyar büntetőeljárásba történő beépítése, habár éppen a békebíró intézménye és sajátos eljárása révén jelentős terhet venne le a bíróságok válláról. Elsősorban az eljárás korábban bemutatott alternatív elintézési módjai, és az enyhébb szankciórendszer, valamint a terheltnek nyújtott kedvezmények megfontolandóak a magyar jogalkotó számára.

ÖSSZEFOGLALÓ

Az utóbbi évtizedekben az európai igazságszolgáltatási rendszereket a bűnözés növekedéséből, szerkezetének változásából fakadó egyre növekvő terhekkel való állandó küzdelem jellemzi. Az igazságszolgáltatási szervek túlterheltsége és ennek következtében az eljárások elhúzódása az európai államok egyik központi problémája. Mivel az igazságszolgáltatási apparátusok a hagyományos eljárás keretei között nem tudnak megbírkózni a megnövekedett feladatokkal, ezért előtérbe kerülnek az eljárás gyorsítását célzó törekvések. A közös problémák és az arra adandó válaszok az államok igazságszolgáltatási rendszerei közelítésének, a köztük lévő különbségek kiegyenlítésének lehetőségét hordozzák magukban, amely a nemzeti büntetőeljárásokban hasonló vagy akár azonos megoldások alkalmazásához nyújt kiváló alkalmat. A magyar büntető anyagi és eljárásjog számos megoldást kínál az eljárás gyorsítására, a mindennapi jogalkalmazás során azonban ezek a jogintézmények nem érik el a jogalkotó által célzott hatást. Erre tekintettel szükséges a jelenlegi szabályozás átfogó vizsgálta, módosítása, új utak keresése, és ennek során a külföldi tapasztalatok hasznosítása.

Dolgozatomban a német, a svájci és az olasz büntetőeljárás gyorsítást célzó megoldásait vizsgáltam. A választást az indokolta, hogy mindhárom ország a kontinentális jogrendszerhez tartozik, így közösek a gyökereik, illetve számos rokon vonást tartalmaznak.

Kiindulópontként szükségesnek tartottam felvázolni az egyes eljárási rendszerek alapvető vonásait, majd a gyorsítás indokait, az eljárás elhúzódásának okait és jogkövetkezményeit vizsgáltam országonkénti lebontásban. Ezt követően a problémát elméleti szempontból közelítettem meg, amelyen belül a legalitás – oportunitás elvének érvényesülését, a büntetőeljárás gyorsításának alkotmányos alapjait, továbbá büntető eljárásjogi alapelveként történő elismertségét tekintettem át az egyes országokban. A dolgozat központi részeként a gyorsítást, egyszerűsítést lehetővé tevő egyes jogintézményeket mutattam be mindhárom országban. Ezzel a felépítéssel véltem megvalósíthatónak a téma összehasonlító vizsgálatát és elemzését.

Az egyes jogintézmények bemutatása előtt a vizsgált államok gyorsítást célzó megoldásait átfogóan vázoltam fel, majd az általános eljárási szabályok gyorsító rendelkezései közül a legfontosabbakat emeltem ki.

A gyorsító célú jogintézmények közül először az opportunitás elvén alapuló eszközöket ismertettem, amelyek a német és a svájci büntetőeljárásban heterogén képet mutatnak, az olasz jogalkotó pedig kizárja azok alkalmazását. Ezt követően a mediációs eljárásokat mutattam be. Ezek közül a német büntetőeljárás ismeri el „hagyományos módon” a mediáció intézményét. Míg a svájci szövetségi kódex nem tartalmazza a mediációt, addig az olasz büntetőeljárás sajátos módon, a békebíró előtti eljárás során teszi lehetővé a felek közötti békéltetést, amelyet azonban az eljárás egyéb sajátosságai miatt az olasz büntetőeljárás egyéb gyorsító célú jogintézményei között helyeztem el. A sort a mindhárom országban jól ismert büntetőparanccsal folytattam, majd a vádalku jellegű megoldások képezték a vizsgálat tárgyát, amelyet az elemzett büntetőeljárások szintén tartalmaznak. Közülük a német megegyezései eljárás sajátos jogintézménynek tekinthető, így arra részletesebben kitértem, továbbá bemutattam a gyakorlati alkalmazását vizsgáló gyakorlati kutatásokat. A vádalku jellegű megoldásokat követően az ún. sommás eljárásokat ismertettem, amelyeket a német és az olasz büntetőeljárás tartalmaz, majd a terhelt távollétében lefolytatott eljárásokat vizsgáltam, amelyek eltérő szabályozást mutatnak a három országban. A fejezetet az olasz büntető igazságszolgáltatás egyéb gyorsító célú jogintézményeivel zártam, amelyek közül említésre méltónak tekinthető a korábban említett békebíró előtti eljárás, illetve két sajátos jogalkotói kezdeményezés – az ún. „rövid eljárás” és „hosszú eljárás” tervezetei.

A jogintézmények részletes elemzését követően legvégül külön fejezetben hasonlítottam össze a vizsgált államok gyorsító célú megoldásait, amelyek körébe bevontam a magyar szabályozást is, hiszen így vált lehetségessé a dolgozat záró fejezetében tanulságok levonása, javaslatok megfogalmazása a magyar jogalkotó és jogalkalmazó számára.

SUMMARY

In recent decades European judicial systems have been characterized by a constant and increasingly burdensome fight due to a significant growth in the volume of crime and a dramatic change in the structure thereof. Overloaded courts leading to prolonged proceedings characterize judicial authorities, which is a central problem for European states. Since judicial authorities have not been able to cope with the monumental tasks within the framework of traditional proceedings, efforts to accelerate proceedings have received more attention. Common problems the European judicial systems face and the solutions they develop in response open up the possibility of approximation of judicial systems in Europe, which provides a good opportunity for applying similar or even the same solutions in national criminal proceedings. The Hungarian criminal substantive and procedural law suggest numerous solutions to speed up criminal proceedings, but unfortunately, these instruments fail to attain the aims of the legislator in the everyday jurisdictional practice. Having regard to this, thoroughly examining the current practice, modifying it and searching for new ways while also applying and utilizing foreign jurisdictional practices prove to be necessary.

In the present thesis I have examined various means of acceleration of the German, Swiss and Italian criminal proceedings. My choice was motivated by the fact that these three countries belong to the continental legal system and as a result, they have common roots and contain several similar and comparable features.

As a starting point, I have briefly drawn up the essential characteristics of the three criminal systems. Afterwards, I have reviewed the reasons of acceleration, the causes and the consequences of prolonging criminal proceedings in each country. Next, I have approached the problem from a theoretical point of view, reviewed the emergence of the principles of legality – opportunity and the constitutional basis of the acceleration of criminal proceedings as well as the recognition of the fundamental principles of criminal proceedings. The main part of the thesis is concerned with the

concrete legal instruments in the three states. I believe that this structure has allowed me to conduct a comparative analysis of the topic.

Before describing the individual institutions, I have outlined the solutions to accelerate criminal procedures in the above mentioned countries. After that I have described the most important provisions of the accelerating norms of the general procedural rules in detail.

First, I have analyzed the legal instruments for accelerating criminal proceedings based on the principle of opportunity. These legal instruments show a rather heterogeneous picture in the German and Swiss criminal proceedings, while the Italian legislation completely excludes their application. Then I examined the mediation. The German criminal proceeding recognizes mediation in the traditional sense, while the situation is essentially different in Switzerland where legislation does not allow the practice of mediation in its new federal criminal procedure code. The Italian criminal system facilitates conciliation and agreement between the parties during the procedure of the justice of the peace. This latter institution has many particular characteristics; therefore, I have placed it in that part of the thesis which deals with the other accelerating solutions of the Italian criminal justice. In the following chapter I have dealt with the penal order procedure, which is well-known and widely used in the three countries. Next, I have investigated the plea-bargaining-like procedures, which are recognized by criminal procedures in each of the countries I have examined. The German consensual procedure can be regarded as a particular institution, which has served for me as a reason to present it in more details. I have also touched upon the empirical research findings concerning this procedure in the German judicial system. Afterwards, I have presented the summary procedures that appear in both the German and the Italian criminal procedural systems. An interesting accelerating solution is provided by procedures in absence of defendants with different regulations in the three examined countries. This chapter closes with the analysis of other solutions aiming to speed up criminal proceedings, namely two particular legislative initiatives, the so-called “short procedure“ and the “long procedure” projects, both being initiatives of the Italian criminal legal system.

After these detailed analyses I have compared the various solutions provided to speed up criminal proceedings. Finally, based on the comparison in the last chapter of the thesis I have attempted to draw conclusions and formulate proposals for the Hungarian legislator and law-applying bodies, while also intending to contribute to the solution of the problem of prolonged criminal proceeding in the Hungarian context.

IRODALOMJEGYZÉK

1. AEBERSOLD, Peter: „Restorative Justice” in der Schweiz. In: SCHÖCH, Heinz – JEHLE, Jörg-Martin (Hrsg.): *Angewandte Kriminologie zwischen Freiheit und Sicherheit*. Forum Verlag, Godesberg, 2004, 437–450. o.
2. AGHINA, Ernesto – PICCIALI, Paolo: *Il giudice di pace penale*. Commento organico al D.Lgs. 28-8-2000, n. 274. Neapel, 2001
3. AIGA – *Congresso Nazionale Straordinario di Bari 22–23 ottobre 2010*. In attesa di giudizio: http://web.aiga.it/Upload/InEvidenza/68ba1c4d-2e7b-4e8f-a68e-76f9671fd489/Allegati/BARI_Relazione_introduttiva.pdf
4. ALLEGREZZA, Silvia: *Le riforme atipiche del giudizio direttissimo*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2006
5. ALTENHAIN, Karsten – DIETMEIER, Frank – MAY, Markus: *Die Praxis der Absprachen in Strafverfahren*. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2013
6. ALTENHAIN, Karsten – HAGEMEIER, Ina – HAIMERL, Michael – STAMMEN, Karl-Heinz: *Die Praxis der Absprachen in Wirtschaftsstrafverfahren*. Bd. 51. Baden-Baden, 2007
7. ALTENHAIN, Karsten – HAGEMEIER, Ina – HAIMERL, Michael: Die Vorschläge zur gesetzlichen Regelung der Urteilsabsprachen im Lichte aktueller rechtstatsächlicher Erkenntnisse. *NStZ* (2) 2007, 71–79. o.
8. ALTENHAIN, Karsten – HAIMERL, Michael: Die gesetzliche Regelung der Verständigung im Strafverfahren – eine verweigerete Reform. *JZ* (7) 2010, 327–337. o.
9. AMBOS, Kai: Verfahrensverkürzung zwischen Prozessökonomie und „fair trial” Eine Untersuchung zum Strafbefehlsverfahren und zum beschleunigten Verfahren. *Jura* (6) 1998, 281–293. o.
10. AMODIO, Ennio: The Accusatorial System Lost and Regained: Reforming Criminal Procedure in Italy. In: ESER, Albin –

- RABENSTEIN, Christiane (Hrsg.): *Strafjustiz im Spannungsfeld von Effizienz und Fairness, Konvergente und divergente Entwicklungen im Strafprozess*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2004, 23–34. o.
11. AMODIO, Ennio: Das Modell des Anklageprozesses im neuen italienischen Strafverfahrensgesetzbuch. *ZStW* (1) 1990, 171–195. o.
 12. AMODIO, Ennio: Riforme urgenti per il recupero della celerità processuale. *Diritto Penale e Processo* (11) 2010, 1269–1273. o.
 13. ANTOLISEI, Francesco: *Manuale di diritto penale. Parte generale*. XVI. Edizione. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2003
 14. ARRU, Antonio Angelo: L'applicazione della pena su richiesta delle parti. In: FILIPPI, Leonardo (a cura di): *Trattato di procedura penale*. Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2008, 3–61. o.
 15. BALDI, Fluvio: La particolare tenuità del fatto: profili processuali. In: BALDI, Fluvio – GALLUCCI, Enrico – GARUTTI, Giuglio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Le definizioni alternative del processo penale davanti al giudice di pace, Conciliazione, irrilevanza del fatto e condotte riparatorie. Il giudice di pace-quaderni 2*. Ipsa Editore S.r.L., Milano, 2003, 81–118. o.
 16. BÁRÁNDY Péter: Merre tovább büntető igazságszolgáltatás? In: *Kriminológiai Közlemények 69. szám: Közbiztonság és társadalom*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2011, 173–178. o.
 17. BARAZZETTA, Aurelio: Incompatibilità, doveri, traslazioni sul territorio e trattamento. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un nuovo modello di giustizia penale*. Cedam, Padova, 2001, 41–66. o.
 18. BARBUTO, Giorgio: *Il nuovo giudizio abbreviato*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2006
 19. BÁRD Károly: *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntetőügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés*. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007

20. BÁRD Károly: Tárgyalás a vádlott távollétében – emberijog-dogmatikai analízis. In: LIGETI Katalin (szerk.): *Wiener A. Imre Ünnepi kötet*. Libri Amicorum 16. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2005, 209–230. o.
21. BÁRD Károly: Az eljárási rendszerek közelítése. In: BÁRD Petra – HACK Péter – HOLÉ Katalin (szerk.): *Pusztai László Emlékére*. OKRI–ELTE ÁJK, Budapest, 2014, 27–31.o
22. BÁRD Petra: Helyreállító igazságszolgáltatás. In: BORBÍRÓ Andrea – KEREZSI Klára (szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. kötet*. IRM, Budapest, 2009, 191–221. o.
http://www.tamop.irm.gov.hu/uploads/-bm/tamop_tk_1_alt+gyfk.pdf
23. BÁRD Petra: Az angolszász és kontinentális büntetőeljárás eltérő igazságfelfogása. In: BÁRD Petra – HACK Péter – HOLÉ Katalin (szerk.): *Pusztai László Emlékére*. OKRI–ELTE ÁJK, Budapest, 2014, 33 –43. o.
24. BARTOLI, Roberto: Estinzione del reato per condotte riparatorie. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, 377–395. o.
25. BASDORF, Clemens: Der Verteidiger als Garant der Einhaltung von strafprozessualen Verfahrensregeln? *StV* (8) 2010, 414–417. o.
26. BAUMANN, Silke: *Der Beschleunigungsgrundsatz im Strafverfahren. Die Verfahrensüberlange und ihre Rechtsfolgen*. Nomos Verlagsgesellschafts, Baden-Baden, 2011
27. BENE, Teresa: Giudizio immediato. In: FILIPPI, Leonardo (a cura di): *Trattato di procedura penale. Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2008, 403–430. o.
28. BERKEMEIER, Anne: *Das Opportunitätsprinzip unter Berücksichtigung kantonaler Jugendstrafrechtspflegegesetze (BS, BE, FR, GE, GL, ZH) des Jugendstrafgesetzes und der künftigen eidgenössischen Jugend-strafprozessordnung*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2008

29. BERNARDI, Alessandro: La competenza per i reati previsti dalla legislazione copmplementare. In: GLAUCO, Giostra – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, 113–132. o.
30. BEULKE, Werner: Die unbenannten Auflagen und Weisungen des § 153a StPO. In: WIDMAIER, Gunter – LESCH, Heiko – MÜSSIG, Bern – WALLAU, Rochus (Hrsg.): *Festschrift für Hans Dachs*. Verlag Otto Schmidt KG, Köln, 2005, 209–227. o.
31. BEULKE, Werner: § 153a. In: LÖWE, Ewald – ROSENBERG, Werner – BEULKE, Werner: *Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, Großkommentar. Fünfter Band: §§ 151-212b StPO*. 26. neu bearbeitete Auflage. Walter de Gruyter Recht Verlag, Berlin, 2008
32. BEULKE, Werner: *Strafprozessrecht*. 11. völlig neu bearbeitete Auflage. C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2010
33. BEULKE, Werner – STOFFER, Hannah: Bewährung für den Deal? Konsequenzen des BVerfG-Urteils vom 19. März 2013 für Verständigungspraxis in deutschen Gerichtssälen. *JZ* (13) 2013, 662–673. o.
34. BISIN, Alberto: *Relazione sulla giustizia in Italia. Materiale di discussione preparato per: Riforma l'Italia? Una cospirazione libertista*. Giornate nFA, Villa La Pietra, 3–4 Luglio, 2008, 1–59. o. <http://www.econ.nyu.edu/user/bisina/-giustizia.pdf>
35. BLECKMANN, Frank – TRÄNKLE, Stefanie: Strafrechtliche Sanktion oder Alternative zum Strafrecht. *ZfRSoz* (1) 2004, 79–106. o.
36. BOCKEMÜHL, Jan: *Handbuch des Fachanwalts Strafrecht*. Luchterhand Verlag, Neuwied, 2006
37. BÓCZ Endre: Új magyar büntetőeljárás törvény. *Magyar Jog*, 2012/10., 625–627. o.
38. BOMMER, Felix: Die Beschleunigung des Verfahrens Landesbericht Schweiz. In: *Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des*

- Strafverfahrens im internationalem Vergleich. Ideen und Praxis*, Vol. XXXVII–XXXVIII 2004-2005. Kraków, 2006, 125–177. o.
39. BOMMER, Felix: Abgekürztes Verfahren und Plea Bargaining im Vergleich. *ZSR* (128) 2009, II Heft 1, 5–124. o.
 40. BONINI, Valentina: sub. art 29. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale. Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002, 249–272. o.
 41. BRIZI, Gianluca: *Il patteggiamento*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2008
 42. BRUMMUND, Fabian: Das Gesetz über den Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren und strafrechtliche Ermittlungsverfahren. *StrR JA* (3) 2012, 213. o. http://www.ja-aktuell.de/cms/website.php?id=/de/studium_referendari-at/klausuren-lernbeitraege/gesetz-
 43. BRUNELLI, David: Il congedo della pena detentiva nel microsistema integrato del diritto penale „mite“. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un modello di giustizia penale*. Cedam, Padova, 2001, 401–439. o.
 44. BUDDE, Robert: Vereinbarungen im italienischen Strafprozess nach altem und neuem Recht. *ZStW* (1) 1990, 196–221. o.
 45. BURHOFF, Detlef: Regelung der Verständigung im Strafverfahren. *ZAP* (23) 2009, 477. o. http://www.burhoff.de/insert/?/veroeff/aufsatz/zap_F22_S477.htm
 46. BURHOFF, Detlef: Rechtsprechungsübersicht zur neuen Verständigungsregelung (§ 257c StPO). *StRR* 2011, 248. o. http://www.burhoff.de/insert/?/veroeff/aufsatz/StRR_2011_248.htm
 47. BURHOFF, Detlef: Verfahrenszögerung, überlange Gerichtsverfahren und Verzögerungsrüge – die Neuregelungen im GVG. *StRR* (4) 2012, 1–15. o. http://www.burhoff.de/insert/?/veroeff/aufsatz/StRR_2012_4.htm

48. BUSCH, Ralf: Täter-Opfer Ausgleich und Datenschutz. *NJW* (18) 2002, 1326–1328. o.
49. BÜRGISSER, Martin: Vorverfahren – Strafbefehl – Abgekürztes Verfahren. Wie ändert mit der Schweizerischen Strafprozessordnung im Kanton Zürich? In: TAG, Brigitte – HAURI, Max (Hrsg): *Schweizerische Strafprozessordnung. Ausgewählte Aspekte aus Zürcher Sicht*. Dike Verlag AG, Zürich–St. Gallen, 2010, 97–142. o.
50. CAPUTO, Matteo: *Il diritto penale e il problema del patteggiamento*. Jovene Editore S.p.A., Napoli, 2009
51. CARNUCCIO, Paolo: Il processo penale davanti al giudice di pace. In: RUFFO, Mario Alberto (a cura di): *Annali di diritto penale moderno. Opinioni e commenti*. Edizioni Scientifiche Italiane S.p.A., Napoli, 2010, 63–66. o.
52. CASPARI, Stefan: Deal or no Deal – ohne größere Veränderungen wird es nicht gehen. *DRiZ* (1) 2013, 6–9. o.
53. CASPARI, Stefan: Verständigung? Wenn's Recht ist... *DRiZ* (5) 2013, 160. o.
54. CASSANO, Margherita: Evoluzione storica dell'istituto della contumacia. Antecedenti delle riforma. In: CASSANO, Margherita – CAVANESE, Ersilia: *Giudizio in contumacia e restituzione nel termine*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2008, 1–15. o.
55. CASSANO, Margherita: Il problematico rapporto tra l'art. 175 c.p.p. e il sistema delle notificazioni: In: CASSANO, Margherita – CAVANESE, Ersilia: *Giudizio in contumacia e restituzione nel termine*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2008, 39–58. o.
56. CESARI, Claudia: Deflazione e garanzie nel rito penale davanti al giudice di pace: l'istituto della „tenuità del fatto“. *Rivista Italiana di Diritto Processuale Penale*, 2001, 727–763. o.
57. CESARI, Claudia: La particolare tenuità del fatto. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, 325–352. o.

58. CHRISTEN, Stefan: *Anwesenheitsrecht in schweizerischen Strafprozess-recht mit einem Exkurs zur Vorladung*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2010
59. CORDERO, Franco: Coazione a ripetere. *La repubblica*, 12 novembre 2009. <http://www.repubblica.it/2009/11/sezioni/politica/giustizia-15/coazione-a-ripe-tere/coazione-a-ripetere.html>
60. CORDERO, Franco: *Procedura penale*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2001
61. CORVI, Paola: Giudizio abbreviato. In: SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Dizionari sistematici. Procedura penale*, Il Sole 24 Ore, Milano, 2008, 614–618. o.
62. CORVI, Paola: Procedimento per decreto. In: SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Dizionari sistematici, Procedura penale*. Il Sole 24 Ore, Milano, 2008, 630–633. o.
63. CRISTOFANO, Livio A.: *I riti alternativi al giudizio penale ordinario*. Utet Giuridica Editore S.r.L., Torino, 2005
64. D'AIUTO, Gianluca: *Il principio della „ragionevole durata” del processo penale*. Edizioni Scientifiche Italiane S.p.A., Napoli, 2007
65. DEAL, Detlef (alias WEIDER, Hans-Joachim): Der strafprozessuale Vergleich. „Mauschelhausen”. *StV* (11) 1982, 545–552. o.
66. DI ALMA, Marco Maria: Decreto penale di condanna. In: FILIPPI, Leonardo (a cura di): *Trattato di procedura. Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2008, 431–476. o.
67. DI CHIARA, Giuseppe: Esiguità penale e trattamento processuale della „particolare tenuità del fatto”: frontiere e limiti di un laboratorio di deprocessualizzazione. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un nuovo modello di giustizia penale*. Cedam, Padova, 2001, 311–369. o.
68. DI FEDERICO, Giuseppe: Obbligatorietà dell'azione penale e indipendenza del pubblico ministero, relazione al Convegno su „Obbligatorietà dell'azione penale nell'Italia del 2008: un tabù de

- superare.” (Roma 2008). *Osservatorio Processo Penale*, luglio–dicembre 2008, 1–15. o. http://www.forumcostituzionale.it/site/images/stories/pdf/documenti_forum/paper/0070_difederico.pdf
69. DI MARTINO, Alberto: Sub. art. 52 – Sanzioni. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale, Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002, 435–453. o.
70. DI MARTINO, Alberto: Sub. art. 53 – Obbligo di permanenza domiciliare. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale, Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002, 455–461. o.
71. DI MARTINO, Alberto: Sub. art. 54 – Lavoro di pubblica utilità. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale, Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002, 463–469. o.
72. DI MARTINO, Alberto: Sub. art. 55 – Conversione delle pene pecuniarie. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale, Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002, 471–476. o.
73. DOLCINI, Emilio: Lavoro libero e controllo sociale: profili comparistici e politico criminale. *Rivista Italiana di Diritto Processuale Penale*. 1977, 479–541. o.
74. DONATSCH, Andreas: *Das Beschleunigungsgebot im Strafprozess gemäss Art. 6 Ziff. 1 EMRK in der Rechtsprechung der Konventionsorgane*. <http://www.-rwi.uzh.ch/lehreforschung/alphabetisch/donatsch/ad/person/publikationen/beschleunigungsgebot.pdf>
75. DÖLLING, Dieter – GÖSSEL, Karl Heinz – LAUNE, Christiane: Die Beschleunigung des Strafverfahrens. Deutscher Landesbericht. In: *Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des Strafverfahrens*

- im internationalem Vergleich*. Ideen und Praxis, Vol. XXXVII–XXXVIII 2004-2005. Kraków, 2006, 19–94. o.
76. DÖLLING, Dieter – LAUNE, Christian: Die Dauer der Strafverfahren in Deutschland. In: *Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des Strafverfahrens im internationalem Vergleich*. Ideen und Praxis, Vol. XXXVII–XXXVIII 2004-2005, Kraków, 2006, 281–303. o.
77. DUBS, Hans: Strafbefehl: Möglichkeiten und Grenzen eines vereinfachten Strafverfahrens. In: *Festschrift für Jörg Rehberg zum 65. Geburtstag*. Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1996, 139–150. o.
78. ELSNER, Beatrix – PETERS, Julia: The prosecution Service Funktion within the German Criminal Justice System. In: JEHLE, Jörg-Martin – WADE, Marianne: *Coping with Overloaded Criminal Justice Systems*. Springer Verlag, Berlin–Heidelberg–New York, 2006, 207–236. o.
79. EUSEBI, Luciano: Dibatti sulle teorie della pena e „mediazione“. In: PICOTTI, Lorenzo (a cura di): *La mediazione nel sistema penale minorile*. Cedam, Padova, 1998, 61–95. o.
80. EUSEBI, Luciano: Strumenti di definizione anticipata del processo a sanzioni relative alla competenza penale del giudice di pace: il ruolo del principio concialitivo. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Competenza penale del giudice di pace e „nuove“ pene detentive. Effettività e mitezza della sua giurisdizione*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2003, 55–77. o.
81. FABRI, Marco: The italian maze towards trial within reasonable time. In: *The right to trial within a reasonable time and short-term reform of the European Court of Human Rights Bled*. Slovenia, 21–22 September 2009, 12–23. o. [http://www.coe.int/t/dghl/standard setting/cddh/Publications/bledproceedings_book.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standard_setting/cddh/Publications/bledproceedings_book.pdf)
82. FAGNONI, Monica: *La dichiarazione di contumacia. Aggiornato alla legge 60/2005 (sentenze contumaciali e decreti di condanna) e alla legge 69/2005 (mandato di arresto europeo)*. Maggioli Editore S.p.A., Santarcangelo di Romagna, 2005

83. FAKÓ Edit: Diverzió a német büntetőeljárásban. *Ügyészek Lapja*, 2002/5., 57–77. o.
84. FAKÓ Edit: *Diverzió a német, az osztrák és a magyar büntetőeljárásban*. PhD értekezés. Miskolci Egyetem ÁJK, Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2003
85. FANCHIOTTI, Vittorio: Il patteggiamento „allargato” nella prospettiva comparata: dal sistema statunitense ai modelli europei e sovranazionali. In: PERONI, Francesco (a cura di): *Patteggiamento „allargato” e giustizia penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2004, 129–151. o.
86. FANTOLY Zsanett: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2012
87. FANTOLY Zsanett: Hatékonysági problémák, azaz a hazai büntetőeljárás gyakorlati visszasságai. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (szerk.): *Sapientia Sat Ünnepi Kötet Dr. Cséka Ervin Professzor 90. Születésnapjára*. Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica, Tomus LXXIV., Szeged, 2012, 119–130. o.
88. FARKAS Ákos: Konszenzuális elemek a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, 1992/8., 507–512. o.
89. FARKAS Ákos: *A falra akasztott nádpálca, avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris Kiadó, Budapest, 2002
90. FARKAS Ákos: A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának korlátai. In: HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa (Szerk.) *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században. Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2007, 77–90. o.
91. FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2004

92. FELTES, Thomas: Az emberi jogok és az eljárás elhúzódása a büntető igazságszolgáltatási rendszerben. In: HORVÁTH Tibor (szerk.): *Az emberi jogok érvényesülése a büntetőeljáráásban*. XLIII. Nemzetközi Kriminológiai Konferencia, Miskolc, 1991, 220–248. o.
93. FERRAJOLI, Carlo: La giustizia italiana tra „processo breve” e „processo lungo”. *Rivista telematica giuridica dell’Associazione Italiana dei Costituzionalisti* (4) 2011, 1–13. o.
http://www.associazionedeicostituzionalisti.it/sites/default/files/rivista/articoli/allegati/Ferrajoli_0.pdf
94. FEZER, Gerhard: Vereinfachte Verfahren im Strafprozeß. *ZStW* (1) 1994, 1–59. o.
95. FIDELBO, Giorgio: La giurisdizione penale del giudice di pace: una lunga marcia. *Cassazione penale*. 1 gennaio 2002, 7–14. o.
96. FISCHER, Thomas: Regelung der Urteilsabsprache – ein Appell zum Innehalten. *NStZ* (7) 2007, 433–436. o.
97. FISCHER, Thomas: Ein Jahr Absprache-Regelung. Praktische Erfahrungen und gesetzlicher Erganzungsbedarf. *ZRP* (8) 2010, 49 – 51. o.
98. FLORA, Giovanni: Risarcimento del danno e conciliazione: presupposti e fini di una composizione non punitiva dei conflitti. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa”. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace*. Giuffre Editore S.p.A., Milano, 2002, 149–157. o.
99. FLORIAN, Eugenio: *Trattato di diritto penale. Parte generale. Volume II*. Edizione V. Antonio Vallardi Editore, Milano, 1934
100. FORLANI, Elisabetta: Il giudizio immediato. In: ERCOLE, Aprile – CATULLO, Francesco G.: *Giuda ai procedimenti penali speciali*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2007, 291–332. o.
101. FRANKE, Ulrich: Die Rechtsprechung des BGH zum Tater-Opfer-Ausgleich. *NStZ* (8) 2003, 410–415. o.

102. FRANKENBERG, Kiyomi von: *Grundlagen konsensualer Konfliktlösungsprozesse. Eine empirische Analyse von Konsensbildungsprozessen in abgesprochenen Wirtschaftsstrafverfahren.* Wvb Wissenschaftlicher Verlag, Berlin, 2013
103. FRANSIOLI, Mario – GHIELMINI, Claudio: Giudice di pace del XX secolo: elenco, professioni a durata della carica. In: *La giustizia popolare.* Associazione Ticinese dei Giudici di Pace, Locarno, 2001.
104. FRANZI, Paolo: *Decreto sviluppo: modifiche alla Legge Pinto e profili di incostituzionalità.* Articolo 05. 07. 2012. <http://www.altalex.com/index.php-?idnot=18832>
105. GAEDE, Karsten: Das Recht auf Verfahrensbeschleunigung gemäß Art. 6 I 1 EMRK in Steuer- und Wirtschaftsstrafverfahren. *Wistra* (5) 2004, 166–174. o.
106. GALANTINI, Novella: La disciplina processuale delle definizioni alternative del procedimento innanzi al giudice di pace. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa“. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace.* Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2002, 217–231. o.
107. GARUTI, Giulio: Il trattamento processuale delle condotte riparatorie. In: BALDI, Fluvio – GALLUCCI, Enrico – GARUTTI, Giuglio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Le definizioni alternative del processo penale davanti al giudice di pace. Conciliazione, irrilevanza del fatto e condotte riparatorie, Il giudice di pace-quaderni 2.* Ipoa Editore S.r.L., Milano, 2003, 139–158. o.
108. GERCKE, Christian – HEINISCH, Julius: Auswirkungen der Verzögerungsrüge auf das Strafverfahren. *NStZ* (6) 2012, 300–304. o.
109. GILLIÉRON, Gwladys: *Strafbefehlsverfahren und plea bargaining als quelle von Fehlurteilen.* Schlutess Juristische Medien AG, Zürich–Basel–Genf, 2010
110. GILLIÉRON, Gwladys – KILLIAS, Martin: Strafbefehl und Justizirrtum: Franz Riklin hatte Recht. In: *Festschrift für Franz Riklin zur*

Emeritierung und zugleich dem 67. Geburtstag Schultess Verlag, Zürich–Basel–Genf, 2007

111. GIUNTA, Fausto: Le sanzioni. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giuglio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, 399–423. o.
112. GLESS, Sabine: Verfahrenserledigungen ohne Urteil: Pragmatismus und Gerechtigkeit. *ZStrR* (4) 2009, 377–392. o.
113. GOLLWITZER, Walter: Verfahren gegen Abwesende. In: LÖWE, Ewald – ROSENBERG, Werner – VOLKER, Erb von (Hrsg.): *Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz. Grosskommentar Vierter Band: §§ 213–285 StPO*. 25. neu bearbeitete Auflage, Walter de Gruyter, Berlin–New York, 2001
114. GÖRGÉNYI Ilona: *Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2006
115. GÖSSEL, Karl Heinz: Teil II. Regelungen zur Beschleunigung des Strafverfahrens in den nationalen Verfahrensordnungen. In: GÖSSEL, Karl Heinz – WALTOS, Stanislaw: *Die Beschleunigung des Strafverfahrens aus rechtsvergleichender Sicht. Versuch einer Generalisierung. Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des Strafverfahrens im internationalem Vergleich*. Ideen und Praxis, Vol. XXXVII-XXXVIII 2004-2005, Kraków, 2006, 12–18. o.
116. GÖSSEL, Karl Heinz: §§ 407–448. In: LÖWE, Ewald – ROSENBERG, Werner – VOLKER, Erb von (Hrsg.): *Die Strafprozeßordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz. Großkommentar*. 26. neu bearbeitete Auflage. De Gruyter Recht Verlag, Berlin, 2008
117. GRABENWARTER, Christoph: *Europäische Menschenrechtskonvention*. C. H. Beck Verlag, München, 2005
118. GRÁD András – WELLER Mónika: *A strassbourgi emberi jogi bíraskodás kézikönyve*. Negyedik, bővített kiadás. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2011
119. GREINER, Georges: Schuld ohne Sühne? Am Beispiel des „plea bargaining“ nach neuer StPO. *Forum poenale* (4) 2009, 234–243. o.

120. GRILLI, Luigi: *La procedura penale. Guida pratica. Volume II.* Cedam, Padova, 2009
121. GRMELA Zoltán: Vádalku – az amerikai modell. *Magyar Jog*, 1993/5, 368–371. o.
122. GUALAZZI, Alessandra: *Notes on the Italian criminal procedure code.* <http://www.law.cam.ac.uk/faculty-resources/download/notes-on-the-italian-criminal-procedure-code/6369/pdf>
123. GUARNIERI, Carlo: La discrezionalità controllata. *La Magistratura* (1) 2008, 38–44. o. <http://www.associazionenazionalemagistrati.it/media/53917/07%20-%20Guarnieri.pdf>
124. GUERRA, Sandro: L'estinzione del reato conseguente a condotte riparatorie. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un nuovo modello di giustizia penale.* Cedam, Padova, 2001, 497–532. o.
125. GUIDON, Partick: *Die Schweizerische Strafprozessordnung. Leitgedanken, Neuerungen und mögliche praktische Auswirkungen aus st. Gallischer Sicht.* <http://st-galler-juristenverein.ch/P.Guidon%20-%20Die%20Schweizerische%20Strafprozessordnung.pdf>
126. HAACK, Tim: *Die Systematik der vereinfachten Strafverfahren.* Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2009
127. HALLER, Klaus – CONZEN, Klaus: *Das Strafverfahren: Eine systematische Darstellung mit originalakte und Fallbeispiele.* C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2006
128. HARTMANN, Arthur: A helyreállító igazságszolgáltatás jogszabályi háttere Németországban. In: GYÖKÖS Melinda – KLOPFER Judit – LÁNYI Krisztina (Szerk.): *A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárásban.* Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2010, 125–130. o. http://www.tamop.irm.gov.hu/uploads/bm/RJ_HUN.pdf
129. HARTMANN, Arthur: Az áldozat-elkövető mediáció gyakorlata Németországban. In: GYÖKÖS Melinda – KLOPFER Judit – LÁNYI Krisztina (Szerk.): *A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárásban.* Igazságügyi és Rendészeti

- Minisztérium, Budapest, 2010, 207–209. o. http://www.tamop.irm.gov.hu/uploads/bm/RJ_HUN.pdf
130. HARTMANN, Arthur – SCHMIDT, Rolf: *Strafprozessrecht. Grundzüge des Strafverfahrens*. 4. Auflage. Verlag Dr. Rolf Schmidt GmbH, Grasberg bei Bremen, 2012
131. HAUER, Judith: *Geständnis und Absprache*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2007
132. HEGEDŰS István: Merre tovább büntetőeljárás gyorsítás? *Bírák Lapja*, 2011/1–2, 145–154. o.
133. HEGHMANN, Michael: BGH, Beschl. v. 17.1.2008 – GSSt 1/07, Urteilsbesprechung. *ZIS* (2) 2008, 197–202. o. http://www.zjs-online.com/dat/artikel/2008_2_47.pdf
134. HEINISCH, Julius: Entschädigung wegen Verfahrensverzögerung – Unangemessene Verfahrensdauer. Anmerkung. *NJW* (4) 2014, 220–225. o.
135. HEINZ, Wolfgang: *Konstanzer Inventar Sanktionsforschung. Das strafrechtliche Sanktionensystem und die Sanktionierungspraxis in Deutschland 1882-2010*. 2.2.1. Bedeutungsgewinn der Geldstrafe. <http://www.uni-konstanz.de/rtf-/kis/Sanktionierungspraxis-in-Deutschland-Stand-2010.pdf>
136. HELLER, Marius S.: *Das Gesetz zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren – no big deal? Unter Berücksichtigung des Jugendstrafrechts und der Rechtspraxis*. Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2012
137. HEMMER, Karl-Edmund – WÜST, Achim: *Juristisches Repetitorium Hemmer: Strafprozessordnung*. 6. Auflage. Hemmer/Wüst Verlagsgesellschaft GmbH, Würzburg, 2004
138. HERKE Csongor: Die Perspektiven der Vereinfachung des ungarischen Strafverfahrens im Spiegel der Empfehlung des Europarates. In: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor (Szerk.): *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*. PTE, Pécs, 2002, 79–87. o.

139. HERKE Csongor: Die Beschleunigung des Strafverfahrens im ungarischen und im deutschen Recht – Eine vergleichende Analyse der Vorgerichtsstellung und des beschleunigten Strafverfahrens. In: HERKE Csongor (Szerk.): *Jog és jogászok a 21. század küszöbén. A bűnügyi tudományok alszekció előadásainak szerkesztett változata. (Nemzetközi konferencia, Pécs, 2003. október 16.)* PTE ÁJK, Pécs, 2004, 101–110. o.
140. HERKE Csongor: *Megállapodások a büntetőperben.* Pécs, 2008
141. HERKE Csongor: *A büntetőeljárás gyorsításának új jogintézménye és további lehetőségei.* Magyar Büntetőjogi Társaság, Budapest, 2009.
<http://www.mbjt.hu/-HerkeCsongor20091014.pdf>
142. HERKE Csongor: A polgári jogi igény. In: BORBÍRÓ Andrea – KISS Anna – VELEZ Edit – GARAMI Lajos (Szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve – 2009. II.* Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2009, 125–137. o.
http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/tamop_tk_2_aldseg+reintegr.pdf
143. HERKE Csongor: A büntetőeljárás egyszerűsítése az új Alaptörvény tükrében. In: DRINÓCZI Tímea (szerk.): *Magyarország új alkotmányossága.* PTE ÁJK, Pécs, 2011, 205–218. o.
144. HERKE Csongor: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei.* PTE ÁJK, Pécs, 2011
145. HERKE Csongor: *A francia és az olasz büntetőeljárás alapintézményei.* PTE ÁJK, Pécs, 2012
146. HILDEBRANDT, Lars: *Gesetzliche Regelung der Verständigung im Strafverfahren. Kann der Strafprozess im Geiste der StPO von 1877 durch den Gesetzgeber gerettet werden?* Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2010
147. HUBER, Barbara: Criminal procedure in Germany. In: VOGLER, Richard – HUBER, Barbara: *Criminal procedure in Europe.* Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2008, 269–371. o.

148. HUTZLER, Doris: *Ausgleich struktureller Garantiedefizite im Strafbefehlsverfahren. Eine Analyse der zürcherischen, schweizerischen und deutschen Regelungen, unter besonderer Berücksichtigung der Geständnisfunktion.* Schultess Juristische Medien AG, Zürich–Basel–Genf, 2010
149. IERMANO, Anna: *La ragionevole durata del processo nell'ordinamento europeo ed italiano.* Tesi di dottorato 2010–2011. <http://elea.unisa.it/bitstream/handle/10556/308/tesi%20A.%20Iermano.pdf;jsessionid=4240F0E33972ECE37F5E607E320AE8A3?sequence=1>
150. JAHN, Matthias: Die Konsensmaxime in der Hauptverhandlung: Zur Rekonstruktion des Amtsermittlungsgrundsatzes in § 244 Abs. 2 StPO unter Berücksichtigung der aktuellen Gesetzesentwürfe zur Verständigung im Strafverfahren. *ZStW* (118) 2006, 427–461. o.
151. JAHN, Matthias – MÜLLER, Martin: Das Gesetz zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren – Legitimation und Reglementierung der Absparchenpraxis. *NJW* (36) 2009, 2625–2631. o.
152. JARVERS, Konstanze: *Massen- und Kleinkriminalität vor dem italienischen Friedensrichter. Neue Wege durch alternative Erledigungsmöglichkeiten und Sanktionsformen.* Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2007
153. JARVERS, Konstanze: *Strafrecht in Italien: Einführung und aktuelle Forschungsfragen zu Beschleunigungsmechanismen im Strafverfahren.* Vierter Strafrechtlicher Sommerkurs in Pécs: „Aktuelle Kriminalitätsentwicklung, Internationales Strafrecht und Strafvergleichung – Forschungsfragen an den Grenzen des Strafrechts“. A nyári akadémiaán 2007. június 18-án elhangzott előadás. Kézirat, 2007
154. JARVERS, Konstanze: Das Gesetzlichkeitsprinzip in Italien. In: SIEBER, Ulrich – CORNILS, Karin (Hrsg.): *Nationales Strafrecht in rechtsvergleichender Darstellung. Allgemeiner Teil. Band 2. Gesetzlichkeitsprinzip, Internationaler Geltungsbereich des*

- Strafrechts, Begriff und Systematisierung der Straftat.* Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2008, 55–66. o.
155. JARVERS, Konstanze: Rahmenbedingungen, Vorgaben, Grundlagen und Entwicklung des Strafrechts in Italien. In: SIEBER, Ulrich – CORNILS, Karin (Hrsg.): *Nationales Strafrecht in rechtsvergleichender Darstellung. Allgemeiner Teil. Band 1. Grundlagen.* Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2009, 279–339. o.
156. JARVERS, Konstanze: Verjährung in Italien. In: SIEBER, Ulrich – CORNILS, Karin (Hrsg.): *Nationales Strafrecht in rechtsvergleichender Darstellung. Allgemeiner Teil. Band 5.* Duncker & Humblot GmbH, Berlin 2010, 601–611. o.
157. JEHLE, Jörg-Martin: The Function of Public Prosecution within the Criminal Justice System. Aim, Approach and Outcome of a European Comparative Study. In: JEHLE, Jörg-Martin – WADE, Marianne: *Coping with Overloaded Criminal Justice Systems.* Springer Verlag, Berlin–Heidelberg–New York, 2006, 3–25. o.
158. JEHLE, Jörg-Martin: *Strafrechtspflege in Deutschland.* 5. Auflage. Bundesministerium der Justiz, 2009
159. JEHLE, Jörg-Martin: Deliktsbezogene Strafverfolgung und Diversion in Europa. In: BLOY, René – BÖSE, Martin – HILLENKAMP, Thomas – MOMSEN, Carsten – RACKOW, Peter (Hrsg.): *Gerechte Strafe und legitime Strafrecht. Festschrift für Manfred Maiwald zum 75. Geburtstag.* Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2010, 379–395. o.
160. JEHLE, Jörg-Martin: *Strafrechtspflege in Deutschland.* 6. Auflage. Bundesministerium der Justiz, 2015. https://www.bundesjustizamt.de/DE/SharedDocs/Publikationen/Justizstatistik/Strafrechtspflege_Deutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=4
161. JUNG, Heike: Einheit und Vielfalt der Strafprozeßreform in Europa. In: *Goldammer's Archiv für Strafrecht* (149) 2002, 65–81. o.
162. KANYAR, André: *Wiedergutmachung und Täter-Opfer-Ausgleich im schweizerischen Strafrecht.* Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2008

163. KELEMEN Ágnes: A vádalku, illetve megegyezés az Amerikai Egyesült Államok igazságszolgáltatásában. *Magyar Jog*, 1993/1., 856–865. o.
164. KEMPF, Eberhard: Gesetzliche Regelung von Absprachen im Strafverfahren? oder: Soll Informelles formalisiert werden? *StV* (5) 2009, 269–276. o.
165. KILCHLING, Michael: Aktuelle Perspektiven für Täter Opfer Ausgleich und Wiedergutmachung im Erwachsenenrecht. *NStZ* (7) 1996, 309–317. o.
166. KISS Anna: *A sértett szerepe a büntetőeljárásban*. PhD értekezés. Miskolci Egyetem ÁJK, Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2006
167. KISS Anna: Beszámoló az OKRI-ban, 2007. július 10-én megtartott kerekasztal-beszélgetésről. *Ügyészek Lapja*, 2007/4., 33–38. o.
168. KISS Anna: Görögország helyett Budapest. *Ügyvédivilág*, 2010/12., 12–13. o.
169. KISS Anna – MÉSZÁROS Ádám: *A nyomozások időszerűsége, a nyomozás gyorsítása*. Kézirat. Budapest, 2011.
170. KLITSCH, Sonja: Der neue EU-Rahmenbeschluss zu Abwesenheitsverurteilungen – ein Appell zur Revision. *ZIS* (1) 2009, 11–21. o. http://www.zis-online.com/dat/artikel/2009_1_287.pdf
171. KNAUER, Christoph: Die Entscheidung des BVerfG zur strafprozessualen Vertsündigung (Urteil vom 19.3.2013 – 2 BvR 2628/10 – 2 BvR 2883/10, 2 BvR 2155/11, NStZ 2013, 295 – Paukenschlag oder Papiertiger). *NStZ* (8) 2013, 433–436. o.
172. KNAUER, Christoph – LICKLEDER, Andreas: Die obergerichtliche Rechtsprechung zu Verfahrensabsprachen nach der gesetzlichen Regelung – ein kritischer Überblick. *NStZ* (7) 2012, 366–379. o.
173. KOHLER, Eva: *Beschleunigte Strafverfahren im deutschen und französischen Recht*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2001

174. KOSTORIS, E. Roberto: Per un'obbligatorietà temperata dell'azione penale. *La Magistratura* (1) 2008, 46–54. o. <http://www.associazione.nazionalemagistra-ti.it/media/53920/08%20-%20Kostoris.pdf>
175. KREHL, Christoph – EIDAM, Lutz: Die überlange Dauer von Strafverfahren. *NStZ* (1) 2006, 1–10. o.
176. KUDLICH, Hans: *Erfordert das Beschleunigungsgebot eine Umgestaltung des Strafverfahrens? – Verständigung im Strafverfahren – Fristsetzung für Beweisanträge – Beschränkung der Geltendmachung von Verfahrensgarantien*. Verhandlungen des 68. Deutschen Juristentages Band I: Gutachten C. zum 68. Deutschen Juristentag. C. H. Beck Verlag, München, 2010, C. 9–111. o.
177. KUDLICH, Hans: Grenzen der Verfassungsgerichtsbarkeit – die Entscheidung des BVerfG zur strafprozessualen Verständigung. *NStZ* (7) 2013, 379–382. o.
178. KUNZ, von Karl Ludwig: *Absprache und abgekürztes Verfahren nach künftigem Schweizerischem Strafprozessrecht*. http://www.krim.unibe.ch/unibe/rechts-wissenschaft/isk/content/e2464/e2486/files2487/Kunz_Absprachent_ger.pdf
179. KÜHNE, Hans-Heiner: *Strafprozessrecht. Eine systematische Darstellung des deutschen und europäischen Strafverfahrensrechts*. C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2003
180. KÜHNE, Hans-Heiner: Die realen und potentiellen Auswirkungen des Beschleunigungsgebot für die Struktur des Strafverfahrensrechts. *JZ* (17) 2010, 821–828. o
181. LANDSHUT, Nathan: 6. Titel: Vorverfahren. In: DONATSCH, Andreas – HANSJAKOB, Thomas – LIEBER, Viktor (Hrsg): *Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO)*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2010, 1478–1643. o.
182. LAUBE, Viktor: Zum Ablauf und den Risiken des abgekürzten Verfahrens. In: TAG, Brigitte – HAURI, Max (Hrsg): *Schweizerische Strafprozessordnung. Ausgewählte Aspekte aus Zürcher Sicht*. Dike Verlag AG, Zürich–St. Gallen, 2010, 143–175. o.

183. LEIPOLD, Klaus: Neueste Rechtsprechung zur Verständigung im Strafverfahren. *NJW-Spezial* (24) 2010, 760–761. o.
184. LEIPOLD, Klaus – WOJTECH, Michael: Strafbefehl bis zu zwei Jahren Freiheitsstrafe. *ZRP* (8) 2010, 243–245. o.
185. LEONCINI, Isabella: L'obbligo di permanenza domiciliare e il lavoro pubblica utilità. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un modello di giustizia penale*. CEDAM, Padua, 2001, 441–167. o. <http://www.associ-azionenazionalemagistrati.it/media/53917/07%20-%20Guarnieri.pdf>
186. LOCKER, Tobias: *Die Verständigung im Strafverfahren. Im Lichte des Urteil des BVerfG vom 19.03.2013*. GRIN Verlag GmbH, Munich, 2013
187. LOOS, Fritz – RADTKE, Henning: Das beschleunigte Verfahren (§§ 417 – 420 StPO) nach dem Verbrechensbekämpfungsgesetz – 1. Teil. *NStZ* (12) 1995, 569–574. o.
188. LÖFFLER, Jasmin: *Die Absprache im Strafprozess. Eine Analyse der Rechtssprechung des Bundesgerichtshofs*. Tobias-lib, Universitätsbibliothek, Tübingen, 2010
189. LÖRINCZY György: Hány szintű legyen a bírósági szervezet? *Ügyészek Lapja*, 2011/6., 23–33. o.
190. A Magyar Bírói Egyesület javaslatai az eljárási jogok egyszerűsítésére, a személyi feltételek hozzárendelésével, a bírósági eljárások gyorsítása érdekében. *Bírák Lapja*, 2011/1–2., 16–44. o.
191. MAIWALD, Manfred: *Einführung in das italienische Strafrecht und Strafprozessrecht*. Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 2009
192. MANGIARACINA, Annalisa: *Garanzie partecipative e giudizio in absentia*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2010
193. MANISCALCO, Marzia: *Il patteggiamento*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2006
194. MANNOZZI, Grazia: Commisurazione e negoziato sulla pena nell'esperienza statunitense: spunti di riflessione con riferimento alla

- legge n. 134 del 2003. In: PERONI, Francesco (a cura di): *Patteggiamento „allargato” e giustizia penale*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2004, 155–193. o.
195. MANTOVANI, Ferrando: *Diritto penale. Parte generale*. 4. Edizione. Padua, 2001
196. MANZINI, Vincenzo: *Trattato di diritto penale italiano, Volume II*. 5. Edizione, Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 1981
197. MANZIONE, Domenico: Principi generali del procedimento davanti al giudice di pace. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico: *Giudice di pace e processo penale. Commento d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica S.p.A., Torino, 2002, 27–35. o.
198. MARTINI, Adriano: Voce „Oblazione (profili sostanziali)”, *Digesto delle discipline penali, Volume VIII*. Utet Giuridica S.p.A., Torino, 1994, 402–431. o.
199. MATTEVI, Elena: Caratteri generali del sistema sanzionatorio del giudice di pace e disciplina della pena pecuniaria. In: DEAN, Giovanni – GARUTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Il sistema sanzionatorio nel procedimento penale davanti al giudice di pace. Il giudice di pace – quaderni 6*. Ipsoa Editore S.r.L., Milano, 2005, 1–39. o.
200. MATTEVI, Elena: Eseguitá e sistema penale del giudice di pace. Analisi giurisprudenziale e prospettive applicative dell’istituto della particolare tenuitá del fatto. *Grafiche Fiorini*, 11/10/2010, 54–87. o.
201. MATTEVI, Elena: La conciliazione e la mediazione. In: BALDI, Fluvio – GALLUCCI, Enrico – GARUTTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Le definizioni alternative del processo penale davanti al giudice di pace, Conciliazione, irrilevanza del fatto e condotte riparatorie. Il giudice di pace – quaderni 2*. Ipsoa Editore S.r.L., Milano, 2003, 9–32. o.

202. MAZZA, Federico A.: Le sanzioni del giudice di pace applicate dal giudice professionale. Il giudice di pace. Consuntivi e prospettive. *Supplemento a Giurisprudenza di merito*, 2003, 161–179. o
203. MÉSZÁROS Ádám: A büntetőeljárás gyorsításának, hatékonyságnövelésének lehetőségei. *Ügyészek Lapja*, 2013/1., 5–20. o.
204. MEYER, Frank: Zurück zur gesetzlichen Beweistheorie? Beobachtungen zu den Legitimationsanforderungen an eine künftige Abspracheverfahren. *ZStW* 3 (119) 2007, 633–663. o.
205. MEYER-GROBNER, Lutz – CIERNIAK, Jürgen: *Strafprozessordnung, Kurzkommentar*. 53. neu bearbeitete Auflage. C. H. Beck Verlag, München, 2010
206. MISKOLCZI Barna: Készül az új Be. *Ügyvédvilág*, 2015. 05. 19. <http://www.ugy-vedvilag.hu/rovatok/szakma/keszul-az-uj-be>
207. MISKOLCZI Barna: *Guidelines of the New Criminal Procedure Code in Hungary*. Zehnter Strafrechtlicher Sommerkurs in Pécs: „Menschenrechte und Strafprozessrechtskodifikation“. A nyári akadémián 2015. június 29-én elhangzott előadás. Kézirat, 2015
208. MISKOLCZINÉ JUHÁSZ Boglárka: Az opportunitás elvének érvényesülése Németországban: az ún. büntetőeljárás megállapodás kialakulása, szabályozása, valamint az alkalmazása során felmerülő problémák. *Magyar Jog*, 2014/6., 360–371. o.
209. MONTAGNI, Andrea: *Il patteggiamento della pena*. Maggioli Editore S.p.A., Santarcangelo di Romana, 2004
210. MOSCARINI, Paolo: Giudizio direttissimo. In: *Trattato di procedura penale (diretto da Giorgio Spangher): Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali* (a cura di FILIPPI, Leonardo). Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2008, 351–401. o.
211. MURMANN, Uwe: Reform ohne Wiederkehr? – Die gesetzliche Regelung der Absprachen im Strafverfahren. *ZIS* (10) 2009, 526–538. o. <http://goedoc.uni-goettingen.de/bitstream/handle/1/5864/Murmann.pdf?sequence=1>

212. MÜHLFELD, Stefanie: *Mediatio im Strafrecht. Unter besonderer Berücksichtigung von Gewalt in Schule und Strafvollzug*. Peter Lang GmbH Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 2003
213. MÜLLER, Peter: Effektivität und Effizienz in der Strafverfolgung. Ansätze, Chancen, Risiken. *ZStrR* (3) 1998, 273–290. o.
214. NAGY Anita: *Az Európai Unió és a büntetőeljárás jog kapcsolatának főbb kérdései*. *Juridica et Politica. Publicationes Universitatis Miskolciensis Series*, Miskolc, 2005, 205–229. o.
215. NAGY Anita: A tárgyalás mellőzése és bíróság elé állítás, mint eljárást gyorsító külön eljárások történeti fejlődése. In: Stipta István (szerk.): *Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium*. Tomus 7. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006, 25–49. o.
216. NAGY Anita: A „tárgyalás mellőzése” mint eljárást gyorsító rendelkezés történeti fejlődése a magyar büntetőeljárásban, figyelemmel az Európa Tanács Ajánlásaira. In: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – MÉSZÁROS Bence (szerk): *Bizonyítékok. Tiszteletkötet Tremmel Flórián Egyetemi Tanár 65. Születésnapjára*. PTE Állam- és Jogtudományi kar, Pécs, 2006, 419–427. o.
217. NAGY Anita: *Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményében, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásaiban, az Európai Unióban és a hazai jogalkotásban*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2008
218. NAGY Anita :A vádalkuról. *Ügyészek Lapja*, 2008/5, 19–35. o.
219. NAPPI, Aniello: *Guida al codice di procedura penale*. Giuffrè Editore S.p.A., Milano, 2001
220. NEGRI, Daniele: Konsensuale und andere entformalisierte Verfahrensarten vor der Krise der italienischen Strafjustiz. In: ESER, Albin – RABENSTEIN, Christiane (Hrsg.): *Strafjustiz im Spannungsfeld von Effizienz und Fairness, Konvergente und divergente Entwicklungen im Strafprozess*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2004, 409–422. o.

221. NIEMÖLLER, Martin – SCHLOTHAUER, Reinhold – WEIDER, Hans-Joachim: *Gesetz zur Verständigung im Strafverfahren. Kommentar.* Verlag C. H. Beck, München, 2010
222. NIEMZ, Susanne: *Urteilsabsprachen und Opferinteressen – in Verfahren mit Nebenklagebeteiligung.* Nomos Verlagsgesellschafts, Baden-Baden, 2011
223. NIEMZ, Susanne: *Wesentliche Ergebnisse der Untersuchung. Kurzzusammenfassung.*
http://www.krimz.de/fileadmin/dateiablage/download/-hp_zsfassg.pdf
224. NOBIS, Frank: Zwei Jahre praktische Erfahrungen mit der gesetzlichen Regelung der Verständigung im Strafverfahren. *StRR* (3) 2012, 84–89. o.
225. ORLANDI, Renzo: Die Beschleunigung des Verfahrens in Italien. In: *Archivum Iuridicum Cracoviense, Beschleunigung des Strafverfahrens im internationalem Vergleich.* Ideen und Praxis, Vol. XXXVII-XXXVIII 2004-2005, Kraków, 2006, 221–240. o.
226. OSTENDORF, Heibert: Der Wandel vom klassischen zum ökonomischen Strafprozess. *ZIS* (4) 2013, 172–180. o.
227. PADOVANI, Tullio: Premesse introduttive alla giurisdizione penale di pace. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giuglio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale.* G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, 9–18. o.
228. PANIZZO, Federica: Le condotte riparatorie nella prospettiva di una giustizia conciliativa. In: BALDI, Fluvio – GALLUCCI, Enrico – GARUTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Le definizioni alternative del processo penale davanti al giudice di pace. Conciliazione, irrilevanza del condotte riparatorie. Il giudice di pace quaderni – 2.* Ipsoa Editore S.r.L., Mailand, 2003, 121–137. o.
229. PANIZZO, Federica: Il lavoro di pubblica utilità. In: DEAN, Giovanni – GARUTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Il sistema sanzionatorio nel*

- procedimento penale davanti al giudice di pace. Il giudice di pace – quaderni 6.* Ipsoa Editore S.r.L. Mailand, 2005, 69–93. o.
230. PAOLOZZI, Giovanni: I meccanismi di semplificazione del giudizio di primo grado. In: GAITO, Alfredo (a cura di): *I giudizi semplificati.* Cedam, Padova, 1989, 31–60. o.
231. PAPA, Michele: La competenza per i reati previsti dal codice penale. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale.* G. Giappichelli Editore, Torino, 2001, 96–111. o.
232. PAPA, Michele: Competenza penale del giudice di pace. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Competenza penale del giudice di pace e „nuove” pene detentive. Effettività e mitezza della sua giurisdizione.* Giufré Editore S.p.A., Milano, 2003, 19–41. o.
233. PÁPAI-TARR Ágnes: *A büntetőeljárás gyorsításának lehetőségei a francia és a magyar jogban.* PhD értekezés. Miskolci Egyetem ÁJK, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2010
234. PARLATO, Lucia: Ein Blick auf den italienischen Strafprozess: Vorbild oder abschreckendes Beispiel? Die aktuelle Situation und Gedanken zur Reform. *ZIS* (10) 2012, 513–520. o. http://www.zis-online.com/dat/artikel/2012_10_707.pdf
235. PATANÉ, Vania: La mediazione. In: GIOSTRA, Glauco – ILLUMINATI, Giulio (a cura di): *Il giudice di pace nella giurisdizione penale.* G. Giappichelli Editore-Torino, 2001, 353–375. o.
236. PAUL, Christiane: *Das Abwesenheitsverfahren als rechtsstaatliches Problem.* Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2007
237. PAVARINI, Massimo: Le attuali tendenze della penalità: Residualità del carcere e pene alternative di fronte alla competenza del giudice di pace. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Competenza penale del giudice di pace e „nuove” pene detentive. Effettività e mitezza della sua giurisdizione.* Giufré Editore S.p.A., Milano, 2003, 43–53. o.

238. PERI, Antonella: *Obbligatorietà dell'azione penale e criteri di priorità. La modellistica delle fonti tra esperienze recenti e prospettive de iure condendo: un quadro ricognitivo.* http://www.forumcostituzionale.it/site/images/stories/pdf/do-cumenti_forum/paper/0225_peri.pdf
239. PERRON, Walter: Beschleunigung des Strafverfahrens mit rechtsstaatlicheh Mitteln? *JZ* (17) 1994, 823–832. o.
240. PETERS, Anne: *Einführung in die Europäische Menschenrechtskonvention.* Verlag C.H. Beck, München, 2003
241. PETERS, Julia: *Urteilsabsprachen im Strafprozess. Die deutsche Regelung im Vergleich mit Entwicklungen in England & Wales, Frankreich und Polen.* Universitätsverlag Göttingen, Göttingen, 2011
242. PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio: Presentazione. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa”. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace.* Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2002, 7–9. o.
243. PIETH, Mark: *Schweizerisches Strafprozessrecht, Grundriss für Studium und Praxis.* Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2009
244. PISTORELLI, Luca – BRICCHETTI, Renato: Giudizio Abbreviato. In: *Trattato di procedura penale: Volume quarto. Tomo I. Procedimenti speciali* (a cura di FILIPPI, Leonardo). Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2008, 63–350. o.
245. PIZIALI, Giorgio: Scelte legislative sull' attribuzione della competenza. In: SCALFATI, Adolfo (a cura di): *Il giudice di pace. Un nuovo modello di giustizia penale.* Cedam, Padova, 2001, 107–123. o.
246. PONGILUPPI, Caterina: L'obbligo di permanenza domiciliare: spazi applicativi e finalità preventive. In: DEAN, Giovanni – GARUTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Il sistema sanzionatorio nel procedimento penale davanti al giudice di pace. Il giudice di pace – quaderni 6.* IPSOA Editore S.r.L., Milano, 2005, 41–67. o.

247. PONGILUPPI, Caterina: La particolare tenuità del fatto come causa di esclusione della procedibilità. In: BALDI, Fluvio – GALLUCCI, Enrico – GARUTI, Giulio – MATTEVI, Elena – PANIZZO, Federico – PICOTTI, Lorenzo – PONGILUPPI, Caterina: *Le definizioni alternative del processo penale davanti al giudice di pace. Conciliazione, irrilevanza del fatto e condotte riparatorie. Il giudice di pace – quaderni 2*. Ipsoa Editore S.r.L. Milano, 2003, 53–80. o.
248. PRESUTTI, Adonella: Attori e strumenti della giurisdizione conciliativa. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa”. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2002, 177–216. o.
249. PROFITI, Pasquale: Gerichtliche Kontrolle der Vollstreckung der alternativen Strafen. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Die strafrechtliche Zuständigkeit des Friedensrichters und die „neuen” nicht freiheitsentziehenden Strafen*. Druckerei Autonome Region Trentino–Südtirol, 2003, 147–160. o.
250. PUGIOTTO, Andrea: Cattive nuove in materia di ergastolo. *Studium Iuris* (1) 2012, 3–12. o.
251. QUATTROCOLO, Serena: Art.34 – Esclusione della procedibilità nei casi di particolare tenuità del fatto. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale. Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002, 295–330. o.
252. QUATTROCOLO, Serena: Art. 35 – Estinzione del reato conseguente a condotte riparatorie. In: CHIAVARIO, Mario – MARZADURI, Enrico (a cura di): *Giudice di pace e processo penale. Commento al d.lgs. 28 agosto 2000 n. 274 e alle successive modifiche*. Utet Giuridica Editore S.p.A., Torino, 2002, 331–359. o.
253. RANFT, Otfried: Grundzüge des Strafbefehlsverfahrens. *JuS* (7) /2000, 633–640. o.

254. RANFT, Otfried: Das beschleunigte Verfahren (§§ 417–420). *Jura* (6) 2003, 382–392. o.
255. RANFT, Otfried: *Strafprozessrecht. Systematische Lehrdarstellung für Studium und Praxis*. 3. neu bearbeitete Auflage. Richard Booberg Verlag, Stuttgart, 2005
256. RANSIEK, Andreas: Zur Urteilsabsprache im Strafprozess: ein amerikanischer Fall. *ZIS* (3) 2008, 116–122. o. http://www.zis-online.com/dat/artikel/2008_3_218.pdf
257. RIKLIN, Franz: Kommentar zu Art. 66bis StGB. In: NIGGLI, Marcel A. – WIPRÄCHTIGER, Hans (Hrsg.): *Basler Kommentar, Strafgesetzbuch I, Art. 1-110 StGB*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2003
258. RIKLIN, Franz: Kommentar vor Art. 52 StGB. In: NIGGLI, Marcel A. – WIPRÄCHTIGER, Hans (Hrsg.): *Basler Kommentar, Strafgesetzbuch I, Art. 1-110 StGB*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2007
259. RIKLIN, Franz: Kommentar vor vor und zu Art. 55ff. StGB. In: NIGGLI, Marcel A. – WIPRÄCHTIGER, Hans (Hrsg.): *Basler Kommentar, Strafgesetzbuch I, Art. 1-110 StGB*. Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2007
260. RIKLIN, Franz: Die Strafprozessreform in der Schweiz. *Goltdammer's Archiv für Strafrecht* (7) 2006, 495–514. o.
261. RIKLIN, Fanz: *StPO Kommentar, Schweizerische Strafprozessordnung mit StBOG, JStPO und den relevanten Bestimmungen aus BV, EMRK und BGG*. Orell Füssli Verlag AG, Zürich, 2010
262. RIKLIN, Franz: *Strafprozess quo vadis? Prozesserledigungsstrategien und Ihre Tücken*. http://www.unifr.ch/strr/downloads/Strafprozessrecht/Abschiedsvorlesung_Re-detext.pdf
263. RÓTH Erika: Az ügyész diszkrecionális jogkörének néhány kérdése. In: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – MÉSZÁROS Bence (Szerk.): *Bizonyítékok. Tiszteletkötet Tremmel Flórián Egyetemi Tanár 65. születésnapjára*. Pécs, 2006, 511–522. o.
264. RÓTH Erika: A kár megtérülésének egyéb formái. In: BORBÍRÓ Andrea – KISS Anna – VELEZ Edit – GARAMI Lajos (Szerk.): A

kriminalpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve – 2009. II.
Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2009, 139–153. o.
http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/tamop_tk_2_aldseg+reintegr.pdf

265. RÓTH Erika: Csak a jogalkotás gyorsabb vagy az igazságszolgáltatás is?
In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.):
Sapientia Sat Ünnepi Kötet Dr. Cséka Ervin Professzor 90. Születésnapjára. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et
Politica. Tomus LXXIV. Szeged, 2012, 413–423. o.
266. ROTHENFLUH, Walter: Die Dauer des Starfprozesses. *ZStrR* (100)
1983, 366–383. o.
267. RÖSSNER, Dieter: StGB § 46a Täter-Opfer-Ausgleich,
Schadenswieder-gutmachung. In: DÖLLING, Dieter – DUTTGE, Gunnar
– RÖSSNER, Dieter (Hrsg.): *Gesamtes Strafrecht. StGB–StPO-
Nebengesetze. Handkommentar.* 2. Auflage. Nomos
Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2011
268. SAAL, Agnes: *Absprachen im deutschen und polnischen Strafprozess.
Eine rechtsvegleichende Darstellung des Konsensualverfahren.* Peter
Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am
Main, 2009
269. SANTORIELLO, Ciro: *Formulario del Processo Penale. Tomo secondo,
Libro sesto Procedimenti speciali.* Utet Giuridica Editore S.p.A.,
Torino, 2009, 2675–2936. o.
270. SCAGLIONE, Antonio: Politiche di sicurezza, nuovi garantismi e
processo penale. *La Magistratura* (3–4) 2009, 88–96. o.
271. SCALFATI, Adolfo: L'applicazione della pena dinanzi al giudice di
pace: profili di diritto processuale. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER,
Giorgio (a cura di): *Competenza penale del giudice di pace e „nuove”
pene detentive. Effettività e mitezza della sua giurisprudine.* Giuffré
Editore S.p.A., Milano, 2003, 135–158. o.
272. SCHÄDLER, Wolfram: Nicht ohne das Opfer? Der Täter-Opfer Ausgleich
und die Rechtsprechung des BGH. *NStZ* (7) 2005, 366–370. o.

273. SCHEFFLER, Uwe: *Die Überlange Dauer von Strafverfahren: materiellrechtliche und prozessuale Rechtsfolgen*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 1991
274. SCHEFFLER, Uwe: Kurzer Prozess mit rechtsstaatlichen Grundsätzen. *NJW* (34) 1994, 2191–2195. o.
275. SCHEFFLER, Uwe: Systemwechsel ohne System Eine Besprechung des Beschlusses des *Großen Senats* vom 17.1.2008. *ZIS* (6) 2008, 269–279. o. http://www.zis-online.com/dat/artikel/2008_6_241.pdf
276. SCHLÜCHTER, Ellen – FRISTER, Helmut: §§ 276-295 StPO Verfahren gegen Abwesende. In: *SK-StPO Systematischer Kommentar zur Strafprozessordnung und zum Gerichtsverfassungsgesetz*. Wolters Kluwer Deutschland GmbH, München–Unterschleißheim, 2004.
277. SCHMID, Niklaus: *Handbuch des Schweizerischen Strafprozessrechts*. Dike Verlag AG, Zürich–St. Gallen, 2009
278. SCHÖCH, Gabriele: *Urteilsabsprachen in der Strafrechtspraxis*. LIT Verlag Dr.W. Hopf, Berlin, 2007
279. SCHÜNEMANN, Bernd: *Absprachen im Strafverfahren? Grundlagen, Gegenstände und Grenzen. Gutachten B für den 58. DJT*. C. H. Beck Verlag, München, 1990, B 9–178. o.
280. SCHÜNEMANN, Bernd: Wohin treibt der deutsche Strafprozeß? *ZStW* (114) 2002, 1–62. o.
281. SCHÜNEMANN, Bernd – HAUER, Judith: Absprachen im Strafverfahren. Zentrale Probleme einer künftigen gesetzlichen Regelung. *AnwBl* (7) 2006, 439–445. o. http://www.anwaltsblatt.de/archiv2/pdf/jahrgang_06/07-06.pdf
282. SCHÜNEMANN, Bernd: Die Zukunft des Strafverfahrens – Abschied vom Rechtsstaats. *ZStW* (119) 2007, 945–958. o.
283. SCHWARZENEGGER, Christian: Art. 352-365, 372-378 Besondere Verfahren (ausser Abwesenheitsverfahren). In: DONATSCH, Andreas – HANSJAKOB, Thomas – LIEBER, Viktor (Hrsg): *Kommentar zur Schweizerischen Straf-prozessordnung (StPO)*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2010, 1730–1786. o., 1811–1830. o.

284. SGUBBI, Filippo: L'irrelevanza penale del fatto quale strumento di selezione dei fatti punibili. In: PICOTTI, Lorenzo – SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Verso una giustizia penale „conciliativa“. Il volto delineato dalla legge sulla competenza penale del giudice di pace*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2002, 159–166. o.
285. SOMMER, Ulrich: Die Verzögerungsrüge: „Auf der Suche nach der verlorenen Zeit“. *StV* (2) 2012, 107–112. o.
286. STADLER, Hansjörg: *Das Ermessen der Staatsanwaltschaft im abgekürzten Verfahren nach dem Entwurf des Bundesrates zu einer Schweizerischen Strafprozessordnung (E StPO)*. Masterarbeit vom 14. April 2007 im Rahmen des CCFW/Klasse Forensik II., 11. o. http://www.ccfw.ch/masterarbeit_stadler.pdf
287. STEIN, Wolfgang: Täter-Opfer Ausgleich und Schuldprinzip. *NStZ* (8) 2000, 393–397. o.
288. STEINBEIß-WINKELMANN, Christine: Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren. *ZRP* (7) 2010, 205–209. o.
289. STEINBEIß-WINKELMANN, Christine – SPORRER, Tim: Rechtsschutz bei überlangen Gerichtsverfahren. Eine Zwischenbilanz anhand der Rechtsprechung. *NJW* (4) 2014, 177–182. o.
290. STORELLI, Florenzo: *I riti alternativi nel processo penale. Alla luce della più recente giurisprudenza*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2007
291. STUCKENBERG, Carl F.: Zu Verfassungsmäßigkeit der Verständigung im Strafverfahren. *ZIS* (4) 2013, 212–219. o.
292. SUMMERS, Sarah: Art. 366-371. Verfahren bei Abwesenheit der beschuldigten Person. In: DONATSCH, Andreas – HANSJAKOB, Thomas – LIEBER, Viktor (Hrsg): *Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO)*. Schulthess Verlag AG, Zürich, 2010, 1787–1810. o.
293. SUMMERS, Sarah: Strafbefreiung und Einstellung des Verfahrens: Gedanken zu Art. 52 bis 55a StGB aus der Perspektive des Common Law. *ZStrR* (1) 2010, 1–21. o.

294. SURACI, Leonardo: *Il giudizio abbreviato*. Edizioni Scientifiche Italiane S.p.A., Napoli, 2008
295. SZABÓ Judit – TILKI Katalin – MÉSZÁROS Ádám: Az eljárást gyorsító, hatékonyságot növelő megoldások az európai vádhatóságok munkaszervezésében. I. rész. *Ügyészek Lapja*, 2013/3–4., 25–46. o.
296. TAG, Birgitte: Allgemeine Verfahrensregeln. In: TAG, Brigitte – HAURI, Max (Hrsg): *Schweizerische Strafprozessordnung. Ausgewählte Aspekte aus Zürcher Sicht*. Dike Verlag AG, Zürich–St. Gallen, 2010, 9–35. o.
297. TALANI, Mario: Riflessioni in tema mediazione penale. *L'indice penale* (1) 2010, 161–175. o.
298. TARR Ágnes: A vádalku szabályozásának egyes kérdései. In: Szabó Krisztián (Szerk.): *Tanulmányok Dr. Kovács Andor Professzor születésének 120. évfordulójára*. Debrecen, 2004, 141–169. o.
299. TAUBALD, Claudia: *Konsensuale Erledigung von Strafverfahren in Deutschland und Frankreich*. https://publikationen.uni-tuebingen.de/xmlui/bitstream/handle/10900/43740/pdf/Konsensuale_Erledigung_von_Strafverfahren_in_Deutschland_und.pdf?sequence=1
- TOLMEIN, Oliver: Neue Hoffnung für den Täter–Opfer Ausgleich. *ZRP* (10) 1999, 408–411. o.
300. TONINI, Paolo: *Manuale breve. Diritto processuale penale*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2009
301. TONINI, Paolo: *Manuale di procedura penale*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2010
302. TONINI, Paolo: Giudizio abbreviato a patteggiamento a vent'anni della riforma del 1988. *DPP* (6) 2010, 649–658. o.
303. TÓTH Mihály: Most szép lenni büntetőjogásznak. In: *Kriminológiai Közlemények 69. szám: Közbiztonság és társadalom*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2011, 179–188. o.
304. TRÖNDLE, Herbert – FISCHER, Thomas: *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 53. Auflage. Verlag C. H. Beck, München, 2006

305. TRURNIT, Christoph – SCHROTH, Marvin: Das Beschleunigungsgebot und die Konsequenzen einer überlangen Verfahrensdauer im Strafprozess. *StraFo* (9) 2005, 358–364. o.
306. VANUCCI, Marco: Voce „Oblazione (profili sostanziali)”. *Digesto delle discipline penalistiche, Volume VIII*. Utet Giuridica S.p.A., Torino, 1994, 393-402. o.
307. VARRASO, Gianluca: *Il procedimento davanti al giudice di pace*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2006
308. VARRASO, Gianluca: Giudizio immediato. In: SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Dizionari sistematici, Procedura penale*. Il Sole 24 Ore, Milano, 2008, 621–624. o.
309. VARRASO, Gianluca – MANCUSO, Enrico M.: Giudizio direttissimo. In: SPANGHER, Giorgio (a cura di): *Dizionari sistematici, Procedura penale*. Il Sole 24 Ore, Milano, 2008, 618–621. o.
310. VERGINE, Francesco: Il giudizio abbreviato. In: APRILE, Ercole – CATULLO, Francesco (a cura di): *Guida ai procedimenti penali speciali*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2007
311. VIERING, Tobias: *Absprachen als verfahrensökonomische Lösung des Schuldnachweisproblems im Strafverfahren. Voraussetzungen und Grenzen unter Berücksichtigung ökonomischen Analyse des Rechts*. Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, Farnkfurt am Main, 2009
312. VIGH József: A kárhelyreállító igazságszolgáltatás eszközei a hazai büntető igazságszolgáltatás rendszerében. *Jogelméleti Szemle*, 2003/2. <http://jesz.ajk.elte.hu/vigh14.html>
313. VIGNONI, Daniela: *L'applicazione della pena su richiesta delle parti*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2000
314. VITALE, Alessandro: Il procedimento per decreto penale di condanna. In: APRILE, Ercole – CATULLO, Francesco (a cura di): *Guida ai procedimenti penali speciali*. G. Giappichelli Editore, Torino, 2007, 333–427. o.

315. VOLK, Klaus: *Grundkurs Strafprozessordnung*. Verlag C.H. Beck, München, 2005
316. WABMER, Martin P.: Rechtsstaatswidrige Verfahrensverzögerungen im Strafverfahren als Verfahrenshindernis von Verfassungs wegen. *ZStW* (1) 2006, 159–201. o.
317. WEBER, Victor: Den Täter-Opfer Ausgleich stärken. *DRiZ* (2) 2000, 41–43. o.
318. WEICHBRODT, Korinna: *Das Konsensprinzip strafprozessualer Absprachen. Zugleich ein Beitrag zur Reformdiskussion unter besondere Berücksichtigung der italienischen Regelung einvernehmlich Verfahrensbeendigung*. Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2006
319. WEIDER, Hans-Joachim: Der aufgezwungene Deal. *StraFo* 2003, 406–412. o.
320. WEIGEND, Thomas: Das „Opportunitätsprinzip“ zwischen Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. *ZStW* (109) 1997, 103–121. o.
321. WEIGEND, Thomas: Verständigung in der Strafprozessordnung – auf dem Weg zu einem neuen Verfahrensmodell? In: *Festschrift für Manfred Maiwald zum 75. Geburtstag*. Duncker & Humblot, Berlin, 2010, 829–848. o.
322. WEIMER, Joachim: Probleme mit der Handhabung des § 155a StPO in der strafgerichtlichen Praxis. *NStZ* (7) 2002, 349–353. o.
323. WICHPRÄCHTIGER, Hans: Der Verzicht auf Weiterverfolgung und Strafbefreiung nach Artikel 66bis – ein Weg zu mehr Einzelfallgerechtigkeit? *ZStrR* (2) 2003, 141–171. o.
324. WOHLERS, Wolfgang: Das Strafverfahren in den Zeiten der „Eilkrankheit“. *NJW* (34) 2010, 2470–2475. o.
325. WOHLERS, Wolfgang: Geltungsbereich und Grundsätze. In: DONATSCH, Andreas – HANSJAKOB, Thomas – LIEBER, Viktor (Hrsg.): *Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO)*. Schultess Verlag AG, Zürich, 2010, 1–94. o.

326. ZACCHÉ, Francesco: *Il giudizio abbreviato*. Giuffré Editore S.p.A., Milano, 2004
327. ZANOLINI, Veio – ZANOLINI, Veio sen.: Der Friedensrichter als Wegebreiter der Mediation in Erwachsenensachen. *ZStrR* (1) 2011, 79–108. o.
328. ZANOLINI, Veio: Erste Kenntnisse zur Mediation im Jugend- und Erwachsenenstrafrecht. *ZStrR* (4) 2007, 395–418. o.
329. ZIEGLER, Peter: *200 Jahre Friedensrichter im Kanton Zürich 1803-2003*. Verband der Friedensrichter des Kantons Zürich, Zürich, 2003

Az értekezés témájához kapcsolódó saját közlemények

- 1) Effective Remedies for Excessive Length of Criminal Proceeding in Respect of International Requirements and the Hungarian Solution. In: *“Bratislava Legal Forum”*. *International Academic Conference, Bratislava, 9-10 October 2015* (megjelenés alatt)
- 2) Verfahrensabsprachen nach der gesetzlichen Regelung im deutschen Strafrecht. In: *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma*, Miskolc, 2014. november 20. Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa, 99–104. o.
- 3) A büntetőügyek ésszerű időn belüli elbírálásának követelménye alapelvi megközelítésben – a német, svájci és olasz szabályozás összehasonlító vizsgálata. In: *A „Hiteles(ebb) tudományos prezentációk”*. 2014. március 13., Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület szervezésében. <http://peme.hu/userfiles/Orvos%20-%20Jog%20-%20T%C3%A1j%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9szet%20szekci%C3%B3k.pdf>, 56–67. o.
- 4) A büntetőeljárás egyszerűsítésének lehetőségei az olasz büntetőjogban. In: *Kriminológiai Közlemények 71. szám: Kontroll és jogkövetés*. Magyar Kriminológia Társaság Budapest, 2012. 308-323. o.
- 5) A büntetőeljárás reformja Svájcban, különös tekintettel az eljárást gyorsító rendelkezésekre. In: *Collegium Doctorum Jubileumi Konferencia*, 2011. április 11., Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar. <http://www.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%20Doctorum%20Publikaciok/Farkas%20Krisztina.pdf>
- 6) A kár megtérítésének lehetőségei az olasz büntetőeljárásban. In: *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma*, Miskolc, 2011. november 8. Állam-és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa, 37–42. o.
- 7) Absprache nach neuem, eidgenössischem Strafprozess in der Schweiz. *Glossa Iuridica*, 2012/1., 12–15. o. http://www.glossaiuridica.hu/gi1201/alk/gi1201-_alk_farkas.pdf

- 8) The possibilities to simplify the criminal procedure in a comparative perspective. In: *European Studies and Research Volume II*. Public Law, International Conference of PhD Students in Law, Timisoara, April 2010. Wolters Kluwer Romania, 269–280. o.
- 9) A megegyezés lehetőségei a magyar, német és olasz büntetőeljárásban – jogösszehasonlító megközelítés. *Ügyészek Lapja*, 2009. évi Különszám, 45–52. o.
- 10) A büntetőeljárás gyorsítását célzó 2009. évi törvénymódosításról, különös tekintettel a tárgyalásról lemondás új szabályozására. In: *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2009. november 5.* Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa, 17–22. o.
- 11) Az Európa Tanács büntetőügyekben folytatott mediácóra vonatkozó ajánlásának alkalmazása a tagállamokban és annak hatékonyabb végrehajtását szolgáló irányelvek. In: *Studia Iurisprudentiae Doctorandum Miskolciensum, Tomus: 10.* Miskolc 2009, 37–58. o.
- 12) Der Vergleich von der Mediation im ungarischen, deutschen und österreichischen Strafprozess. *Collega*, 2009/1-2, 83-87. o.
- 13) Tettes-áldozat egyezség a német büntetőeljárásban. In: *Tavaszi Szél, 2008. május 23–25.* Doktoranduszok Országos Szövetségének Kiadványa, Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2008, 630–637. o.
- 14) A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői eljárás, annak egyéves gyakorlati tapasztalatai és továbblépési lehetőségei. In: *Studia Iurisprudentiae Doctorandum Miskolciensum, Tomus: 9.* Miskolc, 2008, 67–92. o.
- 15) Möglichkeiten der Beschleunigung und Vereinfachung im deutschen Strafprozess. *Collega*, 2007/2–3., 225–228. o.
- 16) Möglichkeiten der Verkürzung von Strafverfahren in Deutschland und Ungarn. In: *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2006. november 9.* Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa, 55–59. o.

MELLÉKLETEK

I. Európai szintű statisztikák

A CEPEJ a tagállamok igazságszolgáltatásának működését eddig öt alkalommal vizsgálta, amelyek alapján készített jelentésekből (2006, 2008, 2010, 2012 és 2014) a következő táblázatok alapján vonhatók le következtetések a témával kapcsolatban.⁹³⁰

1. táblázat: Az igazságszolgáltatásra fordítandó összeg a vizsgált államok éves központi költségvetésében 2012. évben, euróban:⁹³¹

	Bíróságok	Jogi segítség ⁹³²	Ügyészségek
Németország	8 302 304 846	344 535 431	523 346 503
Svájc	981 206 021	108 609 657	499 544 104
Olaszország	2 986 521 397	153 454 322	1 435 025 477
Magyarország	325 687 695	907 974	125 851 993

2. táblázat: Az elsőfokú bírósághoz beérkező ügyek száma 2012. évben:⁹³³

	Bűncselekmények száma összesen	<i>Ezen belül</i> (ügyek száma és az összes bűncselekményhez viszonyított aránya)	
		Nagy tárgyi súlyú bűncselekmények	Kis tárgyi súlyú bűncselekmények
Németország	1 167 769	784 699 (67,2%)	383 070 (32,8%)
Svájc	5 573	28 672 (49,8%)	28 900 (50,2%)
Olaszország	1 532 809	1 308 942 (85,4%)	223 867 (14,6%)
Magyarország	334 352	134 238 (40,1%)	100 114 (59,9%)

⁹³⁰ CEPEJ Report on „European judicial systems” – Edition 2006, 2008, 2010, 2012, 2014: efficiency and quality of justice

⁹³¹ Table 2.4. European judicial systems. Edition 2014 (2012 data) CEPEJ (a továbbiakban: EJS 2014). A jelentésben az igazságszolgáltatási rendszer (judicial system) fogalma három részt foglal magában: a bíróságok, a jogi célok és az ügyészségek működésére fordított költségeket.

⁹³² A jogi segítség (legal aid) fogalom széles kört foglal magában, a jelentés szerint pl. a bírósági eljárást igénybe vevők számára struktúrákat, információs politikákat, illetve a bírósági eljárást megelőző, azt elkerülő, a feleket segítő eljárásokat. In: EJS 2014 2.2.3.

⁹³³ Table 9.15.; Table 9.19.; Table 9.24., EJS 2014. A korábbi jelentések tartalmazták az elsőfokú bírósághoz beérkező ügyek százezer lakosra jutó számát is, amely könnyebb összehasonlíthatóságot tett lehetővé (lásd Table 9.28., EJS 2012).

3. táblázat: Az elsőfokú bíróságon elintézett ügyek száma 2012. évben:⁹³⁴

	Bűncselekmények száma összesen	Ezen belül (ügyek száma és az összes bűncselekményhez viszonyított aránya)	
		Nagy tárgyi súlyú bűncselekmények	Kis tárgyi súlyú bűncselekmények
Németország	1 173 860	786 762	387 098
Svájc	56 949	26 593	30 356
Olaszország	1 434 169	1 218 416	215 753
Magyarország	305 892	139 496	166 396

4. táblázat: A 2012. december 31-én az első-, másod- és harmadfokú bíróság előtt folyamatban lévő ügyek száma:⁹³⁵

	Első fok	Másodfok	Harmadfok
Németország	100 000 – 1 000 000	10 000 – 100 000	100 – 1000
Svájc	10 000 – 100 000	1000 – 10 000	100 – 1000
Olaszország	1 000 000	100 000 – 1 000 000	10 000 – 100 000
Magyarország	100 000	1000 – 10 000	100 – 1000

A táblázat alapján látható, hogy – mindhárom fokon – Olaszország bíróságain van folyamatban a legtöbb ügy.

5. táblázat: A hivatásos bírók száma 2012. évben:⁹³⁶

	Hivatásos bírók száma	
	összesen	százezer lakosra lebontva
Németország	19 832	24,7
Svájc	1 271	15,8
Olaszország	6 347	10,6
Magyarország	2 767	27,9

A bírók száma 2006–2012 között egyedül Németországban nőtt (0,1%-kal), míg a többi vizsgált államban csökkenő tendenciát mutatott: Magyarországon 1%-kal, Olaszországban 3,1%-kal, Svájcban pedig 15,7%-kal csökkent.⁹³⁷

⁹³⁴ Table 9.15., EJS 2014

⁹³⁵ Table 9.18. EJS 2014. A táblázat nem tartalmaz pontos ügyszámot, hanem ún. logaritmuslépcsőben, 0-ától 1 000 000-ig ábrázolja a folyamatban lévő ügyek számát.

⁹³⁶ Table 7.1., EJS 2014

⁹³⁷ Table 7.4., EJS 2014

6. táblázat: Első fokon eljáró általános hatáskörű bíróságok száma 2008–2012 között:⁹³⁸

	2008	2010	2012	Százezer lakosra jutó bíróságok száma 2012-ben
Németország	–	777	765	1,27
Svájc	295	259	198	4,20
Olaszország	1 231	1 231	1 231	2,21
Magyarország	131	131	131	1,52

7. táblázat: Ügyészek és ügyészi feladatokat ellátó alkalmazottak száma 2012. évben.⁹³⁹

	Ügyészek száma összesen	Ügyészek száma százezer lakosra	Ügyészi feladatot ellátó alkalmazottak száma	Ügyészi feladatot ellátó alkalmazottak száma százezer lakosra
Németország	5 245	6,5	942	1,17
Svájc	839	10,4	84	1,04
Olaszország	1 900	3,2	1838	3,08
Magyarország	1 812	18,3	–	–

Az ügyészek száma a 2006–2010 között Németországban 1,6%-kal, Svájcban 3,9%-kal, Olaszországban pedig 5,8%-kal nőtt, a statisztika egyedül Magyarországon mutatott 0,1%-os csökkenést.⁹⁴⁰ Svájcban 2006 és 2012 között kiemelkedő arányban – több mint 20%-kal – nőtt az ügyészek száma. Hozzá kell tenni azonban, hogy a 2011-ben hatályba lépett Szövetségi Kódex eltörölte a nyomozási bíró intézményét, a bírókból pedig ügyészek lettek. Olaszországban az ügyészek száma a többi országhoz képest feltűnően alacsony.⁹⁴¹

A CEPEJ-en kívül az Európai Bűnmegelőzési Intézet (European Institute for Crime Prevention and Control – HEUNI) készít átfogó statisztikai elemzést „*European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*” címmel a bűnözésre, bűnüldözésre vonatkozóan, amely a téma szempontjából számos adattal szolgál.

⁹³⁸ Table 7.1., EJS 2012

⁹³⁹ Table 10.1., EJS 2014

⁹⁴⁰ Table 10.5., EJS 2012

⁹⁴¹ EJS 2014, 270. o.

A következőkben a 2014 szeptemberében megjelent ötödik kiadás eredményeit fogom használni, amely a 2007–2011 közötti időszakot fedi le.

8. táblázat: A bűncselekmények száma százezer lakosra vetítve:⁹⁴²

	2007	2008	2009	2010	2011	A 2007–2011. évek közötti százalékos változás
Németország	7635	7436	7383	7253	7328	–4
Svájc	–	–	8781	8437	8805	–
Olaszország	4960	4545	4380	4344	–	–
Magyarország	4241	4066	3928	4465	4520	7

9. táblázat: Az összes elintézett ügy és a bíróság elé vitt ügyek aránya:⁹⁴³

		Az összes ügyből a bíróság elé vitt ügyek aránya százezer lakosra vetítve 2010-ben		
		<ul style="list-style-type: none"> • <i>alacsony</i>: az összes elintézett ügy 25%-a alatt • <i>közepes</i>: az összes elintézett ügy 26%-a és 50%-a között • <i>magas</i>: az összes elintézett ügy 50%-a felett 		
Az elintézett ügyek aránya százezer lakosra vetítve 2010-ben	• <i>alacsony</i> : 1300 alatt			Magyarország
	• <i>közepes</i> : 1300–5000			
	• <i>magas</i> : 5000 felett	Németország, (Svájc) ⁹⁴⁴		

A fenti táblázat azt mutatja, hogy azokban az országokban, ahol relatíve kevés az ügyészség által elintézett ügyek száma, ott magas a bíróság elé vitt ügyek száma. Erre kitűnő példa Magyarország. Ellenpólus pedig Németország, ahol az ügyészség által elintézett ügyek száma magas, ott a bíróság elé vitt ügyek száma alacsony.⁹⁴⁵

⁹⁴² Table 1.2.1.1., European Sourcebook 2014 (a továbbiakban: ES 2014)

⁹⁴³ Table 2.1.1., ES 2014

⁹⁴⁴ A 2010. és 2014. évi kiadás nem tartalmaz Svájcra és Olaszországra vonatkozóan adatot, a 2006-os kiadás pedig utal a 2003-asra. Az ES 2003-as kiadása Svájcot Németországgal egy csoportba sorolja. Table 2a., ES 2003. A 2003-as és a 2010-es kiadás az összes elintézett ügy számát eltérő értékekben adja meg – a 2003-as kiadásban alacsonyabb értékben: alacsony 1200 alatt, közepes 1200 és 2800 között, magas 2800 felett; a 2010-es kiadásban magasabb értékben határozza meg: alacsony 1500 alatt, közepes 1500 és 3400 között, magas 3400 felett.

⁹⁴⁵ ES 2014, 114. o.

10. táblázat: Az összes elintézett ügy száma és az ügyészek aránya:⁹⁴⁶

		Ügyészek száma százezer lakosra vetítve 2010-ben		
		<ul style="list-style-type: none"> • <i>alacsony</i>: 10 alatt • <i>közepes</i>: 10-től 14-ig • <i>magas</i>: 14 és felette 		
Az elintézett ügyek aránya százezer lakosra vetítve 2010-ben	• <i>alacsony</i> : 1300 alatt			Magyarország
	• <i>közepes</i> : 1300–5000			
	• <i>magas</i> : 5000 felett	Németország, ⁹⁴⁷ Olaszország	Svájc ⁹⁴⁸	

A statisztikai adatok alapján főleg a nyugat-európai államokban relatíve kevés az ügyészek száma, ezzel szemben a közép- és kelet-európai államokra az ügyészek relatív magas száma jellemző. Éppen a közép- és kelet-európai országokban, ahol alacsony az ügyészek által elintézett ügyek száma, ott magas az ügyészek száma; míg a nyugat-európai országokban éppen az ellenkezője figyelhető meg. Az ügyészek számának alakulása számos tényezőre vezethető vissza.⁹⁴⁹

11. táblázat: Az ügyész által az eljárás feltételhez kötött megszüntetése az általa elintézett összes ügy százalékában, 2003–2007 között:⁹⁵⁰

	2003	2004	2005	2006	2007	2003–2007 közötti változás aránya
Németország	5,6	5,3	5,2	4,9	4,8	–14%
Magyarország	3,3	3,5	3,8	3,9	4,4	33%

Az olasz büntetőeljárásban nincs törvényi lehetőség az eljárás feltételhez kötött megszüntetésére, Svájcra vonatkozóan nincs adat.

12. táblázat: Az ügyész által az eljárás feltétel nélkül, közérdekből vagy ésszerű indokból történő megszüntetése az általa elintézett összes ügy százalékában, 2003–2007 között:⁹⁵¹

	2003	2004	2005	2006	2007	2003–2007 közötti változás aránya
Németország	20,9	21,8	2,7	21,6	21,8	4%

⁹⁴⁶ Table 2.1.2., ES 2010

⁹⁴⁷ Az ES 2010-es kiadása szerint 2005-ben Table 2.1.2., ES 2010

⁹⁴⁸ Az ES 2003-as kiadása szerint 1999-ben Table 2b., ES 2003

⁹⁴⁹ ES 2014, 115. o.

⁹⁵⁰ Table 2.2.1.4., ES 2010. A 2014-es kiadás nem tartalmaz évekre lebontva adatokat.

⁹⁵¹ Table 2.2.1.6., ES 2010

Az olasz büntetőeljárásban nincs törvényi lehetőség az eljárás feltétel nélküli megszüntetésére, Svájcra és Magyarországra vonatkozóan nincs adat.

13. táblázat: Az ügyész általi megszüntetés különböző típusai 2010. évben.⁹⁵²

	Németország	Magyarország	Olaszország
Százezer lakosra összesen	5632	2341	6115
<i>ebből (százalékos megoszlásban)</i>			
bíróság elé vitt ügyek száma	12	77	–
szankciók, intézkedések	11,6	3,9	–
feltételhez kötött megszüntetés	4,3	5,2	–
megszüntetés közérdek hiánya, vagy ésszerű indok miatt	21,4	–	–
megszüntetés jogi vagy ténybeli okokból	29	13	–
megszüntetés az elkövető ismeretlen volta miatt	–	0,5	–
megszüntetés egyéb okokból	22,2	0,1	–

14. táblázat: Az ügyész által bíróság elé vitt ügyek száma az általa elintézett összes ügy százalékában, 2003–2007 között.⁹⁵³

	2007	2008	2009	2010	2011	2007–2011 közötti változás aránya
Németország	12	12	12	12	12	–5%
Magyarország	62	60	57	57	53	–15%

Olaszországra és Svájcra vonatkozóan nincs adat. Szembetűnő, hogy a német büntető igazságszolgáltatásban jóval kevesebb ügy jut el a bírósági szakaszig, mint a magyar büntetőeljárásban.

Az *összbűnözésre* vonatkozó legfrissebb adatok az Európai Statisztikai Rendszer által érhetőek el, amelyeket a vizsgált államok tekintetében a következő táblázat és időgrafikon ábrázol.

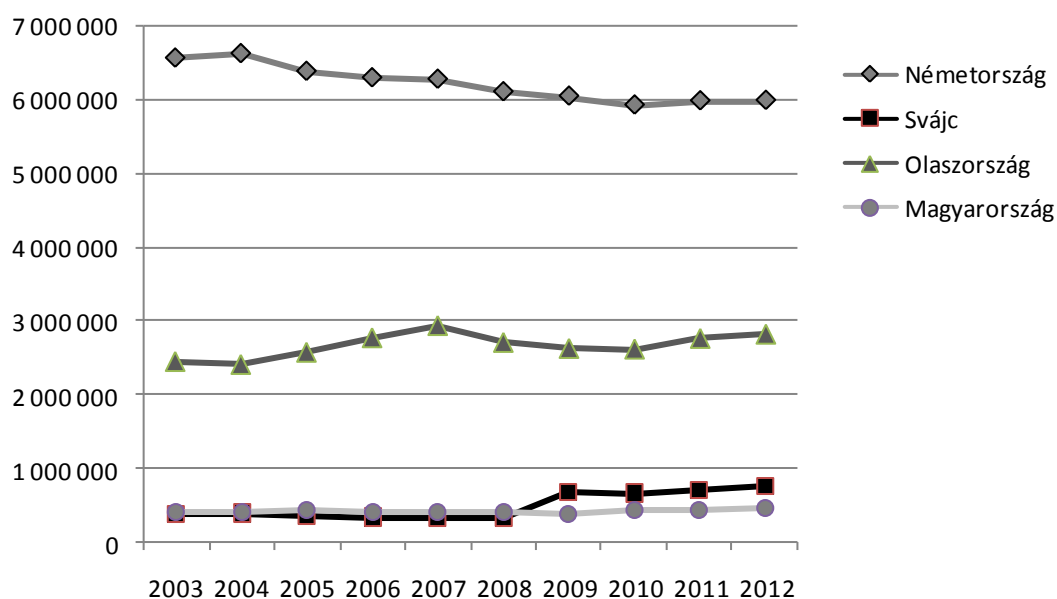
⁹⁵² Table 2.2.2.3., ES 2014

⁹⁵³ Table 2.2.1.2., ES 2014

15. táblázat: Összbűnözési adatok 2003–2012 között⁹⁵⁴

	Németország	Svájc	Olaszország	Magyarország
2003	6 572 135	379 343	2 456 887	413 343
2004	6 633 156	389 415	2 417 716	418 833
2005	6 391 715	352 723	2 579 124	436 522
2006	6 304 223	335 157	2 771 490	425 941
2007	6 284 661	326 232	2 933 146	426 914
2008	6 114 330	323 235	2 709 888	408 407
2009	6 054 330	676 309	2 629 831	394 034
2010	5 933 278	656 858	2 621 019	447 186
2011	5 990 679	692 954	2 763 012	451 371
2012	5 997 040	750 371	2 818 834	472 236

15/a. ábra: Összbűnözési adatok idővonala 2003–2012 között

⁹⁵⁴ Európai Statisztikai Rendszer (Eurostat). http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=crim_gen&lang=en (2014.12.07.). A kézirat lezárásakor a statisztika nem tartalmaz 2012. év utáni adatokat.

A statisztikai adatok a büntetőkódexekben meghatározott bűncselekményekre vonatkoznak, a szabálysértéseket nem tartalmazzák. A bűncselekmények száma 2005 óta Európában folyamatosan csökkenő tendenciát mutat, az Eurostat által vizsgált 2005–2010 időszakra vonatkozóan 2010-ben 10 százalékkal kevesebb bűncselekményt regisztráltak, mint 2005-ben.⁹⁵⁵ Az általam vizsgált államokban a táblázat alapján a leginkább csökkenő tendencia Németországra vonatkozóan tapasztalható, míg az olasz és magyar büntető igazságszolgáltatást az ingadozás jellemzi. Svájcban azonban 2009-ben mintegy kétszeresére nőtt a regisztrált bűncselekmények száma, amely indokára vonatkozóan a statisztika nem szolgál információval.

16. táblázat: Az EJEE 6. cikkének sérelme az egyes országokra lebontva az EJEB esetjoga alapján 2006–2010 között:⁹⁵⁶

		Németország	Svájc	Olaszország	Magyarország
<i>Összes lakos száma 2010-ben / millió fő</i>		8,3	7,7	60,6	10
Összes ítélet száma	2006	10	9	103	31
	2007	12	–	67	24
	2008	10	–	82	44
	2009	21	7	69	30
	2010	36	–	98	21
6. cikk megsértése	2006	6	9	96	31
	2007	7	–	58	24
	2008	6	–	72	43
	2009	18	5	61	28
	2010	29	–	61	21
<i>Ezen belül az ésszerű időn belüli elbírálás követelményének megsértése</i>	2006	4	1	17	27
	2007	5	–	25	22
	2008	5	–	51	39
	2009	14	1	12	20
	2010	29	–	44	14

⁹⁵⁵ Trends in crime and criminal justice 2010. *Statistics in Focus*, No. 18, 2013, 2. o.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-006/EN/KS-SF-12-006-EN.PDF
(2014.12.07.)

⁹⁵⁶ Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights. 31 July 2012, 2nd Edition. Appendix 1 updated, 73–75. o.

II. Németországra vonatkozó statisztikai adatok

Németországban rendkívül részletes statisztika áll rendelkezésre a témával kapcsolatban, a Német Szövetségi Statisztikai Hivatal kiadványainak köszönhetően. A dolgozatban én is erre a forrásra támaszkodom.⁹⁵⁷

17. táblázat: A német helyi és tartományi bíróságok mellett működő ügyészségek által elintézett ügyek száma és módja a 2010.⁹⁵⁸ és 2014.⁹⁵⁹ évben:

	2010		2014	
	száma	%	száma	%
Összes elintézett ügy	2 904 342	100	2 965 993	100
Vádemelés	398 801	13,7	338 314	11,4
Büntetőparancs	262 407	9,0	277 830	9,4
Feltételhez kötött megszüntetés	96 489	3,3	85 638	2,9
Feltétel nélküli megszüntetés	612 678	21,1	750 742	25,3
Gyorsított eljárás	12 475	0,4	9 054	0,3

A fenti adatokból látható, hogy 2010-ben mindössze 13,7 százalékban került sor vádemelésre, az opportunitás elvéből fakadó jogintézmények révén az eljárások mintegy 25 százaléka került megszüntetésre, míg az eljárások 29 százalékában került sor az általános szabályok szerinti megszüntetésre (Art. 170 Abs. 2 StPO). Ennek fényében *Ostendorf* az ügyészséget mennyiségi szempontból elsősorban megszüntető hatóságnak, másodsorban vádhatóságnak, minőségi szempontból pedig vádképviselői hatóságnak nevezi.⁹⁶⁰ Habár 2014-ben emelkedett az összes elintézett ügyek száma, kedvező tendenciaként értékelhető, hogy csökkent a vádemelések aránya és ezzel együtt nőtt mind a büntetőparancs mind az opportunus jogintézmények alkalmazásának aránya.

Statisztikai adatok alapján *Haack* megállapította, hogy az egyszerűsített eljárások szerinti elintézés – amelyek a szerző értelmezésében a büntető-

⁹⁵⁷ Az összes bűncselekményre vonatkozó adatokat az európai szintű statisztikák is tartalmazzák, ezért arra ne térek ki. Lásd Mellékletek 8, 15, 15/a táblázat

⁹⁵⁸ A statisztikából a dolgozatban korábban bemutatott, az eljárás gyorsítását szolgáló jogintézményeket emeltem ki. Statistisches Bundesamt (Hrsg.): *Fahserie 10 Reihe 2.6 Staatsanwaltschaften 2010*. Tabelle 2.2.2.

⁹⁵⁹ Statistisches Bundesamt (Hrsg.): *Fahserie 10 Reihe 2.6 Staatsanwaltschaften 2014*. Tabelle 2.2.2.

⁹⁶⁰ OSTENDORF, Heibert: Der Wandel vom klassische zum ökonomischen Strafprozess. *ZIS* (4) 2013, 179. o. http://www.zis-online.com/dat/artikel/2013_4_744.pdf

parancsot, a gyorsított eljárást és az Art. 153a StPO szerinti feltételhez kötött megszüntetést foglalják magukban – a domináns, nem az általános rendelkezések alapján lefolytatott eljárás.⁹⁶¹

18. táblázat: A német helyi bíróságok által elintézett ügyek száma és módja a 2010.⁹⁶² és 2014.⁹⁶³ évben:

	2010		2014	
	<i>száma</i>	<i>%</i>	<i>száma</i>	<i>%</i>
Összes elintézett ügy	790 085	100	679 123	100
Ítélet	355 702	45,0	286 593	42,0
Büntetőparancs	26 457	3,3	26 685	3,9
Feltételhez kötött megszüntetés	61 760	7,8	53 770	7,9
Feltétel nélküli megszüntetés	37 370	4,7	32 635	4,8

A bíróságok a vádemelést követően 23 százalékban az oportunitás elvén alapuló jogintézmények szerint hoznak döntést.

19. táblázat: A német ügyészség előtt lefolytatott büntetőeljárások időtartama az ügyek százalékos arányában, 2008–2014 között.⁹⁶⁴

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Összes eljárás	4 903 552	4 710 262	4 602 685	4 609 786	4 556 600	4 537 363	4 696 112
<i>ebből</i>							
kevesebb mint 1 hónap	63,8	63,9	64,0	65,4	65,7	64,4	64,6
1–2 hónap	14,8	14,8	14,8	14,1	14,1	14,4	14,3
2–3 hónap	7,4	7,3	7,4	7,0	7,1	7,4	7,3
3–6 hónap	8,4	8,4	8,4	8,1	8,0	8,4	8,4
6–12 hónap	4,1	4,1	4,0	4,0	3,7	4,0	4,0
12–18 hónap	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
18–24 hónap	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
24–36 hónap	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
36 hónapon túl	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Átlagos időtartam hónapokban	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,6	1,6

⁹⁶¹ HAACK: i.m.. 21. o.

⁹⁶² A 17. és 18. táblázathoz hasonlóan a statisztikából a dolgozatban korábban bemutatott, az eljárás gyorsítását szolgáló jogintézményeket emeltem ki. Statistisches Bundesamt (Hrsg.): *Fahserie 10 Reihe 2.3 Strafgerichte 2010*. Tabelle 2.2.

⁹⁶³ Statistisches Bundesamt (Hrsg.): *Fahserie 10 Reihe 2.3 Strafgerichte 2014*. Tabelle 2.2.

⁹⁶⁴ Statistisches Bundesamt (Hrsg.): *Fahserie 10 Reihe 2.6 Staatsanwaltschaften 2014*. Tabelle 2.3.1.

20. táblázat: A német helyi bíróság által lefolytatott büntetőeljárások időtartama az ügyek százalékos arányában, 2008–2014 között.⁹⁶⁵

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Összes eljárás	844 424	818 593	790 085	772 867	736 029	700 394	679 123
<i>ebből</i>							
kevesebb mint 3 hónap	55,7	58,4	59,1	59,7	59,8	59,3	58,6
3–6 hónap	27,0	25,4	25,5	25,4	25,1	25,1	25,1
6–12 hónap	12,3	11,3	11,1	10,8	10,9	11,3	11,8
12–18 hónap	2,9	2,8	2,5	2,4	2,5	2,6	2,7
18–24 hónap	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9
24–36 hónap	0,7	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
36 hónapon túl	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Átlagos időtartam hónapokban	4,0	3,9	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8

⁹⁶⁵ Statistisches Bundesamt (Hrsg.): *Fahserie 10 Reihe 2.3 Strafgerichte 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014*. Tabelle 2.5.

III. Svájcra vonatkozó statisztikai adatok

Svájcban a rendőrségi kriminálstatisztika ad információkat, amely a témával kapcsolatban a bűncselekmények, illetve az ítéletek számára vonatkozóan tartalmaz adatokat, az egyes külön eljárások alkalmazását, illetve az eljárások időtartamát azonban nem vonja a statisztikai adatszolgáltatás körébe.⁹⁶⁶

21. táblázat: A regisztrált bűncselekmények száma Svájcban, az anyagi jogi törvények szerinti bontásban, 2010–2014 között:⁹⁶⁷

	2010	2011	2012	2013	2014
Büntető Törvénykönyv (Strafgesetzbuch – StGB)	527 897	559 877	611 903	575 139	526 066
Kábítószer törvény (Betäubungsmittelgesetz – BetmG)	89 173	91 211	92 862	97 289	80 986
Külföldiekről szóló törvény (Ausländergesetz – AuG)	28 943	31 735	36 422	41 512	39 544
Egyéb szövetségi szintű törvény	10 845	10 131	9 184	11 747	12 521
Összesen	656 858	692 954	750 371	725 687	646 596

22. táblázat: Az ítéletek száma Svájcban az anyagi jogi törvények szerinti bontásban, 2010–2014 között:⁹⁶⁸

	2010	2011	2012	2013	2014
Büntető Törvénykönyv (StGB)	30 975	32 044	37 949	38 698	36 596
Külföldiekről szóló törvény (AuG)	13 530	14 407	16 849	19 140	17 882
Kábítószerrel szóló törvény (BetmG)	6 421	4 870	5 972	6 332	6 540
Közlekedési bűncselekményekről szóló törvény (SVG)	57 412	52 631	54 986	54 739	58 279
Összesen	100 227	96 602	107 155	109 278	110 124

A táblázatok alapján látható, hogy mind a regisztrált bűncselekmények száma, mind az ítéletek száma enyhén emelkedő tendenciát mutat.

⁹⁶⁶ Az összes bűncselekményre vonatkozó adatokat az európai szintű statisztikák is tartalmazzák. Lásd Mellékletek 8, 15, 15/a táblázat

⁹⁶⁷ Polizeiliche Kriminalstatistik (PKS): *Jahresbericht 2010, 2011, 2012, 2013, 2014*. Tabelle 2.1.2, 4.1.1. <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/19/01/new.html> (2016.01.10.)

⁹⁶⁸ Bundesamt für Statistik 19 – Kriminalität Starfrecht, Verurteilungen (Erwachsene). <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/19/03/03/key/ueberblick/01.html> (2016.01.10.)

IV. Olaszországra vonatkozó statisztikai adatok

A vizsgált államok közül Olaszországra vonatkozóan eltérő statisztikai adatok állnak rendelkezésre, amelyek megnehezítik a többi államhoz történő viszonyítást, valamint az egyes elintézési módokra vonatkozóan nem tartalmaz adatokat a statisztika. Az olasz igazságügyminisztérium által közzétett statisztika a kézirat leadáskor nem tartalmazza továbbá a büntetőeljárások időtartamára vonatkozó adatokat, ezért a dolgozatban – a 24–26. táblázatokban – a 2012. évben elérhető statisztikai adatokat használtam.

Míg a 24. és 25. táblázat az ún. „aktív napokat”, addig a 26. táblázat az ún. „inaktív napokat” tartalmazza. Az inaktív napok száma sajátos számítás alapján került meghatározásra:

$$\frac{\text{felfüggesztett folyamatban lévő} + \text{felfüggesztett befejezett ügyek}}{\text{befejezett ügyek}} \times 365$$

23. táblázat: Az olasz büntetőeljárások átlagos időtartama napokban meghatározva 2005–2011 között:⁹⁶⁹

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Elsőfokú bíróság	335	356	351	339	323	326	342
Másodfokú bíróság	612	670	719	710	738	839	947
Békebíró	120	154	179	190	203	220	245
Első fokon eljáró fiatalkorúak bírósága	345	373	364	311	299	301	336
Másodfokú bíróság mellett eljáró ügyészség	97	114	147	139	203	237	319
Elsőfokú bíróság mellett eljáró ügyészség	469	457	426	420	400	384	403
Első fokon eljáró fiatalkorúak bírósága mellett eljáró ügyészség	179	184	201	202	212	185	167

⁹⁶⁹ CAVALLUCCI, Fabio – BONANNI, Simone: *Dati statistici relativi all'amministrazione della giustizia in Italia. XVII Legislatura*. Servizio studi del Senato, Ministero della Giustizia. Dossier No. 11, 2013. http://www.senato.it/application/xmanager/projects/leg17/attachments/dossier/file_internets/000/000/063/Dossier_011.pdf (2014.12.20.)

24. táblázat: Az olasz büntetőeljárások elintézési időtartamának megoszlása az elsőfokú bíróság és ügyészség előtt, „aktív” napokat számolva, 2006–2008 között (%):⁹⁷⁰

Időtartam	Elsőfokú bíróság (Tribunale ordinario)									Ügyészség (Procura della Repubblica)		
	egyesbíróként (Rito monocratico)			tanácsban (Rito collegiale)			nyomozási bíró (Indagini e udienza preliminari)					
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
	%											
6 hónapon belül	48,5	44,8	44,3	31,0	31,3	34,3	69,6	69,1	69,1	53,0	55,0	55,8
6 hónap – 1 év között	19,2	19,4	18,3	17,6	18,2	18,6	13,5	13,8	13,9	12,2	12,5	12,6
1–2 év között	17,2	18,7	18,7	22,9	22,5	21,5	9,1	8,9	8,3	12,7	11,7	11,8
2 éven túl	15,1	17,2	18,7	28,4	28,0	25,7	7,7	8,2	8,7	22,0	20,9	19,8

A táblázat alapján elmondható, hogy a büntetőeljárások 15–25%-a tart két éven túl (kivéve a nyomozási bíró eljárását).

⁹⁷⁰ http://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_1_14_1.wp?facetNode_1=0_10&facetNode_2=0_10_45&previousPage=mg_1_14&contentId=SST454172 (2012.12.02.)

25. táblázat: Az olasz büntetőeljárások elintézésének időtartama napokban meghatározva, „aktív” napokat számolva, 2006–2008 között:⁹⁷¹

Igazságszolgáltatási szerv	2006	2007	2008	Változás 2006-ról 2008-ra (%)
Legfelsőbb Bíróság (Corte di Cassazione)	239	249	266	11,3
Elsőfokú bíróság (Tribunale ordinario)	261	277	288	10,5
Ügyészség (Procura della Repubblica)	458	479	475	3,8
Békebíró	111	133	153	37,8

26. táblázat: Az olasz büntetőeljárások elintézésének időtartama napokban meghatározva, „inaktív” napokat számolva, 2006–2008 között:⁹⁷²

Igazságszolgáltatási szerv	2006	2007	2008	Változás 2006-ról 2008-ra (%)
Legfelsőbb Bíróság (Corte di Cassazione)	280	281	242	-13,6
Elsőfokú bíróság (Tribunale ordinario)	670	719	710	-6,0
Ügyészség (Procura della Repubblica)	356	351	339	-4,7
Békebíró	457	426	420	-8,0

Habár a 25. és 26. táblázat egyrészt kedvező tendenciát mutat, mivel az aktív napok száma nő és az inaktív napok száma csökken, az aktív napok száma alapján azonban eljárások elhúzódása továbbra is fennáll.

⁹⁷¹ http://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_1_14_1.wp?facetNode_1=0_10&facetNode_2=0_10_45&previousPage=mg_1_14&contentId=SST454139 (2012.12.02.)

⁹⁷² http://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_1_14_1.wp?facetNode_1=0_10&facetNode_2=0_10_47&previousPage=mg_1_14&contentId=SST454116 (2012.12.02.)

27/a. táblázat: Az elévülés mint büntethetőséget megszüntető ok miatt befejezett eljárások száma Olaszországban 2012. évben (art. 157–184 c.p.):⁹⁷³

Igazságszolgáltatási szerv	Eljárás típusa	Eljárások száma	Eljárások aránya (%)
Corte di Cassazione (Legfelsőbb Bíróság)	ítélet	435	0,4
Corte di Appello (másodfokú bíróság)	ítélet	18 592	16,4
GIP/GUP (nyomozási bíró/előzetes tárgyalást lefolytató bíró)	ítélet	4 725	4,2
Tribunale ordinario (első fokon eljáró bíróság)	ítélet	20 246	17,9
GIP (ismert személlyel szemben)	az eljárás megszüntetése határozattal	63 376	56,1
GIP (ismeretlen személlyel szemben)	az eljárás megszüntetése határozattal	3 876	3,4
Békebíró előtti eljárás	ítélet	1 807	1,6
Összesen		113 057	100,0

27/b. táblázat: Az elévülés, mint büntethetőséget megszüntető ok miatt befejezett eljárások száma Olaszországban 2013. évben (art. 157–184 c.p.):⁹⁷⁴

Igazságszolgáltatási szerv	Eljárás típusa	Eljárások száma	Eljárások aránya (%)
Corte di Cassazione (Legfelsőbb Bíróság)	ítélet	438	0,4
Corte di Appello (másodfokú bíróság)	ítélet	21 521	17,5
GIP/GUP (nyomozási bíró/előzetes tárgyalást lefolytató bíró)	ítélet	6 403	5,2
Tribunale ordinario (első fokon eljáró bíróság)	ítélet	20 685	16,8
GIP (ismert személlyel szemben)	az eljárás megszüntetése határozattal	68 107	55,3
GIP (ismeretlen személlyel szemben)	az eljárás megszüntetése határozattal	4 003	3,3
Békebíró előtti eljárás	ítélet	1 921	1,6
Összesen		123 078	100,0

Az elévülés miatt befejezett eljárások száma 2012-ben az előző évekhez viszonyítva kissé csökkenő tendenciát mutat: 2007-ben 164 115, 2008-ban 154 665, 2009-ben 159 374, 2010-ben 141 851, 2011-ben 128 891 és 2012-ben 113 057 esetben került sor az eljárás befejezésére, majd ez a szám 2013-ban ismét enyhe növekedést jelez. Az eljáró szervek alapján látható, hogy az elévülés elsősorban a nyomozás szakaszában következik be.

⁹⁷³ http://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_1_14_1.wp?facetNode_1=0_10&facetNode_2=0_10_11&previousPage=mg_1_14&contentId=SST976879 (2013.12.02.)

⁹⁷⁴ http://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_1_14_1.wp?facetNode_1=3_1_4&facetNode_2=3_1_4_3&previousPage=mg_1_14&contentId=SST1113971 (2016.01.10.)

28. táblázat: A békebíró előtti eljárás során alkalmazható különböző alternatív lehetőségek:⁹⁷⁵

	Különösen csekély jelentőség (art. 34)	Kárjótétel (art. 35)	Békéltetés (art. 29 comma 4)	Pénzösszeg megfizetése (art. 29 comma 6)
Alkalmazási kör	minden bűncselekmény	minden bűncselekmény, amelynél fogalmilag lehetséges a kárjótétel	csak magánindítványra üldözendő bűncselekmények	csak kihágások
Feltételek	<ul style="list-style-type: none"> - bűncselekmény elkövetése; - az okozott kár vagy veszély csekély jelentősége; - alkalmi elkövetés; - bűnösség csekély foka; - az eljárás folytatásának negatív hatásai; - a sértett érdekeinek figyelembe- vétele 	<ul style="list-style-type: none"> - kártérítés, vagy a bűncselekmény következményeinek a jótétele; - a kártérítés vagy a jótétel alkalmas a bűncselekmény elkövetése miatti rosszallás kifejezésére és megfelel a megelőzés céljainak 	<ul style="list-style-type: none"> - megegyezés a sértettel; - magánindítvány visszavonása; - a közvetlen idézésről való lemondás (art. 21) 	<ul style="list-style-type: none"> - art 162 c.p.: max. pénzbüntetés egyharmadának megfizetése és az eljárás költségeinek megfizetése; - art. 162-bis c.p.: max. pénzbüntetés ötven százalékának megfizetése és az eljárás költségeinek a megfizetése; - kizáró okok fennállásának hiánya; - a cselekmény a olyan veszélyes vagy káros következményei, amelyeket az ekövető kiküszöbölhetne, nem állnak fent
Értékelési szempontok	<ul style="list-style-type: none"> - sértett érdekei; - békéltetési cél; - tehermentesítés 	<ul style="list-style-type: none"> - büntetési célok; - békéltetés; - kárjótétel; - tehermentesítés 	<ul style="list-style-type: none"> - békéltetés; - kárjótétel; - tehermentesítés 	<ul style="list-style-type: none"> - kárjótétel (162-bis c.p.); - tehermentesítés
Jogkövetkezmények	<ul style="list-style-type: none"> - a nyomozás során az eljárás megszüntetése; - a tárgyaláson felmentő ítélet 	<ul style="list-style-type: none"> - a nyomozás során az eljárás megszüntetése; - a tárgyaláson felmentő ítélet 	<ul style="list-style-type: none"> - a „büntetőindítvány” visszavonása (art. 21); - majd felmentő ítélet 	felmentő ítélet
Alkalmazás gyakorisága	ritka (kb. 2,6% a nyomozás során, kb. 1,4% a tárgyaláson)	nagyon ritka (kb. 1%-a az alternatív elintézkedéseknek Trento/Alto Adige tartományban)	közepes (kb. 13,5%-a a tárgyalási szakba eljutott eseteknek)	gyakori (kb. 23,5% a tárgyalási szakba eljutott eseteknek)

⁹⁷⁵ JARVERS: *Massen – und Kleinkriminalität* i.m. 152–153. o.

V. Magyarországra vonatkozó statisztikai adatok

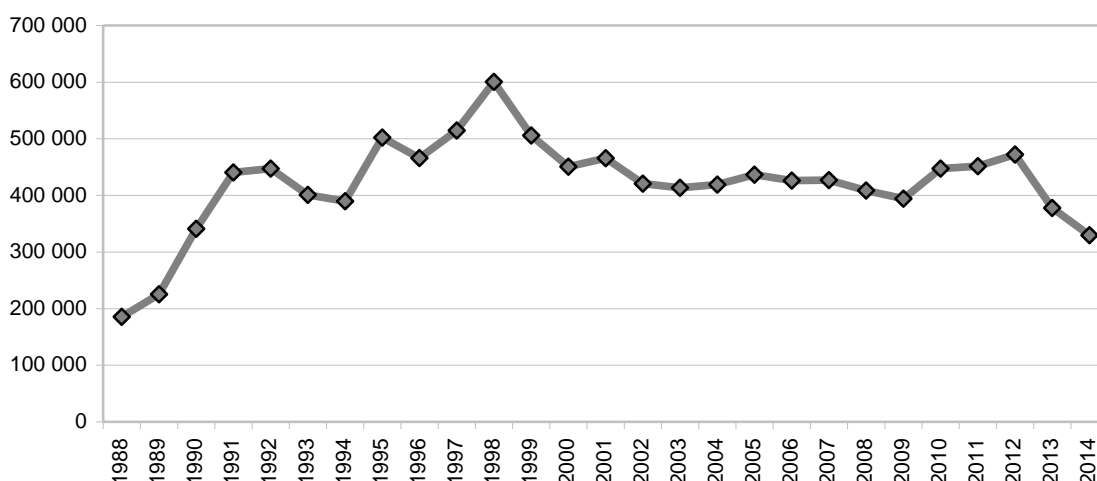
Magyarországon részletes statisztika áll rendelkezésre mind a büntetőügyek számára, azok időtartamára, továbbá az ügyek elintézési módjára vonatkozóan.

29. táblázat: A bűncselekmények számának változása Magyarországon 1988–2014 között.⁹⁷⁶

Év	Összes bűncselekmény száma
1988	185 344
1989	225 393
1990	341 061
1991	440 370
1992	447 215
1993	400 935
1994	389 451
1995	502 036
1996	466 050
1997	514 403
1998	600 621
1999	505 716
2000	450 673
2001	465 694
2002	420 782
2003	413 343
2004	418 883
2005	436 522
2006	425 941
2007	426 914
2008	408 407
2009	394 034
2010	447 186
2011	451 371
2012	472 236
2013	377 829
2014	329 575

⁹⁷⁶ *Tájékoztató a bűnözésről 2007, 2010, 2012. év; Bűnözés és Igazságszolgáltatás 2006–2014.*
Kiadja: Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály, valamint Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály

29/a. ábra: A bűncselekményszámok idővonala Magyarországon 1988–2014 között

A bűncselekmények számának ugrásszerű emelkedése a rendszerváltozás után jelentkezett. Míg az 1980-as években az ismertté vált bűncselekmények száma nem érte el az évi 250 000-et, ez a szám 1989-től folyamatosan növekedő tendenciát mutatott, majd 1998-ra évi 600 621-gyel elérte a csúcspontját. 2000-től kezdve azonban ez a szám csökkent és azóta évi 400–450 ezer között mozog, így elmondhatjuk, hogy közel stagnáló csökkenő képet mutat, habár ez a szám az utóbbi két évben inkább csökkenő tendenciát jelez.⁹⁷⁷ A büntetőeljárások elhúzódása terén viszont sokkal rosszabb helyzet, ott növekvő tendencia figyelhető meg. Míg 1992-ben a folyamatban lévő ügyek száma megkétszereződött, addig az ügyek 77 százalékát egy éven belül befejezték, a két éven túli ügyek száma pedig 2,4 százalék volt. Ez az arány már megfordult, 2010-ben ugyanis az egy éven belül befejezett ügyek aránya 44,5 százalékra csökkent le, az ügyeknek azonban 30,9 százalékát fejezték be két éven túl. E változás magyarázata, hogy az igazságszolgáltatási szervek túlterheltségének és az ügyek elhúzódásnak hátterében nem a bűnözés mennyiségi, hanem minőségi változása áll. A bonyolult deliktumok száma – személy elleni, gazdasági, közélet tisztasága elleni bűncselekmények – az utóbbi húsz évben több mint kétszeresére emelkedett, amelyek felderítése és elbírálása jóval több időt vesz igénybe.⁹⁷⁸

⁹⁷⁷ A legutóbbi statisztikai adatok alapján a bűncselekmények száma 2014-ben csökkent.

⁹⁷⁸ KISS – MÉSZÁROS: i.m. 22. o.; Ezt a nézetet képviseli Lőrinczy György is. Lásd LŐRINCZY György: Hány szintű legyen a bírósági szervezet? *ÜL*, 2011/6., 25. o.

30. táblázat: A büntetőeljárások időtartamának változása a nyomozás elrendelésétől a jogerős bírósági határozat meghozataláig, százalékos arányban, 1992–2014 között:⁹⁷⁹

Év	Egy éven belül	1–2 év között	2 év felett
1992	77,2	16,3	2,4
1993	66,8	23,3	6,4
1994	58,7	25,2	12,6
1995	59,5	22,8	14,8
1996	61,6	20,1	15,6
1997 ⁹⁸⁰	–	–	–
1998	59,6	18,9	17,1
1999	55,1	18,8	19,3
2000	50,4	19,2	21,0
2001	48,7	19,1	22,2
2002	46,8	19,5	23,6
2003 ⁹⁸¹	–	–	–
2004	58,7	20,0	21,3
2005	60,8	20,4	18,7
2006	58,6	22,0	19,5
2007	49,8	24,3	25,9
2008	45,6	24,9	29,4
2009	44,8	24,5	30,7
2010	44,5	24,6	30,9
2011	42,4	25,7	31,7
2012	39,8	26,5	33,7
2013	39,9	24,8	35,1
2014	40,5	24,5	34,8

⁹⁷⁹ Lásd: A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014. év. Kiadja a Legfőbb Ügyészség Büntetőbírósági Ügyek Főosztálya, Gyermek- és Ifjúságvédelmi Önálló Osztálya és Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztálya

⁹⁸⁰ nincs rá adat

⁹⁸¹ nincs rá adat

31. táblázat: Vádemelések részletezése vádemelés típusa szerint, 2000–2014. I. félév:⁹⁸²

Év	Vádemelések összesen	Vádemelések száma és eloszlási aránya							
		Vádirat, vádindítvány		Bíróság elé állítás		Tárgyalás mellőzése		Lemondás tárgyalásról	
		száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
2000	70 971	39 679	55,9	6 991	9,9	24 239	34,2	62	0,1
2001	72 818	40 232	55,3	7 951	10,9	24 570	33,7	65	0,1
2002	74 368	40 780	54,5	8 140	10,9	25 317	34,0	131	0,2
2003 I. f.év	37 078	20 726	55,9	4 073	11,0	12 195	32,9	84	0,2
2004	78 897	44 603	56,5	8 163	10,3	2 892	32,8	239	0,3
2005	81 167	45 377	55,9	8 228	10,1	27 260	33,6	302	0,4
2006	76 835	43 036	56,0	7 441	9,7	26 030	33,9	328	0,4
2007	70 456	40 802	57,9	6 364	9,0	22 941	32,6	349	0,5
2008	69 470	42 449	61,1	5 821	8,4	20 892	30,1	308	0,4
2009	69 975	42 311	60,4	5 953	8,5	21 501	30,7	210	0,3
2010	74 469	45 102	60,6	7 263	9,8	22 007	29,6	97	0,1
2011	67 019	38 754	57,8	8 189	12,3	19 997	29,8	79	0,1
2012	60 644	34 852	57,5	9 292	15,3	16 429	27,1	71	0,1
2013	64 025	34 756	54,3	13 532	21,1	15 694	24,5	43	0,1
2014 I. f.év	33 016	16 515	50,0	8 577	26,0	7 907	23,9	17	0,1

32. táblázat: Vádemelések részletezése személyekre vonatkozóan, 2000–2014. I. félév:⁹⁸³

Év	Vádemeléssel érintett személyek száma összesen	Vádemelés a vádlott távollétében
2000	104 279	564 (0,54%)
2001	106 209	561 (0,52%)
2002	105 372	511 (0,48%)
2003	104 625	706 (0,67%)
2004	108 180	554 (0,5%)
2005	110 560	296 (0,26%)
2006	104 794	248 (0,23%)
2007	98 127	257 (0,26%)
2008	96 629	239 (0,24%)
2009	95 468	322 (0,33%)
2010	101 920	273 (0,26%)
2011	90 994	225 (0,24%)
2012	82 680	201 (0,24%)
2013	86 489	283 (0,32%)
2014. I. félév	42 980	160 (0,37%)

⁹⁸² Ügyészégi Statisztikai Tájékoztató 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014. I. félév. Kiadja a Legfőbb Ügyészég Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztálya.

⁹⁸³ Ügyészégi Statisztikai Tájékoztató: i.m.

A statisztikai adatok alapján látható, hogy leggyakrabban – 33–34 százalékos arányban – a tárgyalásmellőzéses eljárást alkalmazzák az ügyészségek, a bíróság elé állításos ügyek száma 10–11 százalék között mozog, a vádemeléssel érintett vádlottak között 0,2 és 0,5 százalék között van a távollétükben lefolytatott külön eljárások száma, a lemondás tárgyalásról alkalmazási gyakorisága pedig szintén nagyon kevés, 0,1 és 0,4 százalék körül mozog.

33. táblázat: Vádemelések elhalasztása személyekre vonatkozóan, 2002–2014. I. félév:⁹⁸⁴

Év	Vádemelés elhalasztása	Vádemelés elhalasztása után			
		Vádemelés	Ejírás megszüntetése		
			<i>Határidő eredményes letelte</i>	<i>Feltételek teljesítése</i>	<i>Egyéb ok</i>
2002	3 343	378 (11,3%)	–	–	–
2003	3 747	375 (10,0%)	–	–	–
2004	7 772	428 (5,5%)	2812	–	347
2005	8 606	1179 (13,7%)	4525	–	835
2006	8 008	1535 (19,2%)	4984	464	825
2007	6 095	1661 (27,2%)	4458	1114	543
2008	6 715	1354 (20,1%)	3697	709	278
2009	6 974	1373 (19,7%)	3929	705	237
2010	8 168	1330 (16,2%)	4071	780	214
2011	8 666	1437 (16,5%)	4664	800	222
2012	9 103	1527 (16,7%)	4933	914	389
2013	10 877	1588 (14,6%)	5193	737	233
2014. I. f.év	5 180	785 (15,1%)	3188	378	106

A statisztikai adatokból látható, hogy a vádelhalasztások száma emelkedő tendenciát mutat, és csak az ügyek 10–20 százalékában kerül sor vádemelésre.

⁹⁸⁴ Ügyészségi Statisztikai Tájékoztató: i. m.

34. táblázat: Közvetítói eljárás ügyészégi szakban, személyekre vonatkozóan, 2007–2014. I. félév.⁹⁸⁵

Év	Közvetítói eljárásra vonatkozó kérelem elutasítása	Közvetítói eljárásra utalás	Közvetítói eljárás után			
			Vád- emelés	Vád- emelés el- halasztása	Eljárás megszüntetése	
					<i>Eredmé- nyességre tekintettel</i>	<i>Egyéb okból</i>
2007	833	1559	169	35	635	13
2008	1946	2354	442	86	1551	41
2009	2640	2609	481	102	1804	39
2010	3720	3103	483	135	2022	25
2011	3640	4382	624	251	2620	45
2012	3293	4446	725	341	2979	147
2013	3540	4467	747	399	2952	54
2014 I. f.év	1710	2266	436	204	1635	19

Az Igazságügyi Hivatal által készített statisztika adatai alapján a közvetítói eljárást 2007-ben 2 451 ügyben alkalmazták, ez a szám 2008-ban 2 976-ra nőtt. A közvetítói eljárások vádemeléshez viszonyított aránya azonban 2007-ben 1,2 százalék volt, amely 2008-ban 1,5 százalékra emelkedett.⁹⁸⁶ Habár a közvetítói eljárásra utalt ügyek mintegy 65–70 százalékban sikeresen zárulnak, és így az eljárás megszüntetésére kerül sor, azonban a közvetítói eljárások száma a vádemelésekhez számítva nagyon csekély, így a büntetőügyek gyorsabb elbírálásban csekély szerephez jut.

⁹⁸⁵ Ügyészégi Statisztikai Tájékoztató: i. m.

⁹⁸⁶ TÖRZS Edit: Közvetítói eljárás – mediáció – Magyarországon, felnőtt korú elkövetők esetén. In: GYÖKÖS Melinda – KLOPFER Judit – LÁNYI Krisztina (szerk.): *A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárársban*. Konferenciakötet. IRM, Budapest, 2010, 133. o. http://www.tamop.irm.gov.hu/uploads/RJ_HUN.pdf (2013.06.04.)

SZERZŐSÉGI NYILATKOZAT

Ezennel kijelentem, hogy a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám. A benne található másoktól származó, nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntetem.

Kijelentem továbbá azt is, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

E kijelentésemet büntetőjogi felelősségem tudatában tettem.

Miskolc, 2016. január 10.

dr. Farkas Krisztina